



Raftul
Denisei

Anthony
Burgess

Ochii doamnei mele

O poveste despre viața
amoroasă a lui Shakespeare

HUMANITAS
fiction



HUMANITAS
fiction

ANTHONY BURGESS

NOTHING LIKE THE SUN

Copyright © 1964 The International Anthony Burgess Foundation

All rights reserved.

© Humanitas FICTION, 2015, pentru prezenta versiune românească
(ediția print)

© Humanitas FICTION, 2015 (ediția digitală)

ISBN 978-973-689-911-9 (epub)

EDITURA HUMANITAS FICTION

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 0372.743.382; 0723.684.194

Ochii doamnei mele

O poveste despre viața amoroasă a lui Shakespeare

Traducere din engleză și note de
GEORGE VOLCEANOV

Pamelei și lui Charles Snow
*Ai doamnei mele ochi n-arată-a soare;
Coralu-i mult mai roș ca buza ei:
De-i albă neaua, sâni de-aramă are;
De-i sârmă părul, negru-i crește ei.*¹

Prelegerea de rămas-bun a DOMNULUI BURGESS adresată studenților
săi *extraordinari*

(domnișoarelor Alabaster, Ang Poh Gaik, Bacchus, Brochocki,
Ishak, Kinipple, Shackles, Spottiswoode și domnilor Ahmad bin Harun,
Anguish, Balwant Singh,
Lillington, Lympe, Raja Mokhtar, Prindable, Rosario,
Spittal, Whitelegge etc.), care i s-au plâns că Shakespeare nu are nimic de
oferit Orientului.

(Mulțumiri pentru cadoul de bun rămas, cele trei sticle de *samsu*.
Chiar acuși o să trag o dușcă. Delicios.) Textul are semnificația
acrostihului din versurile de mai jos:

*...Iubirea mea-i ca febra –
Făcând pe plac bolnavei pofte tulburi,
Tainul răul i-l perpetuează.
Mintea, ce doctor în iubire-mi este,
A dat în clocot, că n-ascult de ea,
M-a părăsit...*

¹ Paternitatea traducerii citatelor din operele lui Shakespeare a fost precizată în cazul în care versiunea nu ne aparține. De asemenea, din rațiuni de adecvare la textul lui Burgess, pentru citatele din operele autorilor clasici latini am recurs la ajutorul doamnei Mariana Franga, căreia i se cuvin mulțumirile noastre. (G.V.)

157?-1587

I

Totul se învârtea în jurul unei zeități – întunecoase, ascunse, mortale, înspăimântător de dezirabilă. Când i-o fi mijit prima oară imaginea ei?

De bună seamă că într-o zi de Vinerea Mare. Să fi fost în '77? '78? '79? WS, un flăcăiaș cu jiletca roasă, strâmtă, cu pelerina peticită, dar cu mănuși noi-nouțe. Aproape spân, cu puful obrazilor auriu în razele soarelui, cu părul castaniu-roșcat, cu ochi ageri, ca de prepelicar. Dădea cu piciorul, cu draci, ca un flăcăiandru ce era, în smocurile de iarbă de pe malul stâng al Avonului, urmărind cu privirea-i ageră, de prepelicar, bulboana ce se iscă sub podul Clopton. (Clopton, eroul de la New Place, care și-a lua tălpășița din târg și a ajuns bogat. Oare el, WS, o să-și sfârșească zilele tot ca un mare erou al Stratfordului?) Îl durea faptul că ai lui încă îl tratează ca pe un copil, trimițându-l, împreună cu Gilbert, idiotul familiei, la plimbare cu micuța Anne și cu mormolocul de Richard, în aerul sănătos, când el are de livrat niște mănuși. Cerul e senin și aerul înmiresmat deasupra ierbii și tufișurilor din care țâșnesc iepurii sălbatici, departe de mormanele de bălegar de pe Henley Street, unde măcelarii își ascut cuțitele și aleg din ochi animalele ce urmează să fie sacrificate, pregătindu-se pentru târgul din Ajunul Paștelui. Animăluțe tinere pier cu un be-e-e-e-e-e-e, victime ale gustului rafinat al oamenilor. Păpușa de paie, întruchipare a Postului, urma să fie alungată din casă și lovită cu pietre de mulțime. Aerul e blând și melancolic, cu un ecou de ploicică venind dinspre sud-vest. E primăvară, iar urechile îi sunt lovite de gemetele unei alte morți, scoase de altă bestie – albă, cu degete încovoiate și picioare ca de broască în patul alb ca lințoliul. O văzuse, în după-amiaza aceea din Joia Sfântă, deschizându-le, nevinovat, ușa iatacului, be-e-e-e-e-e-e. N-ar fi trebuit să vadă, nici să audă. Înghesuindu-se, albă. N-au cum să știe ce-a văzut.

— Termină, Dickon! îl repezi el încă o dată pe Richard, care, de data asta, voia să-și bage degetul plin de muci în ochiul soră-sii. Apoi adăugă: Și nu te apropia prea mult de apă. Apa e vicleană și te-neacă, și, în cel mai bun caz, undele sunt ude.

Se lăsă furat de sonoritatea cuvintelor, era încă de pe-acum băiatul vorbelor. „Unde ude unde ude unde ude.“ Anne își roti ochișorii cu o privire

șireată, la fel cum făcea taică-său, de-i cădeau în mreje toate fătucile, pe vremuri, înainte de-a da de beleaua care îl făcea să-și roadă toată ziua unghiile. Spuse:

— Săracu' Will e Will nebunu'. Will debil, imbecil. Afară cu văduva lui Will.

— Unde ude.

Gilbert, idiotul familiei, un flăcău vânjos cu buze roșii, cărnoase, moi, se holbă la cerul primăvărat, pe-a cărui boltă de-un albastru spălăcit norii, parcă mânați de-o forță nevăzută, înaintau domol și grav.

— Raiul e-acolo sus? Întrebă el cerul. Acolo-s Dumnezeu și sfinții Lui?

— Dator fecior. Ducat stufat. Ce-ai vrut să zici cu văduva lui Will? Întrebă WS.

— Era un caprimulg, răspunse Anne.

Richard, care avea un țurloi mai scurt decât celălalt cu vreo patru centimetri, șontăcăi grăbit, chibzui, apoi își scoase cocoșelul să se pișe pe iarbă, descriind un arc auriu efemer în soarele primăvărat. Adună scuipici pe buze și îl subție, făcând din el o bulă, o bășică gata să se spargă.

— Iar copacului de-acolo îi zice salcia caprei, spuse Anne.

Richard avea o tichiuță de catifea, iar pelerina lui, lăsată acum pe umeri, avea un găitan ros de vreme.

Capră. Văduvă. Salcie. Tarquin, trufașul rege de la miazăzi, înnegrit de soare, răsucit precum un șarpe, dăduse atacul ca un țap. De aici, *tragos*, o tragedie. Brici și tocilă. Ăla era însă celălalt Tarquin. WS zări o albeață molcomă, cu pânțelele mare, în primăvara unei țări meridionale, un păun sclipind ca o nălucă pe pajiștea familiei Lucy, familia Arden, un patrician, țipete. Ea nu-i câtuși de puțin vreo salcie. Dar salcia se potrivea cu moartea. Urmări cu privirea bulboana ce se forma sub arcul podului. Se răsucea, aruncându-l înapoi în strâmtura ce-l mânase atât de iute. Un fiu la fel de mare al Stratfordului precum a fost vreodată Clopton? I se părea că visează că visează cum își mijește ochii, să vadă o imagine întunecată situată chiar în colțul ochilor lui de prepelicar.

— Atunci, cutremurați-vă cu toții, le propovădui Gilbert. Tremurați tremurați tremurați.

WS se strâmbă, subțiindu-și fața, și se îmbujoră. O primăvară

englezească, pișcătoare, ridică el din umeri, vrând să vorbească. Se înfășură mai strâns în mantaua ponosită, întocmai ca Regele Stephen din baladă. Un tip grozav. Cu adevărat. Acum însă Richard terminase de făcut pipi și și-l băga în pantaloni. Scoase niște mugete scurte, cu mâna tot pe cocoșel, după care, cu agilitatea șchiopului, alergă după Anne cea cu gene pale și fără de sprâncene. Paloarea, palul iernii nesfârșite, Anglia ne-nsorită, nălucile albe împerechindu-se în lumina apoasă. Anne se prefăcu că-i e frică și o zbughi din loc, țipând voioasă, spre tufișuri. Se uită în urmă, la micul ei urmăritor, și-i strigă „Mistreț păros, cu păr țepos!”. După care se repezi înainte și nimeri drept în silueta zdrahonului ce răsărise din spatele stejarului cu trunchiul gros și noduros. Îl cunoșteau cu toții. Un vagabond, așa-i ziceau unii pe Henley Street, un neisprăvit fără nici un Dumnezeu. Îl cheamă Jack Hoby. Are o cămașă jengoasă și o pălărie cu calota ruptă. O fi, oare, un veritabil lup de mare sau un marinar de apă dulce? Se află, de bună seamă, la o distanță foarte mare de țărmul mării. WS era convins că omul avusese de-a face cu marea. Era, ca de fiecare dată, aghesmut.

— Aha, îi zise Hoby lui Anne, pe care o prinse, o clipă, de umeri, cu lăboanțele lui păroase, nespălate. Te-am prins, măi, țacă, măi, mucea, măi, bombonico. Ai să fii regină peste Fortunato și Eractelenty. Am să te duc acolo unde găștele se prind în horă și maimuțele joacă table.

Anne se smuci din strânsoare, fără să sperie deloc. Richard izbucni în râs. Moaca lui Hoby era prea de speriat ca să poată înspăimânta un copil la lumina zilei – avea un ochi închis pe vecie, riduri adânci pe obraji, curtate de colb, dinți înnegriți, cu smalțul spart, o barbă cu două țcălii, plină de firimituri. Avea un rânjet de pirat. Duhnea a brânză de Banbury. Râgâi, slobozind duhul unei berării.

— Meștere mănușar, îi zâmbi el lui WS. Ne așteaptă o zi sfântă, fără tipare și fușereli.

— Furșete, îl corectă WS cu răceală.

Pe urmă îl cuprinse rușinea la gândul că prea e pus pe corectat, din orgoliul lui de meșteșugar. Nu era meșteșugul lui, chiar dacă taică-său îl retrăsese de la școală, pe motiv de sărăcie. O meserie la îndemâna lui fiu-său. *Ad unguem*. Un morman de bălegar. Roși; roși la gândul c-a roșit. Ah, unde-i gloria străveche a neamului Arden, de dinainte de sosirea

Cuceritorului? Domeniile Arden, aroganța clanului Arden. Porumbarul de la Wilmcote, cu gănguritul a peste șase sute de perechi de hulubi. („Și și și“, s-a plâns maică-sa, o Arden din cap până-n picioare, „au trecut prin Stratford, verișorii mei, da, și n-au vrut să ne viziteze, să bea un pahar de vin, nu, și nici ca să ne spună ce mai face familia. Vai, ce rușine, ce rușine, m-am măritat sub rangul meu. M-a luat pe nepregătite privirea unui terchea-berchea. M-am ruinat“.) Lui WS îi dădură lacrimile. Se prefăcu că de vină-i vântul, care s-a întetit. Cel mai bine ar fi să se-ntoarcă acasă, la masa de prânz, la Joan cea unsuroasă, marea doamnă care-i mama lor, și la tatăl lor, cu zâmbetul lui încordat.

— Pleacă pe mare cât mai ai timp, îi spuse Hoby în zefleMEA. Vezi și tu lumea largă. Insula Ruc din țara Canului. Madagastat din Scoreea, unde regii sunt mahomedani și negri ca diavolii. Iar drept regine au fleorțotine care-s gata să se culce cu primul bărbat care le iese în cale.

În clipa aceea să se fi întâmplat? Anglia fu cuprinsă de arșiță, Avonul se apucă să scânteieze ca Nilul, în undele lui mișunau șerpII de apă. WS o zări: o față aurie, din Orient, chipul unei regine de pe o monedă de aur, galioane ce navigau către ea. Înghiți în sec și înghiți și plăsmuirea aceasta. Răspunse luându-l, la rândul său, peste picior:

— Vrei să spui că ai încărcat galioane cu aur și ambră și mosc și coarne de unicorn, iar apoi ai navigat pe lângă stâncile de adamant și ai pierdut toată încărcătura, iar acum te calcă ghinionul pe bătătură?

— Până și-un câine își are ziua lui de glorie, răspunse Hobby, câtuși de puțin deranjat de faptul că-și aude cuvintele atât de bine memorate. Am câștigat, am pierdut, nicicând n-am fost un calic. Am văzut Leviatanul pe valuri și pești ce se cățarau în copaci ca băieții puși pe cules mere. Am mâncat carne de cămilă și am călătorit în țări unde oamenii mănâncă oameni și au ochii așezați în piept.

Richard își râcăia zgaiba de pe buza de jos și se holba la Hoby; Anne îi dădu peste mână.

— Ai și tu de gând să vezi vreodată lumea așa, cu valurile ca niște dulăi cu colți firoși, urlând în jurul tău, cu alge pe spinare, cu un soare ce ar topi ochii unui om ca pe unt dacă nu și i-ar ține închiși?

— Păi, în cazul ăsta, n-ai mai putea să vezi nimic, spuse Gilbert cu

claritatea unui idiot.

— Prea-i dai cu tu și tine, interveni băiețandrul ceremonios, WS, gentlemanul. O să păstrăm distanța cuvenită.

— Așa, vasăzică, făcu Hoby, năucit, simțind că-i fuge pământul de sub picioare, cu pălăria lui ruptă, prin care i se ițea, slinos, nepieptănat, părul de un castaniu încărunțit și jegos, cu bucle împâslite și încâlcite, ce-i ținea captivă existența altminteri nesăbuită, pusă pe hoinăreală; trebuie să ne căciulim dinaintea domniilor lor ilustre. Preanobilul Sir Jigodie care face hm hm hm prin orificiile curate și sfinte ale nasului său lung. Îndurați-vă, acordați-mi îndurarea și favoarea domniei voastre. Acordați-mi cinstea de a vă linge încălțările jechoase.

Și, acestea zise fiind, se înclină atât de tare, încât, beat cum era, puțin lipsi să nu cadă în nas, iar Anne și Richard pufniră în râs.

Iar apoi, marelui gentleman i se făcu milă de nenorocitul acesta prăpădit și obraznic, a cărui răsuflare era atât de puturoasă încât îi aduse aminte de firfircul amărât din punga lui, dăruit de Doamna Doamna (îi uitase numele), căreia îi livrase miercurea trecută o pereche de mănuși din piele fină de vițel, roși din nou amintindu-și cum fusese tratat, cu ține-băiete-pentru-osteneală, îl scoase și spuse „Poftim“. Frații lui și soră-sa făcură ochii cât cepele; Hoby făcu și el ochii mari, dar primi pitacul fără o vorbă, uimit. Totuși, nu se putu abține să nu strige în urma celor cărora le zicea alde Cexpiri sau Geacspori, când aceștia o luară spre casă:

— Băiete, pleacă pe mare! Aici nu-i de trăit, așa să ne-ajute Dumnezeu! Să stai și să maimuțărești nobilimea – asta nu se cheamă viață. Pleacă pleacă pleacă, până nu-i prea târziu!

După care păru să se îndrepte, cu mers împleticit, înapoi în tufișuri, unde, pesemne, îl aștepta, beată turtă, țiiitoarea lui fidelă. WS o lăsă pe Anne s-o ia la fugă de-a dreptul, iar pe Richard s-o ia la fugă șontâc-șontâc, reluându-și hârjoana cu leapșa. Gilbert înainta în zigzag, pe mai departe îndestulat de laptele albastru al cerului. Gura flască i se înălța căscată, parcă îi era sete de Dumnezeu. WS medită. Ochii lui de prepelicar vedeau și, în același timp, nu vedeau primulele, sorbestrelele, trifoiul și nici urechile nu i se desfătau cu trilurile înalte ale cantilenei interpretate de ciocârlie.

Și-atunci, asta e, oare, ceea ce trebuie să-l preocupe, restaurarea averii și

a onoarei, mântuirea unui nume cu care Snitterfieldul² se mândrea cu mult înainte ca Wilmcote să exulte gloria sângelui Arden? (Jurase că va înfăptui această restaurație.) Apoi se întrebă dacă trebuie să realizeze asta făcând pe aventurierul care scormonește după rubine și diamante ascunse sub arborii dătători de mirodenii, dar, în primul rând, îndură duhoarea calei și apa puturoasă, băută după biscuitul ros de gângăanii, bărbații recrutați, la fel de răpănoși și împutiți ca și cămășile lor soioase, pline de ceară din urechi, pericolul naufragiilor și al pirateriei sau, în cel mai bun caz, borând printre niște derbedei neciopliți și mârłani, cărora li se scoală bândăcul de-atâta carne de vită sărată și, după numai o săptămână pe mare, blestemă și fac spume și își dau la cap pentru un trup alb, molatic, de băiețandru pe care să-l ardă în bulan, un băiat rafinat și înnobilat de citate din Ovidiu și maxime din Seneca. Și totuși numele își descărcau muniția: America, Moscova, Selenetida, Zanzibar, Terra Florida, Canaria, Palme Ferro...

Taică-său e trădătorul. Da-da, bărbatul cu glas blajin, atât de răbdător cu perdafurile de Xantipă și disprețul afișat de-o Arden, s-a făcut tot mai mic și mai mic, ajungând cu totul neînsemnat. John Shakespeare, odinioară judecător (cea mai înaltă funcție din magistratură), nu-și mai plătește taxele pentru protecția săracilor, este, pe mai departe, consilier de rang inferior, însărcinat cu inspecțiile, nu îndrăznește să mai participe la întrunirile Corporației. Și-a vândut cea mai mare parte a proprietăților lui amărate. Și-a vândut cel mai vârstnic băiat, făcând din el sclavul pieilor de ied. Îi vine să plângă când se gândește la o viață trăită astfel, ah, într-o meserie frumoasă, una curată, da, dar până la sfârșitul zilelor, sfârșitul, sfârșitul zilelor sale. Decuparea tiparelor, tăierea furșetelor înguste, a peticelor triumphiulare, a degetului mare, coaserea laolaltă a părților, cu răbdarea cerută mănșarului. Un cuplu de poeme gemene, în oglindă. Iar apoi, livrarea executată de un băiețandru bun de gură, care, la ușile caselor mai arătoase, trebuie să aștepte umil, la cheremul servitorilor, mirosit de niște cățeluși de-o șchioapă. Iar apoi...

Ce nălucire are! Bate la ușă, așteaptă. Pe urmă, servitoarea îi spune că majordomul i-a spus că înalta doamnă a cerut ca el să fie trimis la ea, care, de una singură, stă la masă într-o încăpere plină de tapiserii (Suzana și bătrânii destrăbălați; Arca, cu porumbelul și un fiu al lui Noe scrutând zarea

în căutarea unui țărniș; Iudita ridicându-și sabia, să-i taie capul lui Olofern). Totul îi apare limpede, simte mirosul focului din lemn de păr ce sfârâie în vatră. Terminase prânzul, tăvile și solnița în formă de castel, din argint, fuseseră strânse, majordomul, cu toiagul lui cu ciucur, se apleacă dinaintea lui, retrăgându-se. Cățelușii (ochii lui de prepelicar dibuie mulți la număr) țopăie și se alintă în jurul ei, dinții lor ascuțiți, lucioși se încheiază cu bomboanele pe care le ronțăie direct din palma ei înmănușată. Chipul îi e acoperit de un văl, e văduvă, nu se vede nimic din ea, în afară de opulența veșmântului de brocart. Acesta foșnește, focul trosnește, mireasma lemnului de păr ce arde îl covârșește, îl biruiește; ea își așază la îndemână cupa de argint cu vin dulce (știe că-i dulce, parcă-i și simte dulceața; cupa are ștanțat un heruvim contorsionat, iar picioarele cupei sunt cele argintii ale unor lei) și scoate din ea rămurica de rozmarin folosită la amestecarea mirodeniilor. Lui WS i se taie răsuflarea. Ea îi face semn cu rămurica, să se apropie, apoi se ridică și se uită la el, s-o urmeze. Ușile se deschid ca fermecate. Pășește tiptil în urma ei, prin camere și coridoare cu lambriuri și cioplituri bogate, cu tablouri ce redau eroi atârnați pe pereții drapați cu mătase. Iar apoi vine dormitorul, cu un pat din aur și damasc, mirosind a toate Indiile, cu paravane de jur-împrejur, pe care sunt înfățișate iubirile voluptuoase ale zeilor. Aude cum zgareptă și scheaună, să fie lăsați înăuntru, cățelușii care au venit după ei. Urmează să plece, să tragă un pui de somn. Glasul ei e blând, grav, când îl aude i se cutremură toate simțurile. Foșnetul așternutului îi acoperă zvâcnetul sângelui, răsuflarea îi devine ușor sacadată când piedicile ridicate în cale, panglicile și șireturile, cedează mult prea încet. WS își ține ochii strâns închiși. Curând, ea îi spune:

— Întoarce-te, ah, scumpul meu. Ah, întoarce-te acum.

Se întoarce, gata să leșine, fără să ezite, spre plăsmuirea lui. Ea este în pielea goală, aurie, sclipitoare, lustruită, arzătoare, un soare, dornică să fie a lui.

— Sunt cu totul a ta. Ia ceea ce-i al tău.

Vai de inima lui tânără. Ah, ce amețală, ce nebunește îi bate inima. Se prăbușește dinaintea ei, cade la picioarele ei din aur. Ea îl ridică de jos cu brațe viguroase, din aur. Se prăvălesc în puful de lebede, în spatele draperiilor de mătase argintie. Și-acolo i se promite că, la momentul

potrivit, ce urma să vină curând, mult prea curând, are să afle toate secretele de când lumea și că gura lui va ajunge să fie de aur și să dea glas unui grai așteptat de înșiși zei, care o să tacă spre a i-l asculta.

Iar apoi aurul a dispărut. Era la Stratford, în ziua de Vinerea Mare, la amiază, cu vântul ceva mai puternic decât înainte. Băiatul acesta e la poarta casei lui tătâne-său, ușa de la intrare-i larg deschisă, ceilalți sunt deja înăuntru, țină că le e foame. Trebuie să se oprească nițel, să-și potolească porumbeii ce-i zburătăcesc în piept. Se uită în sus și-n jos pe strada înclinată, cu pavajul ei din cuburi strâmbe de lemn alb și negru, și cu pietre, cu pisicile care se bat miorlaaaaaaaaaau pentru capetele de pește pe care tocmai le-a aruncat fata lui alde Quiney din vecini. Din casa lui taică-său mărșăluiește pâș-pâș mirosul de pește uscat, gătit cu arpagic și scorțișoară. Pâine, bere, mere uscate. Biblia de la Geneva în poala lui taică-său. Nu uita că, în această zi, Cristos a murit pentru tine.

Da! Soarele dogoritor și șerpilor de apă, Regina din Saba, în pielea goală pe un pat mătăsos. Își dorea să cuprindă în brațe lumea întreagă. Tremurând de dorință, își scoase mânușile înainte de-a intra în casă. Își făcu mâna dreaptă căuș și vântul de la sud-vest îi suflă umed în palmă. Pumnul acela infim aer de pe Henley Street umfla, în altă parte a lumii, pânzele corăbiilor ce se întorceau acasă din Americi ori porneau spre insule cu aur și mirodenii. Lumea, lumea largă care îl strigă și îl cheamă ca o pisică ce se cere în casă, ca un prepelicar ce zgreață.

— Will!

— Săracul Will! Will nebunul!

Este legat fedeleș de locul acesta, degetele care vor să mângâie misterul lumii, să scormonească secretele lumii, sunt înfășurate, acasă, într-un meșteșug meschin. Glasurile îl cheamă la prânz.

² Richard Shakespeare (bunicul) și John Shakespeare (tatăl lui William Shakespeare) erau originari din satul Snitterfield, situat în apropiere de Stratford-upon-Avon. Mary Arden, mama lui „WS“, era originară din Wilm-cote și se înrudea cu Edward Arden, șeful comitatului Warwickshire, care avea să fie acuzat de trădare și executat la Londra în anul 1583.

II

Își zise că ar putea să iasă basma curată atunci când au venit tatăl și mama lui Alice Studley, cu o falcă-n cer și una-n pământ, să-i povestească lui John că fiu-său, Will, e cel care îi făcuse fiicei lor pocinogul și acum, zău așa, trebuie s-o ia de nevastă, da-da, că-i dezghețat pentru vârsta lui, el, un băiat care până mai ieri umblase în pantaloni scurți, iar acum trebuie să facă pe bărbatul, dar nu oricum, ci ca lumea.

Își închipuise că e și acesta un mod de a se apropia de zeiță; i se păruse că vede niște picioare aurii pe soarele ce scăpăta, nălucirea aceea din Vinerea Mare i se arătase iarăși în seara din Duminica Paștelui. Era o primăvară călduroasă. Se întâmplase într-un lan de secară.

— Neah, niciodată!

— Na! Aaaaaaah!

Era fătuca asta hotărâtă – cu ochi negri, cu puful de pe trup negru, cu părul negru și lucios ca pana mierlelor ce se hrănesc cu resturile de slană aruncate de oameni – dar la fel de bine ar fi putut fi Bess, Joan, Meg, Susan, Kate. Ce altceva îi puteau oferi serile strălucitoare din Stratford? Sau din Barford, Temple Grafton, Upper Quinton, Ettington (la Ettington, în casa dărăpănată a avocatului dat afară din barou, care bombănea toată ziua, era o fătuca mai hotărâtă decât toate celelalte fătuci hotărâte) și Shottery? WS se transforma într-un tânăr bine făcut, cu buze cărnoase și picioare zvelte, taciturn, dar, pe de altă parte, înclinat spre o limbă plină de înflorituri, un vânzător frumușel de mănuși fine. Dintre coapsele acestui gentilom, din smocul de lână încâlcită, de culoare brun-roșcată, se ițea și exulta un belivarez cât se poate de jenant. Nu era el, nu era WS, era o bestie bizară, exterioară, pe care era nevoit, în pofida împotrivirii lui, s-o găzduiască tot timpul. WS o urmărea, năucit, cum se pune pe treabă, o auzea cum țiță cu glasul altcuiva, al unui străin, conștientă totuși de ritmul nevoilor lui, care începeau cu iambi și se terminau cu spondei. Iar apoi, se arăta, sclipitoare, marea nălucire, cu picioarele așezate pe globul incandescent ce se pregătea să coboare sub pământ. Zeița era însă un foc imens, ce mistuia lumea la asfințitul soarelui. Se repezi să o posede, prin preoteasa rustică, cu puf negru, care zăcea întinsă sub el. Icni în gura mare, pompându-și viața din

trup, de dragul ei, însă, de data asta, ea râse, îl luă în zefleMEA.

Lumea se năruI, preschimbându-se în batjocură: maldăre de cânepă, rămurele ce zgârie coapsele dezgolite; rușinea pricinuită nu de o faptă păcătoasă, ci de vorbele exagerate (de pildă, folosirea cuvântului „dragoste“) ce însoțeau o nimica toată, gângăniile ce mișunau în iarbă, scâncetul de țărancă nesatisfăcută al lui Alice Studley. Văzu, în harababura din ținuta lui, batjocura ce avea să-l însoțească toată viața – panglicile ce se cer legate, simțămintele extazului anticipat îngropate în rușine, iadul etern al încheierii nasturilor. Toate celelalte aspecte ale vieții mănășarului din Stratford mărșăluiau la fel de sumbru prin pustiu ce se căsca dinaintea lui. Berea prea multă, borâtul, destrăbălarea cu care-i băga în sperieți pe boșorogi, după căderea întunericului, împreună cu Dick Quiney, Jack Bell și nebunul din Kinton, hohotele de râs prostesc ale distracțiilor fără de rost, vina de-a avea o viață scurtă, în care n-a apucat să facă nimic.

— Dragostea, scânci ea, continuând să-și lege șireturile. Dragoste, așa ai zâs.

— Păi, într-un fel, e dragoste, dar nu ți-am promis nimic.

— Ba mi-ai zâs că mă iei de nevastă. Mi-ai pruomis.

— Un bărbat înfierbântat promite câte-n lună și-n stele. Și adăugă: Deși eu nu mi-s încă bărbat, ci băiat.

— Ba ce-ai acuolo îi cât a unui bărbat.

Ea se aranjă și se dichisi în amurgul tot mai vinețiu; el simți cum, asemenea seminței de mai devreme, începe să pompeze, la nesfârșit, o uriașă compasiune; trebuie să fie cu băgare de seamă, să nu cumva să numească și treaba asta tot dragoste. Spuse brutal:

— La asta te pricepi, fără doar și poate. N-ai văzut-o la viața ta doar pe-a lui taică-tău, uitându-te pe șest, prin vreo crăpătură a ușii.

— O să-i zâc lu' tati totu', cum m-ai silit să fac treaba aiasta.

Simți cum îl cuprinde oboseala, un altfel de asfințit, unul mai rapid.

— La fel ca și Ben Lovell sau Gervaise Black, cel din Blockley, și Pip Gaydon și toți ceilalți. Te-au silit, ai?

Ea se puse pe bocit. Mila îl făcu să se apropie de ea, să-i cuprindă în brațe trupul moale, molatic, să-i guste, de milă, bubițele grunjoase de pe obrazul stâng, iar părul ei negru, despletit, îi umplu gura când dădu să o

sărute. Într-o mistuitoare fracțiune de secundă își dădu seama că mila l-ar putea nenoroci. O apucă încetișor de mână și o expedie acasă. La despărțire, ea se înmuie din nou, nu i se mai plânse deloc, străluci toată spunându-i noapte bună pe-o moviliță, pupându-se ca doi porumbei, flutură mâna în semn de la revedere, se întoarse pe călcâie și păși spre lună.

Iar apoi tatăl și mama ei veniră în acel august dogoritor, însă n-aveau ce și cum să dovedească. Făceau turul tuturor caselor în care tinerii, cu toroipanul zbârlit de-atâta carne (mâncau prea multă carne și prea puțină varză care să le mai ostoiască simțurile), se puteau plini de lașitate; ciuguleau ici un bănuț de argint, colo un sfanț, să-și țină gurile gălăgioase. N-o să le fie greu să-i găsească un soț lui Alice, dacă o să-l pândească dintr-un tufiș pe un tinerel imprudent, care o să cedeze ispitei când i-o vedea sânii dezgoliți, o să se dezbrace și o să fie prins asupra faptei. Așa se-ntâmplă mereu. Își luară tălpășița, scâncind întocmai ca fiica lor, cu o monedă ținută strâns în palma umedă a mamei, după care John și Mary Shakespeare se puseră cu perdaful pe fiul lor mai mare. Rușine, cădere, păcat, mări, nenorociture, desfrânatule, nestăpânitule, treci imediat în genunchi, să te rogi să fii curățat de păcate (John Shakespeare o cotise spre credința cea nouă și pură, a comercianților și negustorilor). WS se rătoi la ei plin de obraznicie; mama lui fu cea care îl pocni. La care el ieși din casă scoțând flăcări pe nas.

O să plece, în noaptea aceea o să purceadă în căutarea zeiței lui de aur. Era o seară dătătoare de speranțe, înmiresmată, cu luna în al treilea pătrar, cu privighetorile glăsuind în codru, WS, cu o mantie roasă pe el, să-l apere de răcoarea zorilor, cu chimirul și punga goale, porni la drum. Încotro? Spre sud-vest, în bătaia vântului, spre Bristol. Evesham, Tewkesbury, Gloucester. Un marș de-o zi-două, răsplătit, în cele din urmă, de sarea de pe buzele și catargele din port. Și pe urmă?

Nu, nu, nu se poate, încă nu. Are nevoie de timp. Îi veni în minte oracolul ce își avea sălaș în trupul unei bătrâne, al lui Madge Bowyer, zisă Bătrâna Madge, despre care, uneori, se spune c-ar fi vrăjitoare, într-o cocioabă din marginea târgului. Face descântece împotriva negilor și uneori ghicește viitorul, dar de multe ori le și nimerește bine. Are pisici dolofane, ce clipesc mărunț, orbite de soare; iar casa nu-i miroase a lucrătura dracului, ci a

ierburi cu mireasmă înțepătoare, a așternut slinos și a femeie bătrână. Păși, încercând să se îmbărbăteze în sinea lui, prin întunericul parfumat, se apropie de bojdeuca ei, situată pe o uliță mărginașă, năpădită de urzici și ștevie, zări o luminiță și bătu la ușă. Ea îl întâmpină cu o lampă, molfăind cu gingiile-i știrbe, îl recunoscă și-l pofti înăuntru.

Fumul dinăuntru îl făcu să tușească. Pe foc bolborosea un ceaun cu tocană; de grinzile scunde erau atârinate hălci de carne nedefinită, umbrele lor începură să joace pe pereți din cauza curentului stârnit de intrarea lui; o pisică își alăpta puii târcați și torcea. În bucătărie era harababură mare – un maldăr de cârpe nespălate, blide cu cruste de mâncare pe ele, niște brânză pe masa butucănoasă, o pâine uscată, mucegăită, prea tare s-o mai poată morfoli. O capră înțeleaptă se chiorî înăuntru pe o ferestruică deschisă, mestecând cu poftă, dând din țcălie. O pisică alb-galbenă mieună la WS, s-o ia în brațe și s-o mângâie, și simți cum îl năpădește mila, văzând-o atât de încrezătoare. Așa i se întâmplă și cu vițeei ăia, la uciderea cărora nu vrea să se bage. Într-unul din momentele lui pătimeașe, i se arătară dinaintea ochilor toate animalele care au existat vreodată – sfâșiate, vâdate, momite, trădate, însângerate; strigătele lor îi arseră, ca fierul înroșit, creierul. Madge îl întreabă:

— Ia zi, ce dorești să afli, băiete?

— O să-ți aduc mâine un penny, îi promise el. Aș dori să-mi aflu viitorul, de-un penny, să știu dacă o să plec la un drum lung sau nu.

Se așeză la masă pe un scăunel cu trei picioare, dând, mai întâi, la o parte, o cârpă de vase unsuroasă; mirosul de brânză fermentată se înălță spre el asemenea unui mic duh cenușiu. Bătrâna molfăi în gol și aduse un pachet de cărți. Îi erau cunoscute cărțile astea, dar nu și înțelesurile lor. *Cartomanție*. Cuvântul îi dădea fiori. Astea nu serveau la un joc nevinovat de-a atuul sau tromful; aveau niște figuri de pe vremuri, hăt de pe vremea Egiptului (așa îi spusese ea), cu turnuri care se năruiau din temelie lovite de trăsnet, cu papa și împărăteasa, cu luna plină de sânge, cu Adam și Eva, cu învierea morților, somnoroși și în pielea goală, la auzul trâmbiței ce vestește Judecata de Apoi.

— Un drum, îl îngână ea. Ia să vedem cum stăm cu drumul ăla.

O mătă sări pe masă, de parcă ea ar fi fost cea care știe răspunsul, și fu

dată jos cu un gest absent. Își făcu de lucru cu cărțile roase, înnegrite de slin. Semiîntunericul, umbrele îi împrumutau oarecare maiestruozitate acestei hoaște cu fața zbârcită, cu părul ei rărit și jegos, cu rochia din pânză de sac pătată de-atâția ani de mâncat cu neîndemânare (cu anale întregi de unsoare picurată dintr-o lingură de corn ținută cu mâini tremurătoare), cu unghiile ei rupte, cu vârfurile negre. Înșiră pe masă, într-un cerc exterior, șapte cărți, aparent la nimereală, iar în interior un romb alcătuit din patru cărți. Le întoarse, cu gheare tremurătoare, cu fața în sus, bolborosind între timp, într-o limbă stranie:

— *Hominy pominy didimus dis dis genitivo tibi dabo auriculorum.*

WS privi cum se uită la el figurile calme de pe masă: erau câini ce lătrau la luna însângărată și un crab răscrăcărat în undele din partea de jos, stelele cu fata în pielea goală, jonglerul, bărbatul spânzurat, cu capul în jos, într-un copac, Moartea cu coasa, femeia cu leul în lesă, un car de luptă. Baba se legăna scâncind; în cele din urmă, îi spuse:

— Deocamdată nu pleci la nici un drum. Trebuie să rămâi aici, să-ți găsești o femeie care să te îmboldească să pleci. Și mai apar și cele Șapte Păcate de Moarte.

— Ce femeie? Ea o să comită păcatele alea?

— E o femeie dalbă. Păcatele vor fi aduse acilea, iar tu vei pleca la drum cu ele.

— Nu pricep nici o boacă din ce spui.

— Ești aici ca să ți se ghicească viitorul, nu ca să pricepi. Și ai să pui mâna pe pană și ai să scrii ca un conțopist. Ai să fii împins de la spate și o să ți se spună să scrii fuga-fuga.

Simți că i se îneacă corăbiile.

— Și-altceva, nimic?

— Am să-ți zic o cimilitură, dar o să te coste încă un penny.

— Atunci mâine-ți aduc doi penny.

Baba chicoti, tuși, se îneacă, îi împrășcă fața cu ud de broască râioasă, iar pisicile își ridicară privirea, cătuși de puțin înspăimântate.

— Iată cimilitura. Fii atent.

Și-apoi, o recită, de-ai fi zis că o citește de pe peretele întunecat din spatele lui WS:

Prinde orice-ți este dat. Femeia neagră sau blondul bărbat.
Mai mult de-atât nu vru să-i spună. Pentru doi penny amărâți?

III

Zeița îl chema dinspre mare și el nu-i putea răspunde; îl chema, în chip inaccesibil, din niște trupuri aurii ce-i apăreau în vis. Trebuia să închidă ochii ca să nu vadă brațele întinse spre el din paturile înmiresmate de mirodenii, mai puțin ochii din somn, care văd cel mai mult atunci când sunt închiși; cât despre vedeniile legate de călătorii, descoperi că acestea îi spun cel mai mult atunci când sunt învăluite în cuvinte. Vorbele n-aveau s-o alunge însă, pentru totdeauna, pe zeiță? Deocamdată, nu știa.

Înainte să moară – căci o mierlise din cauza febrei care-l cuprinsese în brațele ei dogoritoare în timp ce dormea beat în ploaie –, Hobby îi povestea solemn despre corăbii și viața de marinăr. Îi istorisea despre navele încărcate până la refuz, cu pupa și prova înalte, să bage frica în dușmani cu aspectul lor maiestuos, căci acum toată lumea vorbea de existența unui dușman. Despre marinarii ce lucrează la întărirea velelor pe puntea mijlocie, între pupa și puntea de comandă, unde se află și șalupa cu pânze și bărcile de salvare. Despre sacii cu balast și parâmele de rezervă; bompresul aplecat peste marginea bordului, străpungând marea când corabia plonjează în apă. Despre cala situată sub puntea inferioară, unde sunt depozitate berea împutită și brânza plină de viermi. Despre vela-trinca și rândunica de pe trinchet; vela mare și focul de pe arborele-prova; artimonul cu vela-straiul gabierului artimon sau vela rândunicii gabierului artimon; vela randă; întăritura și căptușeala velelor. Despre pistoale și archebuze, despre tunarii cu fitilurile lor, despre cum o iau tunurile din loc spre pupa sau prova și cum li se fixează țevice, să nu-și schimbe înălțimea.

Totul se reduce la cuvinte. Și, oricum, tot nu s-ar apropia nici cu o șchioapă de zeiță, chiar dacă ar ajunge un mus ce freacă punțile umede în beznă. Cuvintele creează o lume; ba mai mult, dacă ar exersa arta cuvintelor, nălcirea aceea, a bătrânei Madge, n-ar însemna, neapărat, ceea ce pare să însemne – truda de conțopist în vreo odaie mîncată de cari a justiției; ar putea însemna nobili seniori care să-l îndemne dă-i bice dă-i bice dă-i bice, oda dedicată Maiestății Sale cu prilejul zilei de naștere trebuie să fie gata curând. În casa lui Bretchgirdle, reverendul, sunt cărți. Le dă cu drag împrumut tinerilor binecrescuți. WS citește Ovidiu, în tălmăcirea

engleză a lui Golding, sau ar pescui latina – cu mult mai mare plăcere decât la școală, cu dascălul Jenkins – cuvânt cu cuvânt, cătinel, la fel cum se chinuiește un lăutar neîndemânatic ciupind strunele lăutei. Ovidiu e divin. N-ar putea fi și el Ovidiu, așa, mai englezește?

*Frumsețea-i cât se poate de frumoasă,
Ce e frumos și-n beznă-i drăgălaș.
Neagra sprânceană-a doamnei mele-i casă
Frumseții...*

Era după cină. Era înfrigurat, rău de tot, fiindcă în seara aceea urma să meargă, să dea o mână de ajutor la aducerea stâlpului de Armindeni de lângă Shottery. Pana îi scârțâia în timp ce așternea versurile printre blidele nespălate, în mirosul de șofran și usturoi ce dăduseră savoare mânzatului searbăd (refuzase să ajute la tăierea vițelului), în sfârșitul lemnului umed de ulm din vatră, cuprins de nădușeală în odaia prea încălzită (dar taică-său se plângea că-i este frig), nădușeală domolită de răceala pricinuită de disprețul unei femei. Compunea un sonet dedicat unei alte fete cu părul negru, cu toate firele negre, până la ultimul, în forma sonetului întâia oară plăsmuit de Conte de Surrey³, limba engleză având prea puține rime ca să poată respecta forma italiană mai strictă. El însă tocmai învăța că nu poți scrie poezii despre o persoană, despre ceva anume, ci numai despre Tot, despre Universal (și, atunci, de ce i-a denunțat Platon pe poeți, cum că sunt niște mincinoși?), iar Totul e întrupat într-un nou Unul, și ce nume îi poți da acelui Unu dacă nu pe-acela de divinitate?

*...ce își are-n ea sălaș.
Iubirea-mi, neagră, n-are cum luci,
Lumina-i se preschimbă în dogoare.*

Estimp, mama lui, cu șuvițele ei de păr ninse de ani, dar cu sprâncenele-i subțiri încă maronii, se răstrea la taică-său în maniera elegantă a familiei Arden, iar Joan – rămasă unica fiică, după moartea, cu trei ani în urmă, a sărmanei Anne –, delăsătoare, în loc să strângă masa și să le dea firimiturile rămase porumbeilor (ehe, porumbarele din Wilmcote), se hlizea, făcându-și

de lucru cu fustele ei superbe. Taică-său, cu obrazii rumeni de voieșie în mizeria lui, stătea încovoiat lângă focul sfârâitor și plin de fum și își rodea unghia unuia dintre degetele mici.

*Ea inimă, cămin, lume-mi va fi;
Raiu-l desfid și-ard în a ei vâlvoare.*

Pe jos se târa micul Edmund, care împlinea doi ani chiar luna aia. Gilbert și Richard erau afară, iar cel din urmă se juca, țipând de zor. Joan era toată o Arden, se jimba prostește, luând partea scorpiei de maică-sa.

— Și-acum, îi dai 'nainte cu vânzarea argintăriei mele, s-ajungem ca ultimii pârliti, așa să ne-ajute Dumnezeu, să ajungem să dăm găuri în tăblia mesei, ca la cârciumile cu meniu fix ale derbedeilor zdrențăroși, dacă ni se va permite să ne păstrăm masa; și-o să stăm la ea cu degete unsuroase. Vai, decât să avem de îndurat rușinea, rușinea asta, mai bine mi-aș vedea toți copilașii îngropați la adăpost, ca mititica, sărmana de Anne, să n-apuce să vadă calicia care ne-așteaptă.

Micul Edmund țâșni spre picioarele încrucișate ale lui WS. Acesta își depărtă picioarele, să-i tragă un șut în fund, dar pe urmă se răzgândi.

*Luciul frumseții îl nesocotesc.
Iubirea-mi, ca și ea, e-ntunecată.
Noaptea, în noapte, pe al nopții tron...*

— Și mi-a promis o rochie nouă de Rusalii, se smiorcăi Joan cu un aer țâfnos și o privire de cață afurisită. Iar acum nu mai zice nimic de ea.

Tronând în noapte plin de nu ș' ce pompă.

— Rochii noi? pufni maică-sa, folosind imediat pluralul, ca mai toate femeile. Păzește-ți rochiile vechi, fetițo, să nu le vândă pe șest vreunui vagabond de telal sau, mai rău, să nu le schimbe pe-o sfârlează cu care să se joace.

— Tronul mi-e noaptea. Noaptea mi-e tron, murmură WS fără să-și dea seama.

— Și uite-l și pe ăsta, se oțărî maică-sa, o freacă toată ziua cu versurile lui prostesti, numai la ele-i stă mintea. Ce bani o să ne-aducă astea în veci?

— Mulți oameni s-au pricopsit scriind versuri nimerite, spuse timid taică-său.

*Suind pe-al nopții tron, eu îmi doresc,
Cu-nsemne și cu sceptru...*

Prea vulgar, se simte de la o poștă, nu merge.

— Will e țăcănit și leneș, se băgă Joan.

WS se strâmbă la ea cât ai zice pește: o privi chiorâș, își umflă obrazii, fornăi ca un cal. Pe urmă îi veni:

*...eu îmi doresc
Să merg pe calea mea neluminată.*

Și-acum, distihul final, care îl muncea de șapte ori mai mult decât toate cele douăsprezece versuri de până acum. Taică-său însă spuse:

— Dacă ni se cere să muncim, mai bine să ne-ntoarcem la treabă. Se sculă, oftând, de pe scaunul de lîngă cămin: Hai, Will, să mergem.

Ca un copil, la școala nopții-s dus.

Apus distrus intrus răpus sedus. WS chibzui, rotindu-și ochii ca pe niște mingi de tenis în timp ce privea grinzile din tavan.

— Chiar nimeni nu m-ascultă? tună taică-său, într-unul din rarele lui accese de furie. Nici în casă și nici în atelier?

WS, o, biet neisprăvit, stătu locului, ronțâind pana subțiată, ce-i gâdila gingiile cu puful ei jilav. Joan chicoti. Will spuse:

— O clipă doar. Poezia-i aproape gata.

La care maică-sa zise:

— Aha, o să se pricopsească. O să se încline dinaintea Maiestății Sale, cu poezia în mână, în timp ce noi o să cerșim o coajă de pâine, că n-are cine să muncească în casa asta.

*Ca un copil, la școala nopții-s dus,
Lumini să caut caut caut caut...*

Cu mâini sleite, taică-său făcu, atunci, un gest temerar, care îl lăsă pe WS gură-cască, de i se prelinse, fără să observe, saliva de pe pana morfolită pe tăblia mesei. Înșfăcă coala de hârtie cu scrisul lui caligrafic, fără cerneală, și dădu s-o rupă bucăți. WS sări în picioare, nu suporta una ca asta. În clipa aceea, parcă ar fi reapărut zeița, strecurându-se în jos, pe horn, întrupată într-o pală de vânt, întețind focul auriu din vatră, pocnindu-l pe WS zdravăn în spinare, îmbrâncindu-l să lupte (Lupte pentru lumina căutată) cu taică-său, maică-sa, soră-sa, dușmanii toți, până la unul. Iar acum se lua la trântă cu taică-său, să intre în posesia a treisprezece versuri (un sonet neterminat, ca acesta, fiind aducător de ghinion), iar hârtia se rupse și Joan se porni să râdă în hohote. Cuprins de amocul poezilor, WS și-ar fi omorât tatăl acolo, pe loc, însă Joan era doar un copil, o pradă mai ușoară, așa că-i trase un dos de palmă zdravăn, cu patru degete țepene, strigând la ea NA, ȚINE, CĂȚEA CE EȘTI, iar ea se apucă să urle ca un dulău, ca dracu'. Atunci îi veni ultimul vers:

Lumini să caut unde au apus.

Chipul lui WS se luminează de furie, de triumf poetic, dar, în nici un caz, de rușine sau frică. Odaia se umplu de vociferări împotriva lui. Micul Edmund se porni să urle din toți rărunchii. WS se înălța, mândru, deasupra tuturor și – asemenea unui cuceritor roman încununat cu lauri – și-ar fi pus piciorul pe spinarea lui Edmund dacă acesta nu s-ar fi băgat de-a bușilea sub masă. Rămase locului, semeț, precum un vrăjitor care iscă furtuna apelor dezlănțuite. Un trecător, auzind vorbele rostite zgomotos la mânie, privi pe oberliht înăuntru, să vadă ce se întâmplă. Îi lipsea nasul, suferea de boala iubirii⁴. WS strigă la el:

*Ca un copil, la școala nopții-s dus,
Lumini să caut unde au apus.*

O ținea tot pe-a lui, parcă avertizându-i să-l lase în pace. Iar această

incantație magică adăugă o picătură de culoare neagră scandalului. Maică-sa își făcu cruce. Făcu ochii mari și întinse mâinile în gol, spre Joan, care plângea. Spuse încetișor:

— Hai la mămica, puîșor. Hai, vino la mama, așa, așa, așa. Măi, Jack, să nu-l atingi, că-i diavolul curat, nu-i fiul meu. E o fiară, are sângele stricat și spurcat, e dracu' gol, cu toată mârșăvia lui. Așa, așa, șterge-ți lacrimile și suflă năsucul, puîșor, fratele tău nu ți-e deloc frate.

Taică-său își mușcă buza de jos, uitându-se ba la fiu-său, ba la sonetul rupt și scâlciat: luciul frumseții pe-al nopții tron calea mea neluminată dogoare inimă cămin lume. (Are o minte ascuțită, așa să ne-ajute Dumnezeu, iar eu l-am privat de învățătură. E vina mea, oare unde am greșit?) Apoi intră Gilbert, idiotul familiei, spunând:

— Dumnezeu. L-am v'zut pe Dumnezeu cu pălăria pe cap, plimbându-se pe Henley Street.

Taică-său mai avea puțin și izbucnea în plâns, preluând ștafeta de la Joan, care își trăgea nasul, cu fața unsuroasă, strălucitoare.

— Zău, pe legea mea. Și-am căzut și-am dormit o bucată de vreme și p'ormă m-am ridicat. Zău.

Maică-sa se întoarse, istovită, spre el și îl întrebă:

— Și unde-i Dickon? Ce face Dickon?

— Dick s-a murdărit din cap până-n picioare și-i e frică să vină acasă. E plin de bălegar, zău așa. L-au împins în bălegar indivizii ăia.

— Care indivizi? Întrebă maică-sa ridicând glasul, dar simțind cum i se pune un nod în gât.

WS îl pironi cu privirea pe taică-său, care nu-i întoarse privirea la fel de ferm, apoi își făcură semn dând din cap.

— Tom din Deal, de i se spune Tom Deleanu și e, de fel, din Upper Quinton, ăl de nu scoate nicicând vreo vorbă. Zău așa.

Taică-său dădu din cap spre ușă în timp ce maică-sa simțea că se sufocă. Mormane de bălegar, balegă, îi stăteau pe limbă. Cuvinte pe care nu le auzise în viața ei, lucruri pe care, cu atât mai puțin, nici nu-i fusese dat să le vadă la viața ei, până să se mărite cu (ha!) căcănarii ăștia alde Jack. Sunt distrusă, nu mai pot. Sunt sătulă până-n gât de șmotru și sărăcie. Mai am puțin și-mi pierd mințile stând aici cu voi toți. Mișcă-te, Jack, adu băiatul și

curăță-l. Mișcă-te și fă ceva, să-ți mai speli din păcatul trândăviei tale.

— La muncă, zise John Shakespeare înainte ca nevastă-sa să apuce să-și dea glas gândurilor.

Îl smuci pe WS atât de brusc, încât acesta, dând să iasă, aproape că se împiedică de trupul micuțului Edmund. Ajunși afară, îi spuse în șoaptă:

— Nu prea avem de lucru, așa să ne-ajute Dumnezeu. Am undeva o bucățică faină de pergament. Transcrie poezia pe curat.

3 Henry Howard, conte de Surrey (1517-1547), este, după Thomas Wyatt, al doilea poet englez care a compus sonete și este creatorul sonetului „englez” sau shakespearean, alcătuit din trei catrene și un distih (în locul modelului petrarchian, format din două catrene și două terține).

4 Căderea nasului era unul dintre simptomele sifilisului, menționat de Shakespeare în piesele *Măsură pentru măsură* și *Timon din Atena*.

IV

Sonetul acesta, copiat pe curat, fără nici o ștersătură, era cel pe care-l ținea la sân, în seara călduroasă de mai, când, împreună cu S. Brailes, Ned Thorpe și Dick Quiney, porni la plimbare sau, mai curând, o coti (după o porție zdravănă de bere menită să-i trezească îndrăzneala) spre apus, către Shottery. Erau băieți veseli, de gașcă, nu știau mai nimic despre învățăturile cărților sau poezie, însă iubeau la nebunie farsele, mai ales dacă acestea le provocau altora o durere zdravănă, ca, de pildă, o țeastă spartă, bășcălia cruntă, piedica pusă vreunui boșorog reumatic, ciordeala, gagicăreala și alte alea. În cazul lui Dick Quiney însă, sub masca unui tânăr turbulent, în rând cu ceilalți, se ascundea un suflet blajin. Avea niște ochi căprui, de copoi, destul de asemănători cu ai lui WS, dar mult mai blânzi, mai devotați. În timp ce dascălul Jenkins dădea din cap, cu cartea în mână, în timpul orei de gramatică, WS îi povestea tot felul de istorioare din vechime, dar și unele născocite de el însuși. Totuși, poate că tocmai această privire canină, aproape plină de venerație, i-a sugerat lui WS că își pierde timpul cu el. Thorpe și Brailes lăläiau, sub niște copaci înverziți, un cântecel porcos:

Și dă-i și dă-i și tot își imploră
Iubita să apară;
Iar dacă nu vrea, îl doare în cot,
Căci Rodney-acas' se cară.

Lui WS îi saltă inima de bucurie, dar îi e și plină de teamă, conștient că tânjește după neagra lui, că miresmele trupului și părului ei sunt o sursă de chin, ce se cere alungată cu loviturile de bici ferme ale unei nuiiele necruțătoare. Pentru fetele cu păr auriu nu simte nimic, și nici pentru cele morcovii – prea aduc cu cele din clanul Arden, prea îi amintesc de descoperirea făcută în acea zi de Joia Mare. Ar putea, probabil, să le urască. Totuși, nu știe ce-nseamnă ura. Mila, știe; resentimentul, la fel; poate că și disprețul de sine, fiindcă se înhăitează cu derbedeii ăștia: fiecare contribuie cu câte ceva la ospățul de la miezul nopții, care va avea loc în jurul focurilor aprinse în poiene – un pic de brânză sfărâmicioasă, pită, un iepure

și două găini furate, plus niște cidru, și ăla ciordit. Fiecare cu nuiua lui gata de acțiune.

Cât despre cealaltă nuia – simbolică, Stâlpul de Armindeni –, în curând, aceasta nu va mai fi adusă acasă în comitatul Warwickshire, date fiind acreala și protestele puritanilor împotriva idolatriei; auzi, oricât de frumos ar fi împodobit cu buchețele de flori și ierburi înmiresmate, ăștia îi zic tot idol împuțit Stâlpului de Armindeni. Se schimbă vremurile, zilele libertății de altădată sunt izgonite grabnic, cu biciul în mână. Această seară delicată va ști însă ce-nseamnă veselia, iar a doua zi va fi adus acasă marele stâlpzeu, ornat cu coroane de flori, tras de boi ce vor avea, la rândul lor, flori împletite în vârful coarnelor. Urmează să porceadă în grupuri mici spre crânguri și dumbrăvi, iar acolo, fiecare ceată se va împărți în perechi primordiale, iar ea o să-l aștepte lângă cruce. Era în amurg, la asfințit cerul aducea cu o flotă de corăbii incendiate, pe când noaptea se lățea din spate.

Fură întâmpinați de gălăgie, râsete, bubuitul unei tobe vechi și guițatul unui fluier, iar cineva sufla în cornul lui Robin Hood (ei bine, iată-l sosind și pe Will Scarlet). Oamenii se risipeau, cu coșurile lor, cu vreascuri de aprins focul și mantiile lor vechi. Văzu câțiva pe care-i cunoștea după nume: Tapp, Roberts, micul Noone, Brown, Hawkes, Diggins, plus câte o fată pentru fiecare bărbat. Dar unde o fi ea?

Era chiar acolo, îl zări și ea, era la brațul altuia, râdea, îi făcu semn. WS îl cunoștea, un tinerel ca lumea – Brigg, Hoggett sau Haggett –, fiul unui brutar sau al unui morar, sau așa ceva, la fel de bun, la orice oră din zi și noapte, ca un tânăr mănușar, deși are o moacă de rânđaș, poleită cu puf auriu, o gură care zici că-i un O mare și ochi porcini. Sonetul ardea pieptul sonetistului cuprins de rușine și furie, inima i se dezumflase și i se făcuse țândări, aidoma unei plăcinte reci, vechi, scăpate din mână în bucătărie. Se smulse dintre însoțitorii lui. Aceștia se apucară să strige:

— Aha, nu mai are stare! Deja s-a scăpat pe el!

Dick Quiney porni după el, strigându-l pe nume. Văzuse și el ce-a văzut WS.

— Are balta pește, îl alină el. Nu-i decât una dintre cele multe.

— Dă-mi pace.

— Merg cu tine.

— N-am nevoie de nimeni.

Trase de nasturi, să scoată din sân sonetul scris în zadar.

— Ia-l. Poate are să te includă și pe tine pe lista ei și ai să-i poți câștiga favorurile cu el, după ce-o să termine și cu ăsta.

Dick Quiney îl acceptă, întrebându-se ce-o fi în capul lui. WS o luă la fugă. Dick Quiney îl strigă din nou, însă nu-l mai urmă. Unde-ar putea să fugă? Nu în codru, nu la biserică, nu la iazul cu rațe și nici acasă. Are la îndemână berăria. Are bani în pungă. Întunericul devine tot mai dens, sângele asfințitului răpus picură pe tărâmul celălalt. În seara asta berăria e plină, s-au adunat buluc amărăștenii cu duhoarea lor, răsuflarea lor puturoasă, dinții lor înnegriți, borteles zgomotoase și abjecte ale gurilor de țărânoi. Brusc, dinaintea ochilor îi răsare imaginea semeței, falnicei Londre, cu turnurile-i roșii înălțându-se deasupra unui fluviu cu undele verzi și cu lebede. Dădu din coate până își făcu loc, pe o bancă, lângă un bătrân cioban cu bundă, care duhnea a catran, cu unghii ale căror capete erau niște semiluni negre, pus pe flecăreală din topor în atmosfera grea, apăsătoare, și-n hărmălaia din jur, răcnind la un moșneag prizărit, care-l privea chiorăș, dădea din cap a încuviințare și molfăia cu gura știrbă (Ș', p-ormă, și crezi c-o facut? O pus tăt la vederi ș-o zâs: „O para pi țol drept garanție“, auzi, bre, la el.) Fata care-i aduce berea are o înaintare babană, e grăsană, cu țâțe buretoase ce împung în sus, zici că-s saci pe spinarea unui bărbat; îi aruncă priviri cu subînțeles, dezvelindu-și dinții de țarancă. Bea. Îs tare omenoși cei sus-puși, care-și cumpără mânuși, cu ține-pentru-osteneală, clinchetul plin de dispreț al firfircilor, vă-mulțumesc-mărite-de-acum-înainte-mă-nclin-în-fața-voastră-Dumnezeu-să-vă-binecuvânteze-mărite. A băut; va continua să bea; are șase penny și vrea să bea de toți banii.

Bea bere grasă bombăneală iubită Hercule mormânt cotire curgere Londra întunecat găgâit recoltă. Iată-l pe unul care n-o să mai culeagă de-acum orzul. A murit de-o fistulă, zău așa. Sau de-o bubă neagră, nu știu. Fii bună, adu-mi. Ce să aduc? Pe bune, totu-i o mare înșelătorie și el. Și, astea zise fiind, dă pe gură, dintr-o suflare, câteva versuri, deloc anemice.

*Vine la poarta lui Pluto, din iad,
Dar stai, spune Cerber, ce cați acilea?*

*El și-echipajul corabiei lui,
Ce-au stat ascunși în calul de la Troia,
Au au au*

— Și calul are să aibă viermi, zău, tot așa precum ești tu creștin.

Iese să se pișe și e cât pe-acți să se împiedice de un bețivan întins pe jos, care face pe el în somn, în timp ce sforăie la lună. Pe urmă a răsărit luna. I-a văzut cu ochii minții, cu bucle argintate de razele lunii, săltând în sus și-n jos. Cu urletul berii din el, cu mânia ce-l împinge la acțiune, o să-i facă cu ou și cu oțet, o să-i pună pe fugă, așa, goi-pușcă, o să-i flageleze cu o joardă de mestecăn, o să plângă ca un copil mic, din cauza infidelității, o să sfâșie, o să ucidă. Dar, mai întâi, o să bea, o să bea de toți cei șase penny.

Păi, atunci, bea. Unge-te pe gât printre gogomanii ăștia de țărănoi cordaci, animalici până la ultimul, cu lăboanțele lor arse de soare, jechoși de la mânuirea hârlețului și a grapei, puțind a brânză de la mulsul ugerelor, ascultând gură-cască, cu gurile lor strâmbe, snoava hazlie povestită de coțcarul acela cu piei de șobolan la brâu și-o cușmă din blană de iepure pe meclă. Săteni plini de snagă într-o rurală macheală rapsodică. Bea-ți mințile, așadar, în rând cu ei, viitorule Will londonez, care urmează să primești rangul de gentleman, răzi, pe un ton pițigăiat, după atâta bere, împreună cu Hodge și Tom și Dick și Blackjack, străinul din Long Compton. Și uite-l și pe unul care s-a întors la pârloaga lui după un an de absență, un *miles gloriosus*⁵. Băi, ți-e gura o căcăstoare, mănânci căcat întruna. Ce-ai zis? Nici o bășină nu dau pe toată chilabaleala ta. Vrei să mă pui la încercare, dară? N-am pe cine, căci ești doar un mișel care se dă rotund, dar, la o adică, se smiorcăie ca un plod. Am fost plecat la război, am învățat limbile din Țările de Jos. *Ik om England soldado. U gif me to trinken*. Cine mă face mincinos? Îi trag una peste bot de-i umplu gingiile de sânge. Îi dau cep, zău așa. Sunteți o adunătură de mocofani care n-a văzut nimic din lumea asta mare, iar gorobetele ăsta proaspăt întărcat e mache. Băi, căcăcea, băi, dacă aș avea hangerul la mine, ți-aș da buzunări la burtă. Dar n-am la mine decât șişul și-o să-ți cretez buzele alea de băiețel obraznic.

Gură bogată, pus pe înjurat, gata să se încaiere cu oricine, rău împuşcat în

aripă. Pornește, clătindu-se în nădragii lui bufanți și vestonul din piele, jegos, pierzându-și pălăria, cu chica toată numai cârlionți mărunți, spre locul unde șade WS. Acesta îi zâmbește sfidător. Apoi, fanfaronul îi plasează o lovitură stângace, pornită de jos în sus. Dintr-odată, WS se simte de parcă o cohortă de bere frumos gătită ar fi primit ordin să se pună în mișcare, din rânza lui spre miazănoapte și-apoi până-n lună, iar portarul ar fi primit ordin să deschidă larg porțile pentru trecerea ei. Gura fața obrajii pomeții i se umflă obrintiți. Și abia a apucat să bea de trei penny. Nt, dar mai devreme... Obrintit, măcelărit, bumbăcit, machit, amețit. Puntea-i spălată. Băi, pulifricilor. Băi, ăsta, hai, gata cu borâtul.

Nu se simte bine. Îl dor toate cele. Oceanul vuieste înăuntrul lui, nava tresaltă pe valuri. Ahoe, faceți loc de manevră. Încearcă să găsească o cale de ieșire, sobrul WS îngrozit de Will cel matosit, dar i se pun piedici. Cei din jur îl împung, se cască uriașe găuri negre de râsete, silindu-l să se-ntoarcă, aidoma unui câine, la starea lui de-acum. În mintea de poet pe cale să se nască, răsărind asemenea unui Jupiter fungiform din capul chiurluit al lui WS în timp ce umilitul WS se împletește și este îmbrâncit să iasă și să se cărăbanească, înghiontit de jigodiile astea, versurile se revarsă năvalnic, zeiței însingurate îi curg lacrimile șiroaie în timp ce stă aplecată deasupra trupului nimicit.

*Pe dată-și pune strai împodobit,
Gătit cu flori, pornește fluierând
Până ajunge la înaltul stâlp
Ce-mpunge firmamentul...*

Și iată-l jucând, cherchelit, într-o aiureală de alegorie creștină, însoțit de hohote de râs la ieșirea din scenă. Și totuși, interpretarea continuă și în culise. Se rostogolește și mintea îi sare de la una la alta, onorabilul berulă, exact sub aceeași stea, și își zărește propriile stele, inițialele lui tuflite, Scaunul Casiopeei. Se clătină și, la semnalul gornistului, o a doua cohortă porni în galop dinspre burta lui spre poarta din spate, năvălind afară. Scâncind și dând la boboci, strigă, prelungindu-și constelația, zgrepțănând pe drum, cu picioarele neascultătoare, V după V după V: „Mama-mama-

mama“. Era un strigăt periculos.

Totuși, după o eternitate de nimic altceva, se trezi cu o senzație de căldură. Ciripitul matinal al păsărelelor era asurzitor. Simțea mirosul ierbii, al frunzelor, mirosul consolator și alinător al maică-sii, mireasma discretă a unui sân de femeie mirosind a lapte și sare și pâine proaspăt coaptă. Oftă și își îngropă capul și mai adânc în pernă. În gură avea un gust rău, de parcă ar fi lins rugină. Miji ochii, încruntându-se, și constată că tavanul s-a transformat în frunziș, iar grinzile casei au revenit la starea lor originală, de copaci. Deasupra lui se zărea cerul alb, în petice iscate, ca prin farmec, de frunze. Uluit de-această lume, făcu ochii cât melcul. Ea îi zâmbi, îi sărută, blajină, fruntea. Umerii, brațele și pieptul îi erau goale sub pledul aspru, două mantii puse cap la cap. Dedesubt era întinsă un fel de pătură păroasă, să-i protejeze de pământul reavăn, prin ea simțea că-l înțeapă acele inofensive ale unor rădăcini și cioturi ciudate. Era îmbrăcat, dar veșmintele îi erau descheiate, dezlegate, mototolite. Scormoni în adâncul memoriei, dar nu găsi nimic. E codrul, e Shottery, dar cine o fi femeia asta? S-o întrebe în timp ce stau așa de strâns îmbrățișați dimineața în zori, aproape goi pușcă – n-ar fi oare un gest nepoliticos? Trebuie să-i întoarcă surâsul și să-i murmure un salut de bună dimineața. Dacă are răbdare, o să iasă totul la iveală, o să afle totul. Dar ce Dumnezeu o fi făcut în acel mare pustiu de ne-memorie? N-o să mai ajungă în halul ăsta niciodată niciodată niciodată niciodată. O să fie un om cumpătat. Pe urmă însă, ea șopti cu un fel de încrâncenare: „În curând se va lumina de ziuă și o să mișune care încotro. *Acum*“. Și se întinse deasupra lui, muiere lungană, dar nu grea, și degeaba încercă el să-i explice că, până când nu-și curăță și nu-și clătește gura, nu-i gata s-o sărute. Așa că încercă să-i evite buzele răsucindu-se (deși cu dureri și gemete slabe) și punând-o în poziția lui Venus Privită, ducându-și gura la sânul ei stâng, dezmierdându-i sfârcul rozaliu cu limba țeapănă și vârtoasă, până când ea începu să gâfâie ca bietul Urechilă hăituit de copoi. Se săltă, să aibă aer, punându-și mâna la treabă în întuneric, având parcă un ochi pe buricul fiecărui deget, să studieze cu ochii lui fideli, deși entuziaști, capul acestei Venus rustice, cu șuvițele de păr roș-aurii, pieptănate drept, prinse în coadă, cu fruntea adâncă, îngustă și osoasă, genele rare, decolorate, clipind, alunița de pe coloana lungă a gâtului ei întorcând ferm

privirea uimirii sale șovăitoare, orbite de lumină, Will pus pe treabă, WS zicându-și, în sinea lui, că precis o cunoaște (căci, de bună seamă, e de prin părțile locului), deși, cu siguranță, n-a apucat s-o cunoască în celălalt sens al cuvântului. Nu se apropie de morcoviul, de paloarea familiei Arden? Totuși, pe măsură ce lumina zorilor își întindea măduarele și căska de-i trosneau fălcile, timpul glăsui despre nevoia de-a înfăptui un singur lucru și resturile de bere, asemenea cărnii pofticioase, îi hrăniră carasul, încât puțin îi mai lipsea să erupă. („Asta“, își zise el, „e din ură pentru ailaltă, infidela, cu îmbuibatul ăla de fecior de morar“.) Și ea îl scoase din minți, căci îl înhăță cu ghearele ei zdravene și slobozi o haită de vorbe pe care el n-ar fi bănuț că le știe vreo femeie. Așa că dădu în clocot, făcu aaaaaaah, în zorii fragezi, și își vărsă laptele în miera ei, dârdâind ca un cățeluș, nechezând ca un cal.

Spre surprinderea lui, nu simți nici un fel de jenă, nici o *tristitia*⁶. Zăceau tăcuți, în timp ce dimineța înainta cu pași mărunți, pitiți confortabil în colțișorul lor de codru. Ea vorbi și el o ascultă cu urechile ciulite, asemenea unui copoi, doar-doar o afla un indiciu despre victima lui. „...așa că, dacă n-o să fie Anne, zicea ea, poate că unul dintre băieți, dintre frații ei...“ Vasăzică ea e Anne, frumoasă și englezoaică, mirosind a vară molcomă și a apă rece. Nu-i tânără, își zise în sinea lui: e sărită de douăzeci și cinci de ani. Nu-i cătuși de puțin cea mai răsărită puicuță din bătătură, nu plesnește de sănătatea cuiva care are parte de soare și de hrana variată a unei gospodării țărănești, nici glasul ei nu are nimic din fonfăitul de țărăncuță al lui Alice Studley. Cântecelul delicat al celei ce se pretinde mare cucoană (își întorcea fața îmbujorată de la caras, de bună seamă, de groază) are un tempo alert, sesizabil în pulsul gâtului mângâiat de degetele lui. Nu se potrivește deloc cu faptul că stă lipită de el, în pielea goală, nici cu acea oribilă răsuflare, de acum câteva minute, a unei guri ce aducea, mai degrabă, cu cea a unui cărbunar care, icnind, cu toroipanul zbârlit, dă cu osul și stropește crinul vreunei meseriașe, proptit de peretele întunecat al unei bude împutite, de lângă o berărie. Ce-i rămâne de făcut decât să zâmbească discret, chinuit, încă, de greață? Totuși, în curând va trebui să se ridice și s-o șteargă, spunându-i mulțumesc-Anne-poate-o-să-ne-mai-vedem-vreodată. Rosti, însă, domol „Anne“, să deguste numele acesta într-un alt context decât cel dintre un frate și-o soră, chiar dacă în chip postum,

postum...

Rostirea numelui ei e ca și cum ar declama cantaride pure.

— Repede, zise ea gâfâind. Mai avem timp până să se pună lumea în mișcare. Încă o dată.

Își duse degetele îndrăznețe, lungi și fierbinți, delicate, de cucoană, la ștrumeleagul lui pierdut în smocul de păr.

— Dacă nu vrei... și îl încălecă întocmai ca mai devreme, cu limba gata-gata să-i lingă caisele mititele în timp ce, cu degetele, îi frământa făcălețul, care, adormit, i se scula buimac.

Așa că Stâlpul de Armindenii fu adus acasă.

⁵ Soldat fanfaron (în limba latină, în original).

⁶ Tristețe (în limba latină, în original).

V

Nu s-a gândit, nu i-ar fi venit să creadă, în nici un caz atunci, că ea a fost cea care avea să-i vegheze somnul când el, în cele din urmă, a adormit nu de beție, ci din dorința de moarte, altminteri zăcea cu ochii mijiți, prefăcut diavol al somnului, s-o urmărească cum coboară pe treptele scârțâitoare, o babă ce-și vede, icnind, de treburile casnice, făcându-și de lucru cu o supă de carne pentru un om bolnav, o supă de cocoș fiartă într-o cratiță de lut, cu rădăcini, ierburi, o nucșoară întreagă, anason, cu lemn dulce și ras și feliat, apă de trandafiri, vin alb și curmale. O bătrână tăcută, care citește *Podoaba bunei gospodine* și *Tezaurul ideilor folositoare* (cum se face oțetul de trandafiri; sucul de ceapă și melasă ca un remediu cât se poate de sigur și de acceptat împotriva oricărei molime și epidemii, numai de n-ar fi prea violentă), iar mai târziu o dă pe brownismul⁷ ursuz, cu *Prevestirea sosirii trăsnetului lui Dumnezeu*, *Bice pentru cei mai răi păcătoși*, *O purgație zdravănă pentru burțile și mațele păcătoșilor și necredincioșilor*. După ce-și punea oalele pe plită, se așeza și își scărpină prin rochie pânțelele vlăguit, citindu-și cartea cu un bolborosit.

Într-un fel, a fost păcălit, fraierit, un papagal țepuit de-o muiere bărbătoasă. Așa-s toți bărbații, la început fazani, apoi fazani cu coarne, și așa vor fi toți, în veci, amin. Îi era mai ușor să creadă asta, deși adevărul gol-goluț este că toți bărbații singuri își fac alegerea. După povestea asta din luna mai, răci cobză, se alese cu crampe la stomac și dureri de buci, și toate gemetele trupului său îl făcură să-i dea dracului pe toți cei din Shittery⁸ și să ajungă la concluzia că au dreptate cei care numesc Stâlpii de Arminden niște idoli împruțiți. Zilele de primăvară erau însă tot mai lungi și vara era tot mai aproape, și WS era, din nou, gata de dragoste, de data asta de-o iubire pură, una curată, fără sfiiciunea pielii sau a broboanelor ce ascund poftele scârnavе ale unui barcagiu. La început se aruncă cu capul înainte în meșteșugul confecționării mănușilor, la fel de liniștitor și de golit de sens ca privirea unei vaci și, la lumina lumânării, în lecturi din Plutarhul lui North⁹, și Ovidiul lui Golding¹⁰, băsnind și versuri de-ale lui – serbede, recunoștea asta și singur, galopând, în versuri de paisprezece silabe, prin povești cu tot felul de romani doborâți de trădare.

Într-o bună zi însă, taică-său îl rugă să meargă la Temple Grafton, să cumpere niște piei de capră.

— Îl cauți pe Whateley. Citește multă religie și nu-i un tontălău. Se trage, ca și mine, din Snitterfield. Încalecă pe Brown Harry, că i s-au mai dres încheieturile.

Ca să ajungă la Temple Grafton, trebuie să treacă pe lângă Shottery. „Anne Anne Anne Anne“, îl muștrău graurii. De-acum aflase ce-i cu ea: era fiica răposatului Dick Hathaway, de la Hewlands Farm, deloc în apele ei după moartea tatălui său, înjosită și umilită de cei care nu-i erau neamuri de sânge – văduva Joan, mama ei vitregă, și cei trei frați vitregi, tot mai mari, mai mătăhăloși și mai dominatori. Ai trecut de prima tinerețe, femeie, și încă ești nemăritată. Ești o marfă stătută, nu te vrea nimeni. Hei, servitoare, adă acilea, lui Harry, niște apă dulce din butoi. WS încă îi simțea cele zece gheare pe care și le înfipsese în el. Și totuși, se știa la adăpost. În nevinovăția lui, credea că nici un bărbat nu poate fi silit să facă ce nu vrea. Cât despre paternitate, riscul e anulat prin faptul că a împărțit-o cu altul. N-a existat nici un nod de fecioară pe care să fi trebuit să-l taie, doar dacă nu cumva a făcut-o în momentele acelea de neagră uitare. Dar nu, nu-i cu puțință. Ea s-a purtat ca una care știe totul.

Pe urmă a constatat că țipătul păsărilor, „Anne“, îl însoțește și pe drumul spre Temple Grafton. Acolo, în casa lui Whateley (acesta era tăbăcar) îl aștepta Anne, o Anne menită să-i scoată din cap ultimele vestigii ale celeilalte Anne, căci această Anne, în vârstă de numai șaptesprezece ani, era chintesența primăverii, avea părul bogat, negru, lucios, vrând parcă să-și rădă – în chip delicat – de neaua frunții ei. Ochii îi erau negri, dar inspirau încredere, ca și ai lui Dick Quiney.

— Anne, o chemă Whateley căscând, cu papucii în picioare, toarnă-i vin. E băiatul lui Jack, îi spuse apoi nevaste-sii, Jack ăl' de-a plecat din Snitterfield.

Iar soția lui, întorcându-se de la vaci și intrând în casa răcoroasă, îi zâmbi ca o versiune mai coaptă și mai plinuță a fiicei sale.

Anne, singură la părinți, căci fratele îi murise la naștere, ruptă de lume, era timidă, însă făcea ochii mari în timp ce-l asculta pe acest mănușar-poet limbut, cu ochi de cocker. Acum se plimba cu el în grădină (părinții ei îi

urmăreau uitându-se pe fereastră, zâmbind, dându-și coate: ia uite, ar fi bun băiatul, ea s-ar putea alege și cu mai rău de-atâta) în timpul celei de-a doua vizite. Și cum îi zici acestei flori, dar asta cum se cheamă? Unele au mai multe nume. Floarea asta nu-mi place, miroase a mormânt. Ah, ești prea tânăr ca să vorbești de mirosul mormintelor. Și-atunci, ce nu-s prea tânăr să fac? Asta zău că nu știu; uite, de sfială, îmi las privirea în pământ.

Oare când îi lasă tatăl și mama pe cei doi tinerei să aibă un pic de intimitate, pe la a cincea, a șaptea sau a noua vizită? El o apucă de mâna ei lungă și răcoroasă, iar ea nu-i cere să-i dea drumul. Îi vede sânii săltând și, o clipită doar, ochii îi sunt împăienjeniți de sânge. Nu, nu-i vorba de poftă, nici vorbă de așa ceva. Asta s-ar putea chema, pe bună dreptate, dragoste: îndrăgostirea va fi acțiunea lui Will, un act de Voință¹¹, ca și cum ar zice: aici îmi voi face patul, aici voi alege să mă așez, astfel mă voi elibera de sclavia libertății, astfel voi scăpa de ghearele de harpie ale poftelor trupești și voi îngădui explorarea gingașelor degete ale iubirii. E neatinsă de nici un bărbat și așa va rămâne până când cearșafurile curate ale patului nupțial, mirosind a levănțică (și își jură sieși că nu va fi o noapte de beție cu bere urmată de sforăit), o să-i învelescă pe amândoi. Ah, ce mâini lungi și dalbe, ce picioare arcuite, ce glas blajin, grav, ca al unui băiat. Să fie toate astea, plus dulcea mireasmă a inocenței, prea mult? Dacă ar fi apucat în viață pe-această cale, ar mai fi perseverat și-n cealaltă direcție – ar mai fi murit în New Place, cu toate onorurile, împlinindu-și existența? Totuși, în cazul ăsta, ce anume ne mai dorim de la viață? Răspundeți, răspundeți.

Căsătoria asta ar fi însemnat salvarea, ținând cont de declinul înregistrat de afacerile tatălui său. Whateley avea să pună la bătaie o zestre frumușică. Și totuși, din bezna în care era adâncit, i se semețea întruna Bălosu' țeapăn, care-și cerea dreptul, mătărânga ațâțată, toroipanul chinuitor, parcă luând în zeflema cuvintele scumpului îndrăgostit. Nu mai e mult, ai răbdare, ai răbdare. Doar până la primăvară.

Ah, cu toții suntem osândiți la chinurile iadului. Răul există, cu adevărat, zace cuibărit la sânul binelui; păi, nu l-a creat Dumnezeu pe Lucifer și n-a anticipat culoarea și dogoarea pe care urma să le suporte? Tot astfel, dorința face parte din dragoste, iar dorința neîmplinită e răul, așa că împlinește-ți dorința – imediat, ascuns de ochii lumii, nepăsător, în secret – și curăță-ți

iubirea așa cum se curăță o fântână. Este o operațiune cât se poate de ușoară. Mai așteaptă și tu, zău, până ai să iubești la primăvară (această lungă logodnă e plăcerea părinților ei grijulii), dar acum du-te la Hewlands Farm – nu de-a dreptul și nu pe față: iscodește locul și furișează-te prin preajmă până când apare ea să culeagă trandafiri. Și ea, cealaltă Anne, își făcu apariția. Era o seară de august. S-au întins pe mușchiul uscat de sub un stejar, WS încă se simțea băiețandru, pe când ea era, de sus până jos, femeie și făcu băiatul să se dezbrace la pielea goală și soarele să se holbeze, șocat, la mișcarea buclor albe înainte de-a apune, începându-și călătoria nocturnă în *terra incognita*, timp în care ea zăcu sfioasă de la mijloc în sus, în rochia ei înflorată. Și, în clipa când nu mai exista cale de întoarcere, deoarece sămânța îi iscăli acest furtișag, avu certitudinea că vede, prin gardul viu, niște fețe care se zgâiesc și se hlizesc. Dar asta nu era tot. Fără veste, pe cerul senin, un fulger îi scrisese numele – Wlm Shaxpr – total neașteptat, iar apoi tunetul se rostogoli parcă pecetluindu-i fapta. Îi zâmbi, ea, femeia asta care, pe pământul obștii ziceai că-i, în același timp, și diavol, și diavoliță, dar (cum de n-a priceput până acum?) care s-ar simți mult mai în largul ei într-un pat, la adăpostul unui contract. Și, colac peste pupăză, ca un alt semn prevestitor, simți cum jetul lui de sămânță este învăluit înlăuntrul ei și pus imediat la crescut. Dacă ar fi avut vreun strop din vechea religie a clanului Arden, și-ar fi făcut cruce atunci, pe loc.

„Anne Anne“, cânta orologiul. „Anne Anne Anne“, croncăneau corbii. Aproape în fiecare zi purcedea călare s-o vadă pe neprihănită Anne, scumpa Anne, pe iubita lui blândă, neîntinată. Simțea însă că nu vor putea amâna nunta până la primăvară. Vor trebui să se căsătorească înainte de Advent.

— Ce mai e și cu asta? se miră Whateley. Ce puneți la cale, de vă zoriți așa? Fiindcă, dacă ați făcut ceea ce mă tem c-ați făcut, jur, pe Dumnezeu, că o să pun biciul pe amândoi.

— Vai, nu, nu, nu, nici vorbă, răspunse WS, permițându-și, în nevinovăția lui, să schițeze un zâmbet. Doar că aș fi tare fericit s-o am de nevastă până să ne împiedice vreo năpastă. De-o vreme încoace nu mai visez decât nenorociri.

— Termină, băiete, astea-s doar scornelile minții tale, nu te lua după ele. Ai răbdare, dară. Păstrează-ți sângele rece și inima caldă. E o chestiune de

numai câteva luni.

Așa că, în friguroasa lună noiembrie, când primii soli ai iernii îi șfichiuiu obrazii, continua să meargă călare la Temple Grafton. Pe drumul înghețat bocnă răsună tropotul unor copite. Chiar în apropiere de Shottery, doi bărbați îi aținură calea. I se adresară pe nume și-i cerură să descalece.

— Nu pot. Sunt în întârziere. Ce vreți de la mine?

Cei doi erau fâlcoși, cu gesturi grosolane, semănau bine între ei, erau oameni simpli, cu bărbi în formă de hârleț, îmbrăcați în cojoace, să se apere de frig.

— Nu-i vorba despre ce vrem noi, ci, mai curând, despre ce vrea ea și, mai ales, e vorba de onoare. Cât despre întârziere, într-adevăr, ai întârziat foarte mult. Mă numesc Fulk Sandells, se prezintă interlocutorul cel iute la minte, iar acesta-i Jupân John Richardson. Suntem rudele doamnei Hathaway.

— Ce mai face? întrebă WS prosteste. Au trecut multe săptămâni de când... Se simte bine?

— Se simte bine, răspunse John Richardson și obrazul stâng i se zbătu de parcă i l-ar fi gădilat o muscă. E mare și bine și, pe zi ce trece, crește tot mai mare.

— Ai întârziat, zise Fulk Sandells. E foarte bine și târziu. Întrebi cu întârziere, dar mai bine mai târziu decât niciodată. Te așteaptă. O să te certe pentru întârziere, dar nu încape nici o îndoială că, până la urmă, o să spună da.

— Cică multe săptămâni, adăugă John Richardson. Hai că și asta-i foarte bună. Vrea să spună multe luni. Timp berechet ca budinca aia mică să dospească de-a ajuns să dea din piciorușe.

— Hai terminăm cu ghicitorile, propuse WS, deși inima i se făcuse cât un purice, dându-și seama despre ce-i vorba.

Fulk Sandells îi înșfăcă dârlogii calului; lui Brown Harry nu-i plăcu mirosul acestui om și scutură din cap, rânchezând. Sandells ținu însă strâns frâul și spuse:

— Ho, ho, gloabă bătrână.

— Urmează-ți calea, îl îndemnă Richardson. Ai să te întrebi dacă nu cumva ești tatăl legitim al copilului tău nelegitim. Ai să descaleci și ai să vii

cu noi. Ai mai făcut drumul ăsta de destule ori.

— Nu-i adevărat, tăgădui WS.

— E de-ajuns și o dată sau de două ori, ripostă Sandells, căznindu-se să potolească țeasta agitată a calului. E de-ajuns o seară de august, la umbra unui stejar.

Dintr-odată, WS îl îmboldi din răspuțeri pe Brown Harry. Acesta se cabră și, scuturându-se strașnic, de parcă ar fi vrut să spună „Ba n-ai să mă ții“, își eliberă capul din strânsoarea aprigă a degetelor jengoase. Și WS porni în galop, îi lăsă în urmă, cu pumnii lor ridicați amenințător și cu răcnete de las' că vezi tu, deși cuvintele lor murdare răsunau cât se poate de clar în aerul rece.

Așa că ceea ce trebuia făcut trebuia făcut rapid, acum, înainte de Postul Crăciunului și primele ninsori. Insistența nebunească ar da roade (mă prăpădesc de dor, nu mai am răbdare să te țin pe tine, nevestica mea goală, în brațe) dacă ar fi vorba doar de Anne; ce femeie și-ar amâna de bunăvoie cununia? Până la urmă, mama fu cea care îl ajută să obțină ce-și dorea. Plânse, mai-mai că leșină. Ea îi zâmbi blajin. În noaptea aceea, în pat, pesemne că triumfase în numele lui. Pe data de 27 noiembrie se duse călare la Worcester (slăvit fie Dumnezeu, de-o fi existând unul), să-și procure licența de căsătorie. Totul fu așternut frumușel pe hârtie în registrul episcopal. Se porni ploaia. În noaptea aceea dormi, mulțumit, la Evesham. În hanul Waterside, în timp ce sorbea bere, fu dibuit de Fulk Sandells și John Richardson. Amândoi îl salutară cu un „Oho“ în timp ce-și scuturau pelerinele ude de ploaie. Și ei căutau să se adăpostească din calea ploii.

— Vasăzică, începu Sandells, mâine citim proclamația de cununie o dată, nu de trei ori. Avem o garanție de patruzeci de lire. Totul o să meargă ca pe roate.

— Nu dă bine, se împotrivi Richardson cu dârzenie. Ar fi o palmă dată episcopului.

— Tocmai m-am întors de la Worcester, spuse zâmbind WS. Iar voi o să ajungeți acolo prea târziu.

— Ce-i mai dă-nainte cu „târziu“, spuse Sandells. Trebuie să-nveți ce-i legea, măi, flăcău, și cum se aplică ea.

Îi flutură pe sub nas, amenințător, pumnul lui vârtos.

— Totu-i pus pe hârtie, zise Richardson. William Shagspere și...

— Shakespeare.

— Shakespeare, Shagspere, tot un drac. Și Anne Hathaway, din eparhia Worcester, fecioară.

— La fel de fecioară ca mă-ta, se stropși WS întărâtat.

Richardson îi flutură și el pumnul pe la nas, dar apoi își dădu seama că n-are nici un motiv. Spuse:

— Îhî, îhî, îhî, ăsta-i chichirezul întregii povești. Dar tu ești cel care-a făcut-o ce nu mai este.

— Așa, deci, reluă Sandells. Patruzeci de lire nu-s bani de aruncat. Nu-s bănuți de buzunar cu care să-și cumpere un țânc jucărele. Nici o prevedere legală n-o să împiedice nunta, după cum nici vreo altă problemă din afara legii.

— E fată bună, spuse Richardson. Cam costelivă, dar ai ce ține-n brațe la ea. Nu mai e așa de tânără, dar se pricepe la plăcinte. Cât despre cum e la așternut, tu ești cel mai în măsură să ne spui.

— Gata cu trăncăneala, îl întrerupse Sandells. Nu-i vindem bunuri, în nici un caz acum. Și-a cumpărat astă-vară ce-a avut de cumpărat. Acum e vorba doar de-o chestiune de transfer de bunuri¹².

— Acesta-i cuvântul cel mai potrivit, încuviință Richardson. O să fie un bebeluș de primăvară.

— Iar eu vă zic ete scârț, spuse WS, și mă piș pe nasurile voastre roase de frenție!

Sandells clătină din cap calm, cu părere de rău.

— Of, spuse el într-un târziu, de-ai ști câți câini zac pe fundul râului cu câte-un pietroi legat de gât. La fel și-aici. Of, de-ai ști câți pui de pisică zac în iazul morii. Cuțitele ascuțite fac să șiroiască sângele. N-ai cum să scapi de de de...

— Destin? întrebă WS, băiatul veșnic preocupat de cuvinte.

— Îhî, destin. Poți să-i zici și-așa.

¹² Mișcare separatistă din sânul Bisericii Anglicane, inițiată de predicatorul Robert Browne (m. 1633), care în 1581 s-a refugiat din Anglia în Țările de Jos.

8 Joc de cuvinte în original, unde prima silabă a toponimului fictiv Shittery (*shit*) înseamnă „căcat“.

9 Thomas North (1535-1604), judecător de pace, a tradus între 1579 și 1603 *Viețile paralele ale lui Plutarh*, una dintre principalele surse de inspirație ale lui Shakespeare în scrierea pieselor sale cu subiect roman.

10 Arthur Golding (1536-1606) a tradus în limba engleză *Metamorfozele* lui Ovidiu, cea mai frecvent citată sursă din întreaga creație shakespeariană.

11 Autorul preia jocurile de cuvinte din sonetele shakespeariene, în care Will semnifică, pe rând, eul liric, noțiunea de voință și organul genital bărbătesc.

12 Joc de cuvinte intraductibil, bazat pe polisemia cuvântului *delivering*, care înseamnă „transfer de bunuri, livrare“, dar și „acțiunea de a da naștere“.

VI

ÎNCĂ un strop mititel. Delicios. Păi, mda.

După mult gâlceavă, lacrimi vărsate și pandalii în familie, după leșinurile lui Anne Whateley și expedierea ei la neamurile din Banbury (la Jupân Bustin și fiica lui), după reproșurile verbale urmate de cele din priviri, se urcă, în vechiul lui pat, cu noua lui mireasă. Cum se descurca WS ca bărbat însurat? Acum îi revenea doar o jumătate din patul acesta, iar odihna obișnuită, de care avea atâta nevoie, fiind atât de epuizat, se reducea doar la un sfert din cea dinainte. Nu se mută la casă nouă și nici nu-și dorea deloc o lume nouă, cu propriile lui așternuturi și propria lui veselă; mai curând, o uneltitoare de sex feminin fusese acceptată în căminul copilăriei lui, una bine înarmată cu fițele oțetite, de mare cucoană, ale maică-sii. Cele două bătrâne, într-adevăr, își recunoscuseră reciproc statutul și ajunseră să se pupe seara și dimineața. Absența din gospodărie a unei Anne Shakespeare se dovedi temporară. Cât despre ceilalți, taică-său, dezamăgit de zestre, își văzu de treabă, când ursuz și când jovial, iar de teama creditorilor nu prea se arăta în lume; Edmund vomita pe rogojinile așternute pe jos, ca un biet Moise în pruncie; Richard era împins în glodul din marginea drumului și șontăcăia până acasă ținând-o tot într-un bocet; Joan se făcea tot mai soioasă și mai necioplită; Gilbert îl vedea tot mai des pe Dumnezeu și Dumnezeu îl umplea de boala-copiilor.

Curând, în camera copilăriei sale fu importat un pat mare, în care să poată galopa în voie patru sau chiar cinci picioare despuiate. Și, până aproape de nașterea Susannei (cea zămislită din desfrâu), în luna mai, n-au dus mai deloc lipsă de galopat, tropăit, buiestru. Iar toate astea nici nu s-au întâmplat doar în pat. Avea talente uriașe individă. Ura era sosul picant al jocurilor pe care le scornea. Nu se puneau defel problema tandreții, fiindcă nu era vorba de iubire. Anne voia să se situeze mai presus de dragoste sau ură, făcând pe regina. În rochia de mireasă, traversa camera cu pași lungi și-l pune pe WS să-i lingă botinele, pășea pe el ca pe un covor triumfal și porunca să fie decapitat pe loc. Apoi, în continuarea acestei distracții sinistre, el trebuia s-o ia pe sus, iar ea să se împotrivească pe un ton regal (dar cu glasul coborât, căci alții mai și dormeau prin apropiere) și să strige

trădare-trădare, în timp ce el mormăia „Pe trupul lui Dumnezeu, Maiestate, ești a mea și-acum am să-ți spun fă și bă, ca unei paceaure, și am să-mi descarc slobozul jegos pe rochia ta“. (Așa că primi porecla de Will Jegosul.¹³) Pe urmă, el o despuia cu mare greutate, pentru că ea îl zgâria și i se opunea din răspuțuri, iar el bucuros s-ar fi lăsat păgubaș de joaca asta istovitoare. Într-un rând, ea îi spuse însă că o să mai cheme pe cineva care să-l ajute, s-o ținuiască pe ea locului dacă el n-are suficientă vlagă de unul singur; ba mai mult, că ar trebui treziți până și Dickon și sârmanul Gilbert din sforăitul lor gingaș, de copii, din camera alăturată, să asiste și ei la violul acesta infam. La care, îngrozit până și numai de gândul inocenței răsviolate, îi futu o labă peste bot și o ciocăni în draci, de ea începu să țipe au-au-au și că se teme să nu pățească ceva ce i-ar cășuna pruncului din pânțele.

Ea îi spunea adesea, când îi făcea fițe și se juca de-a regina, că acest act de *laesa maiestas* nu le iese prea grozav în dormitorul strâmt, lipsit de mobilier. Ar trebui să se adune în jurul ei toată curtea – toți marii ei oameni de stat, șambelanii și domnișoarele de onoare, ba chiar, ca în timpul unei călătorii prin țară, și norodul –, să fie cu toții martori la pângărirea abjectă a frumuseții și grandorii sale de către cel mai netrebnic și cel mai disprețuit dintre supușii ei. Iar câteodată, la apropierea tipătului ei funebru, îi sugera să se strângă năprasnic în brațe în fereastră, la lumina zilei, în văzul tuturor.

Își manifesta și-n alt chip fasoanele de regină. Făcea pe zeița ce se coboară să-l curteze pe muritorul care se preface că n-o dorește deloc (oare doar se preface?). WS trebuia să rămână neclintit în refuzul lui și să facă o mutră îmbufnată, de băiețel drăgălaș. Ea spunea că o să-i dea jos barbișonul și o să-i smulgă părul de pe tot corpul, în afară de creștet. Iar pe urmă o să-l dovedească cu vigoarea ei de zeiță cu burta la gură, goală pușcă.

După nașterea Susannei – și o aduse pe lume cu ușurința unei scroafe – își recăpătă silueta zveltă. Atunci începu să facă ea pe băiețelul drăgălaș și, în timp ce Susanna gângurea în leagăn, fura hainele lui Dickon din dulap (erau cam de aceeași statură) pe când cei doi băieței nedrăgălași, culcați unul lângă altul, erau cufundați în vise nevinovate. Pe urmă, înveșmântată în strai de paj frumușel, îl lua peste picior și-i zâmbea în nas, spunându-i: „Hai, stăpâne, posedă-mă oricum poftești“. Chestia asta făcea să i se urce

sângele la cap, vuindu-i, orbindu-l, așa că se năpustea la ea. Își dădea seama că e pusă pe dibuirea unor cotloane ale sufletului său predispuse la corupție, de care până atunci nu fusese conștient. Ba chiar îl și ataca ținând în mână un carici artificial, un *penis succedaneus*, și el fu șocat când descoperi că ea are și așa ceva printre bunurile din lada ei de zestre.

Cum să suporte toate extravaganțele astea, să-și facă și munca de peste zi, cu ochi împâcliți și mădulare fleșcăite dimineața, cu capul căzut pe banc cu două ceasuri înainte de prânz? Ea, între timp, era vioaie, cânta de zor printre tingiri, rugând-o pe mama lui să se odihnească, doar a avut parte de o viață grea și-acum are o nouă fiică, să-și înjumătățească toate greutatele. Dumnezeu să te binecuvânteze, Anne, ești o fată tare bună. Pe lângă munca lui propriu-zisă, îi revenea și datoria de a-l învăța meseria de mănușar pe Gilbert cel greu de cap și dumnezeit, iar Gilbert ba își tăia mâna și, la vederea sângelui, cădea lat, cu spume la gură, ba urla ca apucatul la frate-său că-i prea aspru cu el și-i spunea:

— I-am spus lui Dumnezeu că ești dat dracului.

Iar WS îi răspundea:

— Ei bine, atunci, roagă-l pe Dumnezeu să te-nvețe să tai pielea care-ți trebuie pentru o mănușă și să decupezi degetele, fiindcă, jur pe Dumnezeu, m-am săturat de tine...

Iar atunci Gilbert cădea pe jos și se dădea de-a dura și aproape că răsturna bancul de lucru. O altă pricină de nemulțumire era orăcăitul alternativ al Susannei și al unchiașului ei, Edmund.

Cea mai mare dintre toate însă era frecușul pe care i-l trăgea nevastă-sa, căci nu se mulțumea să-i critice în șoaptă oboseala pretimpurie când sosea clipa să se urce în patul flexibil, cu scârțâituri, adus de la Shottery. El se scuza:

— Astă-seară, nu. Am avut o zi grea, cu zăduf. N-o să ne strice o vacanță de-o noapte.

— Aha, riposta ea, adicătelea, pentru tine, asta se cheamă muncă, dacă, nefăcând-o, îi zici vacanță. În seara aia de august ai fost chitit să-mi distrugi reputația.

Iar pe urmă îl tolocănea cum că-i un fătălău efeminat și, apoi, trecea de la dragoste la viața pe care o duc, plângându-se că, în ritmul de-acum, n-o să

ajungă niciodată să fie și ea stăpână la casa ei și nici n-o să aibă vreodată rochii faine ca doamna Cumîizice dacă el n-o să-și găsească o ocupație mai bună decât aceea de fiu al unui biet mănușar.

— Ești slăbuț ca vai de mama ta, m-am măritat c-un prăpădit, eu, căreia i-au cerut mâna mari negustori din Worcester, dar mi-a fost milă de-unul care, bucurându-se de ajutorul zdravăn al soției sale, părea să promită. Prevăd c-ai s-o iei pe urmele lui taică-tău, un băbălău smiorcăit, n-ai pic de ambiție, cum s-ar cădea să aibă un bărbat.

N-avea cum să-i închidă gura, așa că își afla refugiul, plângând, suspinând, în somn. Totuși, într-o seară fierbinte, în chiar dormitorul acela, luă o pană și hârtie, să aștearnă câteva versuri care-i veniră în minte în ziua aceea, așa, din senin, în timp ce muncea; le tot repetase, în gând, iar acum voia să le vadă într-o formă mai durabilă:

L-împinse, la pământ îl țintui
Și-l prinse strâns, dar pofta nu-i stârni.

Versurile acestea păreau un crâmpei dintr-o povestire care putea fi izvodită cu un cuget ales. Pe urmă însă, ea îi spuse, cu rochia deja dată jos de pe sânii ei săltăreți:

— Ai timp gărlă, zău așa, să băsnești poezioare siropoase, ca un zbanghiu, dar nici un pic de timp pentru soția ta și desfătarea ei legală.

La care, el îi răspunse glacial:

— Pentru un vers de poezie aș renunța la treizeci de tartorițe ca tine.

— Îhî, ți s-a făcut mititelul cât vârful unei pene de găscă. Înmoaie-l în cerneală, să ai cu ce scrie. Las' că-mi caut eu bărbat.

— O să mai curgă apă pe gărlă până o să-ți găsești vreunul. Că a mai curs și înainte vreme.

— Ce vrei să zici?

— Ai dat la pește și m-ai prins pe mine, dar, în clipa aceea, așa să-mi ajute Dumnezeu, eram beat criță. Asta să-mi fie învățătură de minte, să nu mai beau.

— Puteam să-i am pe toți bărbații pe care i-aș fi vrut.

— Îhî, și i-ai și avut, dar eu am picat, cu adevărat, de fazan. Să nu-mi

spui c-am fost primul și nici măcar al douăzeci și unulea.

— Ba da, tu ai fost cel care m-a început, tu.

Rochia îi căzuse de-acum până la șolduri, însă el rămase așezat, împietrit, ca un monument, poetul cu pana de scris. Și totuși, pana îi tremură discret.

— Tu mi-ai făcut felul ca o bestie beată turtă, iar pe urmă te-ai întors să-ți repeți fapta și cu capul limpede. Până atunci am fost virgină, neatinsă de vreun bărbat.

— Ca o hartabă din Coventry.

La auzul acestor cuvinte, ea se năpusti la el cu ghearele pregătite de luptă. El, ca tot poetul, remarcă frumusețea cărnii ei dalbe, tremurul brațelor ei lungi, sânii săltându-i aidoma clopotelor în dangăt.

— Vrei să mă zgârii, pisică? o întrebă el apucând-o strâns de încheietură.

Ea, femeie isteată, își dădu seama că are de câștigat dacă se face că el e cel care a târât-o în încheștarea asta și, la momentul potrivit, se dă bătută. Gâfâiala ei, după ce încercă doar o jumătate de minut să-și elibereze încheieturile (căci el pusese jos pana, s-o apuce și de cealaltă încheietură), deveni gâfâiala renunțării și, în clipa aceea, se gândi să i-o pună, îmbrăcat și asudat cum era, proptind-o așa, goală, de perete. Pe urmă însă, simți cum crește ura în el, ca o vomă neagră, când pricepu că ea l-a transformat într-un fel de târfoman, de-a ajuns să aibă asemenea pofte, cu ea goală pe jumătate, iar el gata să i-o tragă cu doar câțiva centimetri de carne țeapănă. În consternarea ei (se aștepta la cu totul altceva), ea se clătină, se poticni în rochia dată jos pe jumătate și căzu peste leagănul în care dormea Susanna. Copilița se trezi înspăimântată de moarte și urlă atât de tare, de-ai fi zis că are să trezească tot târgul, timp în care mama ei despuiată strigă „Micuța mea, micuța mea, puiuțul meu drag!” și o luă în brațe. Susanna își ținu răsuflarea și se holbă la umbrele iscate de flacăra lumânării, iar pe ei doi îi trecură, într-o clipită, toate nădușelile, trăind calvarul de-a nu ști ce să facă, iar copila scoase un țipăt de ziceai că răsună din fundul iadului, la care Gilbert, dormind în camera de alături, păru că începe să bolborosească niște boscoane de exorcizare, iar WS îl auzi pe taică-său tușind și pe maică-sa șușotind. Pe urmă, mititica se liniști, ogoită de Anne, care îi cântă și o legănă, iar apoi, o hrăni cu o porție zdravănă de lăptic dintr-un sfârc expus vederii, ceva mai devreme, într-un cu totul alt scop, soția și mama

murmurându-i vorbulițe de dragoste fără noimă acestui rod al pântecelui ei, dar aruncându-i priviri pline de ură, tăioase ca ascuțișul de Toledo, celui ce-și vărsase sămânța în ea. Vărsătorul de sămânță? Și, pentru întâia oară, prostovanul de el se trezi ros de îndoieli tembele. De-acum știe ceea ce nu trebuie să știe în veci cel ce-i ia caimacul unei muieri, dacă ar fi să-și țină femeia legată de el în chip chibzuit – teama de coarne, de care nicicum nu poate scăpa. Susanna s-ar putea să fie a lui și, la fel de bine, s-ar putea să nu fie a lui și, prostului de el, până acum, nu i-a trecut prin minte această posibilitate. Dragostea pe care i-o datorează copilului nu are cum să-i scadă din cauza acestor îndoieli (ba, dimpotrivă, ea trebuie să-i sporească în vreun fel, prin milă și prin desprinderea de legăturile strict animalice, de sânge), însă, constată cu oarece bucurie răutăcioasă, ar putea arunca toată răspunderea pe umerii mamei. N-o să aducă asta în discuție, se jură că nici măcar în treacăt n-are s-o pomenească, de-o fi să aibă alte momente de furie, căci ar fi la fel de inutilă ca și zbaterea neputincioasă a unei rândunicii dintr-o colivie împletită din ramuri de salcie sau ca și pașii în cerc ai ursului prins cu lanțul de par, fiindcă n-o să poată ști niciodată adevărul. Și nici ea, și nici alții.

În clipa asta i se părea însă că ar fi bine să se retragă și să-și reia, după o atât de scurtă sclavie la așternut, libertatea burlăciei dinainte. În lipsa iubirii, ar fi o greșeală s-o țină tot într-o curvăserie în casa tatălui său; trebuie să abandoneze patul care i-a aparținut ei. Și, chiar și din alt punct de vedere, va părea că-i de datoria lui să plece în căutarea altei ocupații: Gilbert poate confecționa mănuși după tipic, fie cu prea puține, fie cu prea multe degete, căci nu știe să numere ca lumea, adesea chiar fără degetul mare, tăiat din capul locului, dar, în timp, o să-nvețe; Joan l-ar putea ajuta la treabă, fiindcă nu mai are atâta de lucru la bucătărie de când cu noua ei soră; până și Richard, acum în vârstă de nouă ani, ar putea fi pus la vreo treabă sau alta, șontorog cum e. Ar fi bine ca WS să se mute în alt târg, să-ngrășe, cu oricât, numai să-ngrășe, finanțele anemice ale familiei Shakespeare. Totuși, își amâna, își amâna întruna plecarea. Ura e fascinantă; mai mult, avea senzația că în focul giumbușlucurilor deșănțate din dormitor, la care nu putea renunța, în clipa când termina, ajungea să se apropie de zeița aceea despre care nu putea spune c-ar fi neglijat-o (i se arăta o cale

întunecoasă, dar îi era frică să meargă pe ea până la capăt; nu știa, cu exactitate, ce este, dar avea de-a face cu răul). Așa stăteau lucrurile, mai ales în cazul câtorva dintre noile invenții ale lui Anne, care presupuneau îngenuncherea și maimuțărirea unei rugăciuni cucernice. Și uite-așa se stinse vara și năvăli peste ei iarna, și îi ajunse la urechi știrea că Anne Whateley s-a măritat la Banbury.

În iarna aceea, Gilbert avu un vis ciudat și, venind să-și ia micul dejun într-o dimineață cenușie, geroasă, le povesti:

— Am văzut căpățâni, zău, tăiate și pline de sânge și niște păsări uriașe, care veneau să ciugulească ba un ochi, ba altul, zău.

Joan pufni în răs, ca proasta. Lui Gilbert, ca niciodată, îi sări țandăra și își vărsă pe masă cănița de copil cu bere slabă. WS simți că-i trece un sloi pe șira spinării, însă nu de frig.

— Zău că da, strigă Gilbert, și mincinos e cine zice că mint, și alea două țeste erau înfipite într-un fel de țepușe, și am văzut totul! Și era o apă mare, cu un pod uriaș, zău așa. Și unul dintre capete era aidoma cu al ei.

Se uită la maică-sa ca la o străină. De data asta, nimeni nu mai izbucni în răs, nici măcar prostuța de Joan. Mama lor se îngălbeni la față.

— Dumnezeu să-i ajute pe cei care-au mai rămas, spuse ea făcând-și cruce.

În vocea tatălui lor se simțea cum clocotește sângele în el.

— Așa o să pățească toți cei din clanul Arden. Sunt niște tăntălăi care fac elogiul Vechii Credințe, dându-și viața pentru ea. Cel mai bine-ți menții credința vie rămânând tu însuți viu, nu urzind comploturi zădărnice. Ei, credeți-mă că, de-acum, o să ne chinuiască ca pe hoții de cai.

Se vedea că Anne simte groaza ce s-a așternut în jurul mesei, căci își apucă soțul de mână și făcu ochii cât cepele. WS știa că urzeala de care pomenise taică-său este cea la care participase și familia Arden, și că unul dintre cele două capete ce i s-au arătat lui Gilbert în vis îi aparține lui Edward Arden, care se opri, într-un rând, în drum spre miazăzi, în Henley Street, să dea pe gât o cupă cu vin, și vorbise cu înrâncenare despre vremurile grele și tirani și uzurpatori. Asta pentru că la data aceea au remarcat cu toții că tenul și fizionomia familiei Arden pot fi reconstituite din alăturarea acestui văr și-a mamei lor. Cealaltă căpățână, după cum aveau

să afle până-n Crăciun, era cea a lui John Sommerville. WS se înfioră, la masa de dimineață, când, cu ochii minții, văzu cum smulg păsările lacome, hoitare, cu clonțul, pielea și carnea flască (un păsăroi mânca, înverșunat, o falcă, stând cocoțat pe un zid lângă care o gospodină îmbujorată își agăța rufe pe sfoară cântând), iar apoi i se arată eternul, teribilul adevăr al hârcii dezvăluite la sfârșitul festinului.

— Sfinția Sa arhiepiscopul de Canterbury și-i amintește preabine pe cei pe care i-a cunoscut în dieceza lui de altădată, spuse mama lor. Și n-a avut parte de nimic rău din partea vreunei doamne Shakespeare. Dinspre mine, nu trebuie să-ți faci griji, n-o să se abată urgia asupra acestei case.

Tatăl lor își mușcă buzele, obrajii trandafirii nu i se potriveau deloc cu privirea tulbure. Cu vreo doi ani în urmă îl zdrobise povara unei amenzi de patruzeci de lire (fusesse nevoit să vândă o casă, cu acareturi cu tot, ca să procure suma respectivă), fiind acuzat de recuzanță¹⁴. O sută patruzeci de cetățeni din Midland au fost chemați în fața Tribunalului Reginei, sub aceeași învinuire, dar John Shakespeare, de două ori recuzant, nu s-a arătat (din pricina nașterii anevoioase a lui Edmund). Iar acum, proaspăt uns ca arhiepiscop de Canterbury, cu ceremonialul ăla scârbos, de apleacă-te-în-fața-mea-și-linge-mi-cizmele, era scârba aia de Whitgift, adus de la episcopia de Worcester, omul cu două bice, câte unul în fiecare mână – unul pentru papistași și unul pentru puritani, care bătea apa-n piuă despre focul veșnic la care vor ajunge prin focul vremelnic toți cei ce nu urmează Sfânta Cale de Mijloc a Adevăratei Biserici Anglicane, căci Dumnezeu e englez. Iar John Shakespeare prefera ceea ce numea curăția și onestitatea Noii Credințe (căci și episcopii au fost dintotdeauna întrupări ale Anticristului), o religie anume făcută pentru meșteșugarii cumsecade. Iarna aceea a fost un răstimp sumbru, plin de spaime, în care n-au prea ieșit din casă; au stat strânși în jurul focului din vatră, care nu-i pedepsea, ci îi alina.

WS a păstrat însă, pentru sine, faptul că nu prea crede în nimic, în afară de ceea ce ar putea găsi la capăt, după ce s-ar târî printr-un tunel întunecos și îngust.

¹⁴ Reluare a jocului de cuvinte bazat pe polisemia lui *will* („penis“, dar și nume propriu).

14 Refuz al unui adept al ritului romano-catolic de a participa la slujbele ținute în bisericile anglicane, pasibil de sancțiuni penale (până spre sfârșitul secolului al XVIII-lea).

VII

Primăvara se întoarse spre a le dovedi că iarna a fost doar un vis urât și drumurile iar începură să-i facă cu ochiul. Și totuși, se arăta și pe mai departe zăbavnic. Deplângea amarnic faptul că trebuie să fie mânat de la spate, în toate, voința rezumându-i-se doar la numele mic. Venea la lucrul (sau, câteodată, lipsa de lucru) de dimineață stors de puteri, de ai fi zis ea îi sugerează măduva, nu alta. Iar într-o zi de iunie îi deveni clar faptul că iar e grea cu prunc. De data asta simțea că poate fi sigur de paternitate, deși nu-și amintea (ca data ailaltă, în august, cu acea înfiorătoare clipă memorabilă) să-l fi prins și să-l fi ținut strâns, să-i sădească sămânța, să crească în ea, iar asta îi întări convingerea că scumpa de Susanna (n-o fi chiar ea adevăratul motiv pentru care nu-l trage așa să plece?) nu-i copilul lui.

Într-o bună zi, spre sfârșitul lui iunie, un gentleman care călărea spre casă, din Warwick spre Gloucestershire, poposi la ei, având nevoie de-o pereche de mănuși de călărie.

— Să fie ca asta, zise el, arătându-le una. Pe cealaltă am pierdut-o pe drum. M-a îndrumat aici un individ de la periferie. Jupân Shakespeare, nu? Trebuie să-mi vizitez o rudă din Ettington, o să stau la ea doar vreo două zile. Îmi puteți aduce mănușile la casa lui Jupân Woodford?

Aha. Jupân Woodford, avocatul dat afară din barou, gentlemanul decăzut, văduvul ăla cu câteva pogoane de pământ.

— Pe mine mă cheamă John Quedgeley, sunt judecător de pace.

— E numele unei localități din Gloucestershire, comentă WS.

— Iar numele meu de la ea vine, îl lămură Jupân Quedgeley.

Avea barba neagră, bogată, iar buza de jos îi era roșie și jilavă; era sărit de patruzeci de ani, bătrân, dar cu umerii vâjnoși, ca de fierar, și era înalt de-un metru optzeci. Avea ochi căprui, strălucitori, dar privirea îi era gravă.

— Niște străbuni îndepărtați și dați uitării mi-au locuit odinioară aici, dar acum stăm destul de aproape de Berkeley.

— Unde se află un castel.

— Unde se află un castel. Păi, văd că știi asta. Și ce mai știi?

— Despre Gloucester?

— Despre orice.

Îi zâmbi lui WS, de parcă, într-un fel, detesta pretențiile unui amărât de mănușar de-a avea până și cea mai vagă învățătură în afara meșteșugului său.

— Înseamnă că ești un tânăr care a călătorit.

— Am călătorit în lumea cărților, domnule, răspunse WS ridicând glasul cam mult. Am citit despre lucruri mai însemnate decât unde se află castele sau de unde vine numele unui gentleman.

Pe urmă, își aduse aminte cine e, roși și rămase tăcut.

— Și în latină? îl întrebă Jupân Quedgeley. *Eheu fugaces, Postume, Postume.*¹⁵ Ador dulcile acorduri ale lui P. Vergilius Maro.

— Ba Horațiu, domnule, după cum cred că bine știți, răspunse WS.

După care se văzu nevoit să-i întoarcă zâmbetul, fiindcă, cu povestea asta, părea să-l pună, oarecum, la încercare.

— Da, da, Quintus Horatius Flaccus. Of, măcar de-ar ști și băieții mei la fel de multe.

John Shakespeare reveni la banc cu pieile ce urmau a fi alese pentru tăiere.

— Feciorul meu, aci de față, e un bun învățăcel și, pe deasupra, și poet. A scris niște versuri frumoase. Arată-i domnului câteva dintre ele, Will.

WS roși din nou. N-avea nici un chef să i le arate.

— A venit la noi pentru mănuși, nu pentru poezii.

— Mda. Păi, atunci, propuse Jupân Quedgeley, când o să-mi aducă mănușile, poate să-și aducă și poezelele. Astea zise fiind, vă spun bună ziua.

Și dus fu. În după-amiaza următoare, când o luă, pe jos, pe drumul spre Banbury, WS nu avea asupra lui decât mănușile. Ah, i se năzări lui vreme de-o clipă, cealaltă Anne, iubita mea, de-acum a altuia, se află la capătul drumului; am să mă duc la ea. Totuși, coti în curtea unei gospodării în paragină, prin care bătea vântul, cu o casă rău bătută de intemperii, cu ușile ieșite din țâțâni și cu ferestre ce se bălăbăneau lipsite de balamale. Doi argați frecau ȕiparul culcați pe un strat de paie, în soarele generos al verii, cu ochii închiși; porcii scurmau cu râturile, grohăind, prin gunoaie; un cocoș își fugărea găinile, să le încalece, dar cântatul îi era de-a dreptul dezolant. Un servitor apărău molfăind, într-un halat jegos, când îl auzi bătând la ușă, în mâinile lui unsuroase avea un os de oaie. Se opri să-i sugă măduva, după

care spuse:

— Ăăă, ai să-i găsești într-una din odăi, io și ortacii mei avem azi praznic.

— Ce prăznuiți?

— Nu știu cum îi zice sfântului. Sfânta Joiana, poate, că azi îi joi¹⁶. În fiecare zi avem câte-un sfânt.

— Mai bine-ai fi atent la maniere.

— Pretenii mei m-or crescut cum or putut, spuse servitorul cu prețiozitate, punându-și mâna-n șold. Când manierele iereau în salon, io ieream în grajd.

După care se strâmbă batjocoritor, râgâi și-l lăsă pe WS cu ușa deschisă, întorcându-se într-o porțiune întunecată, de la capătul coridorului, de unde răzbăteau ecourile unei agape bucolice. Așa că WS intră și doi cățeluși se năpustiră la el hămăind, dispuși să-i facă ferfeniță gambele dacă ar fi fost mai mari, iar stăpânul lor, acest Woodford declasat și încărunit, se arătă clătinându-se pe picioare. WS îi spuse ce misiune are de îndeplinit; stăpânul casei îl pofti, abțiguit cum era, pe WS înăuntru, spunându-i:

— Aici e Salonul Libertății, unde ne permitem toate libertățile. Hei, jos, jos cu tine, bestie uriașă. Ce-am zis, Bell? Ce-i cu tine, Grinder?

Și încercă să le tragă, în joacă, un picior, dar nu-i nimeri, iar cățelii lătrau de zor, dând din codițe de bucurie și din dragoste. WS îi urmă pe om și câini într-o cameră spațioasă, cufundată în întuneric și plină de praf, cu niște cărțoaie și piese de harnașament și coarne de cerb ce stăteau pe scaune ca niște buni creștini. Acolo îl zări pe Jupân Quedgeley, descheiat la cămașă, gesticula, cu un țucal plin ochi în mână, și fredona.

— Ah, iată-l pe mănușarul care cunoaște tot Gloucesterul și împrejurimile lui, glăsui el. Suntem trei gentlemen și putem cânta un cântecel pe trei voci. Individul acesta-i prea neisprăvit să poată cânta cu doi boiernași, cerându-și iertare pentru sine și stăpânul lui. Băi, toarnă-i o litră de cidru poetului-mănușă.

O hahaleră hidoasă, rânjită se apropie, șchiopătând, dintr-un cotlon întunecos, cu un ulcior în mână. WS se împotrivi, el s-a lăsat de băut, s-a jurat, îi face rău la stomac...

— Poftim, îl îmbie Jupân Woodford, căci asta aduce ușurare inimii și

bucurie îndrăgostitului, mai exact, ficatului, aş zice. În plus, e tot ce avem. Ce, doar n-ai să fii atât de drăguţ să strâmbi din nas, dorind să capeţi vin de Jerez sau de Canare în locuinţa unui om sărman? Aha, eşti prea bun pentru noi. Ciudată mai e viaţa asta, când îi vezi pe unii cum se ajung mai abitir decât cei de rang mai înalt.

După care îi întinse lui WS un uriaş ulcior din tinichea, unsuros pe dinafară, iar acesta trebui să bea, să nu-i offenseze.

— Hai, dă peste cap dintr-o suflare! strigă, Jupân Quedgeley, simţindu-se ca la el acasă.

Pe urmă se porni să cânte un cântecel şi Jupân Woodford se băgă peste el, croncănind ca o cioară, făcând *vox secunda*, iar apoi amândoi se opriră şi răcniră la WS s-o facă el pe *tertia*. Aşa că n-avu de ales, chiar dacă era un cântecel porcos şi ca vai de mama lui, pe care nu-l mai auzise până atunci:

*S-ai frenţie-n coaie, mârlan împutit,
Tac'-tu-are coarne, mă-ta e ştoarfă
Şi stoarce-ţi brânza din mielul jegos.*

Oţetul de mere îi înţepa mâţele ca mii de ace, făcându-l să se cutremure de crampe, dar îi mai potoli setea colburoasă, colbul însetat al scurtei lui călătorii uscăcioase. Mai bău. La un moment dat, ceva mai târziu, stătea cocoţat pe o masă şi declama versuri din Seneca:

— *Fatis agimur; cedit fatis. / Non sollicitae possunt curae / Mutare rati stamina fusi...*¹⁷

— Astea da vorbe, dădu din cap aprobator Jupân Woodford. Asta da oratorie sau, cum îi ziceau grecii, retorică. Ehei, erau piesele alea citite dinaintea patricienilor, piese ca lumea, nu ca porcăriile şi ordurile ce se dau drept piese în vremurile noastre de tot rahatul. Nişte vagabonzi prăpădiţi, asta sunt. Ehei, ce vremuri, ce vremuri au fost... Am avut însă şi noi doi autori adevăraţi şi existau speranţe că o să meargă totul bine. Mda.

— Păi, atunci, propuse Jupân Quedgeley, care era adânc cufundat în cidrul său, hai să punem de-o Romă antică aici şi-acum. Cheamă-ţi fătuca, pe Betty sau Bessie sau cum i-o fi zicând, şi să-ncingem o orgie. Aşa să m-ajute Dumnezeu, căci, în curând, va trebui să mă întorc şi să mă port

subțire, ca al mai de treabă soț, tată și judecător din câți au dândăit vreodată, în cămașa lor scurtă, într-o dimineață geroasă.

Își ridică apoi privirea către WS, care era tot pe masă, și spuse, oftând:

— Of, of, viața-i cât un soroc. Derbedeii ăștia mici o să-mi ducă, totuși, numele mai departe, dar ce folos? Nu vor să-nvețe carte. Până la urmă, un nume-i doar un nume și-atât.

— Dă-te, dom'le, jos de-acolo, că nu ești vreo vază cu trandafiri, se răsti Jupân Wooford și WS sări voios de pe masă. Cei doi despre care pomeneam erau doi Tom. Zi-ne ceva din *Gorboduc*. Erau, îi explică el lui Jupân Quedgeley, Tom Sackville și Tom Norton¹⁸, și au compus piesa pentru un fel de patricieni ai altor vremuri, la Inns of Court¹⁹. Asta acu' vreo douăzeci de ani, la Colegiul Temple. Cred că pe atunci încă nici nu se născuse acest tânăr coțcar sau căcănar. Jur pe Isus Cristos c-am fost de față și am văzut totul. Ei erau Seneca al nostru, englez, spuse el și bău întru pomenirea lor.

— Doi englezi fac cât un roman, spuse WS cu impertinență.

Pe atunci avea convingerea fermă că piesele englezești nu-s făcute decât dintr-un amestec de fraze bombastice și mășcări penibile, jucate în aer liber, și pe ploaie posacă, și pe vânturile ce înghit cu lăcomie vorbele actorilor. La Stratford văzuse, la viața lui, o singură piesă, care făcuse să i se zbârlească tot părul pe trup și căreia îi uitase titlul, dar nu uitase nici numele trupei, Oamenii Contelui de Worcester, nici pe cel al actorului din rolul principal, Alleyn, un băiat cu doi ani mai tânăr decât WS. De data asta i se adresă lui Jupân Quedgeley:

— Berkeley. Chiar anul trecut au trecut prin Stratford Oamenii Lordului Berkeley. Așa am aflat de castel.

Dar Jupân Woodford sări în picioare și începu să peroreze abțiguit:

— Am spus și o repet. Afirm sus și tare că, dacă e să avem o poezie engleză care să merite numele de poezie, ea trebuie modelată din sunete adevărate, rostite cu gâtlejul larg deschis, nu din mormăieli de iatac sau din ochi dați peste cap. Organul poeziei este urechea. Așa că, dacă am învăța lecția asta, am putea preschimba izvorul de apă dulce al celor doi mari Tom (care a fost un eșec, recunosc, da, un eșec) într-un, într-un... ce ziceam mai devreme? Da, da, da, într-un uriaș fluviu de vorbe.

Cu înțelepciunea superioară a tinereții, aflat sub efectul cidrului, WS zâmbi la auzul acestor cuvinte. Jupân Woodford îi sesiză arcuirea buzelor și se întoarse către el, vrând parcă să-l atace:

— Măi, zeflemistule și sarcasticule, ce știi tu, în ignoranța ta? Măi, mocofanule netrebnic, care n-ai văzut în viața floarea marilor orașe și nici slava vorbelor dulci rostite într-o sală uriașă, cu un foc imens în vatră și lumini orbitoare!

Părea gata-gata să izbucnească în plâns la amintirea unui trecut mult diferit de situația lui de-acum. WS vorbi cu îndrăzneală, îmbărbătat de cidru, de-ai fi zis că-i un vechi prieten al judecătorilor și cărturarilor:

— Cuvintele, în această formă, cu siguranță că nu le-aș fi văzut, ci le-aș fi auzit. Cât despre interpretare, nu-i totul doar o minciună? Băieții joacă femeii, bondocii par cu o juma' de metru mai înalți când stau pe picioaroange...

— Pantofi cu tocuri înalte, îl corectă Jupân Woodford.

— ...un bărbat care trăiește bine mersi vrea să ne spună că moare. Recunosc, în Seneca nu se întâmpla nimic din toate astea, pentru că piesele lui nu erau jucate, ci doar citite cu glas tare.

— Dumnezeu mare, ferește-ne de trăncăneala asta de doi bani, zise Jupân Quedgeley. Asta-i gargară ieftină.

WS își dădu seama pe dată că-l are dinaintea lui pe taică-său, cu Biblia de la Geneva, nu cu dulcele parfum elen al lui Platon.

— Viața, urmă Jupân Quedgeley, este, într-un fel, o înșiruire de minciuni. Ne urmărim pe noi înșine cum jucăm zi de zi. Philip cel beat și Philip cel treaz. Unul se află înlăuntrul celuilalt și-l urmărește. Iar eu sunt John Quedgeley și Jack Quedgeley și Jockey Quedgeley și Jupân Quedgeley, judecătorul de pace și-așa mai departe. Totul se rezumă la interpretare.

Iar WS înțelese că așa stau lucrurile și le învârti bine în bezna de pe fundul ulciorului său cu cidru. Nu s-a uitat el însuși la WS și nu s-a uitat WS la Will? Unde-i adevărul, unde se află adevărata fire a unui om? Există, într-un fel, o esență, dar și o existență. Esența asta se afla în fundul unei fântâni, a unui Will²⁰.

Pe urmă, lucrurile scăpară de sub control și se trezi sărutat și lins cu ardoare de cățeluși din somnul adânc, provocat de cidru, în care căzuse pe

dușumea. Cineva lăsase animăluțele înăuntru. Îl văzură cum își freacă ochii și auziră cum cască gura și plescăie din buze îngrozit de propria-i gură, apoi trecură la ceilalți doi, care zăceau ca doi saci pe fotolii, ai fi zis că-s morți dacă nu ar fi sforăit pe două voci, nu reacționară nici la lins, nici la lătrat. WS se adună de pe jos chinuit de dureri și ieși șchiopătând din cameră. Afară încă era lumină, dar lumina asta avea într-însa ceva din tristețea unei seri de vară. Pe coridorul în care dădea camera fu întâmpinat de o servitoare cu sânii dezgoliți, gata de acțiune, și cu un zâmbet vinețiu (da-da, desigur, o cunoaște, dar nu în sensul celălalt al cuvântului). Gemu și clătină din cap, apoi ieși pe ușa din față. Spera că plimbarea o să-l scape de mahmureală.

Ei bine, se jură încă o dată să nu mai tragă la măsea, o să facă o mutră spăsită în fața doamnei Femeia-Bărbat; cât despre Jupân Quedgeley, cu el, gata, a terminat-o. Abia când ajunse acasă, în timp ce se dezbrăca în acompaniamentul sonor al văicărelilor lui Anne, dădu peste mânușile împăturite frumușel la sân și constată că nu-și îndeplinise datoria pentru care bătuse tot drumul acela. A doua zi dimineața, fratele lui mai mare fiind chiaun, îl trimiseră pe Gilbert în locul lui, după ce-i dădură nenumărate instrucțiuni, inclusiv o hartă desenată. Acesta se întoarse acasă târziu și flămând, după ce, pasămite, îl întâlnise pe Dumnezeu într-o dumbravă, care îi hărăzise lui să dea glas etapei următoare a destinului lui WS.

— Îhî, s-a rezolvat, îhî. Uite banii pentru mânuși și un penny pentru mine. Și omu', cică, vine să te ia mâine dimineață devreme, căci vă așteaptă o călătorie lungă, îhî, îi spuse el lui WS.

— Ce-i tot dai înainte cu călătoria asta lungă? Zi încă o dată totul, de la capăt. Și despre ce om e vorba?

— Ăla cu mânușile. Cică o să pleci cu el. Ai să fii ca un tată pentru copiii lui, îhî, și ai să-i dăscălești, și pe chestia asta ați semnat un contract.

— Contract? se minună WS încrețindu-și fruntea; nu-și aducea deloc aminte de așa ceva.

Taică-său se apropie, ștergându-și mâinile de un șervet, Anne apăru ținând-o pe Susanna în brațe, unsuroasa de Joanne era numai urechi, maică-sa nu se afla prin preajmă.

— În cazul ăsta, unde-i jumătatea mea?

— Iote-aici, răspunse Gilbert, scoțând din sân o bucată de hârtie cu

marginea zimțată, ce reprezenta jumătate dintr-un contract încheiat în dublu exemplar.

WS o luă și o citi nevenindu-i să-și creadă ochilor. Se obligase față de Jupân Quedgeley să lucreze, timp de un an de zile, ca institutor al băieților săi, fapt întărit de semnătura lui, fie ea și lăbărțată de la atâta cidru. Nu-și mai amintea nimic.

— Are să meargă să-i predea pe Senna și Pluto, se apucă Gilbert să spună lumii întregi. La toți copiii lui.

— Ah, ce bărbat secretos, pufni Anne. Plănuiește s-o șteargă de-acasă în toiul nopții, fără să spună nimic – după care începu să dea apă la șoareci.

— Ba dimineața, o corectă Gilbert cel exact. Măine în zori, îhî. Mi-a dat un penny să-mi cumpăr sugiuc, zise el, arătându-le gologanul cu un aer cât se poate de serios.

Oare traseul lui în viață îi va fi scris pe la spate, se întrebă WS, cu fiecare nouă etapă anunțată de un fanfaron sau un idiot?

— Voi fi plătit, îi spuse neveste-sii. Nu sunt vândut ca sclav. Pricepe. Am să-ți trimit bani acasă.

Dar ocările continuă să curgă. „Amin amin amin“, își spuse WS în sinea lui.

15 Primul vers al unui poem dedicat de poetul latin Horațiu prietenului său Postumus în Cartea a doua a *Odelor*.

16 Joc de cuvinte în original, bazat pe paronimele *Thursday* („joi“) și *turd* („căcat“).

17 Replică din tragedia *Oedip* de Seneca: „Suntem mânați de soartă; plecați-vă în fața ei. / Apăsătoarele griji nu pot schimba / Firul vieții de pe fusul destinului“.

18 Thomas Sackville și Thomas Norton sunt autorii tragediei *Gorboduc* (1561), prima piesă engleză în vers alb, care avea să-i servească și lui Shakespeare ca model în compunerea tragediilor *Titus Andronicus* și *Regele Lear*.

19 Denumire generică a celor patru școli de drept și barouri londoneze.

20 Joc de cuvinte în original, bazat pe paronimie (*well* – „fântână“ și *Will*).

VIII

— „*Luna fuit: specto si quid nisi litora cernam...*“21

Nu-și închipuise că fuga lui o să ia această formă, deși, la o adică, ce formă? În beția provocată de cidru căzuse (de acord) de acord să fie institutorul celor cinci tineri Quedgeley, să-i învețe, în principal, latina și să primească, în schimb, casă, masă și o leafă de zece șilingi pentru fiecare trimestru. Nu era o sumă amețitoare cu care să plece acasă la sfârșit; nu se afla în Gloucestershire ca să se îmbogățească.

— „*Quod videant oculi nil nici litus habent...*“22

În ceea ce privește casa, aceasta era o construcție recentă, din timpul domniei lui Henric al VIII-lea, situată la jumătatea distanței dintre Sharpness și Berkeley, așa că de acolo putea vedea undele Severnului și putea visa din nou la corăbii; cât despre gospodărie, stăpâna casei era doamna Quedgeley (a doua soție a stăpânului), o femeie scorțoasă, pe care părea s-o mulțumească mai degrabă oțetul decât vinul spaniol îndulcit cu zahăr, iar stăpânul nu mai era petrecărețul cu cămașa descheiată, care băuse cidru în neștire la Ettington, ci un bărbat sobru, judecător din cap până-n picioare în ținuta lui neagră. La început, servitorii au crezut că WS e vreun gogoman și se râdeau de graiul lui nazal, de Stratford, făcând bășcălie de hing hang hog²³, dar el îl luă, de la bun început, peste picior pe majordom și manifestă răceală față de servitoarele care-și unduiau, provocator, șoldurile. Ceru și primi o cameră care să fie numai a lui, în apropierea camerelor băieților.

— „*Nunc huc nunc illuc, et utroque sine ordine curro...*“24

În ceea ce-i privește pe băieți, pe elevii sau discipolii lui, aceștia era Matthew, cel mai mare, în vârstă de cincisprezece ani, apoi, Arthur, de treisprezece ani și jumătate, și John, în vârstă de doisprezece ani – toți proveniți din căsătoria cu prima doamnă Quedgeley; cea de-a doua adusese pe lume doi gemeni, pe Miles și Ralph, în vârstă de zece ani sau cam pe acolo. Existaseră și două fiice cu mutra acră, oțetită a mamei lor, judecând după două miniaturi prost lucrate de un pictor din Gloucestershire, iar acestea muriseră foarte de mici, la șapte și opt ani. Rămăseseră, așadar, acești băiețandri încăpățânați, zâmbăreți, cinci creiere ce urmau să fie

îndopate cu latină sub doar patru chipuri.

— „*Alta puellares tardat arena pedes...*“25

Divinul Ovidiu recitat monoton, în chip adormitor, în după-amiaza somnolentă a sfârșitului de vară. O muscă albastră intră bâzâind pe fereștriuca de sus și privirile lor îi urmăriră zborul. N-aveau chef de învățătură. Gemenilor, la o adică, li se părea că în viață le ajunge că au o formidabilă înzestrare genetică; băieții mai mari căscau de le trosneau fălcile, se întindeau și dădeau cu piciorul, bombăneau când venea vorba de Ovidiu și *Gramatica* lui Lyly²⁶, câteodată urlau și se încăierau, se stropeau unul pe-altul cu cerneală și desenau, fără nici o jenă, tot felul de chestii porcoase. N-aveau pic de respect pentru WS. Dacă i se adresa lui Ralph, acesta îi spunea că-i Miles și viceversa, iar băieții mai mari le încurajau aceste fițe. În răstimpuri, tatăl lor le testa cunoștințele, să vadă ce au mai învățat, dar acestea nu erau niciodată suficiente.

— Atunci, scânci Arthur cu glasul pierit, de ce avem *tuli* și *latum* dacă la prezent e *fero*? E o tâmpenie de la cap la coadă și, gata, m-am săturat să mai aud așa ceva.

— Ba, jur pe Dumnezeu, că ai să auzi ceea ce capeți, îi sări țandăra lui WS.

— Ai jurat, domnule, băigui Matthew cuprins de o cucernică groază. Iei numele lui Dumnezeu în deșert.

— Vezi să nu-ți dau ție jos nădragii, strigă WS, că n-am s-o fac în deșert, o să pun bățul pe bucle tale!

Gemenii se porniră să chicotească la auzul nădragilor ce-ar urma să fie dați jos. De ce oare?

Într-o dimineață de toamnă, Jupân Quedgeley îi spuse lui WS:

— Ei bine, s-au întors acasă actorii domniei sale Lordului Berkeley. La castel au jucat, în engleză, bine-nțeleș, *Mostellaria*²⁷.

— Comedia despre casa bântuită.

— Întocmai. Și cred că, pentru băieții mei, cea mai bună metodă de-a învăța ceva ar fi să traducă în engleză câte ceva din Plaut, să-l poată interpreta. Fiecare să-și traducă propriul rol. Cel mai bine o să învețe dacă o fac de plăcere – nu de plăcerea zgomotului și a ciocnirilor (nu poți tăgădui că orele tale nu duc lipsă de-așa ceva), ci de plăcerea legală și *utilă* de a

munci având un țel încântător.

— Dar Plaut n-are strop de poezie.

— N-are, dar e plin de duh și dueluri scilipitoare. Are *stichomythia*²⁸. E bun pentru cine trebuie să studieze dreptul, așa cum o să facă Matthew și Arthur. Ai să iei *Menaechmi*. Are roluri pentru gemeni. Ai să cumperi exemplarele la librăria lui Jupân Cunliffe din Bristol. Cu ani în urmă am jucat și eu în piesa asta, la școală, în latină. Țin bine minte ce mult mi-a plăcut, conchise pe un ton oarecum mohorât.

Așa se face că WS porni călare spre Bristol, într-o zi aurită, de octombrie. Berkeley, cu castelul său. Woodford, Alveston. Almondsbury, Patchway, Filton. Călărea juganul, murgul lui Jupân Quedgeley. Drumul era presărate cu frunze aurii și brune ce aduceau cu niște pești prăjiți; păsărelele ce zburătăceau îngrămădindu-se pe crengi aminteau de fojgăiala șobolanilor, pregătindu-se să părăsească corabia scufundată a verii. Călărea dârdâind de frig, cu galbeni în pungă (o pungă faină, confecționată de taică-său), înfășurat într-o pelerină veche.

Bristol. Primul contact cu Bristolul îi stârni oarece teamă. Bristolul, cu catargele lui zbârlite ca țepii, îl lăsă cu gura căscată de uimire; simțea mirosul sărat, vedea marinarii, a căror zăbavă nu ridica semne de întrebare (vai și-amar de sărmanul Hoby, de pe uscat, ajuns de-acuma în țărână). Străzile forfoteau de muncă și beție și de clopotele din birourile negustorilor de sclavi; butoaiele se rostogoleau voioase pe pavaj; deveni stingher și sfios la vederea atâtor lupi de mare, unii în culori și veșminte bizare, la vederea cerceilor de aur ce oglindeau razele soarelui, cu soarele scăpărând din pielea bronzată și arsă pe mare și în ținuturi îndepărtate, unde nu găseai decât soare și iar soare. Iar misiunea lui, Doamne ajută, era să cumpere cărțile unui roman ajuns de mult oale și ulcele, să le plătească, să mănânce o cină frugală, iar apoi să întoarcă din nou spatele vieții.

— Avem aici *Menaechmi* și *Mostellaria*, bașca *Miles Gloriosus*, îl informă Cunliffe, librarul. Ah, puteți lua câte cinci exemplare din fiecare, plus exemplarul propriu, de profesor, la numai trei sferturi din preț. N-am nimic de alți autori.

Era un bătrân cu bărbie ascuțită, care molfăia întruna, iar prăvălia îi era întunecoasă și mirosea a mormânt – altfel spus, a cărți; pe măsuta care

servea de casă avea un craniu (ah, găile alea pofticioase, puse pe ciugulit) și spuse, ținându-l în mână dreaptă, că-i țeasta unui negru, a unui sclav care fusese omorât în bătaie. Afară răsună hărmălaia făcută de marinarii ('z gata, iubitelor) care ieșeau, împleticindu-se, dintr-o crâșmă, iar freamătul mării mâna în amonte, pe undele râului de-aici, care se numea tot Avon, catargele cu velele în terțarolă sau înfășurate de tot.

— Și nici n-o fă le găfiți nicăieri altundeva în tot Briftolul.

Așa vorbea el (pronunțase, de fapt, *Moftelaria* și *Milef Gloriofuf*). În clipa aceea, pe Broad Street trecu un echipaj superb, tras de o pereche de suri ale căror copite tropăiau pe pavajul de piatră.

— Nu toți negrii sunt fclavi, spuse Cunliffe. Cea afcunfă după perdelele alea e negrefă, fau, poate, maronie, ca fă zic așa. Fe fpune că au aduf-o de prin Indii, ăhă, era mititică, era fiica unei căpetenii și-a fost adoptată de milă, dar acum cică e o doamnă de vază, creștină, cu buzele ei groafe, deși n-au apucat f-o vadă la față prea mulți.

WS urmări cu priviri lacome caleașca până când, în tropotul cailor, coti la colțul străzii.

— Ftă în Fishponds, zise Cunliffe dând din cap și îl mână, clefăind, pe WS afară din librărie.

Ținând la subraț, sub pelerină, teancul de cărți legate cu sfoară, WS hoinări, încă uimit, pe străzile dosnice, care aduceau cu niște șerpi sau vine răsucite. La un moment, se trezi strigat. De pe-o ușă deschisă, îl abordă o voce:

— Hei, sal'tare, drăguțule! Cauți un loc de dormit?

Întoarse capul și inima fu cât pe-aici să-i stea pe loc. Îmbrăcată într-o splendidă rochie largă, de-un alb virtuos, chiar dacă murdar, împrăștiind spre strada pustie scânteierea umerilor și pieptului ei, stătea cu brațele încrucișate, rezemată de tocul ușii, surâzătoare. Dacă englezii-s albi, ei ar trebui să-i spună neagră; dar nici neagră n-o poate numi cu adevărat, ci, mai degrabă, aurie, dar nici auriu nu-i termenul potrivit, și nici purpuriul regal, pentru că, atunci când numim culori, ne gândim la ceva plat, ca, de pildă, pânda, or aici e vorba de carne ce se mișcă și plutește purtată de valul luminii, schimbându-și întruna nuanța, dar păstrându-și o somptuozitate ce nu poate fi numită decât regală; culoarea ei e chintesența regalului. Cât

despre părul ei, acesta era, cu adevărat, de un negru cârlionțat; avea buzele groase; nasul nu-i era îngust în aerul rece, asemenea unui nas englezesc, unui nas de Anne, nici ascuțit, în lipsa razelor de soare, ci turtit și lătăreț; și fruntea îi era lată, deși lipsită de profunzime. Stătea și îi zâmbea, făcându-i semn, cu degetul ei lung, auriu, să se apropie.

Fiind aproape lefter (având bani doar cât pentru felia de friptură de oaie destinată muritorului de rând), nu știu ce să facă. Pesemne că aurul trebuie plătit cu aur, cu, să zicem, un galben, pentru oferta aceasta ruptă dintr-un rai necunoscut, însă până acum nu mai plătise niciodată (decât scump de tot sau ieftin, cu prețul libertății sale) actul iubirii și simți că i se face stomacul ghem la gândul că trebuie să se tocmească asupra prețului pe care îl are de plătit ca să pătrundă în casa asta de aur pe ușița ei de aur ascunsă vederii. Mai întâi însă, era casa asta dărăpănată, cu prveliștea unui coridor întunecos, cu icnetele voluptății și ale slobozirii. Se opri nehotărât, iar ea continuă să-i zâmbească și spuse:

— Dagă vrei ză vii, vino agum.

El făcu fețe-fețe, zâmbi, bâigui ceva, întinzând degetele mâinii drepte, să-i arate mâna goală, la care ea pufni într-un râs ce aducea cu sunetul scos de un cristal straniu când se sparge.

În timp ce pășea spre ea șovăind, simți cum i se golesc gambele de mușchi și i se umplu cu apă. Surâzătoare, îi făcu semn s-o urmeze în casă. O urmă în întunericul impregnat de miros de mosc și praf, de mirosul înțepător de subsuori asudate și, într-un fel, de duhoarea ouălor vechi, stătute, aruncate la gunoi, de mirosul de mucegai al hainelor marinărești, de sămânța vărsată a marinarilor, o procesiune spectrală de marinari răposați, care se destrăbălează până la Judecata de Apoi. Din iatacurile situate de-o parte și de alta a coridorului răzbăteau zvonuri – râsete, scârțâituri ritmice, un glas bărbătesc baritonal exclamând pe un ton profetic: „Să se năruiască nenumitul și totul să se-ngroape“. Iar ușa unui iatac era deschisă și WS văzu ce se întâmplă înăuntru. Era un pat scund, fără saltea, cu păaturi soioase, cu cârpe pline de sânge pe jos, dar moriceala se desfășura în picioare, cu trupurile lipite de perete, ziceai că-i o cavalcadă plină de sudoare și blesteme, destinația fiind o cetate surpată, călătoria spre un naufragiu. Femeia era neagră, lucioasă, în pielea goală, cu o privire apatică, proptită de

perete, ziceai că-i încolțită, acolo o ciocănea, la nesfârșit, un zdrahon de marinar cu cămașa descheiată și cu șireturile jiletcii desfăcute anume, lăsând să se vadă caiere și smocuri de păr roșcat, având el barba roșie și căpățâna chilugă, în afară de câțiva cârcei și firicele roșietice dispuse la nimereală. Însoțitoarea lui WS zâmbi văzând scena, în timp ce lui i se făcu silă, se simți răscolit, îl cuprinse un dezgust cum nu mai simțise niciodată până atunci, nici măcar în nopțile acelea bizare, marcate de nebunia lui Anne; ba chiar simți că roșește de rușine și frică, cuprins de dorința ciudată de-a alerga plângând la trupul acela alb, cunoscut, cu buze subțiri și nas îngust, să-și afle alinarea adăpostindu-se în ea, în iepurica lui. Își urmă însă însoțitoarea într-un alt iatac, de data asta unul gol, erau în el doar fantomele făptașilor din trecut, ce rânjeau la el de pe pereți, spiriduși minusculi, ce-l sfredeleau cu privirea din așternuturile mototolite, slinoase, un braț păros, mort, făcându-i semn de sub pat. Se opri; încă nu era prea târziu să-și ia picioarele la spinare. Ea își trase brusc rochia de pe umeri, lăsând să i se vadă sfârcurile negre ca niște stropi de cerneală; se apropie zâmbitoare, cu brațele întinse. El lăsă să-i cadă pe jos exemplarele din Plaut, legate cu sfoară, și cu pelerina tot pe el, dar dată mai pe spate, îi îmbrățișă, tremurând, trupul auriu. Ea nu spuse nimic, el îi înăbuși cuvintele pe care voia să le rostească plină de ardoare, sărutând-o pe gură și, în acest straniu contact molatic, avu senzația că parcă ar începe un voiaj à la Hoby, spre ținuturi unde oamenii au cap de câine și farfurii în loc de picioare, iar de sub palmierii-luminițe poți să aduni rubine și diamante. Stânci, soarele-cuptor, pești vorbitori, talazuri dințate. Pe urmă, ea se trase, fără veste, înapoi și întinse mâna, să-i dea bani.

— N-am decât... spuse el, arătându-i suma.

Ea se înfurie pe loc. Începu să dea în el cu pumnii ei negri, în timp ce el încerca s-o rețină cu de-a sila în îmbrățișarea aceea situată în afara timpului. Ea strigă pe cineva cu un nume ciudat. O femeie ceva mai coaptă la vârstă se strecură înăuntru, era o bașoaldă negresă, duhnea a unsoare, molfăia ceva de la care buzele grășane îi deveneau purpurii, iar țâțele neprinse în ham îi atârnavă până aproape de brâu, sub capotul ei larg, roșu, pătat. Discutară, în gura mare, în limba lor; dădură în el, cu patru pumni, răcnind. El bătu în retragere, poticnindu-se, ducându-și brațul la ochi, căci voiau să-l zgârie, și

fu îmbrâncit pe coridor, iar firfiricii lui de aramă zornăiră și se rostogoliră pe dușumea, un bărbat alb, dezbrăcat, scoase capul dintr-o cameră, îi văzu și își căscă gura cu dinți putregăiți, să-și sloboadă hohotele de râs.

El o luă la fugă, urmărit de hohotele acelea purtate de vântul iscat din senin pe stradă, umilit la sânge, căutând orbește Broad Street printre mantiile bătute de vânt, pălăriile urmărite în chicotele prichindeilor, pe sub firmele hanurilor, scârțâind în vânt, căutând, îngenuncheat de rușine, Trandafirul, unde, pentru o jumătate de penny, un flăcăiaș păzea murgul sireap al stăpânului său. N-avea să mai rămână la crâșma zgomotoasă, plină de fum, cu meniu fix – într-adevăr, n-avea cum, pentru că nu mai avea nici un sfanț; ba nu mai avea nici măcar jumătatea de penny cuvenită flăcăiașului zdrențăros și smiorcăit.

— Ține asta, îi spuse el și-i dădu punga goală, piesa de marochinărie frumos lucrată de taică-său.

Băiatul căscă gura uimit, o luă și o întoarse pe toate părțile. WS încăleacă și, rușinat, întoarse spatele Bristolului, părăsind gura Severnului și întorcându-se la izvoarele lui, fără – își dădu el curând seama, cuprins încă o dată de rușine și de oarece teamă – cărțile care constituiseră unicul scop al venirii sale aici.

21 Citat (cu greșeli de ortografie intenționate) din *Heroidele* lui Ovidiu, X, „Ariadna către Tezeu“: „S-a zărit luna: mă uit dacă nu observ și altceva în afară de țărături“ (trad. de Mariana Franga).

22 „Ceea ce pot vedea ochii nu-i altceva decât țărutul“ (trad. de Mariana Franga).

23 Stâlcire intenționată a pronumelor latinești *hic*, *haec*, *hoc*.

24 „Alerg de colo-colo, fără nici o noimă“ (trad. de Mariana Franga).

25 „Nisipul adânc face ca pașii feciorelnici să zăbovească“ (trad. de Mariana Franga).

26 John Lyly (1554-1606), prozator, poet și dramaturg elisabetan, a cărui influență este sesizabilă în comediile romantice shakespeariene, a fost și autorul unei gramatici a limbii engleze.

27 *Casa bântuită*, una dintre cele mai populare comedii ale dramaturgului latin Plaut (254-184 î.Cr.).

28 Dialoguri constând în replici scurte (de regulă, de câte un vers), în care interlocutorii fac risipă de ingeniozitate verbală, recurgând la jocuri de cuvinte, paradoxuri, calambururi etc.

IX

Și totuși, imaginea fufei aurii, sfârcurile negre, străfulgerarea mușchilor ei pectorali, până și pumnișorii aprigi, puși pe lovit, îl bântuiau în somn și de multe ori, în zori, își vărsa sămânța, pompând-o la rece, plin de silă. Peste zi vărsa un alt fel de sămânță, de nevoie, căci, dacă nu există *Menaechmi* a lui Plaut (și nici vorbă să existe în casa asta: răscolise, plin de zel, micuța bibliotecă a lui Quedgeley când acesta era plecat de-acasă), ei bine, ea trebuie inventată. Epidamnus? Epidamnum? Nu-și amintea sigur în ce oraș se reîntâlnesc, într-o comedie a erorilor, la maturitate, fără să se cunoască între ei, gemenii despărțiți în fragedă pruncie. Cât despre numele gemenilor, știa că pe unul îl chema Menaechmus. Dar cum l-o fi chemat pe celălalt? Isoscel? Sofocle? Sosicle? Trecuseră mulți ani de când nu mai văzuse un exemplar al acestei piese. WS va să fie Plaut, nu Ovidiu. E și asta o chestie ce ține de ironia vieții.

— Am o surpriză, îi spuse WS stăpânului său. Vom fi gata până-n Crăciun. Să nu mă întrebați cum progresează. Dacă știți dinainte, vă știrbiți din plăcerea de-atunci.

— Fie, dacă ții morțiș, n-am să te-ntreb.

— O să fie ceva în genul Trupa Lordului Quedgeley.

— Îhî, îhî, făcu acesta, îmbrățișând ideea. Îhî.

Iar WS scrie:

*Se pomeni în scurtă vreme mama
A doi băieți nespūs de frumūsei;
Ciudat, dar semănau atāt de bine,
Că nu-i deosebeai decât prin nume...29*

Rău, rău – își dădu seama că sună rău. Ascundea cu stângăcie rimele originalului. Poate suporta limba engleză, cu lipsa ei de melodicitate, aceste versuri albe? Își aduse însă aminte că astea se voiau niște versuri traduse din latină de către Matthew, care, fiind cel mai mare dintre frați, ar trebui să-l joace pe Egeon, tatăl gemenilor; nu trebuie să aibă sclipirea unei mâini experte. N-o să taie nici un vers: las' să curgă năvalnic.

— Iar pe gemeni, le spuse învățăcelilor săi, îi cheamă pe amândoi Antifolus, însă unul e din Siracuza, iar celălalt din Efes.

O să meargă numele ăsta și o să meargă și locurile astea.

— Iar pe soția lui Antifolus din Efes o cheamă Adriana.

— Adică o să fie și-o femeie? bâigui-scânci Arthur. Rolul ăsta o să-l joace mama?

Aha, vasăzică, cu toată bombăneala tatălui lor, îndreptată împotriva gargarei de provincie, până acum nu apucaseră să vadă vreo piesă.

— Băieții, îi lămuri WS, joacă și au jucat dintotdeauna rolurile feminine, pentru că este inacceptabil să avem femei-actori.

— Dar nu-i acceptabil, spuse Matthew cel cu vocea în schimbare, nici să existe dragoste între băieți și bărbați, fie și doar într-o piesă.

WS simți o furnicătură. Se trezi înghesuit, încolțit.

— Ah, anticii nu vedeau un păcat în treaba asta, spuse WS, căci aristocrații atenieni își aveau *catamiții* lor, așa li se zicea, numele acesta fiind derivat din Ganymede, cum îl chema pe paharnicul lui Zeus. Asta pentru că pe femei le considerau doar născătoarele copiilor lor, iar pentru adevărata desfătare a minții și a trupului preferau propriul lor sex. Un băiat drăgălaș și încântător era tot ce-și doreau acești bărbați bărboși.

Tatăl să-l ierte, căci s-a abătut rău de tot de la subiect; ei însă îl ascultau cu ochi strălucitori. Pe urmă Arthur bodogăni:

— Treaba asta nu e împotriva religiei și a învățaturii Domnului Nostru Isus Cristos?

WS simți că Arthur și frate-său, Gilbert, s-ar împrieteni, la o adică, la cataramă. În nesăbuiința lui, îi răspunse:

— Unii spun că n-ar fi și că El Însuși ar fi practicat acest fel de iubire, cu scumpul său discipol Ioan, iar Iuda era gelos, și că nici o femeie, în afară de mama Lui, nu este chemată în Împărăția Cerurilor.

Pe urmă, sperându-se brusc la gândul că ei ar putea să-i turuie tatălui lor toată chestia asta, înfățișând-o ca pe propria lui afirmație, adăugă:

— E o părere falsă și greșită, da-da, dar așa au afirmat unii. Și-acum să ne-ntoarcem la cartea noastră de gramatică.

Ce-l apucase? Ce-i venise să zică una ca asta? Să-i fi cedat nervii de-a dat în logoree din cauza frustrării? Să i se fi revoltat ființa lăuntrică împotriva

femeilor – albe și cicălitoare, negre și bătaușe? Se refugie în rescrierea lui Plaut:

*S-a-nfierbântat, căci prânzul s-a răcit
Și s-a răcit, căci nu mai vii acasă,
Iar de venit, nu vii, căci nu ți-e foame
Și nu ți-e foame, fiindcă n-ai postit,
Iar noi, care-am postit și ne-am rugat,
Suntem cei pedepsiți din vina ta*³⁰.

Ah, ce ți-e și cu versurile astea stângace, cu fiecare legat de următorul printr-un procedeu preluat de la Seneca, nu de la Plaut – oare nu trădează ceva și despre sine?

— Ba Ralph a ținut post, dar îl doare măseaua rău de tot, spuse Miles.

— Aha, făcu WS, uitându-se la Ralph, care, cu un firicel de salivă în colțul gurii, își băga un cățel de usturoi în gură. Acum știu care cine e. Ralph e cel cu durerea de măsele.

Ralph scânci încetișor.

— Și care-i treaba cu dințarul orașului? se interesă WS.

— E la pat, are friguri. Tata lipsește azi toată ziua. Cică o să-l ducă mâine la Cambridge.

— La Cambridge? E cale lungă până acolo.

— La Cambridge-ul nostru, gogomane, îl lămuri Miles zâmbind. La Cambridge de Gloucestershire, nu la cel dinspre Londra.

WS nu îl muștră în legătură cu „gogomanul” de mai devreme. Și își spuse că Miles trebuie să fie conștient de ceea ce face când, în seara aceea, veni în iatacul și în patul institutorului său. Tremura ca varga; era vreme geroasă. Îi spuse:

— Ralph plânge, așa de rău îl doare. Nu pot să dorm.

Gemenii dormeau în același pat. WS își încordă auzul; nu auzi nici un plâns. Zise:

— Atunci, bagă-te. Repede.

A doua zi, lui Ralph i se scoase măseaua. Miles nu mai veni în patul lui WS, dar, în prezența lui, zâmbea cu gura până la urechi, ca o fetișcană,

tachinându-l și ațâțându-l. Iar într-o bună zi WS îl înhăță când apăru. Primul și de unul singur, în camera unde își făceau lecțiile, însă, Doamne ferește, cel înhățat se dovedi a fi Ralph, iar nu Miles. Ralph începu să urle mai rău decât din cauza durerii de măsele. Taică-său și maică-sa năvăliră în odaie cu gurile părintești pline de pâine de la micul dejun, mestecată, dar neînghițită. Se lăsă cu vociferări; aproape că se trecu la lovituri. Și totuși WS își scoase cosorul, să se apere. Doamna Quedgeley se apucă să zbiere:

— O să ne omoare. Am știut că așa o să se întâmple. Ți-a trebuit un ticălos luat de la coada vacii.

— Ține-ți gura, femeie, tună soțul ei. Cât despre tine, jupâne, să dispari din casă în clipa asta. Gunoiule, corupătorule de copii nevinovați. Afară cu tine!

— Judecătorul care face pe marele domn și ia la bord cidru în neștire a devenit, subit, un moralist. Un om mândru, da. Cum rămâne cu orgiile romanilor?

— Afară, am zis.

— Îmi vreau plata.

— N-ai să capeți un sfanț. Ai să te-alegi, în schimb, cu bastonul meu pe cocoașă dacă nu ieși în clipa asta.

Mama îl liniști pe Ralph cu un gata-gata-gata, dar lui Ralph îi sticleau ochii și era atent la ce se întâmplă. Își dădu seama despre ce-i vorba, pricepu totul.

— E vorba de un flecușteț de contract, spuse WS văzând, cu privirea lui absentă, scăpărarea lamei de cuțit la lumina slabă a dimineții de iarnă.

— Dacă-ți arde de justiție, ai s-o capeți. Stricătorule de copii, care comiți păcatul cel mai spurcat dintre toate. Afară cu tine sau chem servitorii să te arunce în drum!

— Plec, răspunse WS. Mă simt pângărit. (Faină expresie, își dădu seama: pârloagă pângărită.)

Urcă în camera lui, să-și înfășoare cămășile slinoase într-un fular roșu. Miles sui la etaj în fugă, gâfâind.

— O să ne pară rău că pleci, spuse el aruncând câțiva bănuți de aramă pe pat. Ți-aș da ai mei. Ți-i dăruiesc ție.

Pe urmă, plin de stângăcie, îl sărută pe WS pe obraz. WS plecă simțindu-

se ceva mai împăcat; majordomul se uită după el chiorâș; o servitoare (s-o fi chemat Jenny sau Janny sau așa ceva) îl privi lung, chicotind, de după o ușă crăpată. O să se răzbune el, pe Dumnezeu. Da, o să se le arate el, pe Zeus, Isis și toți zeii, acestor neisprăviți. Drumurile erau înghețate bocnă, dar el clocotea în sinea lui. N-avea cal, fiindcă în Gloucestershire venise călare pe o mârtoagă cumpărată de Quedgeley pentru Matthew. Și-acum, încotro s-o apuce? Nu spre Bristol, în nici un caz spre Bristol. Către apus, pe cer se profila un asfințit ce ardea perpetuu, de rușine și umilință. O luă pe drumul cel lung ce înainta spre nord-est. Un om cu așa predispoziție pentru păcat ar face bine să se întoarcă la familia lui (care, curând, socoti lunile, avea să sporească), să stea, neprihănit, în sânul ei. Ducea cu el un pic de experiență de viață în plus, amintirea Castelului Berkley, cu nelipsiții lui lăstuni, și câteva sute de versuri din pseudo-Plautul său.

*Mai grea povară nici că se putea
Decât să-ți spun durerea-mi de nespus;
Dar, ca să afle lumea că sfârșitul
De firea mea mi-e hărăzit, iar nu
De-o faptă ticăloasă, -ți povesti-voi
Atât cât îmi permite jalea mea.31*

Povestirea se amână însă un timp îndelungat.

La Whitminster mănca ceva într-un han dărăpănat. Se pomeni combinându-se cu un găinar al cărui meșteșug erau zarurile false. WS tocmai molfăia niște pâine înmuiată într-o supă de carne bine îndoită cu apă când se trezi acostat de acest derbedeu. Hanul acesta nu era un loc pentru gentilomi, iar WS arăta ca un gentleman; așadar, își făcu socoteala pungașul, trebuie să fie cineva de-o teapă cu el – un șmecher care știe să se ploconească, să zâmbească și să dea țeapă, unde poate, fără scrupule. Individul era subțiratic și avea o pălărie neagră cu boruri largi, în genul celor purtate de browniști³²; turuia cu viteza unui saltimbanc.

— Supa aia, observă el, n-are cum să sature o burtă. La Gloucester am putea mânca plăcinte cu carne, iar pe urmă plăcinte cu cremă. Și ce ocupație ai, domnule? După cum se pare, lucrurile nu merg prea bine.

— Cred că-s poet, dar, pentru scurt timp, am fost și dascăl.

— Pentru scurt timp, ai? Aha, aha, aha. Ei bine, unele ocupații-s destul de cinstite, dar nu-ți iese mai nimic. Sunt chemat la Gloucester să practic o cu totul altă meserie, una bănoasă. Să mergem acolo, dar, mai întâi, să-ți spun ce-ți propun ca unuia care pari un băiat destul de deștept.

Pe scurt, urmau să intre în mai multe hanuri, unul câte unul, mai întâi WS, care avea să comande o bere, ca un gentleman, iar apoi pungașul, cu babaroasele lui. Urma să invite cheflii să joace barbut și WS urma să joace primul și să câștige, iar cestălalt avea să-i spună „Nț, domnule, lasă-mă, ești prea bun pentru mine, fii bun și cedează-i locul altcuiva“. Iar pe urmă avea să-l năucească pe fazan și să-l sfântuiască.

Înaintau pe un soare cu dinți și, când trecură prin Quedgeley, WS scuipă cu obidă. Celălalt îi povesti despre meșteșugul lui, care putea umple un cărțoi, despre cum e cu treiul măsluit și cu cinci-doiul măsluit, cu zarul cu fețe asimetrice, cu fețele simetric opuse care trag mai greu, cu para-n coadă, para-ndărăt și zarurile îngreunate la șmecherie. Și îi povesti și despre alte pungășii peste care puteai da într-un târg – falșii surdomuți, care trăiau din cerșit, hoții de cai sau lotrii. Mai erau apoi cerșetorii care simulau nebunia, soldații lăsați la vatră, calpuzanii, fleoarțele, chivuțele, zidarii, ghicitoarele. Era o lume nouă, iar WS se simțea deja gata să i se alătore; nu era, oare, și el tot un pungaș, un destrăbălat, un corupător de băieței? Simțea însă că-i este și frică de ce anume ar mai putea sălășlui înlăuntrul lui. Acceptă invitația pehlivanului, în Gloucester, la hanul Noi Trei, pe-a cărui firmă erau desenați doi bufoni și, la plecare, primi câteva monede de argint. Trase la un alt han, unul ieftin, și a doua zi dimineată porni spre casă, cu inima bătându-i tot mai iute.

Zăbovi însă la Evesham, în hanul situat la marginea râului, unde odinioară visase la o căsătorie și se trezise cu alta vârâtă pe gât, când dădu cu ochii, în curtea interioară, de o gașcă de actori. Acum îi privea cu alți ochi, ca unul care avea printre catrafuse aceste versuri de pseudo-Plaut. Actorii jucau anapoda, într-un capăt era căruța, iar în celălalt un morman de cutii, pe care se cocoțau poticnindu-se, să-și facă intrarea în scenă. Publicul era puțin numeros (era o după-amiază rece, deși senină) și pus pe bășcălie. Nu știa ai cui servitori sunt actorii ăștia, cel mai probabil ai vreunui senior

de mâna a treia sau, dacă au livrele falsificate, chiar ai nimănui. Nu țineau pasul cu ceea ce era la modă, după știința lui; jucau o piesă alegorică despre Prudență, Răbdare și Chibzuință, în versuri cu rime ca vai de mama lor, iar piesa prinse viață doar atunci când Viciul și servitorul lui năvăliră pe scenă. Asta iubeau spectatorii, iar atunci când Viciul fu trimis grămadă la Gura Iadului, uitându-se chiorâș, făcând cu ochiul, fără să se căiască, lumea își exprimă zgomotos nemulțumirea și îl luă la țintă cu pietre culese de pe jos, din curte. Când însă Viciul și măscăriciul lui înviară din morți, căci era o piesă jucată, de regulă, de Paște, și își zdrăngăniră cutiile să facă cheta, mulțimea le dădu câțiva pitaci, adică le dădură cei care aveau, iar WS, complicele cu fason de domn al pungașului, contribui cu o jumătate de penny.

În noaptea aceea dormi acolo, iar când plecă din Eversham în dimineața următoare (umedă și vântoasă, cu pelerina strâns înfășurată în jurul trupei), mintea îi stătea, fără să știe de ce, la piese și actori. Inns of Court, își zise el, și curțile hanului; oare nu există o cale decentă, de mijloc, în care poezia să poată fi strigată în gura mare, ca un adevăr adevărat? Pe urmă își dădu seama că acesta nu-i un gând demn de un gentleman și renunță la el. Și totuși, picioarele îl purtară tropăind în ritmul versului alb, de-acum obosite și stoarse de putere, în Warwickshire, scandând picioarele tiradelor tragice:

*Sunt pus pe liber, c-am păcătit,
Și îmi accept, cu suflet stoic, iadul.*

În apropiere de Temple Grafton, diavolul întrupat într-un corb, stând pe creanga goală a unui ulm, croncăni: „Anne Anne Anne Anne“. După care zbură dinaintea lui, pe drumul spre Stratford, croncănind, asemenea unui vestitor, „Anne Anne Anne Anne“.

29 *Comedia erorilor*, actul I, scena 1.

30 *Ibidem*, actul I, scena 2.

31 *Ibidem*, actul I, scena 1.

32 V. nota de la p. 45.

X

Dojeni, lacrimi, îmbrățișări, în cele din urmă, apetitul: cam la asta s-a rezumat borțoasa de Anne. De ce m-oi fi întors? M-am întors fiindcă mi-era dor de soția și copilul meu, de tatăl și mama mea, de sora și frățiorii mei. Deși nimeni nu i-ar putea spune lui Gilbert „frățior”; de-acum e ditamai bărbatul, înalt, ciolănos, adus de spate, mormăie întruna despre Dumnezeu; când cade pe jos cuprins de năbădăi, bubuie toată casa și zăngănesc tingirile. Richard, încă tot un băietan șontorog, are de-acum un aer de om matur și viclean. Susanna a crescut. În rest, lucrurile păreau, în mare, neschimbate (la urma urmei, nu trecuseră cine știe câte luni); Stratford era tot Stratford. Situația lui taică-său nu se îmbunătățise; cu toții purtau haine cârpite, iar acoperișul de paie devenise maroniu, era ars și subțiat, foșnea în timpul nopții (să fi ajuns cuib de năpârci?).

— Ei bine, îi spuse taică-său, te-ai întors acasă la timp, căci, nu mai departe decât alaltăieri, Jupân Rogers zicea c-ar avea nevoie de un conțopist și că tu ai fi persoana cea mai potrivită pentru slujba asta.

Pe Henry Rogers, funcționarul-șef al consiliului orășenesc, un tip decent, care își sugea dinții, mirosea a mușegai și, într-adevăr, păreau să-l distreze moartea și praful. Păi, chiar așa, căci nu-i legea o căpățână descărnată și oase însângerate, ce-i bântuie pe cei vii? Prin intermediul legii, un om putea să-i domine pe alții mai abitir din mormânt decât o făcuse în timpul vieții. Nu devenise, de pildă, stăpânirea lui Wilhelm Cuceritorul, cu fiecare an, tot mai aspră și mai fermă? Wilhelm Ne-cuceritorul, ba nu, William Cuceritul, vedea, cu amărăciune, o nouă reșezare a traiului său. Și uite-așa se apucă să învețe termenii și riturile pompoase ale procedurilor legale, chichițele și subtilitățile, legile, declarațiile, certificatele, transferurile. Aici pieilor de vițel li se dădea o altă întrebuințare, căci nu se fac pergamentele din piele de vițel?

— Amin amin amin, zise WS.

— E vorba de contracte referitoare la amenzi, spuse Jupân Rogers sugându-și dinții. Cel căruia trebuie să i se transfere pământul trebuie să-l judece pe proprietar pentru că l-a privat, în chip ilegal, de posesia asupra pământului. E o ficțiune legală, așa-i zice.

Odăile lui miroseau a legislație moartă și vie, care conducea din lumea nebună și rațională a morților.

— Pe urmă, învinuitul recunoaște drepturile reclamantului. Iar apoi acest compromis se înregistrează în tribunal și totul se consemnează într-un contract în trei exemplare, prin care învinuitul e obligat să plătească o amendă.

— Dar ce-i aia o amendă?

— Amenda e un compromis, un mod de transferare a unor bunuri, o înțelegere la care se ajunge într-un proces în care nu poate fi aplicată nici o altă modalitate obișnuită. Asta ține de istoria noastră, datează din epoca lui Richard I.

— Ah, vorbe. Totul se rezumă la vorbe.

— Regatul acesta e condus de vorbe.

În mintea lui WS se făcu brusc lumină. Vorbe, prefăcătorie, ficțiuni. Ele conduceau.

— Trebuie să-nveți limba franceză, îi spuse Jupân Rogers, sugându-și zdravăn dinții și se întoarse la rafturile lui pline de hârtoage; până la urmă, tot la Cuceritorul ajungeau. Uite o carte nostimă și porcoasă, urmă el uitându-se pieziș la WS. E Rabelais, o poveste cu uriași. O s-o citim împreună în fiecare zi, după cină.

Ah, zilele cenușii de iarnă, cu Anne care creștea tot mai mare, de la o zi la alta, curând urma să-și anunțe sosirea în lumea asta murdară, cu un țipăt prelung, gura în plus ce va trebui hrănită.

— Să te naști, își supse voios dinții Jupân Rogers, înseamnă să-ncepi să mori. Tu condamni un suflet la moarte.

După chestia aia scârboasă, ștersul la cur cu gâtul unei găște vii, Gargantua este trimis la un mare doctor în sofistică, Tubal Holofernes. WS nu învăța nici o iotă de franceză; Jupân Rogers ședea cu cartea în poală, citea, răcnind, în limba engleză.

— „Pe urmă l-a pus dascăl pe un bătrân care tușea tot timpul, îl chema Maître Jobelin Bride, adică, nerodul botos.“ Dar hai să sărim peste toată partea asta și să trecem la chestiile porcoase. Toate astea-s pentru educația ta, tinere.

Crăciunul trecu, Anne dospi până căpătă dimensiuni aproape nefirești, iar

WS se obișnuie cu imaginea lui de mic funcționar aflat în slujba legii, pus pe ploconeală, zâmbete și frecatul palmelor, cu imaginea lui de soț cumsecade, care-o leagănă pe Susanna, ținând-o pe genunchi, în serile luminate de focul din vatră. Ianuarie trecu șontâc-șontâc, fiecare zi părea o zi de Întâmpinare a Domnului, iar apoi, când sosi ziua cea adevărată a Întâmpinării Domnului, Gilbert veni să-l cheme de la transferurile lui de proprietate. Jupân Rogers se dusesese de o bună bucată să șadă constipat pe tron, după toate probabilitățile, cu o găscă vie. Era o dimineață furtunoasă, ploaia răpăia ca nebuna, picurând din tavan (stropii or fi fost iscoadele cohortelor cerești) și, din cauză c-a sărit în sus la apariția lui Gilbert, pătând numele WILSON, pe care WS tocmai îl copiasse. Își dădu seama despre ce-i vorba, căci pe Anne o apucaseră durerile facerii în dimineața aceea, înainte de plecarea lui; se ridică și întinse mâna după pelerină, dând din cap, până să apuce Gilbert să deschidă gura. Pe urmă, acesta se apucă îndruga:

— Au venit, îhî, amândoi. Din pânțele mamei lor, ca să zic așa. Dumnezeu i-a trimis să caute un semn în Israel.

Rămase locului în mantia lui de lână aspră, iar în jurul ghetelor lui se formă o băltoacă, de pe vârful nasului căzându-i, maiestuos, strop după strop de ploaie.

— *Amândoi? I-a trimis?*

— Îhî, câte unul de fiecare fel. O fată și un băiat.

— *Doi? Gemeni?*

Cuvântul din urmă adunase în el numai înverșunare. După care adăugă:

— Un băiat? Un fiu? Am un băiat?

Un băiat. Zămislișe un băiat, un fecior. Se uită în jos, la pergament, la numele mânjit de ploaie.

— Iar acum, spuse Gilbert, ești ca Noe pe potop, cu trei prichindei.

— Fii, zise zâmbind WS. Noe a avut numai băieți.

Zâmbi (totuși, chestia cu gemenii îl râcăia, de parcă Dumnezeu și Firea ar fi știut, ar fi observat, le-ar fi păsat, ar fi pus la suflet, i-ar fi aruncat așa, ca să-i strice lui bucuria de-a avea un fiu).

— Știu asta, răspunse sobrul Gilbert. Au fost Sem și Ham, bașca Iafet. E un *S* și un *H* (mâzgăli cu vârful degetului pe praful de pe masa lui Jupân Rogers) și mai e cealaltă literă, pe care n-o știu. (Ar fi putut fi *I* ori *HI* ori

J.) Și mai ai un S.

WS își privi fratele ca pe un oracol. Susanna, da, puritatea, farul lui călăuzitor dintr-o mare a voluptății. Iar fiul său avea să fie Ham, ba nu, Hamnet. Și era el însuși, WS, vreme de doar câteva luni un Holofernes pârlit, ca dascălul acela din cartea cea porcoasă a lui Rabelais, iar a doua lui fiică ar trebui să se numească Judith.

— Ah, făcu WS. Mama. Anne. Nevastă-mea. Cum se simte?

— Bine. Foarte bine. A țipat și a plâns mult.

— Așa, carevasăzică, zâmbi WS plin de compasiune. Totul e ca de obicei. Să mergem, să vedem mama și gemenii.

Se înfășurară strâns în pelerine.

— Să le prezentăm respectul și omagiile noastre.

Ieșiră în potopul de afară.

Cât despre noi (această primă sticlă își arată fundul), ar fi timpul să ne slobozim porumbelul, să caute ținutul colonizat, arid, al unei cariere ce a sfârșit în... O să vedem noi în ce-a sfârșit. A făcut tot sau aproape tot ce putea face în Stratford, iar răsună cornii și scot clinchete clopoței în cinstea lui, velele i se umflă în briza de pe uscat. Nu trebuie decât să deschidem o ușă în care se potrivește orice cheie.

Să zicem că-i miezul verii din '87. În Stratford intrară călare, fiecare actor pe asinul lui, Oamenii Reginei. Era o zi de vară secetoasă și prăfoasă, seacă precum un os decolorat de pe o plajă albă ca oasele. Cine mai erau și nou-veniții ăștia, cei doișpe indivizi puși pe râsete, care la han se laudau că sunt servitorii Reginei, azvârlind nepăsători cu nume precum Tilney³³, ba chiar și Walsingham³⁴? Ploaie, de ploaie aveau ei nevoie, iar ăștia nu le aduceau ploaia. Tot astfel precum odinioară Dumnezeu inundase pământul, spre a pedepsi păcatele oamenilor, nu era cu putință ca acum să-și propună să-i arunce pe toți într-un cuptor? Păcat păcat păcat. Gândul le-a fost tocat duminica trecută, din amvon. Și cine-i cel mai mare păcătos dintre toți? Și totuși, aici un tip cu fața turtită și nasul cârn țopăia în pași de gigă într-un costum brun-roșcat, cu o tichie cu bumbi, cu niște cizme scurte, legate în jurul gleznelor, așa cum poartă țăranii, cu o pungă de piele prinsă la brâu, chițcăind și tropăind, pe-o muzică ce aducea cu țiuitul discret al unui țăntar, executată la fluier și o tobiță legată de gât. În spatele lui țopăia

neîndemânatic un tip mai tânăr, ucenicul lui, care ținea o tăbliță pe care stătea scris CELE ȘAPTE PĂCATE DE MOARTE.

Cei știutori spuseră că acesta-i Dick Tarleton³⁵. N-ai auzit de Dick Tarleton? Iar însoțitorul lui e Gemp sau Camp sau Kempe sau așa ceva, cu zurgălăi prinși pe gambe. Acest Tarleton a fost cândva un apropiat al Maiestății Sale, dar (așa zice lumea pe la colțuri) i-a provocat indignarea cu o glumă nerușinată în legătură cu Sir Walter Raleigh și Contele de Leicester. Uită-te la el, că are privirea tristă, deși nu mai conținește cu bășcălia.

Hei, atenție, cu toții, ascultați ce zic ai de se pricep. E aici unul care behăie ca o budincă belită și să fiu al naibii dacă nu pun pe el biciușca mea. Auziți, cu toții, domniile voastre nehotărâte sunteți invitați, regește, la un festin de nelegiuiri (ah, o să vă placă, chiar dacă faceți mutrele astea caraghios de melancolice) și, ca să fim siguri că o să vă placă, o să-i adăugăm un car, ba nu, trăsuri de măsuri, ba nu, o să vedeți o gigă, ăhă, o gigă. Îl aveți în fața voastră pe singurul autor de gen. Și asta o să se întâmple mâine, băi, buci jechoase, craci împuțiți, băi, pui de lele, căcănarilor și bulangiilor ce sunteți.

Se dădeau mari, făceau bășcălie și invocau, având drept cortină un asfințit învăpăiat, mânia cumplită a lui Iehova. Ploaia, când o să vină ploaia? CELE ȘAPTE PĂCATE DE MOARTE. Urmate de o gigă. La han erau lumini și cântări, răsuna un cântecel de dragoste pe cântat pe mai multe voci, la o ulcică de bere:

*Deci scumpa, scumpa mea,
Ne-om despărți,
Dar tu să nu spui da,
Chiar dacă știi...*

— Căldură mare, spuse WS, stând despuat în fereastra deschisă.

Acum Susanna dormea în odaia lui Joan, așa cum înainte vreamise cealaltă Anne, însă gemenii erau culcați aici, în leagănele lor, și dormeau. Mlădie, fără să mai poarte vreun prunc în pânțece, Anne ședea despuată și ea, la fel ca soțul ei. Aerul nopții trosnea, prevestind, parcă, iminența unei întâmplări – apropierea lunii de pământ, țopăitul deșăntat al Anticristului pe

pavaj. Ei bine, își zise WS în sinea lui, de păcăuit, n-am mai păcăuit de mult; n-au cum să facă un țap ispășitor din mine. Auzi, în depărtare, niște glasuri, altele decât cele care cântau. O fi vreo adunătură de oameni care s-au dus la marginea lanurilor, să se roage în gura mare, să-l implore pe Dumnezeu să redea verdeața luncilor uscate, brune.

*Adio, bucuria mea,
Prea scumpă, știm,
În veci să poți fi a cuiva
Și-acum ne despărțim....*

Privi spinarea zveltă, jilavă a neveste-sii, care se îngusta, în chip plăcut ochiului, pe măsură ce cobora dinspre umerii lați, frumoși. Auzind cântecul, simți un regret greu de definit, greu de localizat. Ea citea dintr-o cărțuie pe care o ținea aproape de ochi. Se uită peste umărul ei la literele culese înghesuit. „Așa că își continuă drumul și colindă zile în șir, doar-doar o să-i iasă în cale un chip mai frumos decât al ei, dar nu zări nici unul mai arătos și, în adâncul inimii, simți că nici o altă femeie n-ar putea avea parte de toată dragostea lui...” Aha, o povestioară de iubire, delicată și numai bună pentru o femeie. I se făcu milă de ea și se aplecă să îi sărute umărul gol. Ea se arătă surprinsă, dar și dornică. Lăsă rapid cartea din mână. Se sărutară cu trupurile jilave, lipite unul de altul. Procedez corect, își zise WS; nu păcătuiesc. Brațele unduiră ca șerpilor, împărțind mângâieri.

Ce-o mai fi și cu hărmălaia de pe stradă? Se aude tot mai aproape. Nu aduce a rugăciuni, ci a zeflemea. Bărbatul și femeia în pielea goală își înălțară privirea, el arătându-se mai deranjat decât ea, de treaba neeterminată, care n-ajunsese să dea în clocot. Odată cu ironiile, răsunară și lovituri și bufnete; câinii începură să latre; Hamnet și Judith începură să se zvârcolească în somn; în camera de alături Gilbert se porni să murmure; iar WS îl auzi pe taică-său tușind. WS se sculă din pat, cu toroipanul tot mai mic, și se duse la fereastră, să vadă ce se-ntâmplă. La lumina lunii din miez de vară văzu o gloată de târgoveți din Stratford care îmbrânceau o bătrânică ce se văicărea, pe Madge Bowyer, regina pisicilor, ghicitoarea în cărți. Cele șapte păcate de moarte. Neagra. Blondul. Ce-o mai fi fost și aia?

- Cotoroașto! Adu ploaia înapoi!
- Face farmece diabolice, iar mâțele ei îs draci!
- Dezbrăcați-o la pielea goală!
- Biciuiți-o, să iasă răul din ea!

Câțiva tinerei dădeau în ea cu nuiiele; avea rochia sfâșiată, la lumina lunii i se ițea carnea bătrână, uscată, maronie; femeia plângea, horcăia de ziceai că-și dă sufletul, încercând să fugă de cei care o torturau; se împiedică și căzu; mulțimea izbucni în râs, biciuind-o cu joarde de mestecăn. Ziceai că-i o parodie ucigătoare după Tarleton și actorii lui înfumurați.

- Scoală-te, vrăjitoareo! Afară cu ea din târg!

Anne se întoarse de la gemenii pe care îi ogoise, căci amândoi se treziseră și începuseră să plângă.

- Ce se-ntâmplă? Lasă-mă să mă uit.

Își lăsă sânii grei pe pervaz. Văzu.

- Vai, exclamă ea, au s-o omoare!

Un tânăr avea o torță; o agită de jur împrejurul bătrânei Madge până când aceasta începu să țipe de spaimă; zdrențele îi luară foc, iar ea se chinui iar și iar să stingă flăcările ce o împresurau, urlând, iar apoi cu răsuflarea tăiată, gata să se prăbușească la pământ.

- Acum, îl îndemnă Anne gâfâind, acum, la fereastră.

WS se uită la ea scârbit, nu-i venea să-și creadă urechilor.

- Acum, acum, ah, repede!

Se feri din calea ei, trăgându-se în penumbra din camera.

- Nu!

Vrăjitoarea se afla aici, în cameră. Mulțimea trecu mai departe, de-a valma, lovind și șfichiuind.

- Actorii? se interesă taică-său de pe coridor.

- Da, da, actorii, răspunse Will.

Glasurile răsunau tot mai îndepărtate:

- Asta are cele Șapte Păcate de Moarte. Cotonogiți-o până la biserică, să meargă să se roage!

- Ce face, să ducem diavolii în biserică? Ardeți-o!

WS își luă, dârdâind, hainele de pe scaunul pe care și le așezase. Ea era tot la fereastră și-i dădea înainte cu suspinele.

— Gata, zise el parcă vomitându-și vorbele, gata, am terminat.

Ea se apropie, împleticindu-se, de el în goliciunea ei. Evită atingerea ei. Se îmbracă parcă executând un dans țopăit, bâjbăit, ziceai că-i Tarleton, comicul, când se îmbracă, executând giga de după piesa sângeroasă.

La capătul străzii, mulțimea începea să se potolească, să se dezică de treaba pe care o făcuse și încercase s-o facă, murmurând, se fărâmița în cupluri conjugale sau grupuri de câte trei. Câțiva bărbați și femei, persoane mai sobre, ieșiseră din casă, câteva erau în cămăși de noapte. WS văzu că cel care o ridicase de jos pe Madge Bowyer era consilierul Perkes, un tip vânjos. Brațele ei flasce tremurau; capul i se bălăbănea, cu limba scoasă, iar razele lunii arătau că gura îi e mânjită de sânge. Iar acum își făcu apariția și polițaiul în uniformă, mânând gloata spre casă cu bastonul. WS văzu cu ochii minții casa femeii, vara împrejmuată de urzici și brusturi, iarna lăsată de izbeliște, cu ușa batantă ieșind din țâțâni, pisicile plecate pe câmp, să mănânce popândăi, șoarecii stăpâni pe casă până termină și ultima fărâmă de pâine mucegăită și golesc cutia cu făină. Dacă nu acum, atunci, data viitoare.

Se întoarse acasă destul de calm și o găsi pe Anne dormind. Păi, atunci, pe mâine. Mâine o să ducă cele câteva sute de versuri de pseudo-Plaut la Actorii Reginei, pe care o să-i găsească la han căscând, chiauni după o noapte de chermeză, dar cu atât mai dispuși să asculte versurile albe izvodite decent (chiar dacă nu forjate în foc). Nu mai putea amâna prea mult momentul maturizării, avea douăzeci și trei de ani, era tatăl a trei copii. Poate o să zică nu, poate o să râdă de el: știi să joci, băiete? N-ai vrea să fii actor, măi, flăcău? Ba da, le-ar răspunde el, nemaiașteptând pasiv mâna destinului. Rămase așezat, privind strada de-acum pustie, scăldată într-o regească rânduială argintie; era sigur, de parcă ar fi ținut la sân o scrisoare, că a doua zi sau peste încă o zi va porni la drum cu Oamenii Reginei. De la o regină o să ajungă la o zeiță, dar mai întâi se va umfla în pene, se va înjosi, se va târî printr-un tunel întunecos spre bezna de pe lumea cealaltă, unde șerpii stau încolăciți, eroii zac și o singură zeiță conduce. Ei bine, nu-și face destinul, încă o dată, jocurile, pe la spatele lui, de-i așa de sigur de ce are să se întâmple? La piesa în care jucăm încă se scrie în încăperea aceea întunecată, din spate, distihul final nu-l știe nici

măcar autorul anonim, ascuns privirii.

Anne își întinsese mădulele goale, ocupând tot patul; dormea buștean. WS își descheie hainele și se pregăti să doarmă pe scaunul de lângă fereastră. Cufundându-se încetișor în lumea cealaltă, întunecată, din țeasta lui, deveni Endymion.

*S-adormi vrea luna. Fugi de-al ei sărut.
Razele-i ferme, reci, te-or face slut.
Oarbe-s, da-n glodul minții, sear' de seară,
În loc de vise, monștri îți strecoară.*

Nu-i era frică. Nu se temea deloc.

33 Edmund Tilney (1536-1610) a deținut titlul de Maestru de ceremonii la curtea Elisabetei I și a lui Iacob I, îndeplinind, în această calitate, și funcția de cenzor al spectacolelor de teatru. El este cel care a cenzurat, printre altele, piesa Sir Thomas More, scrisă, în coautorat, de cinci dramaturgi printre care s-a numărat și Shakespeare.

34 Francis Walsingham (1532-1590) a fost secretar de stat și șeful spionajului elisabetan.

35 Richard Tarleton (m. 1588) a fost cel mai mare comedian al epocii elisabetane și autorul piesei *Cele șapte păcate de moarte*, care, din păcate, s-a pierdut.

1592-1599

I

— Iote la ei, zise Henslowe încrețindu-și fața, de-ai fi zis că-i un măr zbârcit (fără a avea însă și dulceața lui).

Kemp gâfâia în draci după giga pe care o executase; se uita binevoitor la ucenicii care se buluceau gălăgioși spre ieșirea din teatrul The Rose. Poate că mergeau să le povestească și amicilor lor cât de faină a fost giga lui Kemp, ca și piesa dinaintea ei – *Cum să recunoști un nemernic* –, una deloc rea (dar, bine-înțeles, mai slabă decât giga). WS dădu din cap, uitându-se la spatele vânjos al lui Kemp. Un individ egoist; un om care nu vrea să-și învețe rolul; un om care, mai devreme sau mai târziu, va trebui să plece. Nu că-i pasă cu adevărat de chestia asta, se grăbi să-și spună în sinea lui. Ca și în cazul confecționării mănușilor, nu-i vorba decât de meșteșug. Poate că un meșteșug mai puțin umil, dar, una peste alta, tot o chestiune de potriveală, de executat ordine – cinci picioare în loc de cinci degete. Și, cu siguranță, un meșteșug cu mult mai dăunător.

— Oamenii Șerifului, spuse Alleyn³⁶. N-ar fi trebuit să facă asta.

— Sunt niște terchea-berchea, puse Kemp punctul pe i. Un fel de bătauși care au legea de partea lor.

— Un fel de bătauși care au legea de partea lor și care o să ne-nchidă teatrul, proroci Henslowe posomorât.

Știa totul; putea să prevadă modul în care un lucru duce la altul; doar era om de afaceri. În dimineața aceea, Oamenii Șerifului îl arestaseră pe servitorul unui postăvar și-l aruncaseră în închisoarea Marshalsea. Din câte spunea lumea, nu făcuse mai nimic, doar se strâmbase la lăudăroșii ăia: le arătase o limbă încărcată, se uitase chiorâș la ei, fusese doar rătăcirea de moment a unui maimuțoi; dăduse peste cap prea multă bere la micul dejun. La care au sărit la el, l-au bumbăcit chiuind de bucurie – ici un bufnet, colo un plesnet – și l-au săltat. Sub acuzația că ar fi tulburat Pacea Reginei sau așa ceva. Că a provocat zarvă. Iar acum e întemnițat la Marshalsea.

— Aici e un loc unde oamenii se pot aduna în mod legal. Iar acum o să poată mărșălui de-aici împreună. I-ascultați!

De-afară răzbăteau strigăte ce maimuțăreau comenzile unui sergent. Alinierea! Aflați numele omului ăluia! Marș! Părea o procesiune stârnită. Își

luaseră nu numai porția de *Cum să recunoști un nemernic* și giga lui Kemp, ci și de bere vândută de cei de la The Rose. Și, se întrebă în sinea lui WS, nu e teatrul locul unde trebuie domolite, iar nu ațâțate spiritele arțăgoase ce bântuie sângele omului? Parcă așa spusese Aristotel. Înseamnă că asta nu slujește nici unei arte adevărate – hanul ăsta, în care nimeni nu poate poposi peste noapte. El unul nu contribuise cu nimic la *Cum să recunoști un nemernic*; își rostise puținele versuri ridicole ce-i reveneau (prost, știa și el, căci nu le putea rosti cu convingere) și plecase. Dar ce să mai zicem, atunci, de *Harry al Șaselea*, care-i făcuse pe spectatori să adreseze injurii la adresa Franței? Păi, și Franța le era dușmană, nu doar Spania. Și cum rămâne cu *Titus Andronicus*, cu beregatele oamenilor gâlgâind de sânge, cu ochii ațintiți plini de admirație pe violarea unui cadavru, pe scenele de mutilare, pe carnea unor băieți servită într-un coșciug de oase măcinate, bine coapte? N-au nici o noimă, nici una. Ba nu, sunt în ton cu moda (ca și mănușile). L-a întrecut, în grozăvii, până și pe Kyd³⁷, într-un fel.

— Mă duc să văd ce se-ntâmplă, spuse el (fără nici o noimă, nici una). Poate că n-o să se întâmple nimic.

Le promisese niște bani celor de-acasă. Meșteșugu-i meșteșug.

— Îhî, făcu Heminges, mergem împreună.

Era un tip corpolent, ca un băcan, și coborî de pe avanscenă în curte așezându-se pe marginea ei și lăsându-și în jos picioarele până atinseră pământul. WS, cu opt ani mai tânăr decât el, sări. Banii din buzunar îi zornăiră. Nu mai era un puștan, împlinise douăzeci și opt de ani cu vreo șase săptămâni în urmă, era încă zvelt, suplu și agil. Traversară curtea spre poartă, Heminges suflând greu estimp. Era o zi uscată de iunie, cea de-a unsprezecea dintr-o lună secetoasă, o vreme, pesemne, numai bună de-o ciumă.

Când zăriră tevatura din fața închisorii Marshalsea, evitară să se apropie prea mult. WS înregistrează totul – fluviul imparțial, cu lebedele lui, soarele nepăsător și, în fața zidului din cărămizi cenușii a închisorii, o gloată de ucenici care făceau caterincă, răcneau în gura mare, agitând pumnii, luând de jos pietre și pietriș cu care să arunce. Dați-i drumul! Eliberați întemnițatul! Vrem întemnițatul! Dădu din cap, ai fi zis, în semn de satisfacție. Țștia-s poporul, plebea, oamenii de rând. Nu doresc să se facă

dreptate, ci vor dezordine de dragul dezordinii. Își vedea confirmată părerea lui mai veche. E drept, ucenicii erau tineri, dar lor li se alăturaseră niște golani mai înaintați în vârstă, puși pe aruncat cu pietre, deși habar n-aveau despre ce-i vorba. Dați-i drumul, oricine-ar fi să fie! N-aveți dreptul să întemnițați oamenii. Ce mare brânză un viol, un furt sau un omor acolo, ia? Păi, băi, noi ne-am luptat cu Regele Ioan pentru treaba asta, adicătelea pentru drepturile supușilor. N-aveți voie să-i rețineți corpul. Dați-i drumul și, la nevoie, noi îl atârnam în ștreang. WS dădu încă o dată din cap studiind chipurile furioase, necioplite.

— Uite-i pe Oamenii Șerifului, spuse Heminges, gâfâind asudat sub soarele dogoritor.

Și, într-adevăr, aceștia apărură dinspre temniță cu mersul lor apăsător, cu măciucile și ciomegele din dotare; doi-trei dintre ei își scoaseră din teacă pumnalele, limbi argintii în lumina orbitoare. Săbiile rămaseră în teacă. Ce naiba, doar n-o să ne știrbim tăișurile dând în gunoaiele astea? Șo pe ei, cu bufnete înfundate, să le sfărâmăm țestele.

— Ar fi mai bine să ne-ntoarcem, spuse Heminges, speriat la vederea sângelui.

Câțiva ucenici, ale căror moace de mârłani ai fi zis, deja, că-s ale unor puradei ce urlă-n gura mare, încercară să-și ia tălpășița; doi-trei, căzuți la pământ, încercau să se agațe cu disperare de cei care-i călcau în picioare. Un băietan grăsun, care abia se ținea pe picioare, alerga de colo-colo ținându-și în sus mâna din care țâșnea un șuvoi de sânge și răcnea de durere că și-a pierdut un deget. Mulțimea scotea strigăte de furie. Începu să înainteze. Oamenii Șerifului nu erau mulți la număr. Deși începură să-și scoată săbiile din teacă, manevra nu le era acum de prea mare folos. Băieții se fereau de şuierul tăișurilor (WS admiră cu sânge-rece strălucirea săbiilor; era o vreme numai bună pentru etalarea oțelului.) Prăjini lungi lovira brațele ce țineau săbiile. Oamenii Șerifului se treziră de-a valma pe jos, într-o grămadă nebună, caraghioasă, cu ucenicii; picioarele tinere, sfrijite, și cele mai vârstnice, mai zdravene, se zvârcoleau în aer. Unul dintre apărătorii închisorii, care-și pierduse sabia, fu târât la marginea gloatei; se porni să țipe, asemenea oricărui dintre ucenici, când un haidamac cu barba mițoasă apucă o piatră, cu gând să-i spargă țeasta și să-i

împrăstie creierii. În văzduh dădeau roată găile. Deodată se auzi tropot de cai. Soseau Oamenii Primarului.

— Ar fi mai bine să ne-ntoarcem, spuse de data asta WS.

Nu de alta, dar călăreții îi vor călca în picioare pe toți, până și pe spectatorii nevinovați. Pot fi însă spectatorii cu adevărat nevinovați? Cu toții iubim violența și ura, își spuse deznădăjduit. Poate că el e singurul care a privit totul, într-adevăr, cu detașare – o scenă dintr-o povestire, un spectacol roșu-argintiu, observând cum se amestecă sudoarea cu sângele, cum tăietura de pe un obraz e în formă de L, cum au fost retezate brăcinarele unui bărbat, lăsând să i se vadă smocul de floci aurii, să i-i aurească și mai mult soarele.

— Uite-l și pe Lordul Primar în persoană.

Un bărbat mânios, în veșmintele cuvenite funcției sale, întrupare a indignării provocate de dezordinea din oraș. Caii își scuturau iritați capetele, fornăind nădușiți; unul dintre ei râncheză când simți mirosul de sânge; copitele se poticniră pe caldarâm, apoi își recăpătară echilibrul.

Pe când se întorceau spre The Rose, să fie în siguranță, simțiră și un alt miros înțepător, pe acela de ferigi arse, purtat de un vânt uscat. În această vară, mai mult ca sigur, Oamenii Lordului Strange aveau să șomeze. Se apropia noaptea de Sânziene, un moment de nebunie în masă, respectat cu sfințenie, zică șeriful ce-o vrea, dedicat ucenicilor zurbagii. Consiliul o să-nchidă teatrele. Probabil că până de Sfântul Mihai³⁸. WS ridică din umeri. Meșteșugul acesta e mai nesigur decât cel de mănușar. Dacă teama de tulburări n-o să izbutească să închidă teatrele, cu siguranță are s-o facă epidemia de ciumă. Dacă nu se schimbă vremea, iar ploaia n-o să spele șanțurile și ulițele puturoase, ciuma o să-i privească chiorăș, cu dinții ei stricați, și o să-i lovească din greu. O viață plină de incertitudini, dar așa-i toată viața. Doar fusese și el alături de Oamenii Reginei până când Tarleton s-a dus pe lumea cealaltă în pași de gigă. Și, în curând, poate, are să urmeze o ceartă cu Alleyn sau vreo vorbă disprețuitoare aruncată lui Henslowe, cu nelipsitul lui registru de încasări, sau Kemp o să-i spună că el nu suportă să-nvețe nici un rol, păi, nu s-a descurcat el dintotdeauna bizuindu-se doar pe improvizații, și cine s-a plâns de el vreodată în afară de poeți? Dar ce-s poeții? Îhî, în curând s-ar putea să părăsească și această trupă, un băiat de

vorbe pus cu botul pe labe de către un gură-spartă care vrea texte tot mai bombastice, în stilul lui Tamerlan, și de către omul care, în curând, va ajunge socrul vitreg al lui Alleyn, garidul ăsta care ține un bordel și care se văicărește pentru fiecare firfiric pierdut.

Când WS și Heminges dădură peste el, mintea îi stătea tot la bani, își examina cu atenție socotelile în încăperea întunecoasă și stătută din spatele teatrului. Era un registru vechi, cu coperte din piele, cu filele decolorate de vreme, care îi aparținuse fratelui său; Henslowe îl întorsese pe dos, să aibă o primă pagină nescrisă. Acum stătea îngândurat și scruta această primă pagină. WS văzu: ISUS; 1592. Vai, cât de evlavios este acest cămătar și proprietar de bordel. WS îi povesti ce-a văzut împreună cu Heminges.

— Păi, făcu Henslowe, mai clar de-atât nici că se poate. The Rose se închide peste vară și, atunci, eu ce mă fac?

— Ce-o să se facă actorii? îl întrebă Heminges.

— Puteți să plecați cu piesele în provincie. Eu trebuie să rămân aici și să aștept sosirea unor vremuri mai bune odată cu toamna. Stai să vezi ce cheltuieli am avut anul ăsta, am pus un acoperiș nou și am vopsit scena... Adăugă mormăind: O sută de lire, socotite până la ultimul sfanț.

— Ia dă câteva pagini, îi sugeră WS liniștit. La partea care începe cu „În numele lui Dumnezeu“.

Henslowe îi aruncă o privire tăioasă.

— Talbot ți-a adus încasări destul de frumoase, continuă WS.

— Talbot? Aha, Talbot. Adică *Harry al Șaselea*, spuse Henslowe oftând. Ei bine, nu există pe fața pământului om ca Ned, nici n-a existat vreodată, nici Roscius, nici nimeni altul. Mda, Talbot a avut succes la public.

— Talbot este-n egală măsură al meu și-al lui Ned Alleyn, care l-a jucat.

— O să vedem ce și cum, răspunse Henslowe scrutându-l cu privirea pe WS (înălțimea frunții? șansele de-a trăi mult? vigoarea degetelor cu care scrie?). O să vedem cu toții ce și cum, cu ajutorul lui Dumnezeu Atotputernicul.

Ca, de pildă, cum o să meargă bordelurile când orașul se va goli în toiul verii. Un tip activ, privea cu ochii minții cum dansează o sfântă treime a figurilor: lire, șilingi și penny.

— Totuși, Greene e terminat, spuse Heminges.

— Mai mult decât terminat, zise Henslowe. Sau va fi cât de curând.

În timp ce părăseau orașul călare, lui WS îi veni în minte Robert Greene³⁹. Plecau să-și joace piesele mai spre miazănoapte, în arșița asta neîntreruptă; curând avea să-i urmeze și Curtea, însoțind-o pe Regină în călătoria ei anuală. În spatele actorilor călări venea căruța cu recuzita lor. Cu teatrele închise până de Sfântu' Mihai (așa cum prevăzuse Henslowe), cu șobolanii dând iureș prin resturile împruțite ale unui oraș înghesuit, ciuma își anunța sosirea printr-un nou val de pustule. Erau de-acum destul de departe de el, călărind spre orașele de provincie din nord, să-i facă și pe țopârlanii de-acolo să caște gura la ei. Tot trebuie să-și câștige cumva banii. Greene, maestrul decăzut al artei, maestrul rinichilor decăzuți, trebuie să rămână în Londra ca să și-i câștige. WS și-l imagina sculându-se târziu, înjurând mahmur de băutură, dându-se jos din patul murdărit de incontinența trupului său. Cutting Ball, șutul și ucigașul care ține la el, e gata să-i umple o cupă în care s-a acrit drojdia de pe fundul butelcii cu vin de Renania, de cu o seară în urmă, dacă nu cumva s-a golit de tot; dacă da, pana trebuie să-i zburde urgent, pe burta care-i chiorăie de foame, să scrie primele pagini ale unui nou pamflet despre șmecheri, să trimită rapid aceste pagini, ca expresie a intenției sale serioase de a-l scrie în întregime, iar Ball, însărcinatul lui, să transforme pe dată avansul subțire în vin. Într-un colț, înconjurată de scutece soioase, iubita șleampătă a lui Greene, sora lui Ball, îl dădăcește pe Fortunatus, țângăul bastard, care urlă în gura mare. O viață jechoasă – și WS se minună la gândul că simte cum îl cuprinde invidia de fiecare dată când îi răsare dinainte poetul și învățatul ajuns o epavă, buhăit de băutură și boală, dar încă arătos și rumen la față. Nu-și dădea seama de ce ar trebui să fie câtuși de puțin invidios pe el. Fiindcă Greene, neavând nici un fel de scrupule de doi bani, asemenea puritanilor, și-a ales ce drum a vrut el, îmbrățișându-și soarta de bunăvoie? Fiindcă, pentru a cădea, un om trebuie să cadă de la înălțime (diploma de M.A., titlul de gentleman)? Fiindcă, în chip cât se poate de confuz, Greene s-a ratat ca dramaturg tocmai deoarece era, cu adevărat, poet? Opera îi era ticsită de poezie: poezia îi ținea acțiunea pe loc, ștergea orice diferență între personaje: toate vocile se rezumau la un ciripit liric. WS admira, mai mult decât ar fi fost dispus să recunoască, piesa aceea care se dovedise a fi un eșec, *Fratele*

Bacon și fratele Bungay: era plină de poezie; aiureala lui Margaret din Fressingfield, o simplă lăptăreasă care broda un șuvoi liric despre Paris și Oenone⁴⁰ – oare asta nu era, cumva, de-o frumusețe mai presus decât orice ar încerca să surprindă cineva într-o oglindă mai fidelă a vieții? Greene nu era vreun Marlowe, dar era mai aproape de el decât are să fie vreodată el, WS.

'88. Își aminti anul acela. Era încă ucenic în trupa Oamenilor Reginei, într-o piesă cârpită din texte vechi, când a survenit moartea lui Tarleton, a urmat haosul companiei, el unul l-a urmat pe Kemp, cu mersul lui grotesc, la Oamenii Lordului Strange. Armada scufundată, focurile aprinse pe dealuri, anunțând victoria, toată lumea transformată în Oamenii Reginei. Mai presus de toate însă, *Faust*. O piesă, da, o simplă piesă, dar ce mai mirosea a adevăr – nu adevărul senzației de-acum, al flancurilor fierbinți ale calului, al sudorii ce-i șiroiește pe nas, al cântecului fredonat de Kemp, ci adevărul mai vast, aflat în spatele cortinei vopsite. Greene a îmbrățișat ruina și (curând o să-l și ajungă) moartea unui sărăntoc; Marlowe o să îmbrățișeze însuși iadul, dacă iadul e tot (și el chiar pare să creadă că-i tot) ce se ascunde în spatele cortinei. Dacă *Tamerlan* n-a fost decât un uriaș urlet semeț, lipsit de noimă, ei bine, *Faust* era o voce adevărată, care își chema stăruitor damnațiunea, de parcă aceasta ar fi fost o mamă. „Doamna mea, damnațiunea...” Ah, nu, nu. La Marlowe nu găsești jocuri de cuvinte răsuflăte. Pe WS îl trecură fiorii. Participase, într-un rând, împreună cu Marlowe, la o întrunire a celor din Școala Noptii⁴¹. Sir Walter băuse tutun și se dovedise adeptul rațiunii (ce, matematica nu ne poate conduce la Dumnezeu la fel de bine ca o rugăciune? Cu toate astea, vom încheia această noapte stând în genunchi); Marlowe tunase și fulgerase împotriva lui Cristos, numindu-l un mântuitor impostor, și își bătuse joc de existența sufletului, provocându-l pe Dumnezeu din Ceruri. Ei bine, atât Marlowe, cât și Greene au conjurat o zeiță întunecată și i-au așteptat răspunsul. N-aveau nici un fel de îndoieli. Își urmau drumul spre o viziune atotmistuitoare, sub deviza totul sau nimic. Asta se cheamă adevărata noblețe sufletească, dincolo de locuința murdară a lui Greene sau ochii bulbucăți, injectați ai lui Marlowe.

Și el, WS, el ce-și dorește? Să primească titlul de gentleman, atât și nimic

mai mult. Fiu de meșteșugar, va trebui să avanseze, prin măiestria dovedită într-un meșteșug, spre casa și blazonul de gentleman. În vara aceea toridă, el călărea către acumularea lentă de bani.

Lăsa în urmă un fel de necropolă. Orașul fierbea în toată stricăciunea lui; muștele se plimbau pe buzele unui copil adormit; șobolanilor le zvâcneau mustățile mirosind o bătrânică moartă (slabă de treizeci de kile), care zăcea printre păduchi, într-un morman de zdrențe împruțite; clopotele băteau toată ziua pentru sufletele celor secerați de ciumă; berea rece era călâie ca grogul din lapte amestecat cu vin; măcelarul alunga muștele cu amândouă mâinile înainte să-și tranșeze carnea de vită puturoasă; grămezile de căcat se înălțau putrezind la soare; nemernicii zdrențăroși spărgeau casele în care bărbatul, femeia și copilul zăceau gâfâind, implorând cu glas stins să li se dea apă și, bătându-și joc de suferința lor, furau tot ce-i ducea mintea; în noaptea bântuită de fojgăiala șobolanilor, orașului îi crescuseră o căpățână ce licărea deasupra mădularelor reprezentate de turlă și case, era trasă la față, cu ochii scufundați în orbite, vomita materie vie pestilențială, ce se prelingea peste pietrele din pavaj, strigând, delirant, *Isus, Isus*.

La sosirea toamnei ceva mai răcoroasă, aflând că epidemia de ciumă s-a mai domolit, WS se întoarse călare la Londra, să scrie o piesă. Lunga poveste a Războiului celor Două Roze trebuie continuată până la finalul triumfal al dinastiei Tudor. Restul trupei se putea descurca și fără el, propunându-și să revină agale, de la Northampton, prin Bedford, Hertford și St. Albans. După socoteala lor, pesemne că n-aveau să revină la The Rose mai devreme de luna decembrie, încasările din provincie fiind ca lumea. Alleyn îi anunțase totuși pe toți, făcându-le cu ochiul, că urmează să se însoare cu Joan Woodward. Ei bine, își spusese WS, iată un mod de-a ajunge din actor gentleman: însoară-te cu fiica vitregă a unui zgârie-brânză ca Henslowe și om te-ai făcut. Pentru el unul, e prea târziu; e însurat de-un secol.

Îl întâlnește pe Henslowe, care tocmai traversa Podul Londrei cu registrul de încasări la subraț.

— Greene a murit, îl anunță acesta pe tonul unui majordom ce-și vestește stăpânii că cina e servită. Nu i-am mai putut da nici un ajutor, a fost prea târziu. Madam Issam, proprietărea lui, i-a făcut o cunună de lauri și zăcea

săracu' în cămașa lui bărbatu-său. Cică până și păduchii au știut c-o să-și dea sufletul, că s-au cărăbănit cu toții de pe trupul lui puturos. Ei bine, ne-a dat o lecție și un exemplu. Indivizii ăștia, Burby și Wright, i-au găbjit toate scrierile, să i le tipărească, iar Chettle și-a băgat și el coada.

— Îl știu pe Chettle, e un lingău.

— Ei bine, Chettle îi adună mai multe scrieri într-o carte. Vorbește împotriva actorilor noștri. N-am găsit nicăieri nici o piesă la el acasă.

— Vasăzică ai fost la el acasă?

— Cum spusei adineauri. Doar c-a fost prea târziu să-l mai pot ajuta. Am dat patru șilingi pentru giulgiu și șase șilingi și patru penny pentru înmormântare, la Bedlam. Biet suflet osândit, pesemne că acum o fi urlând în iad, implorând vin de Madeira de-un penny. Cică nevastă-sa ar fi venit cu niște bani, deși a părăsit-o hăt de mult pentru fleoarța aia care i-a turnat un copil din flori. Doamne, ferește-ne pe toți de-așa un sfârșit.

— Amin.

Iar apoi răposatul Greene i-a oferit lui WS, mârănește, o oglindă în care să se privească. Stând acasă într-o zi, într-un septembrie tot mai auriu, cu fluviul acoperit de ceață, pe când clopotul de la biserica Sfântului Olave bătea pentru cei morți, se apucă să citească pamfletul postum al lui Greene: *Minte de doi bani cumpărată cu un milion de căințe*. Avea niște pasaje în care îl înjura pe Marlowe, pe motiv că-i ateu; marele Greene ajunsese să-și trădeze zeița în ultimul ceas, bătându-se cu pumnii în piept în semn de penitență, mărturisindu-și *peccavi*⁴² de teama focului din iad. Avea boală pe actori; cică s-au îmbogățit jucându-i piesele (ceea ce nu era deloc adevărat, WS știa foarte bine treaba asta), iar acum îl lăsa să moară, fără un sfanț, într-o Londră zăpușită, pustie, în care ciurma făcea ravagii. WS observă, cu groază, că unul dintre actori este arătat cu degetul în mai mare măsură decât ceilalți: „o cioară parvenită, înfrumusețată cu penele noastre... o inimă de tigru învelită într-o piele de actor...” (vasăzică Greene ținuse minte versul acela din *Harry al Șaselea*) „își închipuie că-i în stare să scrie un vers alb bombastic asemenea celor mai buni dintre voi... un desăvârșit *Johannes factotum*... se socotește, cu înfumurare, singurul Scutură-scenă⁴³ din întreaga țară...”

WS aruncă textul calomnios pe pat. Privi pe fereastră, dar nu văzu nimic

din pricina ceții ce se ridica, nici turnurile, nici fluviul. Un poet murise cu un blestem pe buze. Scutură-scena unui tigru parvenit. Oare cu ce l-o fi ofensat? Cu faptul că-i la fel de bun în noul lui meșteșug ca și în cel dinainte? *Johannes Factotum*. Jack-cel-bun-la-toate. Nu se credea deloc formidabil, nu făcea decât să potrivească vorbele, ca pe niște mănuși, cu o povestire, însă uite că, din cauza lui, un poet murise plin de înverșunare. Și totuși, judecând la rece în ziua din ce în ce mai călduroasă, simți cum îl cuprinde un fel de mândrie jenantă. Numele lui, chiar și stâlcit și batjocorit, figurează într-o carte pe care urmează s-o citească întreaga Londră. Era băgat în seamă; un poet muribund îl arătase cu degetul, întărâtat de pizmă, de furia provocată de junghiurile rinichilor săi putregăiți și de umilirea ambițiilor sale îngropate. Totuși (luă în mână cartea, frunzărind-o, să recitească pasajul), avea și acele cuvinte usturătoare: „O cioară parvenită, înfrumusețată cu penele noastre“. Mănușarul din Stratford, care nu frecventase nici una dintre universități, care, în prostia lui, credea că posedă și el învățătura unui absolvent de M.A. „Lasă-i pe maimuțoi ai ăștia să-ți imite perfecțiunea demonstrată în trecut...” Cui i-o fi adresat aceste cuvinte, lui Nashe ori lui Lodge – alți dramaturgi ratați, care știau să citească în greaca veche? Maimuțoi. Cioară. Tigru. Schiță un surâs rece. Stranie fantasmă, într-adevăr. O nouă specie de vasilisc. Ei bine, o să-l ierte pe Greene, dar nu și pe tipograful Wright sau pe mercenarul ăla de Chettle, care încropise amărâta asta de carte oțărâtă.

Privi sictirit manuscrisul piesei la care lucra. Richard cel șontorog și Anne cea rece ca gheața (în care mocnea totuși focul), căreia îi făcea curte. Machiavelul lui Marlowe, dar cu nici un strop din poezia acestuia. Ah, știa dinainte c-o să le placă la nebunie, până la capăt. Jos cu pocitania de Gloucester; trăiască dinastia Tudor. O să-i arate totuși răposatului Greene (părea să-i zâmbească de sub pământ, cu rânjetul unui cadavru) că nu-i nici maimuțoi, nici cioară, nici tigru. Și că nu-i nici vreun cârpaci, un instigator al amărăștenilor care vizionau piesele în picioare, sau un biet actor împiedicat. Sosise vremea să arate lumii că-i poet.

Oamenii Lordului Strange se întorseseră să serbeze Crăciunul în Londra. Băuturi, toasturi, îmbrățișări lacrimogene. Doamne, tare ne-ai mai lipsit, Ned. Cât despre Alleyn, acesta zâmbea și își mângâia în tot locul noua

nevastă. Mda, o să deschidem stagiunea înainte de sfârșitul anului vechi. Cu *Muly Mulocco*⁴⁴. Păi, e o piesă frumoasă pentru început. Și o să continuăm cu Hieronimo, cu Evreul și cu Titus. *Fratele Bacon?* Bietul Robin Greene. S-ar putea zice c-ar fi *in memoriam*. Piesa asta nouă a lui Kit promite să fie faină. *Masacrul de la Paris*⁴⁵. O să-i dăm poporului Machiavelli cu ghiotura, să-i ajungă. Și cine-i sau cine-a fost acest Machiavelli? Un diavol italian pe care-l mai cheamă și Niccolo sau Nichipercea. Uite-l și pe Scutură-scenă, care stă și citește cu un aer serios, și n-are niciodată o cupă de vin alb dinaintea lui. Ce mai faci, măi, Johnny Labă-tristă? Cra-cra-cra. Ce carte are, de se tot holbează atâta la ea? Luați-i-o, Ned. Citește-ne ceva din ea, să ne-nveselești. Ce-i, micuța sa sfinție pe toate vrea să le știe? Nu-i obișnuit cu buna noastră bere protestantă, acest papă al nostru. Atunci, citește-ne tu, Neddy. Păi, e despre Will, cel aci de față, și se intitulează *Visul lui Inimă-Cumsecade*. Aaa, o știm. E-o chestie veche, dubioasă. E-a lui Ceatlău⁴⁶, Chettle, aș zice eu, cu Apostola sau Epistola către Cititorii Gentlemenii. Nț, Will, dacă vrei s-o capeți îndărăt, va trebui să mă prinzi. Hopa, hai, în jurul mesei. La-la-la. Prindeți-l, băieți, că trebuie s-auziți cu toții. Hm hm. Eu unul i-am văjut (cum îi jice?) purtarea politicoasă și calitățile desăvârșite pe care le cultivă. Mda, hai s-o punem în versuri. Urcați-mă pe masă.

Și-n plus, mi-au spus mai mulți oameni de vază
Că e cinstit în tot ce întreprinde,
Că-i, așadar, onest, iar scrisul lui
Plăcut, glumeț, e o dovadă-n plus...

Păi, în cazul ăsta, înseamnă că s-au adus cuvenitele reparații morale. Will nu-i câtuși de puțin ateu, așa zice aici, și-i pare rău că l-a lăsat pe răposatul Robin să proclame, pe patul de moarte, una ca asta. Nu, n-a spus nimeni nicicând că Will ar fi cel fără frica lui Dumnezeu; Kit e păcătosul și încă mai este, așa să ne-ajute Dumnezeu. Cică ar serba Crăciunul în manieră ateistă, nu se bucură nici el și nu-i lasă nici pe alții să se bucure de sărbătoare. Nu, nu, Will e cioara cu inimă de tigră și cu stilul bombastic. Uitați-vă la el, cum șade sobru, cel mai tăcut om care a umblat vreodată la

brăcinare. Sărută-l, Joan, încalecă-l, călărește-l. Și astfel le facem tuturor Crăciunul fericit.

A urmat un ianuarie geros, de jos se înălța spre scenă respirația aburită a amărăștenilor care stăteau în picioare. Tropăiau și topăiau să se încălzească, își băteau umerii cu brațele încrucișate, își suflau în degetele de la mâini, dar tot veneau la The Rose. În rolul lui Guise, din *Masacrul de la Paris*, Alleyn trebuia să declame în gura mare, să acopere accesele de tuse ca să se poată face auzit:

*Acum începe Guise să-și dea pe față
Gândul ascuns, nepieritoare flăcări,
Ce doar cu sânge-ar mai putea fi stinse.*

Lor însă le plăcea piesa, franchețea cu care se discuta despre religie, șoaptele iadului, torturile, otrăvirile, bășicile din care țâșnea sângele de bou. Și totuși, nu la acest spectacol, ci la unul cu *Harry al Șaselea* veni un grup de nobili spre sfârșitul lui ianuarie, ocupară separeul seniorilor, mascați, prizând punguțe cu cocoloașe de ierburi aromatice (epidemia de ciumă revenea în ciuda frigului), cerură să li se aprindă focul și să li se aducă vin. Henslowe alerga de colo-colo ca opărit. Despre cine-o fi vorba? Sunt doi nobili, un om îmbrăcat în negru și o pereche de paji. Dar nu văd nici o livrea. Cum arată ambarcațiunea lor? I-au adus niște vâslași de rând.

Spectacolul n-a ieșit prea grozav. Actorii erau emoționați, îi deranjau tusea, râsetele și trăncăneala ce răzbăteau din separeul cu perdelele trase. Kemp se poticni aiurea în giga de la final. Răsplătit cu urale, se hotărî să-și păstreze în repertoriu figura cu poticneala: mare parte din cele mai bune momente ale unui măscărici se datorează întâmplării. Iar apoi, după rugăciunea închinată Reginei, Henslowe veni la WS, în cabina actorilor, cu o figură înspăimântată. Îi spuse:

- Ești chemat la ordin. Vor să-l vadă pe Jupân Scutură-scenă.
- Cine? Dacă-i vorba de vreo glumă...
- Glumă-neglumă, au trimis după tine.

WS dădu din umeri, puse jos plăcinta pe care-o mesteca (îl cam deranja o măsea), își scutură firimiturile de pe jiletcă și se duse. Amărăștenii o

șterseseră rapid, pe o vreme ca asta nu le ardea să stea de palavre. Dinspre separeu răzbăteau clinchete și hohote de râs. Le făcea plăcere să mai zăbovească la căldura focului, cu vin la discreție. Bătu la ușă și fu poftit înăuntru pe un ton vesel. Doi tineri cu veste călduroase și gulere dantelate, cu podoabe de argint și pietre prețioase, se simțeau în largul lor în cămăruța închisă, pe frunți le luceau broboanele de sudoare iscate de dogoarea focului. Acum nu purtau măști; WS îl recunoscuse îndată pe cel mai vârstnic dintre ei.

— Domnul meu...

— Fără chestii de-astea, nu astăzi. Eu mi-s Jupân RD, iar acesta este Jupân WH, zise Robert Devereux, după care zâmbi ușor chiurluit. Un pahar de vin pentru Jupânul Scutură-scenă.

— Ești bine-venit, spuse Jupân HW sau WH.

Era tinerel, doar cu ceva mai răsărit decât cei doi paji cu părul tuns scurt, care, deloc intimidați, se jucau de-a care îl calcă pe celălalt pe bombeu și chicoteau prostește. Să fi avut optsprezece ani? Nouăsprezece? Avea gura roșie, țuguiață și pielea feței foarte albă, cu o bărbuță aurie, cu doar câteva firicele. Avea în privire ceva ce lui WS nu-i plăcu – șiretenie, senzația că evită să te privească drept în față. De frumos era însă destul de frumos, nu încăpea nici o îndoială în privința asta.

— Dacă nu vă supărați, domnilor, n-o să beau în clipa asta. Nu prea le am cu băutura.

— Le ai, în schimb, cu sângele și grozăviile, zise Essex.

— Nu piesa de-acum, ci aia dinainte ne-a stârnit curiozitatea, să vedem ce fel de om e acest Scutură-scenă, spuse Southampton, ai cărui ochi evitau, pe mai departe, întâlnirea cu privirea lui WS, mutându-se rapid dintr-un punct în altul, de parcă ar fi urmărit zborul unei muște. Piesa în care se întâmplă tot ce s-ar putea întâmpla doar în cel mai cel mai delirant coșmar. Cea cu Machiavelul negru și cu băieții copti în aluat de plăcintă.

— *Titus Andronicus*, spuse WS. E bine să știi, domnul meu, numele oricui, fie că-i vorba de-o piesă ori un de-un om. Oi fi scuturând eu scene, să le pun cap la cap, dar strămoșii mei au scuturat cândva sulite.

— Ah, exclamă Essex, vasăzică te tragi din războinici. Și totuși, pari destul de blând, ba chiar ai față de conțopist, ca să zic așa.

— Mă refeream doar la numele meu, mărite.

În tot acest timp, bărbatul în negru, cu figură de italian, care stătea în picioare în spatele lui Southampton, îl studiase cu un aer imperturbabil pe WS, fără să-și ia privirea de la el, având, parcă, ochi de călău.

— În timp, omul trebuie să se ridice la înălțimea numelui său, spuse el, vorbind cu un ușor accent străin.

— În ziua de azi nu contează dacă pe-un om îl cheamă Scutură-scenă, Scutură-pungă ori Scutură-lance⁴⁷, își dădu cu părerea Southampton. Ziua de azi n-are nume. E-așa de rece și de cenușie, că nu merită nici un nume, urmă el, bosumflându-se la vederea focului ce dădea să se stingă.

La care bărbatul brunet, cu figură de italian, interveni:

— Poate că i se trage de la Jacques Père, un nume franțuzesc. Poate că-i de obârșie franțuzească. Are ceva de franțuz.

Se uită imposibil la WS, de parcă ar fi fost un fluture, ceva ce trebuia descris, ce invita la reflecții sau, poate, capturat și prins cu un ac cu gămălie pe-o coală de hârtie, dar căruia nicidecum nu trebuia să i te adresezi direct.

— Ah, Florio al nostru e mort după chestii franțuzești, spuse Southampton zâmbind cu indulgență. L-a transpus cap-coadă în engleză pe tipul acela, pe Montaigne. Pentru un penny, e-n stare să-ți ofere o porție delicioasă de umbră înțelepciune franțuzească. Hai, dă-ne acum ceva și-ai să capeți un penny când o să catadicsească maică-mea să umble la vistierie pentru banii mei de cheltuială.

— *La vie est un songe*, spuse prompt Florio. *Nous veillons dormants et veillants dormons*.

Îl privi pe Southampton drept în ochi când rosti aceste cuvinte, dar ochii parcă i-ar fi fost deja morți.

— Ei bine, Jacques Père, vrei să ne traduci și nouă? îl întrebă Essex tuflit, cu un licăr de ironie în ochi.

— Vai de mine, domnul meu, Devereux e un nume franțuzesc mai vechi decât al meu și cred că domnia ta știe totul despre franțuzismele de-un penny.

Southampton pufni în râs. Avea un râs de fetiță.

— Viața e vis, spuse Florio placid. Veghem dormind și...

— Bine, bine, știm povestea, e veche, îl întrerupse Southampton

nepolíticos. Suntem sătui de Montaigne.

— Și el era sătul de lume. Ei bine, de-acum a părăsit-o.

— Să revenim la piesa ta cu Titus, zise Essex, ignorând epitaful lui Florio. N-ai băgat în ea chiar de toate. N-ai, de pildă, nici poponari, nici violatori de cadavre. Dar în rest ai de toate. I-am văzut pe imitatorii italieni ai lui Seneca, dar tu i-ai depășit. Cât despre franțuji, Gamier și ceilalți – ăia nu se pun. Și te vedem așa cum ești cu-adevărat, ca pe un conțopist care chelește, dar unul destul de isteț, zău așa. O să-ți dau eu franțuzisme de-un penny. După care se întoarse către prietenul său și-i spuse râzând: Ei bine, am câștigat pariul, așa că acum putem să-l trimitem frumușel înapoi, în bârlogul lui de scriitor. Actorii-poeți sunt animale dintr-o specie nouă, cu totul deosebită. Iar lui WS îi mai spuse: Domnia sa credea că ești vreun scandalagiu cu gura mare, ca Merlin sau Marlin ateul. Ei bine, acum s-a convins că nu ești.

— Când ai văzut piesa asta, domnul meu? îl întrebă WS încruntându-se. Din câte știi, n-a fost jucată la Curte...

— Ei, trebuie să vorbim în șoaptă, răspunse Essex. Tot timpul sunt spioni printre noi. Nu poți să știi niciodată cine se-nvârte deghizat printre voi. Sau cine stă amestecat în mulțime. Și, dintre toate, cine-i cea mai încântătoare nevestă a vreunui cetățean? continuă el întorcându-se către Southampton, care roși.

Essex râse înfundat. La auzul chicotitului său, WS se făcu mic.

— Hai mai bine să ne-ntoarcem la Holborn, propuse Southampton.

Essex căscă și se întinse.

— Mai întâi ar trebui să mă piș undeva. Dădu să se ridice, se împletici – era beat turtă: M-aș pișa pe focul ăsta, să-l sting, zise el, dar nu suport să-l aud cum sfârâie.

Așa că ieși căscând de-i trosneau fălcile. WS își ținu răsuflarea, îi venise o idee delirantă, își coborî sfios privirea spre tânărul nobil care stătea tolănit cu un aer indiferent, plictisit, îmbufnat. Își luă inima în dinți și-i spuse:

— Domnul meu, îmi îngădui să-ți cer o favoare?

— Of, Doamne, chiar nu există deloc oameni care nu să vrea favoruri? Toți oamenii încearcă să se folosească de mine. Și toate femeile.

— O favoare care n-o să te coste nimic. Ba chiar s-ar putea să-ți aducă

gloria. Nu-ți cer decât să accepți dedicația la un poem.

— Iarăși poeme? N-aud altceva decât poeme. E un poem bun?

— Încă nu-i gata, dar va fi un poem bun. E povestea lui Venus și Adonis.

— Aceleași povești răsuflate. N-o să se mai scrie vreodată ceva nou? Ce zici, Florio, îl întrebă Southampton, o să-i spunem da sau îl punem pe lunga noastră listă de petiționari?

— Nu văd nimic rău în asta, răspunse Florio, dând din umeri. Cu condiția să fie un poem decent, care să nu incite la desfrâu.

— Vai, nu grija desfrânării o am eu, mă tem numai și numai de monotonie.

WS îl privi întăritat pe Adonisul din fața lui, sleit, sătul de tot ce-i poate oferi lumea în care trăiește. Își imaginează cum ar fi să-l despoaie de mătăsurile și giuvaierile lui și să-i tragă o mamă de bătaie până îi dau lacrimile. O să-ți învinețesc pielea fragedă, gingașă, măi, cățel. Brusc, cu glas tare, spuse:

— În mințile celor care discern monotonia, o să fie monotonie.

Southampton își ridică, surprins, privirea. Apoi, coborând glasul, WS adăugă:

— Îmi cer iertare, mărite.

— Aha, cere-ți. Păi, iată-mă și muștruluit, spuse Southampton, întorcându-și într-o parte privirea de vulpoi. Am auzit ceva despre o inimă de-actor învelită într-o piele de tigru, dacă nu mă-nșel. Vreau neapărat să vedem acest poem, Jupâne Scutură-scenă. Pocni din degete spre cei doi paji care se hlizeau: Și ai să *bei* un pahar de vin până plecăm.

³⁶ Edward (Ned) Alleyn (1566-1626), a fost unul dintre marii actori ai epocii elisabetane. A fost ginerele lui Philip Henslowe (proprietarul teatrului The Rose) și membru al trupei Oamenii Lordului Amiral până în anul 1598, când s-a retras din activitate. A interpretat rolul lui Talbot în *Henric al VI-lea* (Partea întâi) de Shakespeare. Este fondatorul Colegiului Dulwich din Londra.

³⁷ Thomas Kyd (1558-1597), autorul *Tragediei spaniole* (1587), care i-a servit lui Shakespeare drept model pentru *Hamlet*. În 1602 a apărut o ediție tipărită a piesei lui Kyd, la care Shakespeare a contribuit cu 302 versuri.

³⁸ Michaelmas, sărbătoare care în calendarul liturgic catolic, anglican și luteran are loc pe 29 septembrie.

39 Prozator și dramaturg elisabetan (1558-1592), autor de comedii romantice, care și-a pus amprenta asupra stilului shakespearean, oferindu-i Marelui Will și sursa de inspirație pentru piesa *Poveste de iarnă*.

40 În mitologia greacă, nimfă de pe muntele Ida, prima soție a eroului troian Paris, părăsită de acesta în favoarea Elenei din Troia.

41 *School of Night*, cerc de atești menționat într-un document din anul 1592, frecventat, printre alții, de sir Walter Raleigh (1554-1618), Christopher Marlowe și George Chapman.

42 „Am păcătuit“, în limba latină, în original.

43 În original *Shake-scene*, aluzie la numele Shakespeare, care, în traducere literală, ar însemna „Scutură-suliță“.

44 Piesă tipărită sub titlul *Bătălia de la Alcazar*, scrisă de George Peele (1556-1596), coautor al tragediei shakespeareiene *Titus Andronicus*.

45 Ultima din cele șapte piese ale Christopher Marlowe (1564-1593), scrisă în chiar anul morții sale.

46 Joc de cuvinte și în original, bazat pe omofonia *Chattle-Chettle*, cel dintâi termen având sensurile de „acaret“ și „iobag“.

47 În original *Shakebag* – care apare ca nume de personaj negativ (hoț și asasin) în piesa anonimă *Arden of Faversham*, despre care se crede că ar fi fost scrisă în colaborare de Shakespeare, Marlowe și Kyd – și *Shakeshaft* (o altă curiozitate biografică: bunicul patern al lui Shakespeare este numit Richard Shakeshaft într-o serie de documente din comitatul Lancashire).

II

— Și mata, Will, bea un pahar de vin... Și tu, Will...

Se plimba prin Londra într-un februarie neobișnuit de uscat, visând, scuturându-se de visare, să stoarcă o nouă strofă. Cunoștea, oricum, tripla sonoritate a omonimului generat de numele său, rostit de gura aceea aristocratică și dezirabilă. Buzele țuguiate, limba roșiatică săltată leneș. Cât despre poem, a avut tot timpul din lume să-l termine, The Rose și celelalte teatre de pe malul stâng al fluviului au fost închise începând cu ziua de Întâmpinarea Domnului. Asta era ziua de naștere a lui Hamnet și Judith; trimisese la Stratford o scrisoare plină de dor și niște bani; avea destui bani în sipet să se descurce vreme de câteva luni, cât o să fie teatrele închise, să nu trebuiască să-i însoțească pe ceilalți în istovitorul tropa-tropa al unui turneu prin țară (cu paie proaspete, așternute în fiecare noapte, dar cu aceiași purici; cu carnea de mânzat răsfartă; gazdă, fii bun, adu-mi berea cea mai acră). Între timp, oamenii din trupă așteptau, își rodeau unghiile, căscau, se certau, repetau fără chef, sperau ca epidemia de ciumă să înceteze de la o zi la alta, iar Consiliul să-și revoce ordonanța pe cât de dură, pe atât de necesară. Will Kemp se ținea de mășcări, ca un mășcărici ce era.

— Văleu, Ned, ce-ai la subraț? Să fiu al naibii, da-i mare de-un cot. Aoleu, e ditamai buba⁴⁸. După care începea să țopăie și să cânte prostește: Buba, buba, buuuuuba.

Henslowe se făcea foc și pară, după cum era și normal. O ușă a cuplăraiului se trântise zgomotos, avea desenată o cruce, semnul crucii readus din epoca pre-Reformei între putorile alea superstițioase: vai, vai, vai, răzbunarea Domnului s-a abătut asupra noastră, uite, Jenny e atinsă de molimă și e dusă, gemând, pe un paravan; vai, vai, vai, plătim pentru păcatele noastre trupești.

— Nu-i de glumă, spuse Henslowe. Încă se înregistrează treizeci de cazuri de ciumă pe săptămână. Cel mai bine-ar fi s-o luați din loc, să vă vedeți de călătoriile voastre și să mă lăsați în durerea mea.

— O să mai așteptăm oleacă.

— N-aveți decât s-o lungiți, dar la mine să nu veniți după împrumuturi.

N-am un sfanț de dat cu împrumut, așa să mă ajute Dumnezeu.

— Ah, Will, Jupâne Schimbă-scene, dă-mi și mie un pitac de-argint. Îmi crapă buza după o ulcea cu băutură rece. O să te-ajut și eu când o fi să ai nevoie, știi bine.

WS scutură din cap cu un aer grav, rămânând cu pana în aer, în toiul unei strofe ce-i dădea bății de cap.

— Eu unul nu iau împrumuturi, așa că nu pot nici da cu împrumut. Doar dacă, eventual, capăt dobândă, îl tachină el, să zicem o coroană, o liră sterlină, cu o livră de carne lăsată ca zălog.

— Ce jidan împruțit ești.

— Ba un jidan curat, surâse WS. Vezi tu, sunt proaspăt spălat din cap până-n picioare.

— Oho, oare al cui pat l-o fi vizitând?

Nu vizita patul nimănui, nici vorbă de-așa ceva. Terminase cu femeile. Femeile îl abat de la rostul lui; trebuie să-și urmărească țelul propus. Între timp, continua lucrul la poem:

*Când urmărești un iepure orbeț,
Sărmanul, vezi, cum de belea să scape,
Iute ca vântul fuge prin scaieți,
Gonește în zigzag printre hârtoape,
Trecând prin ascunzișuri numeroase,
Dușmanii într-un labirint să-și lase.*

Îi stârnea multe amintiri legate de anii copilăriei petrecute la țară. Nu era vorba doar de-o jucărea, de vreun firifanț cu pietre lucioase, înșirate pe șiragul unui mit vechi, de-o rigoare drăgălașă, obținută cu trudă, în genul *Metamorfozei Scyllei* de Lodge⁴⁹, nici vreo răbufnire lirică voluptoasă în genul neterminatului *Hero și Leandru* al lui Marlowe. Scris în cheie dublă, era atât povestea unui poet de la țară, ațâțat de-o femeie mai vârstnică, cuprinsă de amoc, cât și a unui conte englez tinerel, răzgâiat, cu aere de semizeu, bătut la cap de toată lumea să termine odată cu distracțiile și să se însoare (însoară-te; este de datoria ta să zămislești urmași; uite ce drăguță e fata asta, Lady Elizabeth, care suspină de dorul tău). În acest fel, doi

bărbați, despuiți de straie și rang, deveneau unul și același. Vreme de-o clipă înțelese, judecând la rece, că, dacă e să fie iubire, trebuie să existe, pe lângă ea, și niște avantaje. Că doar a suferit destul la viața lui.

Compuse ultimele versuri la începutul lui aprilie. Tremura de deznădejde amestecată cu ușurare și frică. Reciti întregul poem și se simți atât de dezgustat de propriile lui ineptii, de-i veni să-l rupă și să-i împrăstie crâmpielele în apa fluviului (lebedele s-ar apropia de ele, crezând că-i rost de hrană). Iar apoi se domoli și își spuse: Nu-i grozav, dar e la fel de bun ca atâtea altele. Nu-mi pot risipi toată viața tânjind după arta lui cutare sau puterea de înțelegere a lui icsulescu. Dacă n-am succes se cheamă că n-am succes: o să mă-ntorc umilit la meșteșugul meu de păpuși pe degete. Pe urmă, se plimbă pe străzi, compunând epistola adresată nobilului lord. I se părea cu mult mai grea decât orice poem.

„Nu știi dacă n-am să vă lezez...” Primăvara se trezea la viață în Londra, crucile încă se vedeau clar pe unele uși, dar vântul aducea cu el mireasma ierbii și clinchetul tălăngilor atârinate de gâtul berbecilor. Plăcintarii și florăresele își laudau marfa în gura mare. „...dedicând versurile, nu, versurile mele necizelate domniei voastre...” Dintr-o frizerie răsună o lăută pe care cineva tocmai o acorda, iar apoi se revărsară acordurile dureros de dulci ale unui melodii cântate pe note înalte. „...nici dacă lumea o să mă mustre, nu, judece, fiindcă mi-am ales un reazem atât de puternic...” În Tamisa erau cadavre cu mâinile și picioarele cetluite, pe care le spălase de trei ori fluxul. „...pentru o povară atât de neînsemnată...” De sus, din țării, o gaie scăpă din clonț o fărâmbă de carne de om. „...însă, dacă domnia voastră va fi cât de cât mulțumită, mă voi considera laudat peste măsură...” Într-o cârciumă plină de fum, în aerul puturos, răsună un cântecel porcos. „...și promit să-mi folosesc toate ceasurile de răgaz...” Panacotarii se plimbau agale printre husenii de la țară, care căscău gura ca proștii. „...până vă voi putea onora cu o lucrare importantă...” Un puradel șchiop se furișă pe-o uliță, cărând un cap de porc. „Dacă, totuși, cel dintâi copil al închipuirii mele se va dovedi respingător...” Câțiva copii de la Catedrala St. Paul trecură pe lângă el, dându-și ifose, făcându-se că stau și chibzuiesc adânc ăăă, ăăă, ăăă. „...voi regreta faptul că are un naș atât de ales...” Duhoarea unor heringi împruțiți, din coșul unui pescar, se înălța până la cer.

„...și niciodată nu voi mai cultiva un pământ atât de sterp...” O căruță era cât pe-acți să se răstoarne dând colțul, lemnele se făcură așchii la contactul cu pavajul de piatră. „...de teamă să nu culeg o recoltă atât de slabă...” Soarele se arată brusc în toată splendoarea lui, luminând turlele albe. „...îl supun atenției domniei voastre...” O fetișcană zdrențăroasă, jigărită, cerșea văicărindu-se de mama focului. „...și domnia voastră îl va supune mulțumirii voastre...” Un bătrân soldat chior molfăia un codru de pâine pe-o uliță strâmtă, întunecoasă. „...cu speranța că va răspunde întotdeauna dorinței voastre...” Deasupra porții de la Temple Bar erau înfipite mai multe hârci. „...” De undeva de departe se revărsau acordurile unui concert de flaut și trombon. „...și așteptărilor pline de nădejde al lumii...” Un rânđaș trase o bășină. „...WILLIAM SHAKESPEARE.”

— Carevasăzică, această carte e, în întregime, opera Stratfordului, spuse Dick Field.

Nu-și pierduse pronunția aceea aparte, de Warwickshire, cu acel *r* horcăit; stătea în fața lui, cu un aer grav, rotofei, cu șorțul pe el și cu o pată de cerneală pe obrazul lui dolofan. Un bărbat își făcea de lucru la tiparniță, fluierând încetișor. Lui Field îi mersese bine; se însurase cu nevasta fostului său stăpân, franțuzul Vautrolier, și îi preluase și afacerea. Merita însă să răzbească și grație iscusinței dovedite în acest meșteșug: traducerea aceea din *Orlando furioso* (parcă a lui Harington⁵⁰, nu?) era o carte frumoasă, îți era mai mare dragul să o ții în mână. Lăsând la o parte orice considerent care ține de patriotism local, WS se orientase bine aducându-și poemul aici. Apucă, plin de venerație, volumul pe care i-l înmână Field, ținându-l cu un amestec firesc de mândrie, smerenie, uimire, teamă, mirosind cerneala proaspătă și hârtia nou-nouță, aproape cuprins de amețală. O carte, cartea lui. Nu încape nici o îndoială: un poem tipărit e o operă oarecum diferită de filele ținute între degete, cu tăieturi, asupra cărora stai aplecat, storcându-ți creierii, pe care le iubești și le detești în același timp, și care conțin în fiecare vers propria fire (mâna ta e chiar mâna ta, o parte din tine însuți). Iată aici volumul cu *Venus și Adonis*, lansat la apă: „PREAONORABILULUI HENRY WRIOTHESLEY, Conte de Southampton și Baron de Tichfield...” Nu mai există cale de întoarcere. Corabia a ieșit în larg. Cartea, acest obiect exterior, trebuie să încaseze

loviturile unei lumi la fel de nepăsătoare ca și marea, care nu știe nimic și căreia nu-i pasă câtuși de puțin de autor, care n-are să-i facă nici un fel de concesi; nu există un actor care să i-o mijlocească, să-i sporească valoarea cu propria-i muzică sau să i-o împruțineze (atrăgându-și toată vina asupra lui) cu o memorie împiedicată sau cu accente false. Iată-l pe WS față-n față cu cititorul, într-o confruntare nemijlocită cu cititorul, cu – mai presus de toți – un anumit cititor.

— Da, încuviință el, un poet din Stratford și-un tipograf din Stratford. Împreună vom arăta Londrei de ce este în stare Stratfordul.

— Se zice că ai fi plecat din Stratford pentru totdeauna, zise Field tușind. Chestia asta am auzit-o la înmormântarea lui taică-meu. L-am întâlnit pe taică-tău când s-a făcut inventarul bunurilor moștenite. Cică i-ai promis că ai să-i vizitezi de două ori pe an.

— Omul trebuie să muncească acolo unde își găsește de lucru. Nu-mi pot lua vacanțe tot timpul. Le trimit bani.

— Îhî, mi-au spus și treaba asta, tuși Field încă o dată. Așadar, nu te-ai gândit să-ți iei o casă în Londra?

— Când o să-mi cumpăr o casă, am să-mi iau în Stratford, răspuse WS. La Londra doar muncesc. O să am suficient timp să stau la gura sobei, să le spun povești copiilor mei, urmă el pe un ton cam tăios.

— Iartă-mă, zise Field, nu-i treaba mea. Ei, îți urez să-ți meargă bine. Să-ți meargă bine cartea.

— E și a ta, spuse WS zâmbind. Chiar dacă subiectul e-o aiureală, tot frumoasă rămâne.

Fu lansată, își începu cariera. Provocă extaz în rândurile tinerimii școlite. Avea stilul cel mai potrivit – voluptuos și totuși ferindu-se să cadă în senzualitate, totul fiind turnat într-o limbă de zaharicale cu sirop de miere; auzi șușoteli pline de admirație, uite, acela este scumpul domn Shakespeare. Ah, metaforele ample, complexe, ușurința versificației, tonul jucăuș. Și tot timpul aștepta ca doar-doar să audă ce părere are un anumit cititor. Cartea fu lansată pe 18 aprilie; veni și luna mai și tot nu auzea nimic. Alleyn îi spuse:

— N-are rost să mai aștepți.

— S-aștept? Ce să aștept?

— Șezi blând, ușurel. Nu-ți mai stă mintea la meșteșug. Când e gata

Richard?

— Richard? Aaa, *Richard*. *Richard* poate să mai aștepte.

— El da, dar noi – nu. The Rose n-o să se mai deschidă anul ăsta. Am primit patentul ăsta de la Consiliul Secret, cum că putem juca oriunde la o depărtare de șapte mile de Londra. Asta ca să ne menținem în formă, să putem juca la iarnă dinaintea Reginei. Continuă pe un ton de mocofan, care nu i se potrivea deloc: Băi, Hodge, ăștia nu-s niște coarde dă actori, ci un fel dă slujbași regali. Tre' să merem să-i vedem, îi dă datoria noastră. După care urmă pe un ton normal: E-o trupă mică, Will Kemp și George Brian, și umil-preasfinția sa Tom Pope⁵¹, plus Jack Heminges. Vor fi puține bagaje de luat la drum. Ne faci o piesă?

— Nu, nu, trebuie să adăst aici.

— Păi, în cazul ăsta, o să punem de-o noapte de pileală până să ne despărțim.

Iar apoi, într-o zi nefastă, primi o vizită. Era un zvon ce se răspândea rapid printre pamfletarii și dramaturgii de mâna a doua. Consiliul Secret s-a pornit să vâneze erezia și bărbați numiți în funcția de comisari percheziționează locuințele scriitorășilor, în căutare de scrieri ce instigă la dezordine. În odăile lui Thomas Kyd (și nu era el un fel de zeităte, cel ce scrisese *Tragedia spaniolă*?) au dat deja peste niște cuvinte înspăimântătoare, scrise cu cerneală neagră, care afirmă că Isus Cristos n-ar fi de origine divină. Înspăimântat, Kyd le-a spus că fuseseră scrise de Christopher Marlowe. Lui Marlowe îi sunase, în cele din urmă, ceasul; le-ar putea suna tuturor celor care își câștigau existența cu pana. Cel mai bine ar fi să punem pe foc hârtii, însemnări, scrisori, totul. Orice poate fi interpretat drept erezie sau trădare de către cei care țin morțiș să demonstreze asta. Kyd e deja întemnițat în Bridewell; după unii, cică l-au căznit, i-au rupt șase degete, de-a asudat și-a urlat de durere.

La WS acasă veni un bărbat îmbrăcat în negru. WS nu-l recunoscuse de la bun început; se pregăti sufletește pentru interogatoriul care avea să urmeze (ce erezie o mai fi zăcând ascunsă în *Venus și Adonis*?). Pe urmă îi veni în minte ziua de ianuarie și separeul seniorilor de la The Rose. Bărbatul care îl privea pe WS cu atâta seriozitate și răceală era Florio, rafinatul italian care îl tradusese pe Montaigne.

— Pot să iau loc? întrebă el.

— Am un pic de vin. Dacă doriți...

Florio făcu un gest de refuz.

— Ți-am citit cartea înaintea lui, spuse el fără ocolișuri. Prea plină de dulcegării, judecând după gustul meu, ca un vin foarte-foarte dulce, urmă el, uitându-se cu o figură acră la clondirul cu care fusese îmbiat. La început nu l-am putut convinge s-o citească. Domnia sa Lordul Essex a fost cel care a dat buzna într-o zi, aproape cu noaptea-n cap, să-i exulte în gura mare virtuțile, să-i spună că el este cel pentru care-i o cinste, nu dumneata. Lordul Essex îl poate îndupleca să facă orice. Așa că, până la urmă, a citit-o.

Se opri, rămânând așezat în penumbră.

— Și ce zice? îl întrebă WS cu sufletul la gură.

— Aaa, s-a înfierbântat de tot, îi spuse Florio deloc înflăcărat. M-a trimis pe dată să te convoc. Sau, mai curând, m-am oferit eu să vin; avea de gând să trimită un lacheu cu caleașca, să-ți aducă o scrisoare. M-am oferit să vin personal, fiindcă doream să stau de vorbă cu dumneata.

WS se încruntă nedumerit.

— Îți citesc pe chip surprinderea. Îți zici că și eu sunt doar un simplu servitor, un secretar care, pe chestia asta, are o relație mai intimă cu stăpânul lui și, totuși, doar un slujbaș plătit. Într-un sens, așa stau lucrurile, iar într-altul, nu prea, continuă el, punându-și un țurloi subțire peste celălalt. Din naștere, sunt italian, așadar, un străin, un venetic. Poate că tocmai din cauza asta îi înțeleg pe englezi atât de clar. Am călătorit mult la viața mea, dar n-am mai pomenit nicăieri fapte precum nobilii voștri englezi. Sunt un fel de ființe pe care Dumnezeu pare să le fi creat anume pentru propria Lui desfătare.

WS se așeză, de parcă ar fi fost gata să asculte o predică.

— Ei bine, dacă nobililor englezi le plac la nebunie caii, s-ar putea zice că lui Dumnezeu Îi place la nebunie o faptură precum stăpânul meu. Are avere, frumusețe, obârșie nobilă, chiar și un pic de învățătură, atât cât îi trebuie, și agerime de minte, tremurul unui cal de rasă pursânge ce freamătă la atingerea unei muște sau a unei pene...

— Cu siguranță mi-ați citit poemul, spuse WS zâmbind.

— Îmi amintesc versurile dumitale despre armăsar. O să te-ajute să pricepi încotro bat. Dacă te pricepi la cai, ai să-nțelegi și ce vreau să spun despre stăpânul meu. E alcătuit din foc, aer și apă. Poate răni și poate fi, la rândul său, rănit. Dacă vrei să-i fii prieten...

— Nu-mi permit să am această îndrăzneală, bâigui WS. Cine-s eu să cer una ca asta...

— Ești un poet, veni, imperturbabil, răspunsul lui Florio. Poate că și dumneata ai câte ceva din însușirile acelui cal, deși ești o persoană umilă, de la țară.

— Stratford are statut de oraș.

— Oraș? Atunci, de la oraș. Asta contează mai puțin. Ceea ce contează cu adevărat este că nu vreau să-l văd rănit. Domnia sa Lordul Essex prea e soldat, curtean și un om cu ambiții, or asta i-ar putea face mult rău. În ziua când ne-am cunoscut, am văzut în ochii dumitale ce anume ai putea face.

— Bine, dar e absurd, răspunse WS, zâmbind stingher. N-aș putea fi rănit cu și mai mare ușurință? E vorba de putere, frumusețe, tinerețe. Cum spuneai, sunt un biet om de la țară.

— De la oraș.

— Dacă mă cheamă, va trebui să merg, și am s-o fac bucuros, smerit, dar cunosc prea bine nestatornicia celor mari.

— Să-ți spun ceva despre stăpânul meu, zise Florio. Iar apoi adăugă, de parcă abia atunci ar fi înțeles vorbele lui WS: Mda, da, oi fi citit despre nestatornicie în cărțile tale de povestiri. Ei bine, tatăl lui n-a fost nestatornic, dar a suferit închis în Turn pentru credința lui, credința mea dinainte de a-l fi citit pe Maître Montaigne și de-a fi învățat să spun „*Que sais-je?*“. A murit de tânăr și, la vârsta de numai opt ani, stăpânul meu a trebuit să treacă în custodia Curții. Tutorele său a fost – și încă este – domnia sa Lordul Burleigh. Asemenea unui cal, stăpânul meu dă cu copitele în cei ce îl strunesc. Lordul Burleigh, propria lui mamă și bunicu-său îl îmboldesc să se însoare. Dacă o să dorească să-l urmeze pe domnia sa Lordul Essex în bătălii, se prea poate să piară ucis în luptă și să nu lase nici un moștenitor. Astfel o să dispară o mare casă nobiliară. Există deja o mireasă ce așteaptă să i se dăruiască, nepoata domniei sale Lordul Burleigh – o fată frumoasă, cu acea frumusețe englezească, aparent glacială, ce

ascunde o ardoare teribilă. Lui însă nici că-i pasă de ea. Nu-i pasă de nici o femeie. Cred că poemul dumitale i-ar putea dăuna.

— Bine, dar acolo e vorba doar de o veche poveste grecească...

— Ah, deja se și închipuie drept un nou Adonis. Poeții au mai multă putere decât își imaginează. Eu cred, urmă Florio cu glas domol, că s-ar cuveni să se însoare. Nu numai de dragul casei, ci și pentru propriul său bine. La Curte sunt forțe care-l pot împinge la stricăciune, mâini înfierbântate, ce abia așteaptă să-i înșface frumusețea. Cred că dumneata, în mai mare măsură decât oricine, l-ai putea convinge să se gândească la căsătorie.

— Ei aș, făcu WS zâmbind. Dacă nu e-n stare propria lui mamă...

— Maică-sa îl îndeamnă să obțină un câștig și să îndeplinească o îndatorire. Dumneata l-ai putea îndemna tot la câștig și-ndatorire, însă, în acest caz, lucrurile ar sta cu totul altfel. Prin alchimia poeziei, ele ar părea un viciu, iar viciul îi atrage pe bărbații tineri. Se și visează drept un nou Adonis, iar asta face din el și un Narcis. Te-ai putea juca nițel cu ideea asta.

— Vreți să spuneți că ar trebui să-i compun versuri pe tema căsătoriei? Întrebă WS.

— Te putem plăti pentru asta. Maică-sa bucuroasă ar azvârli cu niște aur în dumneata, spuse Florio, sculându-se în picioare. Acum trebuie să te iau cu mine. Abia așteaptă să te vadă. Aș aprecia foarte mult dacă nu i-ai spune nimic din ce-am discutat aici. Treaba unui secretar e să scrie epistole.

— Așadar, îi place poemul, răsuflă ușurat WS.

— Ah, e de-a dreptul înnebunit, cum s-ar zice. Și îl dau gata, cum s-ar zice, metaforele complexe. Și toate astea – într-o singură dimineață de mai.

Oare salutul băiețandrului nu conținea deja într-însul parfumul declinului, al stricăciunii discrete? WS străbătu, ca să zicem așa, ambalajul somptuos ce ascundea acest giuvaier în chiar inima clădirii uriașe. Ca un veritabil meltean de Stratford, căscă gura la bogăția de mătăsuri și brocarturi secretoase, la perdelele ce înfățișau scene întregi din Ovidiu, la covoarele groase în care picioarele i se afundau ca în omăt. Zâmbind caustic, dar cu privirea posacă, Florio îl predă pe poetul necioplit ierarhiei de servitori domestici (lănțuguri de aur, livrele sclipitoare, în cele din urmă un toiag din abanos cu ciucuri de mătase) care îl conduseră, după tipicul ceremonialului

oficial, într-un dormitor uriaș. Era un dormitor copleșitor și, în chip ciudat, familiar; îi veni în minte fantasma copilăriei sale, zeița de aur, brațele imploratoare. Aici însă nu era nici o zeiță; premoniția lui se dovedea falsă. Pe un pat din aur, ce părea să plutească aidoma unei corăbii pe covorul plin de tritoni și nereide, Jupân WH stătea întins pe niște pernițe din satin. Se odihnea, căci obosea foarte repede în ultima vreme. Îi vorbi lui WS:

— Vino! Vino-ncoace! N-am cuvinte, tu mi le-ai luat pe toate. („Tu“; i-a spus „tu“.)

— Domnul meu, cu smerenie mă...

— Nu cu smerenie, de-acum înainte niciodată cu smerenie. Hai, așază-te lângă mine. fii mândru, dar lasă-mă să fiu și mai mândru. Sunt prieten cu un poet.

— Stăpâne drag...

48 Umflăturile purulente erau cele mai clare simptome ale ciumei bubonice.

49 Thomas Lodge (1558-1625), medic, prozator și poet, i-a oferit lui Shakespeare sursa de inspirație pentru *Cum vă place*.

50 John Harington (1561-1610), finul reginei Elisabeta, n-a fost doar traducătorul lui Ariosto în limba engleză, ci și inventatorul veceului cu cădere de apă

51 Joc de cuvinte generat de sensul numelui propriu Pope (papă).

III

— Stăpâne drag...

— Vreau să-mi spui pe nume.

— Nu se cuvine ca eu să...

— Ei aş, eu hotărâsc ce se cuvine şi ce nu. Şi-ţi spun că nu se cuvine să te prosteşti, făcând feţe-feţe şi smiorcăindu-te, într-o zi de iunie atât de însorită. Vreau să am un poet pe post de maimuţoi, nu de *memento mori*.

WS îl privi cu o dragoste deznădăjduită. Moartea unui poet nu însemna nimic pentru acest lord, căruia îi păsa la fel de puţin de poeţi ca şi de aurul său. (Plăteşte tu, nota, Will; am cheltuit tot ce-am avut la mine. – Dar mă îndoiesc, stăpâne, că am destui bani în pungă. – Ah, uit mereu că eşti un fomist de poetaş care scrie sonete.)

— Nu pot rămâne impasibil, stăpâne (vreau să zic Harry), la aflarea veştii că prietenul meu a fost înjunghiat cu propriul lui pumnal şi a murit în chinuri groaznice. Închipuie-ţi, cu propriul lui pumnal, înfipt drept în ochi. Cică a scos nişte urlate de l-a auzit întregul Deptford. Nici chinurile lui Isus răstignit nu or fi fost mai cumplite.

WS aflase vestea cu întârziere, satinurile somptuoase şi parfumurile ameţitoare ținându-l departe de lumea reală, cea cu bere, piese de teatru şi păduchi. Mai întâi i-a ajuns la urechi exaltarea evlavioşilor bucuroşi că s-a prăpădit Anticristul; doar apoi – concluziile anchetatorului, cum că Frizer l-a omorât pe Marlowe în legitimă apărare, salvându-şi propria viaţă; până la urmă, a reconstituit scena sinistră din încăperea aceea din Deptford Strand – Frizer, Skeres şi Poley stăteau în preajma lui, râsetele au fost curmate de un acces subit de furie al poetului, care stătea întins pe pat, într-o clipită a răsarit pumnalul, într-o altă clipită mâna duşmanului său a înşfăcat arma şi...⁵² Nu-i dădea pace versul acela cu ȣipătul lui Faust osândit la chinurile iadului: „Vezi sângele lui Crist curgând pe boltă“.

— De-acum, că ȣi-a fost prieten au ba, ai toate motivele să te bucuri, spuse domnia sa domnul WH, Harry, că ai rămas fără egal. De-acum înainte poetul meu e singurul care-a rămas. (Era isteţ în unele privinţe frumuşelul ăsta bosumflat.) Poţi fi fericit să pierzi un prieten în condiȣiile astea.

— Nu mi-a fost un prieten apropiat, dar, ca poet, nu avea pereche pe

lume.

Acesta era adevărul. Totuși, apucase să-și vadă urmașul înălțându-se asemenea unui nou soare chiar în zilele când trebuia să se prezinte zilnic la Consiliu, să fie anchetat despre cum stă treaba cu sufletele din vârful unei prăjini și fugi, Dumnezeu, fugi, diavole, umflă-l care-i vrea (ai făcut această afirmație?), lăsându-și capodopera neterminată.

— Chiar sper că nu ți-a fost un prieten apropiat. Ei bine, treaba asta înseamnă încă un cui în sicriul protectorului său, al tutungiuului parvenit. Sir Walter Duhoare⁵³. Nu-l suport pe gogomanul ăsta, care s-a dat cu browniștii și cu ateii, și care o ține tot într-un crailăc la Curte. Va trebui să scrii o piesă în care să-l iei în zeflema, cu cercul lui întunecat cu tot.

De unde s-o fi trăgând râca asta? Essex să-i fi strecurat în suflet această otravă? Ah, nu se poate fără intrigi, strâmbe, urzeli întortocheate. În ceea ce privește Școala Noptii, WS își păstră pentru sine părerea pe care o avea despre ea. Intrase într-o etapă nouă a vieții sale, una post-marlowiană (drăguță invenție lexicală), dedicată iubirii, promovării și poeziei.

— Am la mine, spuse WS zâmbind, un sonet nou.

Îl scoase de la piept, cerneala neagră, care cursese atât de încrezătoare nici nu apucase să se usuce bine. („Iubirea-ți decât neamul mi-e mai mândră, Decât averea, ori veșminte rare, Mai mult decât și șoimi și cai măncântă...”⁵⁴ Oare n-o fi prea obraznic, că-l pisează la cap cu dragostea după doar câteva săptămâni de prietenie? Dar domnul WH, Harry, fusese cel care o adusesese primul în discuție.)

— Ah, n-am nici un chef să citesc sonete în clipa asta, spuse Harry cam mârânește. Încă nu l-am citit nici pe primul pe care mi l-ai dat. Pune-mi-l în sipetul acela.

Era o lacră din lemn de camfor, cu un miros răcoritor, aromat, adus, după spusele lui, din Indii, de către un căpitan care ținuse mult la el, dar ajunsese un proscris. WS simți că pune stăpânire pe el gelozia când văzu și poezii compuse de alții, dar, de bună seamă, acolo era și primul lui sonet: „Chip de femeie Firea ți-a pictat...”⁵⁵ E-adevărat, e o frumusețe feminină, dar plăcerea năucitoare constă în faptul că n-o află pe un trup de femeie. E, oare, prea obraznic? N-are la dispoziție tot timpul din lume. Îmbătrânește, în curând o să împlinească treizeci de ani.

— Astăzi, îl anunță băiețandru drăgălaș, o să mergem pe râu în jos.

Așa că porniră pe râu, la vale, în lumina voioasă a soarelui, în barcazul lin manevrat cu padele, spre Gravesend, cu vâslașii sobri înveșmântați în livrele, cu ambarcațiunea proaspăt vopsită, cu un baldachin țesut din fir de aur, tinerii prieteni ai prietenului său, deși puși pe râsete, purtându-se respectuos cu acest poet în ținută sobră, care-i cucerise cu metaforele lui dulci ca mierea pe studenții colegiilor londoneze și ai marilor universități. Li se servi vin, friptură rece de pasăre și tot felul de delicatese, iar apoi, când soarele dispăru undeva pe boltă, sufletul poetului fu cuprins de silă, bătut parcă de-o scurtă rafală de vânt umed, avu din nou senzația că-i, cu adevărat, un parvenit lipsit de noblețe și avere, cu un singur inel pe mână, cu niște haine decente și-atâta tot, apoi simți o altfel de silă când văzu, brusc, gura căscată într-un hohot de râs a acestui lord de toți numit, simplu, Jack, cu dinții lui încleiați de dulciurile pudrate cu zahăr pe care le mesteca. Lâncezeau, mureau de *ennui* (un cuvânt fain, numai bun, învățat de la Jupân Florio), ascunzându-și trupurile bolnave sub mătăsuri și brocarturi. Apoi, soarele se ivi din nou dintre nori și se preschimbară din nou în aer și foc, în floarea bărbăției engleze. Erau lebede, însă, asemenea lebedelor ce pluteau în urma barcazului, erau lacomi, aveau privirea glacială. Iar găile ce zburau de colo-colo, făcând curățenie în aerul lunii iunie, aceste creaturi ce se ocupau în cel mai înalt grad de curățenia țării, confirmau faptul că s-a terminat cu carnea nobilă.

— Când o să se redeschidă teatrele?

— Ah, continuă să se înregistreze peste treizeci de decese pe săptămână din cauza cumei.

— Nu-mi arde mie de piese. Toate-s porcoase și violente.

— Ei, întotdeauna o să fie și Lyly, și băieții lui, spuse careva, izbucnind apoi într-un râs răgușit. Băieții albi precum crinul⁵⁶.

— Nu se poate ridica un gentleman mai presus de carnalitate – de sânge, gâfâit și closete? Cât despre dragoste...

O să le dea el ce-și doresc, preschimbându-și meșteșugul în artă. Văzu cu ochii minții o scenă cu o cortină splendidă, ferită de soare și vânt, niște făpturi frumoase, vlăguite, ca acestea de față, purtând discuții spirituale, fără mârلانیile lui Kemp, fără bășici umplute cu sânge și declamația

bombastică a lui Alleyn. O să le ofere, o să le împrumute cuvinte acestor păpuși lipsite de bun-gust. Oftă însă din toți răunchii, știindu-se prins pe vecie între două lumi – între pământ și aer, rațiune și credință, acțiune și contemplare. Singur între tot felul de oameni, nu-i rămânea decât să îmbrățișeze martiriul hărăzit unui poet.

— Sonetele tale insistă tot mai mult pe ideea căsătoriei. Ah, toată ziua n-aud decât de căsătorie de la maică-mea, bunicul meu și nobilul meu tutore, care are pusă deoparte o mireasă pentru mine, iar acum li te alături și tu. Prietenul și propriul meu poet participă la această conspirație.

Supărat, aruncă poezia pe masă. O luă pe sus adierea proaspătă, autumnală, ce pătrundea pe fereastră, și pluti ușurel, aterizând pe covorul pe care, cu fir verde, erau brodate driade și fauni. WS zâmbi, scrutând cu ochi ce începeau să aibă vederea scurtă pagina cu versurile răsturnate:

*Făpturi frumoase vrem să se-nmulțească,
În veci frumsețea rozei să nu piară...57*

Considera că și-a făcut datoria, delicat și cu discreție. În plus, a făcut-o la ordin, îndemnat de un italian uns cu toate alifiile. Nu-i vreun lord cu domenii și supuși; trebuie să-și câștige și el, cumva, existența. Domnia sa, arătoasa contesă care se apropia de senectute la cei patruzeci de ani ai ei, cu lacrimi de durere în ochi, i-a apucat mâinile cu mâinile ei aprige, încărcate de inele. Îți mulțumesc, prieten drag, îți mulțumesc din suflet. O treabă ce ține de cântecele lui Apollo, după cuvintele lui Mercur⁵⁸. I-a răspuns, alegându-și vorbele cu grijă:

— Un prieten ar trebui să dea glas sentimentelor sale, un poet – cu atât mai mult. Mi-e teamă de pierdere. De-ar fi să mor în clipa asta, știu că, măcar, las în urma mea un fiu. Numele de Shakespeare nu se va stinge, i-a spus el încrezător.

Când i-a spus însă și restul, a simțit că iar îl cuprinde sila de sine a actorului; câștiga aurul recurgând la o pledoarie emoționantă. Deznădăjduit, își dădu seama că vorbele au fost inventate pentru a minți. La început a fost cuvântul, iar cuvântul l-a însoțit pe Tatăl Minciunilor.

— Dar eu unul sunt un nimeni, zise el întinzând mâinile, să se vadă că

sunt goale. Mă tem pentru tine din atâtea motive – poți muri pe câmp, pe stradă. Doar în ultima săptămână, ciurma a provocat moartea a peste o mie de oameni. Ce-o să rămână dacă n-ai să mai fii? Câteva portrete prăpădite, două-trei sonete. Perpetuarea sângelui și a cărnii – asta-ți cerem stăruitor.

— Mda, ca de obicei, familia pe primul loc, veni, înverșunat, răspunsul. Mai întâi Wriiothesley și pe urmă Harry. Domnul WH.

— Bine, dar nu-i nimic rău într-o căsătorie. E-o treabă pe care bărbatul o face de dragul numelui său. Poate fi și pe mai departe liber.

— Tu ești liber? Dacă un bărbat trebuie să fugă de nevastă-sa, nu văd cum poate fi pe mai departe liber. În piesele tale visezi la îmblânzirea unor scorpai.

Mda, recunosc WS în sinea lui, mereu îl subestimez, *magister artium per gratiam*⁵⁹ la cincisprezece ani, lăudat de către însăși Regină pentru inteligența și frumusețea lui. Frumusețea era cea care le dădea mereu bătaie de cap. Regina părea să preocupe mintea amândurora, căci, de data asta, Harry spuse:

— În ceea ce privește luptele crâncene care se dau pentru succesiune și marile case nobiliare, Regina ne dă tuturor un exemplu grozav.

— Regina e femeie.

— Pe jumătate femeie. Dacă tot o să se stingă familia Tudor, las' să se stingă și casa Wriiothesley.

WS zâmbi la auzul cuvintelor atât de grave rostite de fetița bosumflată. Îl tachină spunând:

— Păi, se spune că nu există nici un motiv de îngrijorare în legătură cu succesiunea. O să se îngrijească de toate.

Și, apropiindu-se de fereastră, ca și cum ar fi vrut să privească, nepăsător, ce mai e pe-afară, fluieră două-trei măsuri dintr-o baladă populară. Harry o știa și el: „Că-i mândrul Robin bucuria mea“⁶⁰.

— Vezi că devii cam prea familiar.

— Că fluier? Îl întrebă WS întorcându-se spre el cu un aer mirat. N-am voie să fluier?

— Nu-i vorba de fluierat. Devii prea familiar prin toată purtarea ta.

— Domnia ta m-a învățat să fiu așa. Smerit îți implor îndurarea, stăpâne.

Vorbi pe un ton afectat și încheie surâzător, făcând o plecăciune ridicolă.

Ridicol era Harry; avea toanele și fițele unei puștoaice aflate la ciclu.

— Stăpâne drag, adăugă WS.

Pe chipul lui Harry apăru un surâs.

— Păi, dacă sunt stăpânul tău drag, hai să vedem și mai multă înjosire și slugărnicie. Mai întâi, îți dau voie să-ți ridici sonetul de pe jos.

Își schimba cu repeziciune starea de spirit.

— Vântul l-a luat, n-are decât să-l ridice tot vântul.

— Bine, dar n-am cum să-i poruncesc vântului.

— Nici mie.

— Ah, ba pot. Și, dacă n-ai să-mi execuți ordinul, voi pune să fii escortat la temniță, să trăiești printre broaște râioase, șerpi și scorpioni.

— Am avut eu parte și de mai rău de-atâta.

— Așa vasăzică. Ei bine, ai să fii biciuit. O să pun biciul pe umerii tăi de boșorog. Mai întâi, o să-ți treacă prin straie, apoi prin piele, iar la urmă, prin sânge. Fâșiile de piele, stofă și carne se vor amesteca făcute terci.

Are în el o cruzime aristocratică până și atunci când se joacă. Are puterea de a răni și îl va răni.

— Au, au, nu mă biciui.

Se minună ce-i veni tocmai lui, boșorogului de WS. Prieten, iubit, se văzu o clipită în ipostaza de tată; pe umerii lui boșorogiți căra mai mult decât povara unei diferențe de zece ani. Intrând în joc, se aplecă pe covor icnind, lăsându-se în jos cu vaiere, văleu, văleu, pârlind din toate încheieturile când îngenunche. Harry ajunsese acolo clipiș, cu un picior delicat, încălțat în piele de ied, proptit pe sonet. WS pricepu: „...lacom fii, Din ce-i al ei mănânci, mormânt să-ți fii.”⁶¹ Întinse brațele fără veste și cuprinse strâns gamba delicate ale băiatului. Harry scoase un țipăt pițigăiat, după care WS îl răsturnă de pe picioare, făcându-l să cadă, fără să se lovească, pe covorul gros ce înfățișa, în broderii, o voluptate verde, brațele îi bătură aerul în încercarea tardivă de a-și recăpăta echilibrul, răsă cu răsuflarea întretăiată.

— Te-am prins, zise WS, făcând pe durul.

Se luptară o vreme, dar brațele meșteșugarului se dovediră mai puternice.

— Gata cu sonetele despre căsătorie, spuse Harry răsuflând greu.

— Gata, am terminat, se jură artizanul minciunilor.

Nu-și putea elimina cu totul vechea existență din viața lui nouă, de-acum.

*Când merele sfârâie coapte,
Îți cântă bufnița în noapte:
Bu-hu,
Bu-hu, hu-hu, vesel te scoală
Când grasa Joan mestecă-n oală.*62

Îi apăru limpede dinaintea ochilor, curățând cu apă rece străchinile din lemn după cina din ajunul Crăciunului. Anul acesta ar trebui să fie o cină faină: a trimis acasă destul bănet încasat pe sonete. Totuși, nu și-a respectat promisiunea de a se trimite și pe sine. A avut de lucru, în calitate de dramaturg invitat cu casă și masă într-o reședință nobiliară, a scris o piesă despre niște aristocrați care se jură că se vor abține trei ani în șir de la plăcerile dragostei, cu toate comicăriile ce decurg din încălcarea acestui jurământ.

— Cât de lungă o să fie? l-a întrebat Harry.

— Lungă de trei leghe⁶³, i-a răspuns el.

Și, cum în Londra nu exista nici o trupă de actori la vremea aceea (teatrele fiind închise pe mai departe, deși molima se mai potolise), urma să fie o piesă cu nobili jucată chiar de nobili. Prima zi de Crăciun îi aduse pe Oamenii Lordului Sussex la The Rose (făcându-l pe Henslowe să treacă în registrul contabil un Lăudat Fie Dumnezeu), dar era de-acum prea târziu. Domniile lor vor trebui să joace inclusiv rolurile feminine, iar Jupân Florio va trebui să-l interpreteze pe Don Adriano de Armado, din cauza accentului său străin, în timp ce dascălul Holofernes nu va fi nimeni altul decât...

(De Întâmpinarea Domnului gemenii vor împlini nouă ani. Ce repede zboară timpul!)

— ...Mă mir cum de nu te-a mâncat până acum stăpân-tu luându-te drept o vorbuliță, căci, din cap până-n picioare, nu ești mai lung decât hon-hon-honorif...

— Honorificabilitudinitatibus.

— Vai, nu sunt în stare să-l rostesc, vorbi sir John Gerrald, a cărui mutră haioasă îl recomanda de la sine pentru rolul lui Costard.

Cu toții remarcău cât de spiritual și de erudit, ba chiar și pedant, e textul, chiar și acolo unde pedanteria nu era luată în derâdere. Asta și-a și dorit, să facă pe regizorul cu această distribuție alcătuită din nobili, înveșmântat în roba lui fină, primită în dar de la stăpânul lui, prietenul său. („Pe vremea dumitale, domnule, cei de la Oxford or fi fost mai puțin puși pe șotii?” Un surâs, o ridicare din umeri.) Totuși, după o noapte de crăpelniță la care a fost silit să participe, căci nu se poate scuza tot timpul că are un stomac delicat sau că îl doare ceva, sau că are de lucru, i s-a făcut rău, cotind-o dinspre Arden spre Shakespeare și, într-un fel, fiind invidios pe părintele Lawrence, care îi apăruse, dintr-odată, dintr-o bortă îndepărtată a creierului său, plasându-l deja la marele fix într-o nouă piesă lirică. Să fie rupt de lume, să ducă o viață austeră, să fie pustnic: iată ce visează. Pe urmă, își aminti însă misiunea pe care o are de îndeplinit aici, aceea de a restabili onoarea unui nume care și-a pierdut și cinstea, și averea familiei. Mai era, apoi, și dragostea aceasta blestemată, această dezlănțuire a simțurilor, accesele de gelozie provocate de faptul că, în tăcerea cămăruței sale, trebuie să-și descarce sufletul în versuri ce vor fi apoi rupte (Harry chicotind cot la cot cu lordul Cutare sau cu sir Cutărescu, atingându-și mâinile, stând mână-n mână) sau se revarsă pline de compasiune, într-o manieră pesimistă, la vederea lacrimilor ce curg șiroaie pe obrajii delicați, vag străvezii, în timp ce violele și fluierile își deapănă dialogul. *Lachrymae, lachrymae.*

*Tu, muzică-n auz, de-o-auzi, trist ești?
Ce-i dulce nu-i războinic, ci desfată.*

— Iar începi, îl muștrului Harry, în toate găsești câte un pretext pentru o predică în favoarea căsătoriei.

*Vezi struna cum, pe-o alta însoțind,
La rându-i, să răspundă, o încântă...64*

— Îmi puneți cu toții viața la cale. Și totuși, îl întrebă vicleanul băiețandru, ce-ai zice dacă m-aș apuca să-i fac curte și mi-aș petrece tot timpul împreună lady Liza? Sunt convins că ți-ai ieși din minți, cuprins de-o furie plină de invidie.

WS schiță un zâmbet chinuit.

— Mărturisește în clipa asta, spuse Harry, sărind agitat, plin de vigoare, de pe canapeaua pe care zăcea. Trebuie să mărturisești că faci toate astea ca să le faci altora pe plac, nu ție însuși. Ia spune-mi, vine maică-mea la tine-n iatac și stă aplecată deasupra ta în timp ce scrii, instruindu-te să zici așa și pe dincolo, numai că, Excelența Ta poetică, să folosești expresii sublime, precum se cade să folosească un poet, căci, de nu, ai să fii dat afară din casa asta și n-ai să-l mai vezi niciodată pe fiul meu, căci, la urma urmei, ce ești tu, nu ești cu nimic mai breaz decât o coardă de actor?

— *Coardă* sună bine, spuse WS îmbujorându-se.

— Ei, ia spune-mi, e-adevărat? Am nimerit-o?

— M-am străduit să-i mulțumesc pe toți, în afară de tine. Am compus mai multe sonete pe tema asta. Scriu mai multe deodată, însă ți le dau unul câte unul. Ei bine, de-acum n-am să mai scriu nici unul.

— De ce, de ce, de ce? De ce le cânti în strună? Mai rău, de ce le compui cântecul, să-ți poată ține isonul?

WS întinse mâinile goale aidoma, gândul i se înfiripă în timp ce făcea acest gest, aidoma unui jidan cămătar.

— Am făcut-o pentru bani. Trebuie să-mi câștig și eu cumva existența.

— Pentru bani? Dumnezeuule, pentru bani? Nu ai tot ce-ți dorești? Nu-ți dau eu totul? îl întrebă Harry proțăpindu-se în fața lui cu mâinile în șolduri, mijindu-și ochii. Pentru câți bani?

Pentru treizeci de arginți?

— Ei, nu, lasă aiurelile. Am de trimis bani acasă. Eu unul am o nevastă, chiar dacă tu n-ai și n-o să ai niciodată. Nu-mi pot repudia soția și nici cei trei copii.

— Sărmanul Will. Will cel însurat, surâse malițios Harry.

— Am un fiu. Băiatul meu trebuie s-ajungă gentleman.

— Sărmane Will. Sărmanul, dragul meu Will. Adesea mă simt de parcă aș fi cu mult mai bătrân. Ți-aș putea vorbi ca propriul tău tată.

— Un fiu care să crească asemenea ție, chiar dacă n-o să fie nicicând lord, poate doar cavaler. Sir Hamnet Shakespeare. În tine văd ce-ar putea ajunge și el. Și-adesea mă gândesc că poate n-am să apuc să văd și asta, nu cu adevărat. Adeseori mă simt atât de obosit.

Harry se apropie pe la spate de scaunul pe care ședea și îl strânse în brațe, mâinile încărcate de giuvaiere licărind în lumina iernatică când se încrucișară pe pieptul prietenului său. WS îi apucă mâna dreaptă și o ținu strâns.

— N-o să mai scriu nici un sonet, promise el. Ai intuit corect toată șmecheria.

Harry îl sărută delicat pe obraz.

— Scrie-mi și alte sonete, spuse el, dar nu pe tema aia stătută și sterilă. Și hai să pornim călare, înainte de sosirea primăverii, spre... spre oriunde s-ar afla soția și copiii tăi.

— Stratford.

— Așa-i, că bine zici. Și-o să-i luăm un cadou drăgălaș lui Hamnet.

— Ești cumsecade. Întotdeauna ești cumsecade.

— Dar, îl preveni Harry desprinzându-se de el și pășind spre fereastră, va trebui să faci ceva pentru mine. Un alt poem. Să fie o răzbunare împotriva femeilor, a întregului sex.

Afară începuse să plouă. Era o zi cenușie. Ramurile goale, desfrunzite, băteau abătute în geam.

— Mai ales împotriva femeilor care țin cu sfințenie la căsătorie și la sanctitatea căsătoriei. Poftesc încă o carte și vreau să am numele pomenit într-însa, să aud felicitările prietenilor mei.

— Ce-am făcut până acum îți aparține, zise WS. Ce urmează să fac de acum înainte e tot al tău. Totuși, nu pot fi chiar atât de pornit împotriva femeilor.

Nu mai plecară la Stratford. În schimb, WS și-a văzut de lucru la poemul lui despre Lucreția și Tarquin, iar Harry s-a înhăitat cu o gașcă de terchea-berchea, lăsându-se târât – ironia și șulfăria sorții – de un alt poet. Respectivul poet era George Chapman⁶⁵, cu vreo patru ani mai vârstnic decât WS, și avusese curajul să-și scrie primele piese de teatru într-unul din rarele momente (primul din ultimii doi ani) când The Rose era deschis. Compusese o tragedie grandilocventă pentru Oamenii lui Sussex – *Artaxerxes*, în care Cyrus cel Tânăr, al doilea fiu al lui Darius, are niște tirade dementiale, ce aduceau cu Holofernes⁶⁶ al lui WS, dar nu la modul parodic. Pe Harry îl uluise impetuositatea verbală a individului cu barba

neagră. Chemat în separeul lorzilor la fel cum fusese, odinioară, convocat și WS, tot într-un ianuarie geros, îl stârni pe Harry cu lipsa lui totală de maniere. Lui Florio nu-i plăcu de el. Cât despre mândrul Robin Devereux, conte de Essex, pe el îl preocupau chestiuni cu mult mai serioase decât obrăznicia poeților și a dramaturgilor.

— Will, mărturisi Harry, m-am îndrăgostit.

WS puse jos grijuliu pana. Îl pironi cu privirea vreme de cinci secunde.

— Îndrăgostit? Îndrăgostit?

— A, nu-i vorba de dragoste maritală, răspunse Harry chicotind, nu-i vorba de vreo doamnă de rang înalt. E o Lucreție de la țară, din Islington. E soția hangiului de la Trei Butoaie.

— Îndrăgostit? Îndrăgostit? Of, Doamne, ai milă de noi.

— Ea nu știe cine sunt. Am fost acolo cu Chapman. Crede că-s tot poet. Nici nu vrea să audă de mine, zise, râzând pe înfundate.

— Vasăzică sămânța începe să mocnească, în sfârșit. Buuun. S-a îndrăgostit. După care WS izbucni în râs: Și bărbatu-său ce părere are de toată tărașenia asta?

— A, el e plecat. Taică-său e cu un picior în groapă, prin Norfolk, dar nu mai moare. Are parte de un sfârșit lent. Trebuie să o posed până să se-ntoarcă el. Cum să procedez?

— Păi, vorbi WS molcom, îmi închipui c-o să te-ajute noii tăi prieteni. Am auzit că Oamenii lui Sussex sunt mari fustangii.

— Nici vorbă. Toți se dau în vânt după băieți. Există în Islington o casă...

— Măi, măi. Măi, să fie. Îndrăgostit, zise WS, apucându-și pana. Trebuie să compun un poem comandat chiar de domnia ta. Îmi stă mintea doar la cei așteaptă pe cei care atentează la castitatea unei matroane. Cred că aceeași pedeapsă îi așteaptă și pe cei care atentează la persoane de rang mai modest.

— Îți râzi de mine. Mi-ai compus sonete în care mă îmboldeai să iubesc o femeie; acum scrie unul care s-o convingă pe-o femeie să mă iubească.

— Poate că prietenul tău, Jupânul Chapman, e mai puțin ocupat decât mine, de își permite să te ducă la băute, la Islington. Roagă-l pe el, preanobilul meu stăpân.

— Will, nu mă amuză deloc ironiile astea. George nu e-n stare să scrie

asemenea versuri. Ea n-ar pricepe, în veci, o iotă din poemele lui.

— Știe să citească?

— A, da; știe să și scrie. Și se pricepe foarte bine să țină și socotelile. Cât despre George, și el e ocupat cu compunerea unui poem. Acum stă chiar în Islington, la Trei Butoaie, lucrează la el. Cică acolo nu-l deranjează admiratorii lui.

WS se distra pe cinste; era tulburat, nițel gelos, dar se distra, nu glumă.

— Vrea să spună că nu-l deranjează creditorii. Am de gând să vin și eu la Islington, s-o văd pe hangița care a pus stăpânire pe inima stăpânului meu.

Avea de gând să-l vadă pe acest Chapman.

— Ah, are o piele atât de dalbă. Și piciorușe delicate. Are o talie atât de subțire, că o poți cuprinde cu palmele. Are părul negru și ochii negri.

— Înseamnă că nu ține pasul cu moda.

— Doamnele de rang îi hăituiesc pe bărbați. Ea, nu. Mă dă la o parte. Îi dă la o parte pe toți bărbații.

— Inclusiv pe Jupânul Chapman?

— George e îndrăgostit doar de propria-i persoană. De-aia mă amuză. Și el scrie un poem, cum ziceam, dar nu la comanda mea. Zice că o să mă onoreze cu dedicația la poem.

Aha. Chiar își propune serios de tot să-l vadă pe acest Chapman.

— Ei, când mergem acolo?

— Diseară. La noapte. Ai s-o vezi chiar astă-seară.

Drumul călare fu o plăcere până la Islington, unde, din ordinul Lordului Primar, se construia turnul Canonbury. Călătoriră prin frig, în seara geroasă, drumul trosnea sub copitele cailor. Se bucurară amândoi să se vadă așezați, în han, la căldura focului din vatră.

— Nu e frumoasă?

— Hm.

Privirea ei acompania, cu veselă zefleMEA, glumele pe care le întorcea celor trei târgoveți mîncăi, așezați la una dintre mese (înfulecaseră două găini întregi și acum se ghiftuiau cu brînză și pâine neagră); plesnea de sănătate, ca fetele de la țară, o experiență nouă pentru prietenul său. Ei bine, va trebui să învețe că în viață nu poate căpăta chiar tot ce-și dorește.

— Pe-asta o halește oricine vrea. Poate că, pentru ea, ești prea tânăr și

prea frumușel. Poate că preferă bărbații mai vârstnici și mai urâți.

Un bărbat mai vârstnic și mai urât coborî tropăind de la etaj, căscă, dezvelindu-și dinții pătați. Părul negru îi era împâslit. Avea fața fălcoasă și o căutătură de bădăran. Acesta era Jupânul Chapman. El și WS se măsurară din priviri ca doi cocoși de luptă.

— Ah, Harry! exclamă Chapman zgomotos, așezându-se pe un scaun de la masa temeinic frecată de lângă foc, și căscă. Munca poetică e o muncă anevoioasă, zise el. Am tras un pui de somn.

— *Homerus dormitat*, spuse Harry chicotind. Versurile tale uneori chiar că aduc a lucru anevoios.

Chapman nu-i luă în seamă vorbele. Îi spuse lui WS:

— N-am nici o veste. Tot anul acesta am stat departe de lumea teatrului. WS zâmbi.

— Să zicem: rupt.

Ea le aduse, radioasă, vin dulce. Era, fără doar și poate, destul de frumușică. Harry oftă din toți răunchii. Ei, da, iată o noutate: domnia sa îndrăgostit de o hangiță. Trebuie înăbușită repede ca un hering de Lowestoft.

— Pare un han destul de curățel, spuse WS. Dacă ne-am întoarce acum, ne-ar răzbi frigul. Hai să rămânem aici peste noapte, și îi făcu cu ochiul lui Harry.

— Poemul tău despre Venus are un epigraf ca lumea.

Rosti în gura mare cuvintele latinești, dând glas vocalelor deschise, sumbre:

*„Vilia miretur vulgus: mihi flavus Apollo
Pocula Castalia plena ministret aqua.”*67

Apoi scoase un râgâit discret, dar lung, după ce dădu pe gât prima dușcă de vin.

— Nu știi dacă cineva își poate păstra ambele laturi ale felului său de-a scrie. Una dintre ele o va perverti pe cealaltă, de bună seamă.

— Poate cea bună o va perverti, spuse WS, observând că Harry nu-și mai lua privirea de la ea. Ei bine, i se adresă el lui Chapman, mă bucur că măcar

epigraful ți-a plăcut.

— Ah, și restul a fost binișor. Dădea pe-afară de senzualitate rustică. Fiecare dintre noi își are propria manieră. Și nu seamănă una cu cealaltă. Trebuie să ne descurcăm cum putem, amintindu-ne parabola talanților⁶⁸.

Dădu, apoi, peste cap, o dușcă zdravănă și, cu vinul prelingându-i-se din colțul gurii, îl privi pe Harry drept în față și declamă:

*Destrăbălaților, nu veți afla
Ceea ce ați dori, -n fântâna mea;
O cupă de Castalia, măcar,
Să închinați, voi nu aveți habar.*

— Bine-ai venit la cupele-mi pline cu apă de Castalia, spuse WS.

— În cinstea Noptii, zise Chapman înălțându-și cupa de Castalia aproape goală. Noaptea mi-e și iubită, și muză. În cinstea ei beau.

— În cinstea ei beau, îl îngână Harry cu sufletul lasciv, măcinat de dorința lui ridicolă.

— O să ne culcăm curând, îi promise, zâmbind, WS.

În dimineța următoare călăriră înapoi la Holborn în lumina orbitoare a soarelui. Pe crengile goale atârnav pânze ca de giuvaiericale și, în timp ce vorbeau, râsuflarea li se înălța în aer ca stafii ale cuvintelor rostite.

— Ei bine, începu WS, am știut că unui bărbat mai în vârstă o să-i fie mai ușor. E, în mare măsură, o chestiune de experiență. Femeile întotdeauna se dau în vânt după bărbatul cu experiență. Adesea sunt în stare să i-o citească privindu-l în ochi.

Harry îl privi la început neîncrezător, iar apoi de-a dreptul șocat.

— Dar n-ai... N-ai putut... Ușa de la iatacul ei era zăvorâtă. Nu, nu, precis glumești, zise el pălind.

— Mda, a fost zăvorâtă pentru tine. Eu n-am adormit, deși sforăiam. Doar m-am prefăcut. La urma urmei, sunt actor.

— Dar n-aveai cum. N-a vrut să descuie ușa nimănui.

— Am ieșit din odaie când dormeai buștean.

— Ba nu dormeam buștean. N-am dormit mai deloc. Credeam că te duci la closet.

Nu la closet, nu tot timpul la closet. O jumătate de oră tihnită, lângă focul mocnit din vatra de la parter.

— Ah, n-am avut deloc probleme. Am bătut la ușă, a întrebat cine e, și i-am spus că-s contele de Southampton, bărbatul mai vârstnic, cu început de chelie. Mi-a deschis pe dată. Ah, ce extaz! Câtă căldură, ce albeață.

— Ba nu, ba nu, minți!

— Mă rog, fie cum dorește domnia ta. Ei bine, ți-am arătat calea. Nu-ți rămâne decât s-o urmezi.

Asta o să-i fie învățătură de minte cățelandrului.

52 Asasinarea lui Christopher Marlowe i-a sugerat lui Anthony Burgess titlul ultimului său roman, *A Dead Man in Deptford*, 1993.

53 Aluzie la sir Walter Raleigh, care a introdus în Anglia obiceiul fumatului.

54 Fragment din *Sonetul 91* (trad. de Violeta Popa).

55 Fragment din *Sonetul 20* (trad. de Violeta Popa).

56 Joc de cuvinte generat în original de omofonia *Lyly* (dramaturgul englez John Lyly, 1553-1606, autorul unor comedii jucate de trupe de copii-actori) și *lily* („crin“).

57 Fragment din *Sonetul 1*.

58 Aluzie la replica finală din comedia *Zadarnicele chinuri ale iubirii*, rostită de Don Armado: „Cuvintele lui Mercur par stridente după cântecele lui Apollo“, punctând întoarcerea din sfera înaltă a artelor la viața banală, de zi cu zi.

59 Maestru al artelor, prin bunăvoință (în limba latină, în original).

60 Melodia aceasta apare în două dintre piesele lui Shakespeare, fiind interpretată de Ofelia (în *Hamlet*, IV, 5) și de Fiica temnicerului (în *Doi veri de stirpe aleasă*, IV, 1).

61 Citat din *Sonetul 1* (trad. de Violeta Popa).

62 Fragment dintr-un cântec cu care se încheie comedia *Zadarnicele chinuri ale iubirii*.

63 Joc de cuvinte intraductibil. În original, răspunsul este *Three ells*, ell desemnând o unitate de măsură de aprox. 40 de centimetri, dar putând însemna și trei L-uri, aluzie la literele cu care încep cuvintele din titlul comediei *Love's Labour's Lost* (*Zadarnicele chinuri ale iubirii*).

64 Ultimele două perechi de versuri sunt din *Sonetul 8* (trad. de Violeta Popa).

65 George Chapman (1559-1634), dramaturg și poet care anticipează barocul, este și autorul unor remarcabile traduceri ale poemelor homerice *Iliada* și *Odiseea*.

66 Personaj din *Zadarnicele chinuri ale iubirii*.

67 Citat din Ovidiu, *Amores* (I, 15, 35-36): „S-admire proștii lucruri ne-nsemnate; Apollo / Să-mi umple cupele cu apă din izvoru-i din Castalia” – trimitere la izvorul zeului Apollo și al Muzelor, de pe muntele Parnas.

68 Joc de cuvinte în original, unde talent înseamnă „talant”, dar și „talent”. În subtext, pe lângă trimiterea la Noul Testament, se insinuează că „cine are talent va avea și mai mult”.

IV

— „...Garanția dată de înalta bunăvoință a domniei voastre, iar nu valoarea versurilor mele lipsite de învățătură, mă face să am certitudinea că le veți accepta. Ceea ce am plăsmuit vă aparține; ceea ce urmează să plăsmuiesc vă aparține; sunt doar o parte din toate câte le-am plăsmuit și vi le-am închinat...”

Harry se opri din lectura cu glas tare.

— Și-acum, întreabă WS, cum rămâne cu Chapman?

— Chapman n-are decât să-și îndese versurile *pline* de învățătură într-o căcăstoare. E mai bun decât *Venus*. N-am crezut că-i puțință, dar așa stau lucrurile.

Da, e mai bun. WS știa asta și mai știa că nu poate continua în stilul acesta eroic. Își mușcă degetele, cuprins de neastâmpăr. Actorii reveneau la Londra după o absență nespus de îndelungată, în care fuseseră pe drumuri. Alleyn părăsise trupa Oamenii Lordului Strange⁶⁹ și, deocamdată doar în mod ipotetic, arbora steagul bătrânului Amiral deasupra unei companii aproape noi; lordul Strange abia apucase să ajungă al cincilea conte de Derby, că și dăduse ortul popii, răpus (după spusele multora) de vrăji: Kemp și Heminges se întorseseră din turneu cu gând să-l abordeze pe lordul Hunsdon, să le acorde patronajul său. Oamenii Lordului Hunsdon. Lordul Hunsdon însă era șambelan. Lui WS îi era poftă de ceva mai picant decât miera acestor laude nesfârșite, exagerate. Toți prietenii lui Harry, care apucaseră să citească *Lucreția* în manuscris, fuseseră extaziați, învăluindu-l pe autor într-o adulare siropoasă – vai, ce metafore ample, cât spirit, cât de dulce curge. Manuscrisul devenise între timp șpalt, în câteva săptămâni are să devină carte; studenții colegiilor londoneze și ale marilor universități o să-nceapă să-și reverse entuziasmul. WS se închipui vreme de-o clipă scriind poezie de o cu totul altă factură: da da, sună bine, dar trebuie tăiată, căci ține acțiunea pe loc; nu pot să rostesc așa ceva, nu se potrivește cu personajul meu; asta ce mai e? – măi, omule, n-o să priceapă chestia asta în veci. A reușit să-și însușească cu măiestrie o formă, să-și demonstreze sieși ce poate, dar acum pare să-i fie hărăzită existența dusă într-o colivie lucrată în filigran, urmând să fie hrănit doar cu marțipan (îl doare rău măseaua), să

producă stanțe meșteșugite întru desfătarea lorzilor, să fie un mănușar excepțional. Primăvara întotdeauna îl cuprinde agitația. S-a gândit tot timpul la Stratford. Până și în compunerea Lucreției au intrat imagini legate de Stratford. „Împins 'napoi de undele vârtoase.“ Contra-curentul acela bizar de sub podul Clopton. S-a dus să-l revadă, arătându-li-se alor săi în ipostaza de prieten al unui conte, purtând o mantie roșie și pălărie franțuzească, încălecat pe un cal arab.

Superba vreme primăvărată, numeroasele zile de călătorie, călare – trecând prin Slough, Maidenhead, Henley, Wallingford, Oxford, Chipping Norton, Shipston-on-Stour; numeroasele zile în care să tot facă alegeri după bunul lui plac, să savureze călătoria de voie a unui gentleman cu galbeni în pungă. Iar apoi, cu răsuflarea tăiată, revederea cu Henley Street, care nu s-a schimbat deloc, taică-său și maică-sa ceva mai trecuți, Anne purtându-și pe umerii lați treizeci și opt de ani maiestuoși, Gilbert apropiindu-se și el de treizeci de ani – la fel de pios, chinuit și pe mai departe de boala-copiilor, cu spume la gură, tot neînsurat – iar Richard un bărbat de douăzeci de ani. De-acum în casă nu mai există țăngăi, ci doar bărbați și femei tinere: Hamnet și Judith au nouă ani, Susanna unsprezece, iar unchiul lor, Edmund, e un tinerel căpos, de paisprezece ani, cu vocea în schimbare. Timpul zboară întruna, tăcut, pe neobservate. În casă se instalează sfiala în prezența londonezului cu privirea obosită, cu început de chelie, care-și zicea fiu, frate, soț și tată. Copiii lui se repezără la Richard, la unchiașul Richard.

— Vasăzică ai dat lovitura.

— Încă nu. Galbenii ăștia nu-nseamnă nimic. De-abia de-acum înainte o să fac avere.

— Și când ai de gând să te-ntorci definitiv?

— Curând. Foarte curând. Și n-am să mai plec niciodată.

Pe Anne și pe el îi cuprinse jena când se regăsiră în vechiul dormitor de unde odinioară urmărise cum e bătută și alungată o vrăjitoare, unde se ferise de poftetele ei. S-au culcat împreună în patul adus de la Shottory, dar fără nici un fel de îmbrățișări conjugale. Ceva a murit în noaptea aceea de vară secetoasă când oamenii lui Tarleton au cântat la han despre biata Madge cea biciuită, care de-abia mai putea să răsuflă. Ei bine, nevasta a îndeplinit ceea ce îl presase pe el să facă. Dimineața, sculându-se în capul oaselor, în pat, îi

spuse povestioare fiului său, îmbrățișându-i, cu o dragoste disperată, trupșorul firav.

— Și ce e la Londra?

— Păi, Regina și Turnul Londrei și râul cel mare. Sunt străzi multe, pline cu prăvălii, unde îți poți cumpăra orice de pe lumea asta, și sunt corăbii multe, care sosesc din America și Chitai și Țara Cipango și de la Moscova, unde trăiesc muscalii.

— Am să merg și eu la Londra?

— Într-o bună zi, da. Deocamdată ai treabă aici. Trebuie să ai grijă de mama ta.

— Spune-mi și mie o poveste și bagă-mă și pe mine în ea.

WS zâmbi.

— Păi, a fost odată ca niciodată un rege și avea un fiu, iar pe acesta îl chema Hamnet.

Își aduse aminte de piesa plină de cruzime a lui Kyd; ciudată chestie treaba asta cu numele. Îi veni în minte și răposatul lord Strange vorbind în graiul celor din nordul țării: „Vezi să nu fiu Amloth cu tine, măi, flăcău!“ Asta însemna că o să-l apuce pandaliile (îl amenințase pe un servitor, nu pe un actor), ca pe eroul de care, în Yorkshire, oamenii își mai aminteau vag din vremurile îndepărtate ale stăpânirii daneze; numai că pandaliile acestuia era doar o nebunie prefăcută, căci dorea să afle cine e ucigașul...

— Iar tatăl lui a murit, dar stafia i s-a întors și i-a povestit prințului că, de fapt, n-a murit de moarte bună, ci a fost omorât. Iar cel care îl omorâse era chiar fratele lui, unchiul lui Hamnet.

— Care dintre ei? Unchiul Dickon, unchiul Gilbert sau unchiul Edmund?

— Nu uita că totul e doar o poveste. Unchiul voia să se însoare cu regina și să stăpânească toată țara.

— Aha, atunci trebuie că-i unchiul Dickon.

— De ce unchiul Dickon?

— Apăi, el e cel care zice că-i regele Richard, acum, că William Cuceritorul e dus la Londra. Iar unchiul Gilbert zice că el ar trebui să fie regele, că-i cel mai mare, dar unchiul Dickon zice că nu s-a pomenit în veci un rege Gilbert, dar Gilbert poate să fie... ăăă...

— Arhiepiscopul de Canterbury?

— A-ha. Dar asta numai în glumă. Unchiul Dickon râde, că totu-i doar în glumă.

În timp ce călărea îndărăt, după ce le-a oferit alor săi cadouri și bani, cu sentimentul datoriei împlinite, lui WS i se dezvălui dintr-odată, limpede, în atmosfera primăvărată, misterul paternității, ba chiar mai mult, oroarea răspunderii de-a fi tată. Ca actor și dramaturg, se puse o clipă în pielea băiatului său, o făptură inertă, chemată la viață din întunericul original, să sufere, să fie, poate, osândită la caznele infernului, din cauza unei săgeți trase în timp ce-și satisfăcea poftele trupești. Dintr-o împreunare nestăpânită, din ștrumeleag, din armonia unei dimineți de vară, din topirea ostrovului nocturn al căldurii hibernale, a răsărit el, încununat cu mai mult decât își doriseră. Numai că de ei, de ochii procreatorilor, e ascunsă uriașa mișcare ritmică a mașinărilor a căror pârghie o ating printr-un blestem ce le este străin, ascuns în febra unui trandafir, a unui măr sau a unei oglinzi. Te-ai mulțumi doar cu o lumânare a cărei pâlpâire osândită ți-ar fi de-ajuns; este însă jenant harul celălalt, focul ce nu poate fi strunit sau îmblânzit, să înfrângă procesele îndestulătoare. Prin trecerea aceea de la dogoarea insuportabilă la apă, gândul te poartă la oceanul din pâraie, oceanul din grâne, din apăsarea pe care o simți în pielea unui fruct, iar moartea poate fi percepută drept încununarea dezirabilă a râului mîlos. În locul lui însă dai peste foc, ți se oferă în chip ironic, așteptând, repetând cu un rîs înăbușit, pândind în tihna luminii. Mai devreme sau mai târziu, fuziunea apei duce la miraculoasa, înspăimîntătoare implozie ce nu-și face fărâme cel mai delicat tabernacul. Când clopotul de alarmă îi anunță pe cetățenii ghemuiți că focul a cuprins ostia, nu mai există scăpare și nici povara nu mai poate fi purificată prin vești (poeti morți, tâlhari spânzurați, trădători sfârtecați bucăți-bucăți) ce nu stîrnesc nici un frison în somnul din zori. Ești miezul vijeliei, inima giganticei flori. Cea mai mică odaie pe care o poate lua în chirie, deși are o singură ușă, prietenoasă, ce dă spre lumina și muzica străzii sau a carnavalului, are să deschidă, într-un târziu – când pictura va fi arsă, iar oglinda, cu toate visurile lui, va fi țândări – într-un fir de praf, deșertul și vuietul scos de vîntul timpului.

Înainte să adoarmă în hanul de la Oxford, se gîndi, liniștit, că în întreaga Europă, la Antipozi, în Chitai și în Cipango, și în fabuloasele Americi zeii

sar în aer. Și totuși, există, există doar unica povară personală de a fi izvorul întregului, centrul proiecției umbrelor în realul care, mai mare și nemuritor, se mișcă odată cu tine, în parodia de curte a unei domnii nesfârșite, sterile, în care te căciulești și te prefaci că vorbești, mișcându-ți buzele, fără să rostești nimic.

Se trezi în dimineța aceea de primăvară încercând să se agațe de visul ce începea să i se șteargă din amintire: în toată pădurea nu era decât o singură frunză sau ghindă care, atinsă sau ridicată de jos, stârnea incendiul ce mistuia arborii uriași din marginea codrului, iar cercul de foc se apropia, treptat, de el, călcând în picioare, preschimbând în vipie și lumină totul, în afară de ceea ce descoperi la urmă – că, atunci când carnea, inima, plămânii se calcinează ajungând la stadiul de cenușă ultimă, centrul exact al lucrurilor poate fi stabilit printr-o țâșnitură de apă.

Crâmpeiele matinale pluteau însă pe undele năvalnice ale râului, iar ziua îl descosea de zor și își aștepta răspunsurile, un coșmar din mai multe părți. Diversitatea e o boală. În foc sau ocean nu afli decât repaus când punctul de lumină poate crește și reînnoi globul de aer de toți știut. Sângele și celulele reînnoite și râul trupului, care curg peste piatra aluniței sau a negului, invită la dans, la urcuș sau coborâș, dar fiul, el însuși, e înrădăcinat în copacul acela mort, cu brațul stâng întins către o lume a cărei atingerea ar putea fi chiar moartea, iar cu brațul drept arată spre un tărâm nou. Scripcarul bate atunci cu piciorul în podeaua pe care burdufurile de vin nu se golesc niciodată, unde doamnele de culoarea șofranului se mișcă în ritmul domol al unei pavane, iar ziua de mâine e la fel de sigură ca moartea sau ca legile fericite, ca struna ce scoate mereu nota la care te aștepti sau ca vorba azvârlită într-un iaz, ce iscă la suprafață cercuri concentrice. Atunci, băiatul lui a moștenit blestemul ce distilează prezentul, reducându-l la un tablou învechit, agățat în fiecare odaie, el atârână în tabloul acela, stă acolo paralizat, brațele inerte susținute de o balustradă se colorează în curgerea râului...

— Nu prea vă simțiți bine azi, domnule, îi spuse hangiu.

— Am avut un coșmar. Un coșmar, nimic mai mult.

— Păi, în cazul ăsta, trebuie să merg la Curte, spuse Harry punând jos șpalturile de la *Lucreția*.

Parodia de curte a unei domnii nesfârșite, sterile.

— Da, am auzit că se-ntâmplă multe la Curte. E vânzoleală mare.

Și oarece incursiuni. WS știa că Harry se furișează ca o rămă în stratul de flori al Reginei, să ajungă la Frumoasele ei pline de viață. Trebuia să se întâmple și asta odată și odată. La urma urmei, viața nu înseamnă limitare, ci lărgire. Dragostea pentru bărbați și cea pentru femei puteau, ba mai mult, trebuiau să coexiste.

— E vorba de tărășenia asta, în legătură cu Lopez, doctorul care-i și spion, evreul portughez.

— Da, știu totul despre Lopez. Până și poeții cuminți mai aud câte o veste de la Curte.

— Regina nu acceptă în ruptul capului că Robin are dreptate în ceea ce privește trădarea lui. Ei bine, acum n-are încotro, trebuie să-l creadă.

Pe chipul lui de fetiță se citea înflăcărea, ardoarea cuiva care are privilegiul să se afle în miezul problemelor importante. Uitându-se la el, WS se simți foarte bătrân, foarte obosit.

— E condamnat împreună cu ăștilalți doi, Tinoco și Ferrara, osândiți și ei. Cu toate astea, ca să-i facă în ciudă lui Robin, nu vrea să permită executarea sentințelor.

— Până pleci, aș avea și eu o vorbuliță, dacă se poate, spuse WS cu glas tărăgănat.

— Hai, zi repede.

— Cred că nu mai sunt bine-venit aici.

— Poftim? făcu Harry, rămânând tablou. Ți-am zis eu că n-ai mai fi bine-venit?

— Nu. Îl mai aud însă vorbind pe secretarul tău. Cred că l-am dezamăgit.

— Florio e dezamăgit de toți și de toate, spuse Harry, izbucnind în râs. Florio e Florio. Și, în plus, secretarul meu, nimic mai mult. Își țuguie buzele, bosumflându-se, trecând rapid de la o stare de spirit la alta: Dar n-o să tolerez așa ceva. Acuși îl chem aici.

— Nu, nu, stai puțin. Cred că domnia sa, mama ta, a stat de vorbă cu Florio. A vorbit și cu tine?

— Mi-a spus câteva lucruri, luându-mă cu binișorul, răspunse Harry frecându-și bărbia. A pomenit de timpul pierdut cu sonetele, ce par să fi

avut asupra mea efectul contrar celui pe care și l-ar fi dorit ea. Ei, e și ea o mamă, acolo, nimic mai mult.

— O mamă care nu-l mai vede cu ochi buni pe prietenul băiatului ei de când acesta a încetat să mai scrie sonete despre îndatorirea ta de a te căsători. Și cred că vulpoiul de Jupân Florio a mirosit ce se-ntâmplă cu noi.

— Florio e prins până peste cap cu dicționarul la care lucrează. Cred că-ți faci prea multe griji.

WS oftă adânc.

— Totul sugerează că ar fi bine să plec. M-am gândit mult. Prin asta nu vreau să spun că renunț la prietenia noastră, căci întotdeauna am să fiu ceea ce-ți dorești să fiu, ce îți dorești tu, aia-mi doresc și eu. Mi-am ales însă o meserie și, odată cu redeschiderea teatrelor, trebuie să mă țin de ea. Unii, văzând că-s poet, uită că sunt actor. Ei bine, un actor nu poate locui aici – și întinse o clipă mâinile, arătând spre perdelele brodate, cristalele, ornamentațiile din aur.

— Despre asta o să discutăm altă dată, zise Harry cu un aer plictisit și obosit. Faci prea mult zgomot pentru un flecușeț.

— Și mă tem că, într-una din zilele astea, până și tu o să-mi spui că prietenii tăi fac bășcălie pe chestia că ții un actor pe lângă tine. Iar sir Jack și lord Robin, vrând-nevrând, o să însemne pentru tine mai mult decât amărâtul de Will. Deocamdată încă trebuie să mă afirm, să arăt lumii ce pot. E ceva să ai un condei bun, dar înseamnă mai puțin decât să ai o moșie. Trebuie să muncesc, să strâng avere.

— Ai dragostea mea, zise Harry râzând.

— Trebuie să ți-o plătesc. Și trebuie s-o plătesc scump.

Veni însă și vara, iar *Necinstirea Lucreției* silui simțurile cititorilor ei rafinați, îi cuceri, administrându-le, cu istețime, trandafiri și caprifoi, chiar dacă mulți considerară că are o morală mai sobră, o viziune mai rigidă și mai matură asupra virtuții decât în poemul anterior (nu a virtuții părelnice a inocentului, ci a virtuții dobândite odată cu cu experiență de viață). WS aflase că actorii care altădată se numeau Oamenii Lordului Strange, iar acum își ziceau Oamenii Lordului Șambelan, și-au unit forțele cu Oamenii Lordului Amiral și joacă împreună la Newington Butts, dar lucrurile merg prost. Piesa lui plină de atrocități romane și cea cu îmblânzirea unei scorpii

au fost prezentate cu teatrul aproape gol, în fața câtorva spectatori care căscau de le trosneau fălcile de plictiseală. Îi conveni să rămână, pe mai departe, poetul; teancul de sonete din sipetul de camfor deveni tot mai gros. Erau poezii cu care niciodată n-o să-și câștige renumele de sonetist; erau scrise pentru un singur cititor. Sidney și-a povestit lumii întregi iubirea dezastruoasă pentru lady Penelope Devereux, sora mândrului Robin, care, între timp, a ajuns sărăntoaca de Penny Rich⁷⁰; Daniel și-a publicat *Delia*, iar *Ideea* lui Drayton umblă din mână-n mână; însă, deși circulă zvonuri despre „dulcile sonete citite de prietenii apropiați” ai domnului WS, acestea n-au voie să ajungă la cunoștința lumii întregi. Unele lucruri trebuie să rămână secrete.

Și totuși, într-o zi fierbinte de iunie, Harry îi spuse:

— O să mergem împreună. Te duc să vezi cea mai bună piesă din lume.

— Piesă de teatru?

— Poți să-i zici și așa, veni, plin de însuflețire, răspunsul. Gata cu întrebările!

WS nu l-a mai întrebat nimic.

— Bate, de departe, orice poveste de-a ta plăsmuită în stilul lui Seneca. Încă n-are titlu. O să-i dăm noi unul după vizionare.

— Ce trupă o interpretează?

— Ah, cred că i-am putea zice Oamenii Reginei, răspunse Harry, râzând înfundat. Am poruncit să vină caleașca. Hai.

— Mai am de compus doar distihul final al acestui sonet...

— Aș, poate să aștepte. N-avem voie să pierdem începutul.

WS se simți, ca în multe alte rânduri, caraghios călătorind, de la Holborn spre apus, în caleașca bogat ornamentată, cu patru suri înhămați, care săltau maiestuos. Perdelele caleștii erau trase, pentru a nu permite prostimii să se zgâiască înăuntru și pentru a nu lăsa nici soarele să ardă pielea palidă a lui Harry. Dădu la o parte perdeaua doi-trei centimetri. Văzu cete-cete îndreptându-se spre vest, lumea urla, molfăia pâine și bucățele de cârnați cu usturoi, unii erau înarmați cu câte o butelcă, să-și stingă setea provocată de vipie – plebea, gloata, norodul.

— Am impresia, spuse el domol, că ne îndreptăm spre Tyburn.

— Ooof, nu-i cu puțință să am și eu un secret față de tine. Tyburnul

montează astăzi un spectacol cu totul special. Robin se umflă-n pene și are toate motivele s-o facă. S-a vădit faptul că el a avut dreptate și Regina s-a înșelat. Maimuțică ăla de doctor al ei a primit din Spania un giuvaier uriaș. Mai sunt și cei doi care au fost trimiși să-l câștige de partea lor. Ei bine, de-acum încolo n-o să mai trădeze pe nimeni.

— Ar fi trebuit să-mi spui unde mă duci, spuse WS plin de obidă. Nu-mi place să văd chestii de-astea.

— Micul, nevinovatul Will. El, care îl face pe Tarquin să se repeadă la Lucreția, iar în Titus se-ntâmplă tot ce poate visa mai urât lumea jengoasă. Ei bine, nu-ți poți separa chiar într-atât visele de starea de veghe. Dacă-ți place să visezi, suportă și realitatea.

— N-am să mă uit.

— Ba da. Vei sorbi din ochi tot spectacolul, până la drojdie.

Înaintau cu oarecare greutate pe pavajul străduței strâmte, cu prăvălii și case ce păreau gata să se dărâme în orice clipă; auzeau tropăitul încurcat al cailor, mulțimea batjocoritoare, simțeau cum se freacă echipajul de gloată. Surugiul îi biciui pe cei ce se apropiau prea mult și speriau caii sau pe cei care pipăiau alama strălucitoare harnașamentul lustruit; lacheii în livrea le aruncau vorbe grele. Răsunară țipete de durere și gemete, dar prostimea își vedea lungul nasului. Când ajunseră la Tyburn, dădură perdelele la o parte, să lase înăuntru lumina și, odată cu ea, vederea unei mulțimi sinistre, puse pe sărbătorit, a unei gloate asudate, cu ochii mijiți sub soare. Se strânseseră deja o droaie de trăsurile nobiliare, cei înveșmântați în strai bogat, elegant se cățăraseră pe acoperișul unora dintre ele sau își dăduseră jos lacheii de pe locurile lor; târgoveții, în ținută mai sobră, stăteau, ceva mai sobri, în birjele lor. Toată lumea stătea și aștepta.

— Uite-l pe Robin colea, spuse Harry coborând din caleașcă. E ziua lui triumfală.

Și, într-adevăr, așa și era. Cu patru ani în urmă, Essex a fost cel care s-a folosit de serviciile lui Lopez ca agent, căci nimeni din toată Anglia nu știa mai bine decât el tot ce mișcă în cele două state din Iberia. Lopez însă îi oferise informațiile mai întâi Reginei și abia pe urmă lui Essex, iar lumea de la Curte îl luase în derâdere pe Essex, furnizorul de informații învechite. Au urmat această ură față de Lopez acuzațiile îndreptate împotriva lui și, din

nou, ironia Reginei; ba mai mult, Regina l-a și pus la punct: adică, doctorul Lopez cumpără otrăvuri puternice cu galbeni spanioli, nu-i așa, hotărât s-o omoare? Otrava nu există decât în mintea prostuță și obraznică a lui Robin, iar nu în trusa medicală a maimuțelului de jidan al Reginei. Au trecut patru ani de trudă și rea-voință care, iată, culminează, într-o strălucitoare zi de iunie, cu acest spectacol.

— Triumfală, repetă Harry. Mă duc la el.

Essex și ciripitorii lui beau vin și râdeau în veșmintele lor superbe.

— N-ai decât să stai aici și să-nchizi ochii la tot ce-o să se-ntâmples, îl împunse Harry rânjind.

Văzu copacul. Ajutorul călăului, ghemuit pe eșafod, fixează o scândură, bătând în ea zdravăn cu ciocanul. Călăul, mascat, cu brațele-i vânjoase încrucișate, se învârte de colo-colo, plin de sine, ca Alleyn, un Alleyn ce nu are câtuși de puțin nevoie de slava cuvintelor. Eternele găi se rotesc în văzduhul pur, albastru, străveziu, deocamdată neîntinat de muritori. De departe răzbat niște urlete. Se apropie săniile trase pe pământul uscat, ridicând nori de praf ce stârnesc tusea mulțimii. Unul dintre cei care trag la ham, cu o moacă de idiot știrb, își salută prietenii căscând gura neagră, abia răsuflând. Cei legați fedeleș pe sănii sunt luați în bășcălie, scuipați, o tânără femeie din fața lui WS începe să țopăie, pe de o parte, ca să vadă mai bine, iar pe de alta, cuprinsă de febra așteptării. Părinții își saltă copiii pe umeri. Alte câteva ajutoare de călău aduc un uriaș ceaun metalic și patru cazane cu apă fierbinte. Lumea izbucnește în urale când apa aproape clocotitoare este răsturnată în ceaun, cu stropi ce sar în toate părțile. Unul dintre haidamacii care au adus cazanele se preface că vrea să verse un jet de apă clocotită peste spectatorii din imediata apropiere a copacului; aceștia o iau la fugă bulucindu-se, râd zgomotos când îi zăresc rânjetul. Săniile au ajuns la capătul drumului. Iar acum...

Acela-i Noko. Cum zici că-l cheamă? Noko, nu, Tinoco. Un nume străin, păgân. El va fi primul. Iar acum, lui Tinoco, acestui bărbat oacheș, ce tremură ca varga, i se smulge cămașa albă de pe trup în timp ce este dezlegat, cu gesturi brutale, de pe sanie. Călăul își înalță spre soare cuțitul proaspăt ascuțit și proaspăt lustruit; lumea face aaaaaaaa! Deși el e călăul, nu cade în sarcina lui să prindă în laț gâtul lung, subțire; asta e treaba

primului ajutor. Poticnindu-se, căzând din picioare de frică, acompaniat de hohotele de râs ale mulțimii, Tinoco e mânat în sus pe scară, urcă, dârdâind, treaptă după treaptă. În spatele lui, în spatele spânzurătorii propriu-zise, pe o estradă îngustă, pe un eșafod înălțat pe eșafod, îl așteaptă gâdele-hingher. E un tânăr viguros; deschide gura, spunându-i ceva mășcări victimei în timp ce-i petrece juvățul de cânepă în jurul grumazului. Iar apoi, WS observă buzele victimei mișcându-se, parcă rostind o rugăciune; mâinile tremurătoare dau să i se împreuneze într-o ultimă rugă, dar nu izbutesc. Fără veste, lațul se întărește; în tăcerea care se lasă în clipa când mulțimea rămâne cu răsuflarea tăiată, se aude clar horcăitul deznădăjduit al spânzuratului. Al doilea ajutor al călăului îi trage brusc scara de sub picioare. Picioarele se zbat o clipă în aer, dar ochii continuă să-i clipească. Asta da, artă, cu mult mai precisă decât cea a lui WS: călăul-șef se apropie cu cuțitul, o limbă de foc în soare și, până să trosnească gâtul, spintecă trupul de la inimă până sub vintre dintr-o singură mișcare, își mută rapid cuțitul din mână dreaptă în cea stângă, iar apoi își vâră pumnul pătat în trupul ce se leagănă. Primul ajutor ia cuțitul de la stăpân și îl șterge cu grijă, cu o bucată de pânză curată, urmărind, între timp, măiestria hăcuiii. Mâna dreaptă se retrage, plină de sânge ce picură, ridică, s-o vadă toată lumea, o inimă în învelișul ei de grăsime; apoi, brațul stâng dispare și re apare înfășurat într-o încâlceală de mațe. Mulțimea jubilează; fata din fața lui WS țopăie și aplaudă; un țânc ținut pe umăr de taică-său își sughe, indiferent, degetul, nu pricepe nimic din toate astea, din lumea celor mari. Sângele se revarsă, țâșnește șuvoi și, la lumina soarelui ce iese dintre nori, blazoanele nobiliare somptuoase sclipesc orbitor. Iar apoi (pentru că ștreangul trebuie refolosit) lațul este slăbit, cadavrul este ținut în sus în timp ce sângele continuă să șiroiască, iar strânsoarea juvățului se lărgeste. Călăul aruncă inima și mațele în ceaunul clocotit, își curăță cu degete agile crustele ce încep să i se formeze pe brațe, apoi și le șterge, pe nespălate, cu prosopul. Mulțimea murmură încântată, cuprinsă de-o înflăcărare neostoită, că doar urmează la rând încă două victime. Călăului responsabil cu ștreangul i se înmânează o toporișcă cu coada scurtă și tăișul tocit prin comparație cu instrumentul agilului artist de mai devreme, dar, totuși, ascuțit când crapă oasele în timp ce hăcuiește cadavrul, separând de trup capul, mădularele.

Trunchiul golit de măruntaie este ridicat o clipă în văzul lumii, iar apoi toate bucățile astea de om sunt aruncate într-un coș.

Vine la rând Ferrara, îndesat și greoi, carnea îi tremură pe pieptul dezgolit, păros, în timp ce este săltat în sus, bărbia triplă, gușată îi tresaltă spre bucuria gloatei, își învârtă ochii în cap ca o păpușă lipsită de simțire. Iată o comedie în genul celei practicate de Kemp. Ferrara guiță ca porcul, îi dă înainte cu un Nu nu nu nu fonfănit în timp ce este împins pe scară, icnind înfricoșător, din toți rărunchii, în clipa când i se petrece lațul în jurul gâtului scurt și gros. De data aceasta, călăul-șef întârzie o clipită cu cuțitul; Ferrara este deja mort când vârful cuțitului se înfige în el. Drept consolare, lumii i se arată o inimă uriașă, înecată în grăsime, de-o mărime exagerată, de zici că-i un ficat de găscă, din ea picură stropi de trădare trădare trădare; mațele par să nu i se mai termine, zici că-s o veșnicie de cârnați rozalii; mulțimea se apucă să urle de încântare văzând comedia asta a grăsimii mădulelor hăcuite.

Și, în sfârșit, iată felul principal al acestui prânz copios. Doctorul Roderigo Lopez, jidan, Machiavel, mărunțel, tuciuriu, care turuie și dă din gură întruna, ca un maimuțoi. Să nu aibă parte de nici un strop de demnitate în ceasul morții; dezbrăcați-l la pielea goală. Iată că ai parte de o zi de joi pe cinste; ia uite-l, e aidoma tuturor străinilor, când vine vorba de onstromentul plăcerii. Lopez se roagă țipând din răspuțeri, într-o limbă necunoscută, limba lui. A, e clar, i se roagă Diavolului, căci nu e Adonai numele străin al lui Scaraotchi? Iar apoi, în engleza stâlcită, vorbită de străini:

— Îmi jubeșc Rejina. O jubeșc la fel de mult ca pe Jeșuș Krist...

Mulțimea se tăvălește de răs, dar, în același timp, e indignată la culme: maimuțoiul ăsta străin, în pielea goală, se roagă, rostește Sfântul Nume în goliciunea lui, răcnind în gura mare, cu scula aia babană a lui, ce mult își iubește el Regina. Lichidați-l, dar nu prea lent. Iar în clipa aceea, *in articulo mortis*⁷¹, din trup îi țâșnește altceva, nu sânge. Îngroziți, părinții acoperă ochii copiilor. Sfârtecați-l sfârtecați-l sfârtecați-l. Măinile călăului se aburesc de trudă. Apoi, se apucă să toace cadavrul cu toporișca, de zici că vrea să-l mărunțească.

După cum i s-a spus dinainte, WS urmări tot acest spectacol, sorbind priveliștea însângerată până la drojdie. Apoi, cu privirea înfricoșată (de

parcă ar fi privit în oglindă), îl zări pe Harry râzând, făcându-i semn că se duce să bea împreună cu Robin, prietenul său triumfător, că el, Will, poate să se întoarcă acasă cu trăsura. Făcu drumul de întoarcere cu simțurile complet amortite, de parcă ar fi fost dus la propria lui execuție. Mulțimea era sătulă, istovită, purificată, eliberată, se destrăma în grupuri familiale potolite, ce se îndreptau spre liniștea din casele lor.

WS se trezi zdruncinat zdravăn dintr-un vis despre Grădina lui Paris. Visase sângele dulăilor ce chelălăiau de durere, hărtăniți de urs, cu mormăitul lui sinistru, o maimuță ce călărea un câine, dar a fost prinsă de copoi, care au făcut-o bucăți-bucăți și au mâncat-o plini de lăcomie, un băiețel care plângea fugărit de un urs, cu urmele ghearelor pe țeastă, de unde stătea să țâșnească șuvoiul purpuriu. Grădina lui Paris era Grădina Paradisului, căminul scumpei inocențe: așa i se arătase lui în somn. Din brațele somnului l-a smuls Harry, care era beat și râdea în hohote, ținând o lumânare într-un sfeșnic de argint.

— Și ia zi, tăicuțule, cum fu? Ți-a plăcut spectacolul din loja lorzilor? întrebă el punând sfeșnicul pe servanță.

Înrourat, irezistibil, creat de Dumnezeu înainte ca Dumnezeu să fi creat morala, se aruncă în patul poetului, venind direct din Grădina Paradisului, deschizându-și inima. WS reuși să-i reziste în această noapte. Își trase pledul peste cap, dârdâind, și spuse:

— Sunt frânt de oboseală. Mă doare.

— Te doare. Are să te doară. Mai întâi, atârănarea în ștreang, apoi eviscerarea. Râse încetișor: Astă-seară am fost la gagici. Dar nu la Islington, nț. Ai avut dreptate în privința hangitei din Islington. Și am fost cu pițipoancele astea, iar pe urmă mi-am adus aminte de tăicuțul meu singur-singurel acilea.

Îl apucă cu o mână de chică pe WS, de părul mătăsos și încă lung la spate, dar cu început de chelie în față. Trase cu putere.

— Lasă-mă. Dă-mi pace. Mă doare.

— Ahă, exact cum mi-am dorit. Iar acum o să te doară și mai tare.

Îl trase din nou. WS se răsuci, încercând să apuce mâna care-l trăgea de păr. Spuse:

— Am momente când nu simt nimic în afară de ură. Ură și deznădejde.

— Îhî, hai să avem parte de ură. Dar numai ură, fără deznădejde. Ură ură ură. Avea unghiile lungi; și le înfipse pe toate în pieptul dezgolit al lui WS: Lasă-mă smulg ce-i înăuntru.

Și cele cinci unghii se înfipseră adânc, cu o mișcare lentă, răsădătoare. WS urlă de durere și îi prinse și această mână. Ținu în mâini mânuțele acelea delicate, de domnișoară, le strânse tare și spuse:

— Dacă nu sunt lăsat în pace, mai bine mă duc să-mi caut o cameră la vreun han.

— Nici vorbă, ai să rămâi aici. Eu, stăpânul tău, îți dau această poruncă.

WS slăbi strânsoarea, după cum era obligat să procedeze de fiecare dată. Iar Harry deveni un agresor îndrăzneț.

— Să mori, să mori.

Moartea are să vină mai târziu și are să fie însoțită, după cum anticipa WS cu amărăciune, de o silă de sine insuportabilă.

69 Ferdinando Stanley, lord Strange (n. 1559), primul protector al lui Shakespeare, a moștenit titlul de conte de Derby în noiembrie 1593, dar a fost asasinat prin otrăvire, fie de către iezuiți, fie la ordinul Consiliului Secret al Coroanei, în aprilie 1594.

70 Sir Philip Sidney (1554-1586), curtean, militar și poet, i-a dedicat ciclul de sonete *Astrophel și Stella* foarte tinerei Penelope Devereux (1563-1607), sora lui Robert Devereux, conte de Essex, care s-a măritat, împotriva voinței proprii, cu lordul Rich.

71 În strânsoarea morții (în limba latină, în original).

V

— Ți-am spus eu că aici o să ajungem. Ți-am spus tot timpul. Cu toate astea, ai ținut-o tot pe-a ta.

Harry se apucă să ție și dădu cu cartea de pământ. Era o cărțuție subțire, prost legată, coperta îi era deja pe cale să se desprindă. Calm, cu o mie de motive de bucurie în suflet, WS o ridică de pe dușumea. Era un poem anonim, intitulat *Willobie His Avisă sau Adevărata imagine a unei fecioare sfioase și a unei soții caste și credincioase* – anonim, dar își închipuia cine l-a scris sau, cel puțin, cine se află în spatele născocirii lui. Nu avea destulă greutate ca să fie al lui Chapman, era subțire de tot; mai probabil, el le-a vândut tema unor bețivani de scribi, vreunor masteranzi. Succesul vânzărilor era garantat. WS dădu pagină după pagină până ce ajunse la o bucată de proză la fel de greu de digerat ca și pâinea neagră cu brânză:

„...HW, fiind subit atins de contagiunea unui acces de țăcăneală, de cum dă cu ochii de A, suferă o vreme în secret, însă, neputând să îndure pe termen lung dogoarea arzătoare a unei toane atât de înflăcărate, îi trădează secretul suferinței sale prietenului său intim, lui WS, pe care, nu cu mult timp în urmă, îl chinuise patima pentru aceeași...” Nu e câtuși de puțin adevărat, însă sub toate saltelele astea de vorbărie se ascunde un bob de adevăr. E o poveste despre o crâșmăriță fidelă și frumoasă, soția unui hangiu, ar zice el, care rezistă la toate atacurile îndreptate împotriva virtuții sale. Cine altul ar putea fi HW, dacă nu Henry Wriothesley? Și, pentru stabilirea identității lui WS, sunt și câteva înțepături hâtre la adresa meseriei lui de actor: „...să vadă dacă altcineva ar putea interpreta rolul mai bine decât el însuși... să se ajungă la un final mai fericit cu noul actor decât în cazul celui mai vârstnic... în timp, această Comedie pare să se fi transformat într-o Tragedie, din cauza situației delicate și firave în care a ajuns HW...” Iar aici, de bună seamă, ceva mai pe șleau: „...diferitele și numeroasele schimbări de dispoziție și ispitele pe care WS le-a descătușat de sub obrocul Rațiunii pot urzi...”

— Acum te poți aștepta la cleveteli, zise WS punând cărțuția pe masă, lângă sipet.

Afară, frunzișul platanului se îngălbenea. Rândunelele ciripeau în stoluri

zgomotoase. Încă o toamnă, una uscată, dar, probabil, sfârșitul servitudinii lui. Nu a prieteniei, nici vorbă de-așa ceva. Se simțea la fel de apropiat de stăpânul său ca și de propriul său fiu sau de el însuși. Totuși, sfârșitul giugiulelilor, al iubirii secrete, pe care exaltarea violentă și ura de sine resimțite în iunie au părut să o stingă. Își zicea că așa trebuie să se întâmple. Cât despre Harry, el era, fără ocolișuri, tot mai prins de Frumusețile Reginei. WS îi răsuci și mai adânc cuțitul în rană, zicându-i:

— Fără doar și poate că o să i se raporteze și domniei sale lordului Burleigh.

La care Harry schiță un zâmbet de om într-o dungă și răspunse:

— Ah, lordul Burleigh știe tot. A bătut cu pumnul în masă și mi-a dat un ultim avertisment.

— Avertisment? Când s-a întâmplat asta? întrebă Will, care în ultimele săptămâni fusese prins cu alte treburi, ce țineau de actorie.

— Mi se acordă ultima șansă. Ori mă însor cu scumpa lady Liza, lua-o-ar dracu' cu mutra ei buboasă cu tot, ori plătesc o amendă. Iar amenda e socotită o despăgubire pentru sufletul distrus al tutorelui meu și pentru timpul irosit de târfa asta buboasă.

— O amendă? Bani? Trebuie să plătești bani?

— Cinci mii de lire.

WS scoase un fluierat ce exprima consternarea vulgară a unui meșteșugar din Stratford.

— Și ce-ți propui?

— Ei, o să fac rost de bani. N-o să-mi fie ușor, însă prefer să plătesc de zece ori pe-atâta decât să-mi împletesc picioarele goale cu ale ei. Refuz să mă însor.

— S-ar putea să te trezești însurat, chiar și împotriva voinței tale, dacă-i adevărat ce-am auzit, spuse WS cu băgare de seamă. Dragostea e plăcută, însă firea are grijă ca ea să aibă urmări ce n-au nimic sau prea puțin de-a face cu dragostea.

— Nu-ți mai compara trecutul propriu cu viitorul meu. Dacă pe tine te-au silit să te-nsori prin dezvelirea unui pânțec rotunjit, nu-nseamnă că...

— Nu zău! Marii seniori sunt mai altfel decât mănușarii din Stratford?

Harry se duse la masa cu vinuri și își turnă în potir vin roșu-sângerieu, cu

fier, de Vaugraudy; îi plăcea soiul ăsta; în ultima vreme chipul i se mai rumenise nițel; nu-și servi și prietenul.

— Cred că nu se cade să-mi vorbești așa, spuse el. Am momente când simt că dezastrul mi se trage de la prea multă familiaritate. Nu de la nesupunerea față de cei mai presus de mine, ci de la propriul meu comportament față de... Aș, nu contează, și bău cu sete.

— Niciodată n-ai avut vreun motiv, spuse WS, și nici n-ai să ai vreodată să te plângi că aș fi fost lipsit de tact. Nu te-am târât niciodată prin cârciumi. Atunci, la Islington, am încercat să-ți tai, cu o păcăleală, pofta de aventură. N-aș putea fi vreodată atât de neghiob încât să mă pun într-o postură în care să încasez, pe bună dreptate, un perdaf. Suntem prieteni când suntem singuri și, atunci când suntem în societate, îți sunt un însoțitor la fel de cuminte cum e și Jupân Florio. Iar de-acum îmi voi înceta această calitate. Cartea asta îmi spune ce am de făcut, zise el, ținând *Willobie His Avis* cu două mâini, ca și cum ar fi vrut s-o rupă în două. Zici că acum ai nevoie de cinci mii de lire. Ce n-aș da să am o situație care să-mi permită să ți le ofer eu. Nu faci bine că îți dai la ipotecat pământurile strămoșești. Mă duc să caut o cale mai substanțială de-a face bani, că nu se fac din poezie drăgălașă. Când o să ne reîntâlnim, va trebui să fim, mai degrabă, pe picior de egalitate.

— N-ai cum să ajungi pe picior de egalitate cu mine, zise Harry cu un fel de rânjel vulpesc. N-ai să-ți câștigi în veci titlul de conte. Rangul de conte nu se obține în teatre, prin speculă cu făină pe timpul foametei sau prin executarea silită a unor ipoteci. Diferența de clasă se păstrează și nu poate fi luată cu una-cu două.

Își mai turnă vin, dar de data asta îi oferă o cupă și prietenului său. Acesta clătină din cap și zise:

— Prevăd că o să vină și ziua când aurul o să poată cumpăra orice. Cetatea este deja cârmuită de aur. Prevăd că va veni ziua când familii de nobili în straie peticite vor căuta să se alieze cu familii jechoase de negustori. În ceea ce mă privește, ascensiunea mea se va opri la rangul de gentleman. Pe tine, ascensiunea te poate duce doar la dezastru.

— Adică?

— Nu spun mai multe, dar să-l luăm, de pildă, pe lordul Essex.

— N-am de gând să urmez pilda lui și pe-a nimănui! izbucni Harry pe nepusă masă. Și nu tolerez ca niște marțafoi de la țară să discute despre marii seniori ca și cum aceștia ar putea fi judecați de către niște oameni de rând. Joacă-te cu piesele tale și lasă problemele de stat pe seama oamenilor de stat!

— Așadar, domnia sa lordul Essex nu mai e doar militar și curtean, ci, mai nou, și om de stat? Și care va fi următoarea treaptă?

— Cred că ar fi bine să pleci în clipa asta, spuse domnia sa lordul Southampton. Și ia și cărțulia aia de rahat cu tine. O să ne-ntâlnim diseară, când, poate, o să avem amândoi mintea mai limpede.

La care WS răspunse surâzător:

— Ehe, domnul meu, am alte treburi. Treaba unui actor. Măine însă voi fi la dispoziția domniei tale dacă vei binevoi să mă vizitezi la mine acasă. Uite, am scris pe coala asta casa și strada. Bishopsgate nu-i departe de Holborn.

Harry azvârli încă o dată cartea, de data asta luându-și prietenul la țintă. Coperta care stătea să se rupă se și rupse; era o legătură ieftină, lucrată prost, nu opera lui Richard Field, celălalt stratfordian în ascensiune.

Acum sunt departe de fluviu. La nord de numeroasele clădiri semețe, spațioase, construite pentru negustori sau oameni de aceeași condiție cu aceștia. Chiar la nord de zidul cetății și de frumoasele case de vară situate la nord de zid. Ce aer curat e în Shoreditch. The Theatre e un teatru în aer liber mai fain decât The Rose. Burbage e, la orice oră din zi, un om de afaceri la fel de bun ca Henslowe și, în plus, actor bătrân, deși, din câte-mi dau seama, nu are cine știe ce talent. Fiu-său, în schimb, fiu-său, acest Richard, promite. Poate să ajungă mai departe decât Alleyn. Giles Alleyn, de la care a luat pământul bătrânul Burbage, o fi rudă cu Ned? Tot ce se poate. Asta s-a întâmplat în '76. L-a primit în arendă pe douăzeci și unu de ani. O bucată de pământ plină de bălării și rahat de câine, ba chiar, zice-se că s-ar fi găsit acolo și scheletul unui om. O hârcă ce le-a rânjit în nas inspectorilor funciari. Iar acum găzduiește un teatru frumos. Douăzeci și unu de ani, ia să vedem. Până-n '98, înseamnă încă patru ani. O să le reînnoiască Alleyn arenda? În locul lui, eu nu le-aș reînnoi-o. Dar, de bună seamă, mai mult contează trupa decât teatrul în sine. Oamenii Lordului Șambelan. Dă bine.

Richard Burbage, John Heminges, Tom Pope, Harry Condell. Cât despre Will Kemp, o fi adevărat? Din totdeauna am fost împreună, cei doi Will. El însă preferă vechiul stil de joc, cu privirile alea deșănțate și cu improvizația în locul versurilor uitate sau nicicând memorate. E cam prea porcos și se consideră prea isteț ca să țină cont de prețiozitățile exagerate ale unor poetași. Și totuși, are lipici la public. E nevoie de această priză la public, de sânge și crime (păi, așa și e, așa e lumea, am să fiu și eu așa cum e lumea) pentru acest Dick Burbage, iar pentru Kemp e nevoie de râsetele prostimii când câinele lui Lance se pișă pe stâlpii ce susțin scena. Să le umflăm banii tuturor, inclusiv micuților seniori care-și notează metaforele mele pe tăblițele lor. Acum, Oamenii Amiralului de la vechiul The Rose au mai curând un han decât un teatru construit anume pentru reprezentații și, cu toate astea, își au repertoriul lor – *Faust*, *Evreul din Malta*, *Tamerlan*, *Guise*, ah, o grămadă. Și pe-ale mele, *Harry* și *Titus* și *Scorpia* și făcătura aia de pseudo-Plaut și... Se cheamă că, în clipa de față, trebuie să iau viteză de-acum până la Crăciun. Să nu ratez nimic, să iau totul. Dacă un amărât de medic jidov rămâne, până și postum, nemernicul preferat al mulțimii, ei bine – *Christophero gratias*⁷² – o să capete un evreu plasat în Italia machiavelică; iar Italia e potrivită și pentru piesa asta cu războiul dintre două familii (ei, are la bază poemul slăbuț al lui Brooke), care-i și despre prietenii lui Harry, frații Danvers, și războiul purtat de ei cu alde Long. Mda, o să apară numele de Montague, numele de familie al conților de Southampton. Mai avem și *ZCI* pe partea de comedie.

O parte din acțiuni convenită unui actor, o parte întreagă (doar au nevoie de mine, păi, nu?) ar fi un început ca lumea.

Să-mi trag sufletul, să trag o dușcă, pentru că, suflete, iat-o, vine. Tocmai dă să intre. A zărit-o prima oară în timp ce pleca din Bishopsgate, trecând prin Houndsditch, pe Camomille Street, prin St Helen's Place, pe lângă St Helen's Church. Ea s-a dat jos din trăsură în dreptul unei case de lângă St Helen's, cu chipul acoperit de un voal, însoțită de servitoarea ei fără vâl. Adierea răcoroasă a toamnei i-a săltat o clipă voalul; a văzut-o. A zărit un chip pe care soarele îl binecuvântase cu auriul lui. Îi reveni în minte, cu jenă, o altă toamnă, o toamnă la Bristol. Fusesse dat afară în șuturi din cuplăraiul unei coațe negrese, fiindcă nu avusese câțiva arginți zornăitori în

buzunar. Acum lucrurile stau altfel. Totuși, femeia asta nu-i o ștoarfă, o vânzătoare de pârhoale. Caleașca e proaspăt vopsită, cei doi roibi bine țesălați. Vizitiul grăsan coborî plin de demnitate, trosnind din toate încheieturile. Ușa casei se deschise lăsându-l să vadă, o clipă doar, bogăția din interior – un portret cu ramă aurită atârnat pe peretele antreului, o masă cu un sfeșnic de argint. Iar apoi s-a închis peste năluca sa sau întâmplarea din trecutul lui. Să-și fi imaginat totul? Repetau *Romeo* la The Theatre când, într-un moment de răgaz, în pauza de bere, l-a întrebat de ea pe bătrânul James Burbage, care o cunoștea; știa tot ce mișcă în Shoreditch și-n împrejurimi. Acesta i-a povestit în stilul lui repezit, pe nerăsuflata:

— Cîrclă tot felul de povești despre originea ei. Din spusele ei (sau, cel puțin, așa se zice) reiese că ar fi fost adusă din Indiile de Est de către însuși Francis Drake, la bordul lui *Golden Hind*⁷³, care este acum expusă la Deptford. Se spune că și tatăl, și mama ei erau un fel de mauri nobili, de prin părțile acelea, și că au murit într-una dintre luptele date de oamenii lui Drake, așa că a rămas orfană, plângea de mama focului și, de milă, au adus-o în Anglia, spre a fi, cumva, adoptată. Cîcă din Fondul Coroanei i s-ar fi alocat unui gentleman din Bristol o sumă de bani pentru creșterea ei, să poată fi transformată într-o lady englezoaică. Ei bine, englezoaică n-au cum s-o facă, eventual, doar, printr-un miracol. Cât despre lady...

— Bristol? Bristol ai zis?

— Lumea zice că Bristol, dar parcă poți să te iei după gura lumii! A locuit o vreme, fără doar și poate, în Clerkenwell, la Lebăda, de pe Turnbull Street, și s-a arătat destul de prietenoasă cu niște gentlemeni de la Grey's Inn⁷⁴. Acum are destui bani, se știe și treaba asta, dar nu putem decât presupune de unde provin. Din chiar spusele ei, s-ar părea că gentlemanul din Bristol, care i-a fost tată adoptiv, a murit și i-a lăsat oarece moștenire. Sună plauzibil, dacă ai auzit, cât de cât, despre negustorii de sclavi din Bristol. Adoptia și banii lăsați moștenire s-ar putea să fie un fel de așa-zisă penitență...

— Și cum o cheamă?

— Ah, are un nume străin, unul păgân, mahomedan, însă aici și-a luat un nume creștin. Mi se pare că am auzit spunându-i-se doamna Lucy. Aici, la The Theatre, a venit o singură dată, mascată, cu o punguță cu ierburi

aromate, cu tot dichisul, a stat în loja cu perdeaua trasă, ca orice creștină de rang înalt. Cred că are ca la vreo douăzeci și doi-douăzeci și trei de ani.

Nu era drept ca un vis din trecut să-i reînvie lui WS într-un moment în care era atât de preocupat să-și asigure un viitor tihnit. Mânat de curiozitate, nu-și putu împiedica picioarele să o apuce în direcția ei când porni la plimbare, încercând să descâlcească, în atmosfera dimineții de toamnă, o chestiune ce ținea de meșteșugul său. Clopotele de la St Helen îi reamintiră că, păgână, mahomedană sau ce-o fi, ea locuiește în apropierea bisericii. Oare la ce-l îndeamnă vreuna din porțiunile tainice, misterioase, ale creierului? Ce-o fi vrând să-nsemne femeia asta brună din casa aceea frumoasă? Poate că-i râvna lui timidă, din copilărie, de a dobândi averea mărilor populate de dragoni și a insulelor cu mirodenii. Iar tinerețea, propria-i tinerețe, pe care de-acum n-o mai putea retrăi decât în piese și poeme, îl obsedează de când s-a împrietenit cu Harry – o tinerețe scăpată de sărăcie și de-o meserie anevoioasă, cu o căsătorie pripită, cu o scorpie. Se visează cu zece ani mai tânăr, cu sabia sclipindu-i la șold sub razele dogoritoare ale soarelui, într-un scuar cu un havuz, un chipeș nobil nutrind o dragoste extravagantă. În oglinda din odaia lui nu vede însă decât un chip obosit, cu privirea vlăguită, o frunte cu un început de chelie ce se extinde în ritm galopant. Hârtia albă e mai măgulitoare decât sticla albastră. Își compuse ultimele scene, inundate de un lirism (ah, iubirea, tinerețea, iubirea) ce blochează, pur și simplu, mersul înainte al acțiunii. Păi, asta a fost maniera lui Greene și a lui Marlowe, mai apropiată de poezie decât de şușanea, de stilul cârpacilor. Își dorește, oare, prea mult – să fie și poet, și gentleman? În lumea asta nesigură, niciodată nu poate fi prea mult ceea ce pretinzi.

O revăzu, de data aceasta fără voal, într-o zi de pe la începutul lui noiembrie, în care toamna ziceai că-i primăvară. Trecu pe lângă casa ei și, înălțându-și privirea, o surprinse uitându-se lung, cu un fel de uimire, la auriul lăptos al dimineții, pe geamul deschis, cu coatele rezemate de pervaz. Brațele goale îi erau subțiri, dar plăcute privirii; avea umerii acoperiți cu un șal din lână albă, s-o apere de răcoarea de-afară; adâncitura dintre sâni i se zărea, clar și chinuitor, deasupra corsetului cu decolteul adânc. Cât despre figură, avea nasul acela gingaș-turtit pe care-l văzuse și la cealaltă, și buzele

groase. Ochii ei negri sunt plini de viață și exprimă voioșia, își spuse WS în sinea lui, dar pot fi lesne podidiți de lacrimi. Vorbea cu cineva care se afla în spatele ei și nu putea fi zărit de pe stradă, pesemne, cu servitoarea ei. Nu-i auzea cuvintele, dar o văzu surâzând oarecum malițios. E dezirabilă, fără doar și poate, dezirabilă. Rămase locului, uitându-se posac în sus. Ochii ei, care scrutaseră priveliștea străzii (câțiva țânci puși pe joacă, un grăsan cu moacă de turc călare pe un jugan alb, un tâmplar ce repara scaune), îi întâlniră privirea; el se strădui s-o privească în ochi; ea păru descumpănită, își întoarse cea dintâi privirea; închise geamul.

Iar apoi n-a mai văzut-o până ce n-a venit și n-a trecut Crăciunul, însă avea pe cap destule alte treburi care să-i abată atenția de la dorința de-a flirta (și totuși, trecând pe lângă casa ei, în mantia lui călduroasă, se întrebă unde o fi ea. O fi bolnavă? O fi plecat de tot? Oare n-a fost decât în vizită înapoi în Vest?): *Romeo* i-a făcut praf pe studenții colegiilor de drept, după cum era de așteptat; cei de la Gray au cerut să se joace la ei *Comedia erorilor* în timpul festivităților de Crăciun; în discuțiile extravagante ale elitei, The Theatre e numit Templul Muzei scumpului Jupân Shakespeare. Iar pe 4 ianuarie (a început să țină o combinație între jurnal și un carnet de însemnări de tot felul, așa că a reținut această dată) Harry a venit în vizită la el.

— Ah, exclamă Harry învârtindu-se prin odaia întunecoasă, în căutarea ulciorului cu vin, între noi s-a restabilit o oarecare amicitie! Draga de lady Liza urmează să se mărite cu domnia sa Conte de Derby, Dumnezeu să-i binecuvânteze pe-amândoi, că tare bine se mai potrivesc în prostia lor, așa că tutorele meu tralala zice că mă amendează cu mai puțin de cinci mii de lire. E bine că nu m-am grăbit să-i procur.

WS ciuli urechile la auzul acestor vorbe. Ar putea...? S-ar putea...?

— Se rupea în figuri aseară, la Gray, pungașul ăsta bătrân. Toți se rupeau. A fost ciorovăiala asta între colegiile Gray și Inner Temple, pesemne c-ai auzit și tu, căci nu piesa ta au pus-o pe butuci în Noaptea Erorilor, cum îi zic ăștia acum?

— Parcă am auzit ceva. N-am fost acolo în persoană.

— Cei de la Gray au jucat parodia asta, cu un regat condus de prințul de Purpool, și au invitat un fel de ambasador din Templaria – așa numeau în

piesă regatul celor de la Temple Inn. Au venit însă prea mulți, așa că ambasadorul a fost bumbăcit și cotonogit. Aseară însă au jucat o piesă cu măști, în care Graius și Templarius sunt din nou prieteni la cataramă, o aiureală. Prințul de Purpool le-a dat nobililor din regat mai multe porunci, spunându-le că trebuie să meargă cu toții la The Theatre, să-și desăvârșască mințile, lăsându-se instruiți de scumpul Jupân Shakespeare, povesti Harry pufnind în râs. Ah, s-a băut pe rupe. Am vomitat, n-am putut să țin în mine vinul ăla dulce.

— Arăți bine, ca de obicei.

— Îhî, dar aş arăta și mai bine dacă tăicuțul meu m-ar povățui să fiu mai serios.

— Sunt aici tot timpul, spuse WS zâmbind. Aici sau în atelierul meu. În ultima vreme ai treabă la Curte, nu mai ai timp de niște bieți actori.

— Mărturisesc, este la Curte una... Dar nu contează. Toate-s niște fățarnice. Își turnă din vinul lui WS, îl gustă și continuă: E aspru. Trebuie să-ți trimit niște vin de Canare. Nu-i din alea dulci. Bău, făcu o mutră acră și întrebă: Cine-i această stareță de Clerkenwell, despre care se vorbește atâta?

— Stareță?

— Ah, în timpul Festivităților de-aseară, de la Gray, am auzit ceva discuții despre o stareță care ține un padoc în Clerkenwell. Curată țăcăneală. Urma să găsească un cor de călugărițe, să cânte *Placebo* sau așa ceva, în Camera secretă a prințului de Purpool, cu ocazia încoronării sale. I-au dat numele de Lucy Negro sau o aiureală în genul ăsta.

Lui WS nu-i plăcu deloc ceea ce-i era dat să audă.

— Negro? Există o lady, aproape copilă, care locuiește pe lângă St Helen. O cheamă... se opri. Știu puține lucruri despre ea. În Clerkenwell există însă câteva negrese. Foarte bătrâne și jengoase, sifilitice, nu ți le recomand. Așa am auzit. Nu le-am văzut cu ochii mei.

— Nu prea te vezi cu nimeni în ultimul timp. Muncești din greu, să faci bani.

— Amândoi suntem ocupați, fiecare cu teatrul lui. Își țin răsuflarea și zise: E vorba să-mi cumpăr o cotă întreagă de acțiuni cuvenite unui actor, cum le zicem noi. M-am gândit, într-un rând, să vin la tine, să-ți cer ajutorul

prietenesc.

— Nu mă pricep deloc la acțiunile actorilor, orice-ar însemna.

— Sunt niște drepturi legale, în afacerea asta cu teatrul, care garantează că investitorul sau cumpărătorul lor obține o cotă proporțională din câștiguri. The Theatre merge bine și o să meargă și mai bine.

Harry își bău vinul până la ultimul strop.

— Mă bucur, zile el nepăsător. Sper să te văd prosperând mereu. Să nu uit să-ți trimit vinul acela de Canare.

WS își mărturisi oful.

— E nevoie de mai mulți bani decât am crezut. N-am știut la cine să apelez pentru bani. Am nevoie de-o mie de lire.

Harry fluieră a uimire.

— Oho, un teatru în aer liber nu mai e o simplă joacă. O mie de lire e o sumă frumușică, nu-i de colea, să o cauți într-o dimineață de iarnă.

— La cine aș putea apela în afara ta?

— Ah, spuse Harry zâmbind, parcă ziceai c-o să-ți croiești de unul singur drum prin viață și că, într-o bună zi, nobilii în zdrențe vor căuta să încheie alianțe cu familiile care dețin teatre.

— Nicicând n-am afirmat așa ceva.

— Am înțeles că noii bogătași nu urmează să se ajungă cerșind de la vechii bogătași.

— Este nevoie de capital. De unde să provină capitalul, dacă nu din pământuri? Cine stăpânește pământurile în această țară?

— Le stăpânim cei care le deținem.

— Pământul le-a aparținut la început tuturor. Cuceritorul⁷⁵ a venit, l-a furat și l-a parcelat. Nedreptatea asta n-o să țină la nesfârșit.

— Vorbești de nedreptate?

— Sunt unii care așa gândesc, zise WS roșind. Eu accept ierarhia, locul meu în societate și toate celea. Nu fac decât să-i cer, umil, ajutor unui prieten.

— O mie de lire. Cu titlu de împrumut?

WS răspunse precaut:

— De la un prieten nu-ți face plăcere să iei cu împrumut.

Harry surâse și spuse:

— Ți-aș pretinde o dobândă infimă – să zicem zece la sută.

WS îi întoarse zâmbetul:

— Cu o poliță care prevede ca garanție o livră de carne. Iar domnia ta să n-aibă nasul coroiat. Dă-o-ncolo de treabă, credeam că domnia ta e un fiu de nădejde al Adevăratei Biserici, care urăște camăta.

— Mă-ndoiesc că mai ai o livră de carne acolo, te-ai jigărit de când nu mai ești în slujba mea, zise Harry și întinse, brusc, mâna plină de giuvaiere spre WS – un tânăr care petrecuse toată noaptea, dar dimineața încă avea chef de joacă.

Se hârjoniră ca pe vremuri; vinul se vărsă pe scândurile goale, lustruite, ale dușumelei.

72 Muțumiri lui Christopherus (în limba latină, în original).

73 *Ciuta de aur*, celebra corabie la bordul căreia Francis Drake a făcut înconjurul lumii între 1577 și 1580. A fost transformată în exponatmuzeal, la Deptford, iar spre sfârșitul secolului al XVII-lea a fost dezmembrată.

74 Unul dintre cele patru barouri londoneze, la origine – în Evul Mediu și Renaștere – și colegiu unde se studia dreptul.

75 Aluzie la Wilhelm Cuceritorul, rege al Angliei între 1066 și 1087, care, prin registrul funciar Domesday Book, din 1086, a realizat o evidență centralizată a pământurilor impozabile.

VI

4 ianuarie

Nebunie, nebunie, nebunie curată. După plecarea lui H, numai ce apare Dick Burbage, în fuga mare, nădușit, în ciuda gerului de-afară, aducându-mi vestea că Oamenii Lordului Șambelan au primit poruncă să joace la nunta Contelui de Derby, precum și cea despre lady Liza cea pusă pe liber de către H. Coincidențele care sună atât de armonios aduc cu subiectul unei comedii, dar așa e viața, adesea așa-i, în chip vădit, așa că un autor de piese se simte un născocitor mai dibaci decât Dumnezeu ori Soarta ori cine-o fi conducând lumea asta nebună. Nebunia constă în scurtimea termenului acordat. În trei săptămâni de-acum, la Curtea de la Greenwich. Ei bine, să ne întindem la loc în patul nefăcut, de dragul unei coincidențe în plus, pentru că H mi-a dăruit niște cărți de pe poliță și una dintre ele era un Chaucer, și s-a deschis la duce, la marele Tezeu, care s-a cununat cu regina Hipolita, iar cealaltă era cântecul de cununie nou-nouț al lui Edmund Spenser, cu

*Să nu-i lăsați pe Pouke, pe-alți drăcușori,
Nici vrăjitoarele cu-a lor boscoane,
Nici spiridușii, vorbe fără noimă,
Să ne-nspăimânte cu ce nu există.*

Așa că m-am întins, o vreme, la loc, în pat, și m-am uitat cum focul din vatră se stinge treptat, preschimbându-se în scorburi cu lumini pâlpâitoare, ziceai că-i un dans al flăcărilor, vreau să zic, al spiridușilor⁷⁶. Iar apoi mi-a răsarit în minte numele Mosor, care-i numai bun ca să scap de Ned Alleyn, așa că am izbucnit în râs. Afară ninge când m-am așezat să lucrez (nu pot să mai folosesc gemenii lui Plaut, pentru că cei mai mulți or fi văzut până acum *CE77*, dar pot avea un Pouke sau Puck care să-i năucească pe bieții îndrăgostiți), iar clopotarul bătea din picioare, să se-ncălzească, și înjura de mama focului, suflându-și în degete. Eu însă, cu focul aprins în vatră, am asudat ca în miez de vară și, iată, așa mi-a venit și ideea titlului.

6 ianuarie

Am zărit-o în timp ce mă îndreptam, călcând pe zăpada înghețată, spre cârciumă. Ori s-a întors de curând, ori și-a revenit de curând după o boală. Pentru cei asemenea ei, frigul de la noi trebuie să fie chinul de pe lume. Stătea în fereastră, cu capul înfofolit, tenul ei brun părea anost și searbăd în lumina albă, împrăștiată de zăpadă. Nu-mi vine să cred că bărbații de la colegiu o pot trata altfel decât cu dispreț pentru culoarea pielii ei, nu pot să cred că face parte din tribul acela din Clerkenwell. E brună, nu e neagră. I-am făcut, plin de tupeu, semn cu mâna, dar nu m-a văzut sau mi-a ignorat gestul. Așa că m-am întors la rimat scenele cu îndrăgostiți, rime slabe, slabe, slabe, dar n-am deloc timp să rescriu. Ei bine, am pus ce era mai rău în replica lui Oberon, iar apoi mi-am zis, așa, de-un moft, să-i dau brunetei mele din fereastră un pânțec în care să rodească tânărul paj al Titaniei. Nu-ți cer nimic, în afară de un băiețel, să-l am de paj.

9 ianuarie

La teatru, diminețile, au început deja repetițiile pe mai multe grupuri, e singurul mod de-a face față unei comenzi primite în ultimul moment, de-a scrie o piesă între ale cărei părți nu există o legătură strânsă și care pot fi tratate separat. Și am avut norocul s-o zăresc în afara zidurilor cetății, ba, cu inima bătându-mi anapoda, chiar să-i adresez o vorbă. Tocmai mă duceam spre casă și rădvanul ei sosea s-o ia. Apoi, dinspre Spitalfield, a apărut un gentilom, calul i-a alunecat și a derapat lung, în zloata amestecată cu noroi, așa că și caii ei înhămați la trăsură s-au speriat, iar cel din dreapta s-a tras înapoi rânchezând. Eu am fost cel care am țâșnit agil, chiar dacă pe urmă am găfâit din greu, l-am prins de cap și l-am domolit cu câteva vorbe. Surugiul ei s-a dat jos și, mai întâi, și-a scos capul servitoarea ei, apoi și ea, de cealaltă parte, trăgându-și la o parte vâlul, să vadă ce se-ntâmplă. Așa că m-am apropiat de ea, mi-am săltat pălăria și m-am înclinat.

— Totu-i în regulă. Uitați, calul acela a alunecat, dar își vede de drum și totul a revenit la normal.

— Se uită lumea la mine. Mulțumesc. Stai, să-ți dau...

— Vai, doamnă, nu-i nevoie. Sunt gentilom. Sunt domnul Shakespeare de la teatrul de colo.

— Ești de-agolo? Din gompania domnului Burbage?

De unde o fi știind de el? S-ar zice că are un accent străin. Nu poate să pronunțe s și c. Mulțumezg. Zdai, ză-ți dau... I-am sorbit din ochi culoarea aurie.

— Să-nțeleg, doamnă, că l-ați văzut jucând pe domnul Burbage?

— Pe el l-am văzut în *Rișhard al Dreilea*.

La care, i-am spus zâmbind:

— Piesa al cărei autor sunt chiar eu. Sunteți oricând binevenită la teatru. Îmi va face plăcere să vă ofer toată ospitalitatea pe care o poate acorda compania noastră.

Dar ea îmi răspunse cu un zâmbet regal:

— Mulțumezg. Agum trebuie ză mergem.

Acestea zise fiind, își îndemnă vizitiul să-și continue drumul și mă lăsă mască în mijlocul zloatei murdare. Și eram conștient că H n-a mai zis nimic despre mia de lire sterline și că rămân scribul lor de doi bani, pe care n-o să-l accepte care acționar cu drepturi depline decât dacă o să fac rost de bani.

13 ianuarie

O zi atât de geroasă și de pișcăcioasă încât îmi vine să râd de meseria noastră, că înfățișăm miezul verii înfrunzit și înflorit. N-a mai ieșit deloc afară, cu toate obloanele coborâte, căci și locuința ei e atinsă de frig. M-am săturat de rimele astea dulcege. După cină (una somnolentă, cu carne de porc grasă și budincă), visez că sunt Mosor, cel cu capul de măgar, în pavilionul unei Titanii minione, cu tenul auriu. Ești pe cât de frumoasă, pe atât de înțeleaptă. Oglinda îmi dezvăluie dinți stricați și o barbă ce încărunțește rapid, o piele parcă mâncată de viermi. Tataie.

20 ianuarie

Azi am pus cap la cap toate părțile. Îmbinarea lor merge bine la repetiții, dar, ascultând tirada pe care i-am dat-o lui Tezeu, cea despre lunatic, îndrăgostit și poet, în timp ce-mi frecam palmele bătrânește, în rolul lui Philostrate, am simțit, brusc, cum mă încearcă sentimentul de mândrie al poetului îndrăgostit lunatic. După-amiază, neavând spectacol, am mărșăluit, cu temeritatea unui soldat, spre locuința ei, am bătut la ușă și i-am spus

servitoarei, o fată cu nasul lung, că domnul Shakespeare are să-i livreze ceva stăpânei ei. Stăpâna, îmi răspunde ea, este ocupată și nu poate fi văzută, ar putea primi ea respectivul lucru. Nu, spun eu, mă aflu aici în numele lordului șambelan și n-am de gând să mă cert cu niște servitori. Iar ea ea ea vine în antreu să întrebe cine o caută. Mă zărește și-mi spune: Poftim înăuntru și z-auzim ce dreabă ai cu noi. Așa că o urmez stâng-drept stâng-drept până într-o cameră frumoasă, lambrisată, și ne așezăm. Nu am pentru ea decât o invitație la spectacolul de mâine, cu *Romeo și Julieta*. Joacă și domnul Burbage, vrea ea să afle, și-i zic ă-hă. Ah, îi pare nespus de rău, dar a promis deja cuiva că o să-i facă o vizită. Înseamnă, doamnă, că ați aveți un cerc larg de cunoscuți în Londra? Ah, primesc multe invitații. În ceea ce mă privește, doamnă, viața de poet îmi pare un exces de fricțiune și șmotru. Nu mai departe decât săptămâna trecută îi spuneam bunului meu prieten Harry Wriothesley, contelui de Southampton, că-i... Zici că zundeți brieteni? Gondole de Zouthampton ți-e brieten? Aaa, sunt prieten cu o grămadă de conți și duci; chiar azi-dimineață îi spuneam ducelui Tezeu cum că...

Vorbiți foarte bine limba engleză, doamnă. Și totuși, care vă este limba maternă? Spuneți-mi ceva în limba dumneavoastră. Îmi spune (îmi notez pe tăblița pe care o port asupra mea): *Slammat jalan*. Ce-nseamnă aceste cuvinte, doamnă? Așa îi zbunem guiva gare bleagă, înzeamnă: drum ferit de brimejdii. Și uite-așa mă trimite, cu eleganță, la plimbare. Înainte de a pleca, apuc, totuși, să sărut acea minunăție de mână caldă, brun-aurie.

27 ianuarie

A avut loc ieri și abia mai sunt în stare să scriu. Bărci mari pline de oameni purtând livrele au luat calea Greenwich-ului, au urmat focurile uriașe, duduitoare, și grătarele din frigul strălucitor, de-afară, în timp ce ne costumăm, și râuri de vin și bere și spate și capete de mistreț, și munți de bunătați, după care intrăm, cu răsuflarea tăiată, în Salonul Mare, Regina molfăie, cu dinții ei găunoși, în toată splendoarea ei, văd tronul de aur, piepturi decoltate pe care sclipesc diamantele, licăresc în dogoarea buștenilor și a cărbunilor din vatră, lorzi care râd în gura mare și domnițe ce chicotesc ascuțit, și ochii Reginei, ca niște mărgel, sunt ațintiți asupra

lordului E, ametistele, hematitele, rubinele lucesc pe degete, pe mânerile săbiilor, văd mireasa în rochie din fir de aur și mirele care cască în veșmântul lui din mătase. Și uite-așa, printre accesele de tuse, ne apucăm să jucăm piesa noastră, Will Ostler tremură tot și își uită replicile, pocnește din degete către sufleur, să-l ajute, dar, în rest, totul merge strună, cu excepția lui Kemp, regele improvizației, care nu-și ia porția de râsete care crede el că i se cuvin, drept pentru care îi trage un perdaf publicului. Ceva mai târziu, mi-s gata-gata să mă iau la bătaie cu Kemp, doar că el deține o parte din acțiuni, iar eu sunt doar un biet poet. Ajung acasă, așadar, rupt de oboseală (luminat de torțe, fluviul părea că arde). Și totuși, în cămăruța mea înghețată, mă trezește de-a binelea scrisoarea de pe masă, purtând sigiliul lui H. Se rezolvă. Urmează să devin acționar. Mă ia cu fierbințeli de bucurie și recunoștință. Așa că astăzi mă duc la ea acasă, lumina limpede, strălucitoare a iernii creează o lume de clinchet de galbeni, sunt pe dată lăsat înăuntru, fiindcă de data asta totul trebuie să-mi iasă bine. Am un cadou pentru ea, dacă o să binevoiască să-l accepte, nu-i nici mai mult, nici mai puțin decât o porție de zaharicale de la Curte, dar e de la Curte, de la Curte, te rog să reții, doamnă. Ă-hă, piesa mea s-a jucat la Curte, dinaintea Maiestății Sale Regina. Dinaintea Reginei? Ă-hă, chiar așa. Și cu ce era îmbrăcată și ce domni și domnițe nobile au fost de față, povestește-mi tot, tot, tot. Așa că i-am povestit totul.

2 februarie

E ziua de naștere a lui Hamnet și Judy, și n-am mai fost acasă de-un car de vreme. Le-am trimis însă și vești, și bani. Sunt ocupat, prins cu multe treburi, muncesc pentru ei, păi nu? Da-da, foarte prins; fii sincer măcar cu tine însuși, dacă nu cu ceilalți. O întreb cu ce se ocupă în prezent, dar nu vrea să-mi povestească prea multe. Ce încearcă să găsească, ce își dorește de la viața asta? Nu știe. Dragoste, de bună seamă, zic eu; cu toții ne dorim dragoste, de bună seamă, plăcerea iubirii și protecția solidă pe care ne-o asigură bastionul iubirii. Ea nu știe. O întreb cum să-i spun pe nume când îi vorbesc, doar n-am să-i zic madam la nesfârșit. Îmi spune că numele ei adevărat este Fatima. La despărțire, când îi sărut amândouă mâinile, îmi las buzele să zăbovească o clipă. Nu-și trage mâinile.

6 februarie

Lucrez la piesa asta nouă, *Richard al II-lea*, și am în fața mea cronică lui Holinshed și *Eduard*-ul lui Marlowe. Of, răposatul Kit, a putrezit de mult, l-au mâncat viermii. Cât ne-o fi dat s-o ducem fiecăruia dintre noi? Lângă crâșma Minorităților a fost găsit, aruncat în clopotniță, plin de sânge, în pielea goală, jefuit, un om pe care l-am văzut adeseori, un negustor cumsecade, pe nume Gervis sau cam așa ceva – de-acum e mort și pângărit. Dau de dușcă un pic de vin dulce, să risipesc aburii ce-mi înceteșează mintea. Curând iată-mă în drum spre ea, chitit să mă arăt mai îndrăzneț ca până acum. Stropul de vin se dovedește a fi prea mult. Am venit, îi spun eu, să-i citesc versuri. Poartă o rochie din bumbac largă, cu brațele și umerii goi, lăsați în seama focului uriaș din șemineu. Vrea să mă asculte. Păi, atunci, să mă asculte. Iată-l pe poetul roman Catullus. Tu nu știi deloc latină, dar o să ți-l transpun eu în engleză. Să trăim, Lesbia mea, și să iubim (cini-i Lezbia azda? – E iubita poetului.) ...Soarele o să tot apună și-o să răsară din nou. Nouă, când o să ne apună scurta lumină ce ne este hărăzită, n-o să ne rămână decât să ne dormim somnul nopții veșnice. Ah, oroarea stârnită de gândul acesta, Lesbia (vreau să zic: Fatima), se regăsește în chiar sonoritatea limbii latine: *nox est perpetua una dormienda*⁷⁸. Văd cum o trec fiorii. Șî pi-ormă ce mai vag? Păi, el îi cere ei o mie de sărutări, apoi o sută, pe urmă o altă mie, apoi încă o sută, apoi iarăși o mie și încă o sută. Mx Cx Mx Cx Mx Cx. Mii și sute de sărutări, într-o dulce alternanță. Îz multe zărudările ajdia.

— Și pe meleagurile voastre vă sărutați?

— Nu ne zărudăm ca voi. La noi îi zige *chium*. Ze vage cu nazul.

— Arată-mi.

— Ă-ă, n-am voie ză vag asta.

— Te implor.

Își plasează timidă nasul delicat, turtit, pe obrazul meu stâng și mi-l ară o dată în sus și o dată în jos, de parcă ea ar fi cea care mi-ar săpa brazda aia preexistentă.

— Hei, nu-i rău deloc, dar tot mai bun e un sărut englezesc.

Acestea zise fiind, o strâng în brațe și îmi lipesc buzele de buzele ei. Nu seamănă cu nici un sărut englezesc de care am avut vreodată parte; buzele

ei nu-s un boboc de trandafir, dar nici vreo linie subțire, distrugătoare; sunt pline și cărnose aidoma vreunei flori sau vreunui fruct exotic de prin Indiile ei. Are dinții mult împinși în față, ca o palisadă menită să împiedice topirea unui sărut apăsător. Îmi retrag gura dinspre gura ei și mă apuc să-i sărut netezimea brună, cald-răcoroasă a umărului. Ea însă nu vrea să mă lase deloc și totuși vrea; mă-mpinge și mă trage încolo-ncoace. Așa că nu-mi rămâne decât să-i spun:

— Te iubesc, jur pe Dumnezeu că te iubesc. Iubirea mea, iubirea mea, te iubesc.

— Io nu de iubesc.

Iar apoi îmi face vânt cu mai multă putere și vlagă decât mi-am închipuit că pot sălășlui în acest trup atât de zvelt. De-acum însă mi s-a sculat bâzdâcul și nu am de gând să mă dau bătut. O înșfac și dă în mine cu pumnișorii ei aurii, țipă la mine în limba ei necunoscută. Nu mă poate înfrânge, așa că dă să mă muște, dințișorii ei albi clănțnesc în aer când mușcă în gol. Sunt nevoit să mă las cu toată greutatea peste ea, anihilându-i dinții mușcăcioși într-un sărut prelung și, în tot acest timp, o țin strâns lipită de mine, de parcă aș vrea să-mi fac din ea altoi, s-o prind pe veci de mine. Și, în scurt timp, capitulează.

Scurt timp? Foarte scurt timp. Curând îmi dau seama că știe totul. Nu-i câtuși de puțin o novice în jocul ăsta. Mă-ncearcă dezamăgirea pe care o simt toți bărbații când descoperă că nu sunt primii, iar dezamăgirea se transformă într-un fel de furie, ce se preschimbă într-un fel de sălbăticie. Și totuși, o posed cu o bucurie extraordinară, pofta îmi vine mâncând, ceea ce mă uluiește de-a dreptul. Iar la urmă, constat, cu răceală, că am o amantă. Ba chiar una nemaipomenită.

14 februarie

Este Ziua Sfântului Valentin, sărbătoarea ciripitoare a unui episcop-păsăroi smerit, pus pe binecuvântat. O pasăre brun-aurie și una albă stau întinse pe pat, lipite una de-alta. O, Dumnezeule mare, ce de trucuri m-a învățat deja, cu undiri și zvârcoleli, e toată numai învățătură și fofoloancă și aripi impetuoase. Zburăm, jur că ne-am luat zborul, jur că ne-au crescut aripi și ne-am înălțat printr-un tavan care se înmuiase ca pelteaua, iar apoi

am plutit printre nebuloasele roșietice și aurifere. E glorificarea cărnii, cuvântul transformat în carne. Conjură zeități bizare, cu nume ciudate: Heitsi-eibib și Gunputty și Vitzilipuztli și pe cei patru arhangheli care-l înconjoară pe dumnezeul musulmanilor. Mă apuc înfrigurat de piesa la care lucrez, îmi văd de teatru. Îmi scriu cele câteva versuri din *Richard* deznădăjduit de puterea pe care o au cuvintele. Mă silesc să o urăsc, să-mi fie silă de ceea ce facem împreună, făcându-mă să cred că m-am coborât jos de tot și, în curând, trebuie să se aleagă praful de mine. Îmi despic creierul în două, scriind despre trecutul Angliei, devin un cronicar detașat, care înțelege cum se potrivește toată povestea asta cu starea actuală a națiunii și, în același timp, un turc în strai din mătase, întins pe divan. Servitoarele ei îmi rânjesc în față, văzând că mă jigăresc pe zi ce trece, că mi se adâncesc cearcănele negre. O rog să vină la mine acasă, e mai bine așa. În dormitorul ei (mi-aduc aminte ce-am pățit anul trecut, în august) prea pun la suflet pașii care se-aud de-afară, îmi închipui că ușa încuiată nu-i încuiată cu adevărat, că ne privesc o mulțime de ochi prin găurile din scânduri. Cică o să vină.

25 februarie

Bani, bani și iar bani. Nu se mulțumește cu darurile mele (sulul de mătase, rochia de tafta, masca incrustată cu briliante). WS, prosper om de afaceri, îi dă aur. Prețurile sunt atât de mari, susține ea. Cică de vină ar fi recolta slabă de anul trecut. Care este mâncarea ei preferată? Tocana cu carne de oaie succulentă, cu mirodenii, condimentată din belșug cu piper, de te ia tusea. *Odi et amo.*⁷⁹ Mirosul ei, dezgustător și dulceag, îmi pare respingător și mă scoate din minți. (Și, în tot acest timp, sărmanul Richard gonește spre moartea lui hâdă. Am poreclit-o Iapa Arabă: calul pe care l-ai încălecat de-atâtea ori, calul pe care de-atâtea ori l-am țeșălat cu grijă. Apoi îi observ duplicitatea. Mă pisează la cap cu Burbage, un om ca lumea. Ei bine, acest Bolingbroke n-are s-o călărească niciodată.)

4 martie

Întins pe ea, în ea, sub ea, mă uit chiorâș la o aluniță de pe pielea ei brun-aurie, de culoarea râului, vălurită ca suprafața râului, cu mirosul ei de soare, dacă nu cumva la un punctuleț negru nestors, de lângă nasul ei turtit și

lătăreț. Răsuflarea ei a avut azi un miros acru, a mâncat prea multe pătrate de marțipan cu zahăr pudră. Nu voia, dar morfolind chestia aia de migdale cu miere, total nepăsătoare față de nebuneala mea, m-a lăsat, în nepăsarea ei, s-o fac. În momentele alea o urăsc, îmi vine s-o pocnesc, să se târască pe burtă ca o cățea. Îi dă întruna înainte, cu o mutră bosumflată, că trebuie s-o scot în locuri selecte, să mergem la ospete, la fel ca alții. Eu însă mi-s gelos, nici măcar la teatru nu vreau s-o văd venind, fie și mascată, ascunsă de privirile bărbaților. Mă-ntreb dacă-i un lucru înțelept faptul că vine la mine acasă, chiar și cu capul ascuns de glugă, în trăsura, care urmează să se întoarcă după ea peste două ceasuri. O să ținem, oare, casă împreună în locuința asta atât de mică? Ea vrea să locuiască singură, așa-mi spune, cică vrea să fie liberă. Nu i-am pomenit de nevastă și copii, dar nici ea n-a pomenit vreodată de căsătorie.

15 martie

De la Curte îmi ajunge la urechi vestea că H nu se mai numără printre florile din grădina Reginei, că, în maturitatea pe care tocmai și-a descoperit-o, a ajuns el însuși să ciupească obrăjorii rozalii, drăgălași ai unui băiat încântător. Ah, cum ne subjugă dragostea cu nenumăratele ei forme, cum ne face să renunțăm la mândrie și cum ne mai stoarce de vigoare. Sunt mort după ea, îmi vine s-o mănânc ca pe un miel prăjit în unt. Îi povestesc și ei despre pederastia prietenului meu, crezând că asta are s-o înveselească, dar ea îmi răspunde că bărbații se țin de chestia asta doar dacă le lipsește o femeie puternică, în stare să-i țină pe calea dreaptă lăsată de Dumnezeu. Îmi spune *Poveștile cu papagalul înțelept*, pe care le așterne în scris în limba ei *Hikayat Bayan Budiman*, în care șerpii mușcă degetele de la picioare ale marilor prințese și ele rămân moarte până când apare vreun prinț fermecat care le învie cu un sărut. Iar apoi îmi cere o monedă de aur pentru că mi-a spus povești.

20 aprilie

În sfârșit, a apărut, în formă tipărită, în apărarea poeziei de sir Philip Sidney. Ei bine, de la data când și-a așternut el pe hârtie apologia, noi am depășit stadiul lui *Gorboduc*. La el apăreau tragedii adecvate și comedii

adecvate și învățătură și delectare etc. Și totuși, dacă ar fi să oglinдим firea (îți mulțumesc, Chapman, nasolule, pentru expresia asta), ar trebui să vedem totul ca pe un întreg. Astfel, în timp ce turui ca o moară stricăță, despuiat, apropiindu-mă de ea cu toroipanul zbârlit, îmi dau seama că sunt un țăran și, în același timp, un rege măreț, care va stăpâni o împărăție de aur. Tragedia este un țăp și comedia este un Priap de la țăară, iar *moarte* e cuvântul care le leagă una de alta. Taie-i capul mărețului tău rege și înfige-l în țărână, să poată răsări o nouă viață.

1 mai

Eram împreună, ea și cu mine, în dormitorul meu, ea abia sosisese, era într-un fel de costum de vânătoare, cu pană la pălărie, iar apoi cine a intrat, nimeni altul decât H, despre care doar auzisem câte ceva în săptămânile din urmă, dar pe care nu-l văzusem mai deloc de când cu acele câteva minute de bolboroseală, de recunoștință, în legătură cu mia de lire sterline. Observ că nu se mai satură să-l privească pe lordul acesta care se-tot-învârtește-prin-iatac gesticulând, cu mâinile-i încărcate de inele strălucitoare, în ritmul în care ne povestește în gura mare, elegant, plin de locvacitate, despre cutare și cutare lucru, despre ce-a zis lady cutare sau ce a comentat Sfinția Sa Arhiepiscopul de Canterbury în legătură cu vremurile ticăloase în care trăim și despre faptul că MS mai are puțin și împlinește șaiszeci și trei de ani. Îi dă înainte cu franțuzismele – *bon* și *quelquechose* și *jenesaisquoi* –, așa că ea îl ascultă cu admirație. Apoi, de parcă ar vedea în ea vreo bizarerie de la bâlciul din ziua Sfântului Bartolomeu, ca, de pildă, un copil cu cap de porc, se apucă să-i laude ciudățenia, culoarea, statura minionă. Ah, s-o aduci și la mine, îmi zice, neapărat trebuie s-o arătăm lumii, o să-i facă praf pe prietenii mei. Și, în tot acest timp, ea îl soarbe din ochi, iar după plecarea lui nu vrea să mai facă treaba pe care venise s-o facă sau ar fi trebuit s-o facă, ci îmi vorbește despre veșmintele lui și despre sabia lui cu mâner din aur masiv și despre cuvintele lui ca de argint-viu, Mercurio. O lămuresc în două cuvinte că acum el tocmai se duce la dolofanul lui de băiețandru prostituat. Ah, nu poci ză grez una ga azda, îmi răspunde ea, ze vede că-i un gentilom d-ăla de-i blag doamnele; văz azda limbede ga lumina zilei.

10 mai

Pe-o superbă vreme primăvărată ajunge să-mi spună cât de infideli pot fi băieții drăgălași. Acesta (pe numele său Pip), căruia i-a dăruit inima sa, s-a dat cu domnia sa lordul T, lăsându-se cumpărat cu niște firifanțuri. Dragostea, îi explic eu, nu-i decât teamă: de la a iubi la a pierde e-o cale atât de scurtă⁸⁰.

— Mda, la fel și cu femeile, zice el. Toate-s rele de muscă. Până și mândruța ta e tot doar un unicorn, în ciuda culorii ei.

— Adică? (Am simțit că îngheț de spaimă.)

— În Europa n-avem cum să ținem din scurt femeia, după cum nici pe-un băiat nu-l putem struni așa cum am vrea. Sultanul o închide în serai, intrarea e păzită de eunuci care stau cu brațele încrucișate. Noi nu putem face asta.

— Mai exact, ce vrei să spui?

— Mi s-a părut deunăzi că-l văd pe Dick Burbage al tău, într-o trăsură, împreună cu ea. N-are cum să-și schimbe culoarea tenului. Purta un voal, dar am zărit un braț brun luând un buchet de flori de la o florăreasă.

— Spui asta ca mă înfurii și să fiu gelos. (Florile îs la mine; atunci, nu poci s' te văz azi.)

— Ți-e nevastă? Ai vreun drept asupra ei?

— Îi dau bani târfei ăsteia fățarnice.

— Banii mei, dacă stăm să ne gândim. Bine. Dar nu există nici un fel de contract semnat între voi doi.

11 mai

La ea acasă, să-i fac scandal, s-o bat, mai-mai s-o omor. Ea se pune pe țipat, cu încheieturile mâinilor trosnind în strânsoarea mea, cum că n-a făcut nimic rău, dar o să facă de-o avea ea chef. Îi sfâșii corsetul, i-l fac ferfeniță, o zgâlțâi, scrâșnesc din dinți, mormăi. Slujnica ei, înspăimântată că stăpâna ar putea păți ceva, se apucă să bată cu pumnii în ușa încuiată, dar când aude ce groaznic o înjur în gura mare, se depărtează, vai, vai, temându-se să n-o ia pe coajă ea însăși. Frenezia care mă cuprinde acum e un incandescent iad al plăcerilor. Dacă, până acum, am simțit cum ne cresc aripile și ne înălțăm în zbor, de data asta ne afundăm, cu ochii și nările și cu gurile horcăitoare, pline de țărână, de viermi și particule forfotitoare, ce se transformă cu toate

într-o piftie țeapănă, deși se topește întruna, de carne roșie pisată, amestecată cu vin. Cu aripi de exploratori, săpăm, năzuind spre focul ce este centrul, miezul, sâmburele, noima întregului pământ. Când sunt pe cale să mor pentru a șaptea oară, cu vintrea de-acum carne vie, iar ea ajunge o fantomă brun-aurie, lucind de sudoare, pusă pe urlat, îmi imaginez că tavanul se deschide cu ajutorul unui mecanism delicat, ceva în genul unei jaluzele, și ni se arată Cerurile ca o camee sidefie, ne urmăresc cu ochi strălucitori, asemenea unei haite de vulpi, cu Dumnezeu tatăl mângâindu-și barba îngrijită, înconjurat jur-împrejur de sfinți cu nume străni – Sf. Anguish, Sf. Cithegrande, Sf. Ishak, Sf. Rosario, Sf. Kinipple, Sf. Pogue, Bacchus cel dolofan, cu ochi rozalii. Iar în jurul patului țopăie un diavol-heruvim care-i dl WH, care strigă fă asta, aia și încă pe deasupra, vreau să-nvăț, vreau să-mi arăți. Îi arăt. Iar pe urmă, într-o seară de mai rece și ploioasă, șed în locuința mea și mă simt de-adevăratelea în iadul întunecat, nenorocit, pe care cu mâna mea mi l-am făcut, vlăguit, folosit, nerușinat, rușinat.

14 mai

În această după-amiază va să joc. E vorba doar de rolul lui Antonio din *Doi tineri din Verona*. Adresându-mă lui Proteus, îi zic așa:

*Să nu te mire-această veste bruscă,
Dar asta e voința mea și gata.
Am hotărât că trebuie să stai
Cu Valentin la Curtea imperială.⁸¹*

Iar Proteus, fiu-meu, adică Dick Burbage, stă și se hlizește la mine. O să țin la el: spune-mi, spune-mi dacă-i adevărat. Iată-ne pe scena adevărului gol-goluț, n-o să-nghit nici o minciună. Ai fost la ea sau nu? Și-o să-mi uit replica și va trebui să-mi sară-n ajutor suflerul. Iar rușinea aproape c-o să mă facă să dârdâi înfrigurat. O să mă uit la gurile căscate ale spectatorilor de la parter – puțini câți o să fie, foarte puțini, nu prea le place piesa asta – și o să-mi ridic privirea spre cerul cenușiu și o să-ntorc capul spre buzunarul scenei acoperit de-o draperie și-o să cred că, poate, am murit și-s deja o stafie. Apoi, o să mi se pară că, dintr-o lojă laterală, aud şușoteli și râsete: ea

e, ea – împreună cu altul. Nu mai merge așa, nu mai suport, trebuie s-o șterg din memorie. Și totuși, știu că n-am voie.

20 mai

Ei bine, n-am încotro, trebuie să ascult de voința stăpânului și sponsorului meu. În ultimele zile, ea a ȝopăit, a sărit în sus și a zburdat de fericire, conștientă că urmează să pătrundă în protipendadă cu ocazia unui ospăț ce se va ține, cu surle și trâmbițe și livrele strălucitoare, la bordul unei nave, cu Harry și prietenii lui, cu domnițele lor (ah, și-au învățat lecția; i-am instruit; ÎÎÎ82 înseamnă Învață, Învață, Învață), vor pluti, asemenea unei lebede, către Greenwich, cu găi ce se vor înălța în țării, pe cerul senin al lunii mai. Și așa se și întâmplă. Sărmanul Will urcă la bord într-o ținută sobră, dar ea poartă o rochie de satin învăpăiată. Vai, lordul P și sir Ned T și contele de K rămân cu răsufarea tăiată, pe doamnele cu tenul rozaliu-gălbui și crem le apucă invidia și își revarsă toată răutatea asupra acestei nevinovate brun-roșcate din țara bărbaților cu patru picioare și a femeilor cu crăpătura piezișă. Îi persiflează pronunția, gum și gare, și azdea și alea, dar bruneta de ea e impasibilă în timp ce ele asudă din greu. Lorzii se adună în jurul ei, îi aduc felii de piept de gâscă în sos picant, fudulii de vițel, o plăcintă pe un talger din argint. Îi aruncă priviri scăpărătoare lui H, cu ochii ei negri, și își dezvelește dinții ca niște pietre prețioase, albe ca zăpada; privirea lui dogoritoare e atrasă de pieptul ei brun, îl sfredelește neconținut. Văd cum își scarpină palma cu degetele lui lungi, flăcări întărite. Înfrigurat, mi-i imaginez făcând dragoste, argintiul nobil mișcându-se în ritm regal pe auriul ei regesc. N-a uitat de Willobie și Avisa lui, farsa de la Islington; știe că își poate îngădui să cumpere oricând ceva cu mia lui de lire sterline. Ziua sfârșește la lumina torțelor, cu mișcările tot mai lente ale vâslașilor, cu familii de lebede pe valuri, o noapte argintie, cu un cer purpuriu, de mai, pe care nu-l mai slutesc găile. Madrigaliștii cântă despre o lebadă argintie, fiecare voce îngemănându-se perfect cu câte o violă dintr-un ansamblu instrumental. Ea este cea care îl ia pe el de mână.

25 mai

Și totuși, ciudățenia constă în faptul că amândoi îmi pot hrăni cel mai

bine foamea dublă, arătându-mi-o fiecare în mod limpede separat și luată în parte, căci sufletul și trupul nu pot fi, în veci, hrănite laolaltă, oricât am pretinde că există această unitate în dragoste. Asta pentru că dragostea e o vorbă, dar înseamnă multe; dragostea e unitate doar în cuvânt. Când sunt cu ea, îmi pot afla raiul fiarei, care-i iadul îngerului; când sunt cu el, având foamea trupului de-acum ostoită, dată la o parte, am parte de cea mai dezirabilă dintre toate formele de iubire, aceea preamărită de Platon. Iar apoi, diavolul din mine îmi șoptește: Și totuși, îi admir frumusețea formei, e o iubire impură. Visez cum dansăm în trei, cu un aer grav, o pavană sau o sarabandă în a cărei mișcare se poate ajunge, înlăuntrul meu, la împăcarea dintre fiară și înger. Mi-aș dori, într-un fel, s-o împart cu el, iar pe el să-l împart cu ea, însă, probabil, doar un poet poate gândi în acești termeni înalți, pe care nu-i poate înțelege nici sufletul (cel ce dă), nici trupul (cel care primește). Și, uite-așa, aștept să mi se spună că pierd și o iubită, și un prieten.

30 mai

O va avea, mă anunță el, pentru noutatea ei, pentru unicornitatea ei. El nu cere; ia. Ea e dispusă să fie luată. Ia, îi spun eu, și ce am scris pentru ea, dar e necitit de ea. Aducă-le la compania înmiresmată a acelui sipet cu aromă de mirodenii. Poftim, ia și sonetul acesta, despre primejdiile poftelor carnale (ascultă gâfâitul câinelui după ce s-a împreunat, în timp ce se împreunează și în timp ce-și caută pereche). Sunt conștient că există o oarecare voioșie în toată povestea asta, voioșia celui nedreptățit; e un fel de încornorare. Totul e să fii bucuros, să ai o purtare nobilă și să fii surâzător; cu mult mai bine e să-mi doresc eu însumi această pierdere și s-o iau ca pe un copil al propriei mele voințe. O să se sature de ea și va trebui să mă silesc să-mi mai doresc s-o primesc înapoi. Apoi, mă văd cu ochii minții îmbătrânind, cu țeasta pleșuvă, măcinat de boală, cu trei măsele proaspăt extrase, un bărbat căruia ar trebui să-i fie rușine că-i mai curg balele și face spume la gură cuprins de pofte tinerești. Și, mai presus de îmbătrânirea mea, întrezăresc, în soare și praf, imaginea sordidului la care-s condamnat, cu toți bărbații din mine, din motive de timp, carne și indolență: un păduche pe care tocmai l-am prins în părul meu sur de pe piept, duhoarea închisorii

Fleet, un furuncul care mi-a apărut pe coapsă, mormanul împruțit de căcat ce zace putrezind în soare, bolile ce răsar și se răspândesc, într-o tăcere purulentă, în tot orașul și-n lumea întreagă. E timpul să mă înalț deasupra trupului și să trăiesc într-un suflet creator.

2 iunie

Dragostea mea, dragostea mea. În vis îi văd cum îl arată cu degetul și își râd de bietul Will, actorul cu glasul croncănit. Joacă-i tu pe toți bătrânii, astea ți-s rolurile cele mai potrivite. Visez un bătrân pus pe liber, cu o datorie de o mie de lire, alungat de-un tânăr prinț care n-a făcut decât să se joace cu el. Nu am niște speranțe mari, domnul meu? Ba da, așteaptă-te să vin și să-ți iau iubita tuciurie.

5 iunie

În tulburările din oraș îmi văd tulburarea ce mi-a cuprins propriul suflet. Am trecut pe lângă zurbagii care-și agitau ciomegele. Totul se reduce la prețul mărfurilor și se înfierbântă în tumultul principiilor înalte și în freamătul sufletelor. Se sfarmă dinți și se târbăcesc oase tinere.

13 iunie

Ucenicii se dau rău de tot la untari, pentru că aceștia au mărit prețul livrei de unt cu doi penny. Tot orașul se inflamează și situația devine neplăcută. Jack i-a făcut terci capul lui Tom și l-a lăsat zăcând fără suflare în glodul străzii. Am văzut cu ochii mei ceva ce aducea cu niște creieri însângerați mănjind pietrele din caldarâm pe lângă Billingsgate, o bătrână cu straietele zdrențuite se ducea spre casă șontăcând și gemând, după ce-și abandonase panerul cu unt. Oamenii Șerifului se simt ca peștii în apă, cu săbiile lor l-au făcut sită pe un ucenic bucălat, a fost nevoie de cinci săbii să străpungă trupul unui băiețandru amărât. Au murit A. Orme, H. Nininger, T. Neale, C. Knickerbocker, L. Gann, R. Garlick, C. Fox, C. Cousland, Ed Grabb, G. Brace, Will Biggs, J. Seymour, M. Sewell, N. Wishart, Martin Winsett și alții. Ucenici tineri, cu torțe, mășăluiesc în toiul nopții, sparg geamuri, iar mai nou, urlă că vor să verse sângele croitorilor jidovi, care vorbesc în dodii, al berarilor danezi, al țesătorilor flamanzi, din câte știu, și pe-al lui W. Shakespeare. Ah, și încă ceva, în Clerkenwell le-au bătut pe fleorțotinele

colorate, pe una au dezbrăcat-o la pielea goală și au frecat-o la sânge, să-i dea jos negreala înainte de a o batjocori. Ea, măcar ea, o să fie la adăpost la Holborn sau mai știu eu unde a mutat-o el pentru tainica lui desfătare. În curând se va institui legea marțială. Au fost arestați cinci ucenici și e vorba să fie spânzurați și sfârtecați în patru exact în locul unde au izbucnit tulburările. Și toate astea, pentru doi penny în plus la livra de unt. Ei bine, ce altceva a fost clocotul din cetatea sufletului meu? Un deget înfipt în plăcerea catifelată ca untul, iar acum, armata și zavrăgiii îmi tropăie prin vene, răcnind Omoară omoară.

Sânge cu unt, tot orașul e uns cu el. Iar acum prețul a săltat la 7 penny livra, adică e cu 4 penny mai mare decât de obicei. De acum, lumea n-o să mai arunce cu ouă, că a ajuns 1 penny bucata.

26 iunie

Era de așteptat, deși au fost destul de puțini ucenici zurbagii la The Theatre. Teatrele se închid astăzi, din ordinul Consiliului⁸³. Termenul e de două luni, adică taman până la sezonul epidemiilor de ciumă, când lumea bună și nobilimea vor lipsi din oraș, iar Regina, cu capul înfofolit, o să pornească la drum (e conștientă, în ciuda oglinzilor ei mate sau având pictate pe ele imaginea unui chip de-acum douăzeci de ani, că are cioate în loc de dinți). Să mă duc acasă, au ba?

De-abia mă mai pot mișca, bolnav îmi este nu trupul, ci sufletul, centrul țărânei mele păcătoase. Zac pe patul meu nefăcut și ascult prăpădul făcut de timp, amenințările Anticristului, căci pe mare au răsărit noi galioane, Regina intră în al șaizeci și treilea an de viață, în cer s-au arătat semne prevestitoare, un cal și-a mâncat mânzul, stafiile alunecă pe caldarâmul parcă uns cu unt. De-aș fi vreun mare prinț, aș putea zăcea așa la nesfârșit, doar să-mi spele cineva trupul, să-mi aducă câte ceva de-ale gurii, să fiu scutit de nevoia de-a acționa. Dar am de scris piese, din dezastru, mizerie, păcat, haos am de extras imagini ale ordinii și frumuseții. Îmi iau pana, oftând, și mă așez să lucrez. Dar să lucrez nu pot.

⁷⁶ În original joc de cuvinte bazat pe paronimia dintre *fieries* („focuri”) și *fairies* („spiriduși”).

77 Trimitere la *The Comedy of Errors* (*Comedia erorilor*).

78 Trebuie să dormim o singură noapte veșnică (în limba latină, în original).

79 Urăsc și iubesc (în limba latină, în original).

80 Joc de cuvinte intraductibil, bazat pe paronimia *loving* (iubire) – *losing* (pierdere). În traducere literală: „diferența dintre a iubi și a pierde e de-o singură literă.“

81 Actul I, scena 3, traducere de Lucia Verona.

82 Joc de cuvinte subtil, greu de intuit chiar și de către cititorii englezi, imposibil de redat în limba română. În original *LLL*, acronim ce trimite la comedia romantică *Love's Labour's Lost* (*Zadarnicele chinuri ale iubirii*), singura care nu se încheie cu căsătorii multiple, ci cu un armistițiu între tinerii angajați în jocul seducției.

83 Consiliul Secret al Coroanei.

VII

(Predică ținută, doamnelor și domnilor – molcom îngăduiți-mi să mai beau înainte de-a purcede mai departe – în biserica întunecată a Sfinților Somnus și Oneiros cu nu se știe câte nopți înainte de întâlnirea cu Mârșăvia Sa abjectă.)

Puteți fi siguri că destrăbălarea și desfrâul murdar, sodomia și pederastia bântuie prin acest regat, fâlfâindu-și aripile lascive și stârnind un praf înecăcios și puturos, un praf orbitor, care să abată rațiunea de la calea cea dreaptă, după cum puteți fi conștienți și de mânia lui Dumnezeu în semnele înspăimântătoare ale acestor vremuri. Nu se agită chiar acum o nouă Armadă a Anticristului în apropierea țărmurilor noastre? Cu toate astea, oamenii nu își văd greșelile. N-au apărut noi disensiuni între francezi și englezi? N-a intrat Măria Sa Regina de-o bună bucată de vreme în al șaiszeci și treilea an de viață, care înseamnă șapte ori nouă, vârsta la care, după cum susține Sfinția Sa Episcopul de la St David, simțurile încep să decadă, vlaga să se diminueze, da, toate puterile trupului să descrească zilnic? Cu toate astea, oamenii nu vor să vadă cât de puțin timp le rămâne să se căiască pentru greșelile lor.

Păcatele unui om pot fi luate drept pildă și model pentru toți. Iată-l cum zace, zvârcolindu-se în vinovăția dezmățului său, desfrânatul dintâi, care-și neglijează îndatoririle față de scumpa lui soată, dar e în orice clipă gata să-și înfigă oțelul ce-i sfârâie de ardoare în noroiul negru, ce-i potolește patima, al unei indience josnice. Ei bine, de-acum a pierdut-o; are la dispoziție tot timpul să se căiască, dar s-ar putea să fie prea târziu pentru căință, căci, dacă cea care i-a prilejuit păcatul s-ar întoarce, ar evita-o el, oare? N-ar evita-o. Există suficiente exemple de poeți și actori care, atunci când i-au lăsat puterile și n-au mai putut păcătui, i s-au văicărit lui Dumnezeu Atotputernicul, asigurându-l de căința lor adâncă și profundă. Totuși, ia să dai timpul înapoi și pe dată ai să-i vezi umblând din nou pe trei cărări, împușcați în aripă, icnind în timp ce și-o vâra în ștoarfele lor zdrențăroase și pătate. A existat jegosul acela de Greene și Ateul Merlin sau Marlin (nu contează cum îl cheamă; a fost ars odată cu scrierile lui ateiste și mistuit de flăcările hăului etern). Am vești pentru tine, băi, ăla de sforăi.

Există un creștin adevărat, om cu frica lui Dumnezeu, pe nume F. Lawson, Gentleman, căruia, prin harul sfânt al lui Dumnezeu, i s-au arătat poezii care urlă de durere în iad și și-a așternut nălucirea într-un tratat intitulat *Un principiu călăuzitor împotriva răutății și a aiurelilor vulgare ale zeflemitorilor care-și zic poeți*, în care povestește oroarea pedepselor nemuritoare îndurate în focul iadului (așa cum i s-au arătat lui), o zeamă clocotitoare, puturoasă, cu viermișori veninoși și cu râme cu dinți, care murească adânc, până-n pia mater. Bine faci că te răsucești și asuzi în somn.

Dumnezeu e atotputernic și atotdrept. Cu toate astea, în atotă îndurarea sa, adesea îl muștră, dojenește și muștruluiește pe păcătos în viața de acum, avertizându-l în legătură cu ce va să vină dacă nu renunță la păcat. Această biată piesă pe care o scrii despre Regele Ioan nu-i decât o aiureală cârpită în cinci părți, scârțâie din toate încheieturile. Nu-s personajele moarte din naștere, fătate într-un șanț de-o târfă de muză ce se lamentează cu glas pițigăiat? Până și Bastardul e doar un vid asurzitor de vorbărie bombastică lipsită de noimă. Nu-s cele mai bune versuri ale tale furate din pamfletarii care scriu despre necazurile zilelor noastre? „N-o s-avem regrete, Anglia dacă va ști să se respecte.“⁸⁴ Păi, n-a scris Jupân Covell: „Anglia nu poate pieri decât de mâna englezilor“? N-a spus C.G. de la Cambridge: „Dacă știm să ne respectăm între noi, nu trebuie să ne facem griji ori să ne temem de dușmani“? E și acesta un fel de hoție. Dintr-un păcat se pot naște multe altele.

Ți-ai etalat ostentativ mândria, având un patron nobil și un amic nobil. „N-ai cum, frumos amic, bătrân să-mi fii, / Ca-atunci, când ochiu-ntâi ți l-am zărit“ (ah, sună groaznic!) „Frumsețea-ți pare“⁸⁵. Care a fost reacția la aceste versuri? Nici una. A plecat la Dover împreună cu lordul Essex, să ia cu asalt Calais-ul, dar Maiestatea Sa o să-l trimit înapoi la Curte cu câteva vorbe dulci, să le țină minte. În orice caz, zice că ești exact așa cum și-a închipuit de la început, adică un parvenit, neam de traistă și nepermis de familiar cu el. Râvnești la vechea ta poziție de Poet Al Său, însă, la ora actuală, de afecțiunea lui se bucură alții. Îl invidiezi pe Jupân Chapman pentru apropierea lui față de domnia sa și pentru *Cerșetorul orb din Alexandria*, jucat la The Rose cu mare succes de public, fiind considerat de mulți cu mult mai bun decât orice poate da WS. (Nici o grijă, ai să furi,

pentru Dick Burbage, tot ce știe Ned Alleyn să facă mai bine.) Te apucă pandaliile. Prea bine, fă-ți așternutul ferfeniță, aruncă-ți pe fereastră ulciorul cu apă, fă-i scandal băiețelului care-ți aduce prânzul de-un penny și pâinea de juma' de penny de la cârciuma cu meniu fix. Pe urmă apucă-te să-nfuleci în grabă, ca porcu', trimite-l să-ți mai aducă potol, visând la un piept de găscă înecat în sos, pregătit la cuptor, într-un foitaj maroniu, pufos, scrumbii marinate în oțet cu mirodenii, plăcinte cu brânză și arpagic și limba-mielului, prăjituri cu nuci și miere, glasate cu cremă de scorțișoară. Oac, nesătulule. Pe urmă, du-te la culcare, să râgâi lenevind, să zaci acolo, fără să așterni nimic pe hârtie, în afară de câte o ocazională urmă de degete grăsoase, lacome, sau de stropi de bere, lăsând să se pună praful pe maldărul de file. Mda, n-ai decât să zaci, conjurând imaginea Celei pierdute, în clipele ei de uitare de sine, cu gemete iscate de voluptatea ei deșănțată.

Piară Anglia. Să vină spaniolii să ne siluiască nevestele și fiicele, instigați de către franțujii trădători (cu toții papistași). Tu unul ți-ai făcut datoria, amărâtă ca vai de ea, într-o searbădă piesă pro-patria. Jupân Doleman n-are decât să-și scrie cartea despre următoarea Succesiune la Coroana Angliei, dedicându-și-o, proteste, lordului Essex, dând naștere unor murmure dezaprobatore și unor temeri nerostite. Tu văd că sforăi. Bărbații sunt siliți să purceadă, în marș, spre coastă, să înfrunte primejdia invaziei. Tu sforăi. Există temerea că și Calais-ul e pierdut, iar recruții sunt lăsați la vatră. Sforăi. Clopotele bat în slăvita zi de Paști, ușile bisericilor sunt zăvorâte, pentru ca membrii congregației să fie încă o dată mânați de la spate către Dover. Ai sforăit și sforăi. Neisprăvitule, din cauza ta se duce țara de râpă. „Declinul iminent al falei măsluite“ (furat de la Chapman).

Trezește-te zgâlțâit zdravăn.

Așa stăteau lucrurile. WS clipi mărunț privind lumea plină de suferință într-o dimineată toridă, privind gură-cască razele matinale puternice, infestate cu fire de praf, întrebându-se cine l-o fi zgâlțâind așa. Simțea un gust acru în gură și îl dureau capul. Pe masa de lângă pat zăceau resturile unsuroase ale cinei. Și-ar fi dorit să poată borî. Totuși, mai întâi trebuie să-l identifice pe cel care-l zgâlțâie. Recunosc mâna butucănoasă, pătată cu cerneală, mâna unui vopsitor sau a unui tipograf. Chipul care se uita la el cu

un aer grav era al lui Dick Field. Totuși, Dick Field era la Stratford, îi încredințase niște bani pe care să-i dea lui Anne, o scrisoare, cadouri pentru...

— Da, făcu WS. Da, da.

Era conștient de faptul că, sculându-se în capul oaselor, în cămașa lui rufoasă, emană un miros acru în timp ce-și freacă fața ridată.

— Mă-nțelegi? M-am întors devreme la solicitarea lor, la cererea neveste-tii. E vorba despre băiat. Am o scrisoare.

WS luă biletul îndoit, își miji ochii să poată citi cu raza de soare plină de scame bătându-i în ochi:

— ...I-au dat să bea chestii de-alea, de le zice infuzii, și i-au pus prișnițe, dar nimic nu pare să aducă o schimbare în bine. Vomită tot ce înghite și se topește văzând cu ochii. Câteodată, în somn, țipă că vede diavoli. Îl pomenește pe taică-său, pe care nu l-a mai văzut de atâta amar de vreme...

— Da, da, înțeleg, spuse WS prosteste, citind și recitind scrisoarea cu mâini tremurătoare.

Cu tonul ei rece și prezentarea obiectivă a faptelor, ai fi zis că-i scrisoarea unei rude îndepărtate.

— N-am avut cum să merg acasă. Le-am trimis bani. L-ai văzut pe băiat?

— Nu poate să mănânce. Cică ar fi o febră venită din Spania.

— O s-ajung prea târziu, nu-i așa? O să-l găsesc mort, nu?

Cu mantia și cizmele lui de călărie, Field părea asudat și stingher stând în picioare, însă, fără veste, se apucă să strige:

— Măi, omule, e fiul tău! E carne din carnea ta și sânge din sângele tău!

— Îhî, făcu WS stând tot pe pat, scărpinându-și chelia și studiindu-și mătreața adunată sub unghii. Întotdeauna mi-ai spus că un bărbat trebuie să trăiască alături de nevestă și familie. Aveam și eu planurile mele, să mă retrag la Stratford, ca judecător de pace, cu o casă frumoasă, cu toate cele trebuincioase unui trai tihnit.

— Am impresia că nu mă-nțelegi, spuse Field nădușind și mai mult. Este vorba despre fiul tău, Hamnet. E pe moarte.

— Hamnet. Rostirea acestui nume sfâșie brusc narcoza indusă de somn și indolență: Fiul meu.

Edificiul viitorului, facerea unui gentleman care să ajungă la o situație

înfloritoare, să se plimbe prin parcul populat cu cerbi, să fie ridicat la rangul de cavaler.

— Sir Hamnet Shakespeare, declamă WS. Un nume superb. O să-l pomenească mereu pe taică-său, care i-a agonisit averea lucrând în lumea teatrului. Ei bine, nu-i un meșteșug mai de rând decât acela de tipograf. Nu crezi?

— Unde-ți sunt cizmele de călărie? îl întreabă Field. Trebuie să-ncaleci imediat, să pornești la drum. Drumurile sunt pline de soldați. Oastea expediționară s-a întors de la Cadiz.

— De la Cadiz. Din Spania. Și zici că-i o febră spaniolă?

Apoi, vestea îi penetră țeasta și explodează, potopindu-l cu sensul ei.

— Of, Dumnezeuule, gemu el.

Se dădu jos din pat și începu să caute, bâjbâind, schimburi curate, icnind din cauza dublei suferințe.

— Nu-i treaba mea, spuse Field pe un ton înțepat. De multe ori m-am gândit că... e plină de tot felul de ispite, Londra.

— Mersi, mersi. Un bărbat ar trebui să fie alături de familie, ai mai spus asta o dată.

Își văzu imaginea reflectată în oglindă, un om bolnav, bătrân, jegos. Se clăti cu apă rece stătută și se șterse cu prosopul până când fața i se umflă ca de înțepături de albină. I-ar prinde bine, își zise în sinea lui, o partidă de călărie rapidă, prin peisajul rustic estival.

— Nu vreau să te jignesc, urmă Field, dar există niște lucruri care nu le fac deloc bine unor oameni ca noi. Ne situăm, ca să zic așa, în suburbiile unei lumi în al cărei centru n-o să ajungem în veci. Cei din Stratford numai ce ți-au citit poemul despre Venus, taică-tău, cel puțin, l-a citit. A trebuit să-i dau dreptate că...

— Că nu-i poemul pe care s-ar cădea să-l scrie un mănușar din Stratford. Și nici să-l tipărească un tipograf din Stratford. Este de-a dreptul prea păgân, nu-i o elegie de dumnezeire brownistă, zise WS chinându-se să-și îmbrace jiletca. Care va să zică un meseriaș de treabă din Stratford ajunge să fie corupt de Londra cea haină și fiu-său începe să moară.

— Ah, taică-tău nu mai împărtășește aceste vederi, spuse Field. Acum îi dă înainte cu sfinții și lumânările. Cât despre maică-ta, ea nu vrea să se uite

la poemele tale, după cum nici nevastă-ta nu vrea. Au devenit mari cititoare de tratate religioase, urmă el spre uimirea lui WS, care făcu ochii cât cepele. Foarte prost tipărite. Poate că nici nu-i genul de scriere pe care să vrea să le tipărească tipografii buni.

WS surâse vlăguit.

— Sărmane Dick Field, cu toții suntem prinși, între două lumi, nu-i așa? Păcatul nostru și boala noastră nu constau în a o alege pe una din ele și a întoarce spatele celeilalte, ci în a tânji după amândouă. Hai că-s gata.

— Sper să se poată întâmpla o minune până ai să ajungi acolo. Se spun rugăciuni din oră-n oră.

— Unele se roagă unui Dumnezeu al tratatelor religioase, alții unui Dumnezeu al lumânărilor. Iar eu nu mă pot ruga nici unuia din ei.

Era greu să părăsești Londra în condițiile în care soldații lăsați la vatră trăgeau la măsea pe străzi, cu iubitele atârinate de gât, sărbătorind cu toții victoria, nelăsându-i să treacă pe cei ce voiau să-și vadă de treaba lor. Eroii înflăcărați, puși pe răcnit, cu nasturii descheiați din cauza arșiței, îi invitau pe gentlemeni să descalece și să dea de dușcă, gratis, câte o ulcea plină-ochi, vezi, hai, să bem în sănătatea Reginei și întru dezastrul final al Regelui Pip, al tuturor sfinților și lumânărilor. Se agățau de coapsa sau harnașamentul cailor; unii, abțiguiți, căzură pe jos și fură cât pe-aici să fie călcați în picioare; alții fură dați la o parte cu lovituri de cravașă. Căpitaniii erau nițel mai decenti decât soldații, se umflau în pene, cântau și își mângâiau bărbile semețe, ce-o imitau pe-a lui Essex. Ei bine, iată o veste ce merită celebrată: Cadiz s-a predat; flota spaniolă a fost făcută scrum, cu excepția a două galioane aduse acasă; s-a adus o pradă uriașă. Moartea iminentă a unui băiețel din Stratford nu înseamnă nimic, strigătele îi erau acoperite de dangătul *Te Deum* al clopotelor.

Călărind spre nord-vest, își aminti revelația anterioară (atunci era la întoarcere, nu la dus) legată de înțelesul paternității și groaza provocată de aceasta, de răspunderea mult prea mare spre a putea fi suportată de oricine dintre oameni. În vârstă de unsprezece anișori, băiatul acela se stinge acum din viață. În ce s-o fi stingând? Fie în foc (căci, cu siguranță, dacă există, Dumnezeu e nedrept), fie în hău, iar drumul spre ambele este unul presărat cu suferință. Mai bine nu s-ar fi născut, mai bine nu-i dai naștere. Din jetul

de apă ră sare focul ce nu mai poate fi stins, redus la niște procese umile, substanțiale; câțiva stropi de culoarea opalului, înfipti într-un moment de extaz animalic, fac să răsară un întreg univers – cu stele, soare, divinitate, iad și toate celea. E nedrept, însă omul este condamnat la nedreptate.

Totuși, ceea ce prevăzuse, vag, în făptura fiului său, a fost poemul pe care el unul nu-l putea făuri din cuvinte. A văzut în el un tânăr chipeș, în strai bogat, călărind agale în șaua unui cal, cu un șoim pe un pumn, petrecându-și viața înconjurat de un parc de vânătoare. El nu se va însura, știind că nici o femeie nu-i demnă de încredere; și-a dăruit, într-un rând, inima, conștient de faptul că-i va fi bătută de țărână ca o veche minge de tenis; și-a revenit cuprins de-o blajină melancolie, graiul îi era plin de vorbe de spirit triste, înțepătoare la adresa sexului. Bea vin cu moderație, cuprinzând cu ambele palme palide (pe mâna stângă avea un opal mare) cupa cu un luciu stins, discutând cu prieteni cu chipuri nedeslușite, fără a avea încredere în vreunul dintre ei, despre filozofie, pe jumătate întins și pe jumătate șezând în jilțul său, plăcut ochiului. În el se împlinește adevăratul țel uman al conștiinței stoice. Prins între trecut și viitor, nu are nici vreo credință anume. Nu poate acționa, dar nici nu are nevoie să acționeze: nici o asumare violentă a vreunui angajament nu-i poate tulbura vreodată liniștea tristă. Îl citește pe Montaigne după ce-și hrănește fazanii; pe Seneca în iatacul său, într-o seară de toamnă cu bufnițe ieșite la vânătoare de șoareci; intrigile lui Machiavel sau ale lui pseudo-Machiavel aparțin unei lumi metamorfozate de artă în emblema perlată a tot ce respinge el. Acesta-i un fiu care nicicând nu va fi tată. Dar cum rămâne cu numele și cu transmiterea lui până într-un viitor îndepărtat?

Atunci își dădu seama că, în această închipuire, își pune propria lui dorință de-a avea un fel de sterilitate. Fiul *este* tatăl. Ceea ce, într-un fel, și-a dorit dintotdeauna este această anihilare a tatălui fiu. Moartea aceasta e ceva dus la bun sfârșit de către el însuși, nu de către febră. Cât despre perpetuarea numelui, asta pare să se afle altundeva. Și nici numele nu e cel care contează cu adevărat, ci sângele, spiritul. Dar încă nu înțelege totul pe deplin. Până să ajungă la Maidenhead țâșni din el strigătul colosal, plin de suferință, al tuturor taților îndurerați care și-au pierdut odrasla. Nu poate înălța însă rugi pentru cruțarea fiului său; nu se poate ruga decât ca orice

foc al iadului l-ar aștepta pe băiat după moarte, hărăzit de către un Dumnezeu nedrept, să se abată asupra sa, în numele fiului său. Dacă tot nu poate muri pentru copilul său, fie ca măcar să fie el cel damnat de două ori. Își continuă, deznădăjduit, călătoria. La Oxford căzu două zile la pat, doborât și el de febră. Hangița de la Coroana, din târgul de cereale, îl doftorici cu grijă. Până să ajungă la Stratford, febra cealaltă trecuse de la sine.

Ședea împreună cu taică-său în grădina din spatele casei din Henley Street. Era o superbă vreme de august. Ulceaua cu bere slabă din mâinile lui avea la suprafață floare de drojdie încălzită de soare. Soarele care îi acoperea trupul într-o peliculă plăcută, subțire, de transpirație, ce se răcorea în chip plăcut în șușotitul adierii de vânt, se jucase ca o orchestră de alămuri voioase în timp ce micul sicriu era coborât în țărână. Lumea vărătică a cântat despre răcoarea din biserică, murmurul monoton despre cenușa care redevine cenușă și despre familia scăldată în lacrimi. E o familie în care pare să nu mai fie primit, de care îl înstrăinează propriii lui ochi secați. La groapă, a stat în cercul exterior, un londonez impasibil într-o mantie elegantă. Groparul ăl mai bătrân a fluierat, absent, printre dinți, apoi și-a venit în fire, a schițat rapid un surâs jenat și s-a uitat ca un caraghios la gentlemanul cu mantie. Și astfel l-a înghițit țărâna pe bietul băiețel. Dar ce nu poate înghiți pământul? La vârsta de unsprezece ani nu promitea să aibă vreo însușire nemaipomenită – nu se dădea în vânt nici după cărți, nici nu vădea cine știe ce cunoștințe legate de păsări și ierburi, nici cine știe ce agerime nebunească nu se întrezărea în limbajul lui sărăcăcios și vai de mama lui; era un băiat înalt, mai curând costeliv, aducând, la față, cu unchiul său Gilbert. Îi plăcea să-și petreacă timpul de după școală în compania unchiului Gilbert, ascultând povestioare simple, din Scriptură, în timp ce mâinile mănșarului răbdător își vedeau de treabă. Părea să nu-i fi plăcut de unchiu-său Richard. Surorile lui uneori îl răsfățau, alteori, cel mai adesea, îl ocărau, cum fac fetele.

— Sunt două copile cuminți, spuse John Shakespeare dând din cap. Își ajută mama și bunica. O să fie niște neveste de treabă.

Copile cuminți, neveste de treabă, îl îngână WS în sinea lui. Am zămislit copii cuminți, neinteresanți. Și totuși, Susanna e destul de frumușică la cei

treisprezece ani ai ei, o tânără frumusețe provincială. În curând, reflectă el deznădăjduit, o să fie ispitită pe lanurile cu grâu, să-și alunge monotonia unei primăveri rurale. Dar ce poate să facă un tată, mai ales unul care-i plecat departe?

— E o mare alinare să ai fiice, zise John Shakespeare.

— Poți să spui una ca asta? îl întrebă WS zâmbind. Întotdeauna am avut impresia că te gândești la copii ca la un fel de povară.

— Ah, așa-i când ești tânăr, răspunse taică-său în doi peri. De-acum am început să-mbătrânesc. Mă bucur că-i am pe toți în jurul meu. Ai să gândești ca mine când o veni vremea să te așezi și tu.

Așteptă să-l audă pe fiu-său spunând ceva.

— Te-ai gândit să te așezi la casa ta?

— M-am gândit la un nou început, răspunse WS. Am discutat cu Rogers că aş cumpăra New Place.

— New Place!

Obrajii bucălați ai bătrânului se îmbujorară într-o clipită, trecând printr-o întreagă pârguire tomnatică. New Place – miezul și centrul și portdrapelul și emblema lumii bune din Stratford.

— O casă pentru nevastă-mea și copii. După o clipă de gândire, se corectă: Nevastă-mea și fete. V-au înghesuit aici o grămadă de vreme. Cât despre mine, s-ar putea să mai treacă mult timp până o să pot părăsi scena.

— Părăsește-o cât mai repede, îl povățui taică-său cu blândețe. Cred că nu-i prinde prea bine unui bărbat. Iar acum Ned spune că ar vrea să se alăture și el unei trupe. Seamănă cu tine mai mult decât toți ceilalți, deși nu știe să scrie sonete și poeme despre zeițe-n pielea goală. Cică o să joace teatru, iar eu îi spun că, într-o familie, e de-ajuns un actor.

— Unul care are de gând să cumpere New Place, spuse WS. Lui Ned s-ar putea să-i meargă mai rău.

— Aha, înțeleg cum e cu New Place. Totuși, e-o casă doar cu femei; o casă ciudată. Firește, adăugă John Shakespeare, nu-i prea târziu să mai zămisliți încă un fiu. Anne nu-i bătrână. Și Edmund s-a născut foarte târziu. Eu unul am fost norocos să am atâția băieți, dar fiii mei n-au nici un chef să-mi dăruiască nepoți. Gilbert n-o să se-nsoare în veci, spuse el, dând din cap cu amărăciune. După unii, cică l-ar avea pe necuratul în el, din cauză că

suferă de năbădăi. Se vede cât-colo că femeile nici nu se uită la bietul băiat. Iar Dickon e ciudat rău, face chestii ciudate. Am odrăslit niște băieți tare ciudați.

— Ce chestii ciudate face Dickon?

— Păi, lipsește de-acasă zile în șir, uneori câte două-trei zile, alteori câte o săptămână întreagă, și se-ntoarce acasă cu bani. Nu vrea să ne spună cum a procurat banii, zice doar că-i câștigă în chip cinstit. Într-o zi a fost văzut însă în Worcester.

— Ce făcea acolo?

— Mergea prin ploaie în compania unei bătrâne care abia se ținea pe picioare. Nu e clar ce căuta acolo. Un lucru e clar: îl doare în cot de înșurătoare. E un băiat bine făcut, doar că are un picior mai scurt decât celălalt și-s multe fătuțe care ar fi bucuroase să aibă așa un soț. Lui însă nu-i stă mintea la nici una. Și nu vrea nici să-mi ducă mai departe meșteșugul. E tare ciudat, cu toanele lui. Totuși, e tare bun la suflet, căci în ultimele zile de boală ale bietului Hamnet el i-a adus alinarea lui Anne a ta.

— Zău?

— Ah, era tot timpul pus pe bocit alături de ea și-o ogoia cu vorbe frumoase. Iar ea era tare posomorâtă și nu voia să discute cu nimeni, dar Dickon a plâns cu ea, împărtășindu-i amărăciunea.

— Și îmi închipui, spuse WS coborând glasul, că i-a spus ce nenorocire-i pe capul ei că soțul ei e tot timpul plecat.

— A, știe și el că soții trebuie să lipsească de-acasă, să câștige bani. Dar ea e bucuroasă că ești aici. Domnul și stăpânul ei e acasă și asta-i cea mai mare alinare pentru o femeie.

Bucuroasă? Alinare? Stăteau amândoi întinși în vechiul pat adus de la Shottery, nopțile fierbinți de vară aducându-le în minte alte asemenea nopți. Își aminti că dintotdeauna se zice că, odată cu moartea unui fiu, între soț și soție se stinge o lumină. Zăceau culcați pe spate, nădușeau, fiecare cufundat în propriile gânduri, atât de tăcuți, încât fiecare ar fi putut crede că celălalt doarme. În cele din urmă, în această noapte, el întrebă:

— Cum am proceda cel mai bine? Vrei să vii la Londra, să aduci fetele și să ne așezăm acolo la casa noastră?

În timp ce vorbea, se și vedea: Jupân Shakespeare, târgovețul, cu doamna

Shakespeare și cele două fiice, într-o casă decentă, închiriată în Shoreditch sau Finsbury; adio, prietenii cu nobili seniori, adio, accese de scris furibund în miez de noapte, adio, libertate, adio... Trase grăbit storul peste această imagine. O să redevină meseriașul grăsan și plicticos, pus pe cârpit piese. Ce-o să spună gentlemenii de la colegiile de drept? Hei, i-ați văzut Julieta? Vrei să spui Adriana sau Caterina.

— Vrei să rămâi aici? Până la anul New Place o să fie al nostru.

— Așa vrei tu. Tu ai acolo viața ta... Jupân Field a stat de vorbă cu fratele tău...

— Cu Dickon.

— Mda, cu Richard.

— Și ce ți-a spus?

— Ce discută, chipurile, toată lumea din Londra. N-aș vrea să locuiesc acolo, s-ajung de râsul lumii.

— Deci tu crezi tot ce-ți îndrugă un ucenic de tipograf?

Ar fi vrut să-și poată retrace aceste cuvinte.

— Orice-ar fi, căci nu știu despre ce-i vorba. Pesemne că tot ce se clevetește despre actori și poeți de când a murit Robin Greene și de când a fost omorât Kit Marlowe.

— Numele astea nu-mi spun nimic.

— Aaa, păi, după colportorii de scandaluri, cică toți suntem atei, bețivani și fustangii, și azvârlim banii aiurea, numai pe rele. Spune-mi, ar putea un astfel de om să trimită acasă tot ce trimit eu și să discute despre cumpărarea lui New Place?

— Eu nu știu câți bani câștigi. Știu că ești văzut zâmbind în țoale de mătase, în tovărășia prietenilor tăi sus-puși. Și mai știu că... deh, nu contează. Lasă-mă să dorm. Dumnezeu știe că, în ultima vreme, n-am prea avut parte de somn.

— Și ce știi, mă rog frumos?

— Ah, făcu ea, întorcându-i spatele cu un oftat adânc. Poeziile pe care le-ai scris. I-au fost aduse lui Jupân Field, să le tipărească.

— Chestia cu poemele mele e veche. Am adus acasă un exemplar din *Lucreția*, deși nimeni de pe-aici nu vrea să-l citească. Chiar Field mi-a spus că tata a citit *Venus*, dar tu ai spus că-i porcoasă sau așa ceva.

— N-am spus așa ceva. Și totuși, e despre zeițe în pielea goală.

— Îhî, e despre o zeiță goală care îl dă de-a dura pe un băiat, pe-o câmpie.

Ea nu pricepu aluzia. Spuse:

— Sunt niște poezile scurte, unele scrise unor bărbați, iar altele despre o femeie neagră. Mie nu mi-ai scris niciodată una din astea... se smiorcăi ea.

— Sonetele? La sonete te referi? Cum vine treaba asta, adică lui Field i s-au dat niște sonete de-ale mele?

— Eu una nu știu nimic, spuse ea, dar WS sărise deja ca ars în cămașa de noapte luminată de razele lunii. Treci în pat, îi porunci ea. Se vede cât-colo că-i adevărat tot ce-au spus.

— Nu despre asta-i vorba, ci despre faptul că poemele pe care le-am scris pentru prieteni au încăput pe niște mâini jgoase...

— Poate că pe mâinile jgoase ale unor prieteni. Treci în pat sau stai acolo, cum vrei tu. Dacă dorești, poți să și pleci, dar lasă-mă să dorm.

— Vreau să discut cu Dickon pe tema asta. Vreau să aflu mai multe. Există hoți, trădători...

— Richard e plecat, după cum prea bine știi. Toată tevatura asta pe care o faci e de-a dreptul necuviincioasă, iar fiul tău nici n-a apucat să se răcească în mormânt.

Reîncepu să smiorcăie. Pe urmă spuse:

— Am văzut unul dintre sonete, cum le zici. *Am* unul dintre aceste sonete.

— Nu se poate. Unde e? Cine ți l-a dat?

Se îndreptă spre patul scăldat de razele lunii, îi prinse gâtul, argintiu în lumina lunii, între degete. Ea se eliberă din strânsoarea lui slabă folosindu-și mâinile vânjoase și spuse:

— Vasăzică eu sunt vinovată de toate astea. Prostănacule. Ce-am eu de-a face cu tărașenia asta?

Își dădu și el seama cât de absurd e.

— Unde-i sonetul?

— Ei, n-are decât s-aștepte până dimineață.

— Vreau să-l văd acum.

Luă cutia cu iască și își făcu de lucru cu ea, luna îl călăuzi până la

lumânarea din sfeșnic, al cărui loc rămăsese neschimbat din copilăria lui.

— Și aș vrea să știu cine ți l-a dat.

— Richard...

— Aha, tot Dickon.

— Îl are de la un alt Richard, dacă vrei să știi. De la prietenul tău, Jupân Quiney.

— Dick? bâigui el descumpănit, nevenindu-i să... Dick Quiney?

— E-n cartea mea, colea, spuse ea, arătându-i-o cu brațul ei frumos, durduliu, de-acum roșu la lumina lumânării. E între pagini.

Încruntat, nedumerit, WS luă cărțulia cu copertă de trei parale, cu tot felul de pălăvrăgeli evlavioase, avertismente anemice legate de Anticristul Spaniol și Sfârșitul Lumii. Găsi o coală împăturită din pergament de bună calitate și, nici nu trebui s-o despătorească, își aminti pe dată noaptea de mai, felul cum propriile lui degete tremurătoare (de parcă acum n-ar fi la fel!) i-au smuls din piept ceea ce-i fusese pângărit, acrindu-se și putrezind, de râsetele unei fete cu păr negru, care l-a părăsit, și de bășcălia noului ei iubit. Cu câți ani în urmă s-o fi întâmplat?

*Iubirea-mi, neagră, n-are cum luci,
Lumina-i se preschimbă în dogoare –
Ea inimă, cămin, lume-mi va fi;
Raiu-l desfid și-ard în a ei vâlvoare.*

— Ei bine, zise el. După atâta amar de vreme. Asta am scris-o când eram flăcău. Nici măcar nu te cunoșteam pe-atunci... Da, am terminat-o în chiar ziua aceea. E slăbuț de tot, zise el scrutând textul, dar eram și eu tinerel.

Iar apoi, cu un fel de venerație și spaimă, își dădu seama al cui nume este inscripționat în el.

— Dumnezeu mare, se-ntrebă el, chiar trebuie să fim tot timpul urmăriți?

— Treci în pat, zise ea, acum ești mulțumit.

Dorea să pornească spre Londra a doua zi dimineață, dar taică-său îi spuse:

— Speram că ai să stai mai mult. Aveam o veste bună, pe care nu voiam

să ți-o dezvălui până când nu-i așternută pe hârtie și nu mai e cale de întoarcere. Credeam că până acum are să fie gata. Cu toată supărarea asta, voiam să iei cu tine ceva care să te înveselească.

— Ei, ne-ar prinde bine niscăi fericire personală, în ton cu cea publică.

— Cea publică? Aaa, alianțele franceze și toate celea, și Regina, care a depășit chestia aia, cum i-o fi zicând...

— Marele climacteriu.

— O superstiție păgână. Chestiile astea n-au nici o noimă pentru noi, aici, rupți de lumea mare. Cel mai mult ne plac lucrurile mărunte. Deși măndoiesc că, de data asta, e vorba de-un fleac.

— Păi, s-auzim.

Erau în atelierul-prăvălie. Gilbert, părând mai îmbătrânit și mai sobru decât ar fi trebuit să fie la vârsta lui, examina îndeaproape o piele de vită pe care desenase niște degete. Le spuse ridicându-și privirea gravă:

— Îhî, așa-i. Toți o să fie făcuți boieri, zău așa. Totuși, asta n-are cum să-i facă deosebiți, căci în ochii lui Dumnezeu toți muritorii sunt la fel.

— Despre ce-i vorba aici? întrebă WS zâmbind.

— Ei, așa-i Gilbert, mereu dă cu oiștea-n gard, spuse taică-său și își dres glasul, părând jenat. Am făcut petiție pentru blazon și urmează să mi se aprobe. E doar o chestiune de timp până primim pergamentul solemn de la Regele Armoariilor⁸⁶.

— Aha, făcu WS și se așeză pe un mic taburet de lemn din atelier. Încet-încet începu să priceapă despre ce-i vorba: Armoarii? Blazon?

— Un șoim ce scutură o sulită și o sulită argintie pe-o așa-zisă bandă diagonală.

— Și mottoul?

— Nu-l pot pronunța corect, e în franceza normandă.

Luă creionul de la Gilbert și trasă literele, mari, pe o bucată de hârtie: NON SANZ DROICT.

— „Nu Fără Temei“, traduse WS. E bine, adăugă el după un timp. E foarte bine.

— Dintotdeauna am fost gentlemen, spuse taică-său, înfoindu-se cu o demnitate ușor penibilă. Am trecut prin vremuri foarte grele, dar, slavă Domnului, au trecut. Mulțumită ție. Și, cu cât mai curând ai să renunți la

modul acesta de-a face bani și-ai să te-ntorci aici, să trăiești ca un gentleman ce te afli...

— Așa suntem noi, englezii, oftă WS. Ne place să uităm cum se fac banii. Doar pământul e, cu adevărat, demn de un gentleman, pământul și proprietatea. Ei bine, voi face tot posibilul să cumpăr pământ. Și mă bucur că ți s-a recunoscut titlul de gentleman.

— În curând ai să poți purta blazonul pe livrele și sigilii, spuse taică-său gângurind ca un copilaș. Pe inele și steaguri, și toate alea. E o palmă dată neamului Arden, adăugă el cu un zâmbet ghiduș. Iar apoi, urmă cu seriozitatea omului matur: E ciudat cum, în timp, toate se răstoarnă exact pe dos. Maică-ta a uitat cum a suferit familia ei pentru Vechea Credință. Cred că Anne a ta e cea care a convertit-o la religia asta simplă, cu disprețul față de episcopi. Iar eu, la bătrânețe, îmbrățișez convingerile ei de altădată, dar o fac în taină, în foarte mare taină. Cel puțin înțeleg că au mai mult adevăr decât credeam înainte și că oamenii au fost arși pe rug fără nici o vină. Vreau să spun că înțeleg cu ce crez am să mor. Se spune că bărbații sfârșesc prin a ajunge vin, iar femeile oțet.

— Fie ce-o mai fi, zise WS, noi vom sfârși ca gentlemeni.

— Și gândește-te ce-ar fi însemnat asta pentru băiatul tău.

— Păi, ăăă, s-a zis cu asta.

Asemenea unui orologiu, Gilbert se roti înainte să bată:

— Știm ce suntem, dar nu știm ce putem fi, zise el.

Așa că se întoarce animat, mai curând, de dispreț decât de amărăciune. Auzi, un senior să se poarte în halul acesta cu prietenul lui. Domnul meu, cineva dorește să-i acordeți o întrevedere. Spune că este gentleman. Cel mai bine ar fi să-și facă un sigiliu și să-și reverse disprețul pe un pergament fin, iar apoi să-l pecetluiască cu șoimul ce scutură sulita în ceara fierbinte. *Non Sanz Droict*. Mi-ai arătat inima, domnul meu, lumii batjocoritoare. Prin asta ți-ai demonstrat propria nevrednicie. Această floare delicată, admirată de toți, este roasă de o bubă ascunsă. Crede-mă, cei care se pricep vor observa acest fapt, iar nu rușinea mea; vor ști de unde mi se trage rușinea. Iar apoi și-apoi și-apoi. Oare nu jegosul de Chapman (cu numele lui vulgar, un nume de Cheapside) și-o fi pus propriile-i poeme în sipetul cu miresme de

mirodenii și, pizmaș și invidios, nu el le-o fi furat pe-ale mele și i le-o fi dus, sărind în sus de bucurie, lui Field, crezând că Field e vreun tipograf hoțoman, care o să-i dea câțiva arginți – ia și tu, să ai de băutură, băiete; poetului nu-i dăm nimic; mie să-mi revină mult? Este însă Field genul ăsta de om? Ar putea fi foarte bine; dacă-i din Stratford nu înseamnă că nu are și el nevoile lui; nu i-a scăpat o vorbuliță în ziua când WS l-a vizitat și i-a dat bani pentru cei de-acasă, nici în ziua când i-a adus știrile exact când era mahmur după beție. Sau te pomenești că rușinea l-a făcut să tacă din gură de față cu cel încărcat de rușine?

Și totuși, adevăratul inamic care trebuie abordat este delicatul și grațiosul senior, cu catargu-i de argint, cu ornamente de argint, cu vecele din fir de aur semeț înălțate în orice adiere de perfidie sau în vântul vicleniei de la Curte, necredincios, la fel de incapabil de iubire ca și de fidelitate... Iar apoi, un val uriaș de osteneală se prăvăli asupra propriului barcaz prăpădit când revăzu, cu ochii minții, coșciugul băiatului coborând în groapă și se întreabă dacă, atâta timp cât moartea ne pândește permanent pe ulițele lăturalnice, carnea stricată, berea amară, moartea ca geamăn antagonist al vieții, toate acele strigăte exaltate despre onoare, rang și trădare nu sunt totuna cu plânsetul unui bebeluș ce se zvârcolește în leagăn. Onoarea-i doar un scut heraldic. Cine o are? Cel ce-a murit miercurea.

Doar un scut heraldic? *Doar* un scut heraldic?

84 Ultimul vers și jumătate din piesa istorică *Regele Ioan*.

85 Primele două versuri și jumătate din *Sonetul 104* (trad. de Violeta Popa).

86 Înalt funcționar al Colegiului Armoariilor, instituție ce se ocupa de omologarea blazoanelor persoanelor ridicate în rang sau ale celor acceptate în Ordinul Jartierei.

VIII

Scut. Blazon. Paveze, scuturi heraldice, armoarii, flamuri, prapuri, sigilii, inele, edificii, clădiri, unelte, livrele, morminte sau monumente.

— Am remarcat cu plăcere... începu Florio.

Sigiliul fusese confecționat în grabă de către un individ de pe Fetter Lane. Să poarte și să-și țină la vedere blazonul sau emblema pe scuturi, paveze, scuturi heraldice...

— În țara asta ciudată un gentleman poate fi poet, urmă Florio. Într-adevăr, noblețea este considerată prima însușire pe care trebuie s-o ai ca să faci poezie. Mai rar se-ntâmplă să vezi că un poet poate fi și gentleman.

— Dar scrisoarea în sine, lăsând la o parte sigiliul... bâigui WS.

— N-a văzut scrisoarea, spuse Florio. Și cred că ar fi mai bine să nici n-o vadă. Nu se simte bine, nu-i bolnav doar la trup, ci este cuprins și de o profundă melancolie...

— E-n pas cu moda.

— Vai, nu. În Franța s-a molipsit de-o boală primejdioasă. Când stai singur în pat, în întuneric, nu primești pe nimeni. Cât despre cele afirmate în scrisoare, îți dau dreptate. Să zicem că stăpânul meu a fost imprudent și că prietenul stăpânului meu, Conte de T a dorit să vadă și el copiiile acestor încântătoare și dulci et cetera et cetera și că acestea au căzut în mâinile lui Sir John F, iar apoi, treaptă după treaptă, au coborât până la...

— Până la vreun pârlit de student masterand.

Dick Field o fi pomenit ceva despre ele la Stratford, dar nu-și exprimase dorința de a le tipări. Vreun neica-nimeni anonim le adusese spunând că e trimis de un gentleman al cărui nume nu are voie să-l dezvăluie. Nu Jupânul Chapman, l-a asigurat Dick Field. Într-adevăr, Jupânul Chapman nu e un pârlit; noile lui piese, construite în jurul umorilor, au succes de public la The Rose.

— Cum zici, spuse Florio, care părea mai gras; asta datorită tihnei pe care și-o aflate în iubirea lui pentru Rosa, fiica unui poet⁸⁷. Și, dacă stai să te gândești, ai putea afirma că, dacă stăpânul meu a arătat sonetele tale oricărui dintre prietenii săi, n-a făcut-o din răutate ci, mai curând, din mândrie. Cred că mă-nțelegi.

— Păi... făcu WS și simți, oarecum deznădăjduit, că toată înverșunarea și ifosele încep să i se topească; dintotdeauna a fost un actor care a lăsat în urmă rolurile vechi pentru unele noi. În ultima vreme ne-am cam înstrăinat unul de altul. I-am trimis sonete, după cum știți, și mi-au fost returnate în chip nepolitic.

— Am primit instrucțiuni să ți le trimit înapoi, mărturisi Florio. Și nu era de datoria mea să adaug vreo explicație în legătură cu acest gest. Acum însă, ca să vorbim pe șleau, se afla într-una dintre acele stări ale lui – stări ce țin mai degrabă de rangul lui decât de omul care deține rangul respectiv. După cum bine știi, de felul lui, e slobod și onest. Uneori însă, trebuie să-și aducă aminte ce e, mai ales când marii seniori pleacă la război împotriva dușmanilor Reginei. Maiestatea Sa n-a vrut să-l lase să-l însoțească pe Lordul Essex la Cadiz și asta l-a durut rău de tot. Pe urmă, n-a vrut să se mpace cu gândul că-i bolnav. Și îl deranjează întruna o droaie de poeți mărunți și actori și mai mărunți. În plus, a mai avut probleme și cu o femeie, nu cu o doamnă. A ținut-o ascunsă undeva. În fine, i s-a făcut până și lui silă de ceea ce a numit josnicia vieții pe care o duce, spuse Florio ridicând din umeri ca un veritabil italian. I-ai putea spune vinovăție. Englezii sunt predispuși la vinovăție. Asta are de-a face, zise el într-o doară, cu faptul că englezii sunt oameni cu o personalitate dublă.

— Mai spuneți-mi câte ceva despre această doamnă... ăăă, am vrut să zic femeie.

— Nu știu mare lucru. Mi s-a spus că ar fi o făptură foarte smeadă. A dus-o undeva la țară, dar le bălăcărește întruna pe fufe, fufe de poezii, așa le zice. În unele momente are o părere foarte proastă despre poeți.

— Dar despre poetul de față?

Florio se lăsă, tacticos, pe spate în jilțul lui tapițat cu piele, încrucișându-și picioarele în pantaloni negri. Pe masa din spatele lui erau împrăștiate vraște tot felul de materiale pentru dicționarul la care lucra; rafturile lui erau pline de cărți voluminoase. A avut parte de-o viață ca lumea, o viață de observator. Simbol al tihnei lui filozofice, o pisică neagră, dolofană, dormea dusă lângă focul din șemineu, în care sfârâia lemnul de păr. Toamna acestui an era friguroasă. Spuse:

— Despre tine? Aș zice că ar fi timpul să redevii prietenul lui. Se strâng

rândurile, zise el, zâmbind satisfăcut. Vreau să spun că scade distanța dintre rangurile voastre⁸⁸. Cred că, dacă ar fi să punem totul în balanță, i-ai făcut mai mult bine decât rău.

Îi era limpede că Florio nu știe chiar totul.

— Ți-a lipsit autoritatea cu care să-ți impui preceptele, atât și nimic mai mult. Am să-i spun că ai trecut pe-aici. Trimite-i niște vorbe, un sonet, ceva. De data asta n-au să mai fie refuzate, îți promit ferm.

...Iar ca simbol sau emblemă heraldică, un șoim cu aripile argintii stând pe o cunună ce are culorile sale; ținând o sulită aurită, cum spuneam mai devreme, pe un coif cu ornamente și ciucuri, după obicei... WS, gentleman, se întoarce la Bishopsgate cu capul zumzăindu-i de imagini. „Nici spaima mea, nici sufletul ce știe, profet, al lumii-n vis, a ce va fi...”⁸⁹ Era o retrospectivă a vremurilor alinătoare, când, doar cu o lună de zile în urmă, după ce luna muritoare își îndurase eclipsa, pacea promitea măslini eterne. Simboluri ale ordinii impuse, extrase din lumea grandioasă și cea publică să-i reflecte propria exaltare, să oglindească ceea ce, la urma urmei, era o iubire nepieritoare. Cât despre măslinii eterne, așa ceva nici vorbă să existe: fructele se înnegreau și se uscau; pomii mureau. Terenul pe care era construit The Theatre era arendat până la anul; bătrânul Burbage negocia cumpărarea sălii de scrimă de la Blackfriars, urmărind să creeze un teatru în spațiu închis. Nimic nu era stabil. Oamenii își schimbau locuința, locul de muncă, iubita; dragostea dintre soț și soție putea pieri, arta și îndemânarea cuiva putea spori sau, dimpotrivă, se putea împruina, și toate astea se întâmplau în chip necontrolabil. Doar între bărbat și bărbat mai exista, cât de cât, speranța că se poate întreține la nesfârșit – dincolo de simpla nevoie animalică, ce încețoșa ochii cu sânge – o iubire nutrită de voință și rațiune, și de o artă lucidă a abstenenței. Și, uite-așa, lăsând la o parte o zi-două lucrul la comedia despre Evreul din Veneția, înapoi la sonetele despre reînnoirea iubirii, durerile lui trecute, mândria recent înfiripată a unui poet care e și gentleman:

*Aici mausoleu îți vei afla,
Când bronzu-n coif și cripte s-o uza.*⁹⁰

Cuprins de febra creației, scrise douăzeci de sonete. Le trimise împachetate într-o coală pe care el însuși își desenă și coloră grijuliu blazonul și mottoul. După cum prevăzuse Florio, de data aceasta ofranda sa nu mai avu parte, ca în tenis, de un retur nepolitic; dimpotrivă, iscă tăcerea celui cufundat în lectură.

*Mă-ntâmpină, de cer aproape-mi ești,
La pieptu-ți pur și drag să mă primești.*91

Primi, mai degrabă, biletul timid scris de-un om bolnav de întâmpinare mai curând umilă decât afabilă. WS sări ca ars la primirea biletului și porni călare spre Holborn. De data aceasta, la obișnuita falangă de valeți, intendenți, servitori și cogeamite majordomul cu toiag și lăntug, cât ursul, se adăugau trei medici cu bărbi lungi. Să nu zăboviți prea mult; obosește foarte repede. Sunt cu ochii pe dumneavoastră. Camera era cufundată în întuneric, aerul era stătut; ferestrele închise țineau la distanță aerul proaspăt, iar perdelele groase blocau lumina. Lângă patul lui Harry ardea o facă, una din aceea cum au călugării. Harry zăcea tras la față, sleit, cu colile îndrăznețe ale lui WS, așternute cu cerneală neagră, răsfirate pe pledul de mătase. Surâse rușinat în penumbra din odaie.

— Așa, vasăzică, începu WS. Care-i treaba?

— Mi se spune că nu mi-e bine. Și tu ai fost, cumva, bolnav? întrebă el și, ridicând unul dintre sonete, citi cu glas tare: „Bolnav docil, în timp cenghit, în fine...”

— Ah, da.

— „...Oțet, s-alung puterea-astei infecții.”92

— Bolnav din cauză că nu te văd, dacă-ți place.

— Îmi *place*. Aș vrea să nu fi fost și tu bolnav.

— Ei, mă simt deja mai bine. Mă vindecă miera faptului că sunt alături de tine. Absența ta a însemnat oțet.

— Nimeni nu se compară cu Will al meu. Cred că în curând ai să mă faci să mă simt mai bine. Am luat o boală franțuzească sau așa ceva. Bube și umflături și febră. Mi-au luat sânge și mi-au pus tot felul de prișnițe puturoase.

— Și trebuie să stai, neapărat, în întuneric?

— Hei, hai să facem lumină, pentru Dumnezeu. *Fiat lux*.

WS se duse la fereastră și dădu perdelele grele la o parte. Razele soarelui de noiembrie se revărsară înăuntru precum un butoi de vin ușor, proaspăt.

— Și aer? întrebă el.

— Nu costă mai mult decât lumina.

WS crăpă nițel fereastra, cât să permită unei rafale de vânt de noiembrie să ia pe sus două-trei dintre sonetele lui. Cu un fel de sfârșeală comică, Harry stinse de unul singur facla. Astfel alungară aerul stătut, duhoarea dulceagă a supurațiilor și a cataplasmeilor din camera pacientului. WS luă de pe jos două sonete („...Prin mila ta sunt ca și vindecat.“⁹³ „...Un zeu înamorat, cui-i sunt captiv.“⁹⁴) și aranjă frumos tot maldărul, spunând:

— Sper că și astea ți-au fost nițel de folos.

— Ah, un leac excelent. Cred că de-acum m-aș putea da jos din pat.

— Pe mine o să dea vina doctorii tăi.

— Ferește-te de doctori. Toată știința li se reduce la încercări și băjbâieli și prefăcătorie. Lasă pe seama Firii vindecarea, la momentul potrivit, dar își arogă meritele ei. Și pretind și onorarii grase.

— Să-nțeleg c-ai fost foarte bolnav?

— La modul cel mai neplăcut. Zilele astea se-ntâmplă o mulțime de chestii la Curte, iar eu stau pe bară. Și mi se dau poțiuni, supe concentrate, și n-am deloc voie să beau vin. Și nici la femei n-am voie. E ciudat, nu-i așa, că tocmai un călugăr neamț a fost primul care a exprimat asta în cuvinte. Martin Luther. *Wein, Weib und Gesang*.⁹⁵ Limba împăratului e tare ciudată, dar, în cazul de față, cred că-i triumfătoare.

— Vrei să zici c-ai terminat cu femeile?

Ținea morțiș să afle, dar nu-l putea întreba fără înconjur.

— E vorba de-o întrerupere, pauză sau așa ceva, răspunse sleit. Ah, da, e vorba și de micuța ta amantă tuciurie.

În calitatea lui de mare senior, își putea permite să vorbească nepăsător.

— Neobișnuită. A fost o experiență inedită, așa aș zice, una pe care am împărtășit-o împreună. Asta mi s-a părut foarte ciudat. M-am simțit mai apropiat de tine decât de ea.

— Unde se află acum?

— Își dorea să ajungă o doamnă din înalta societate. N-o să-ți vină să crezi, voia să se mărite cu un nobil englez jivina aia smeadă.

— O să aibă un copil? Cu *tine*?

— Cine poate ști? Cu mine. Cu tine. Cu oricine. S-ar putea să fie al tău, judecând după data de când zice c-ar fi rămas grea, dacă n-am socotit greșit. Există însă și nașteri premature. Dar hai să vorbim despre altceva, nu despre fufe și puradeii lor.

— Trebui să aflu, stăruiește WS. Ce s-a întâmplat?

Harry îi răspunse cu un căscat.

— Vântul care intră pe fereastră mă trage la somn.

WS nu se sculă de pe scaun să meargă și să închidă fereastra.

— Of, bine, văd că ești îngrijorat. Nu mă așteptam la asta. Am auzit o grămadă de istorioare despre ea, mai ales una potrivit căreia casa, caleașca și servitorii îi erau plătiți cu aur spaniol și că țelul ei era să ajungă la mine, folosindu-se de tine...

— Eu am fost cel care a curtat-o pe ea.

— Stai. Și să ajungă, prin mine, la Robin Devereux și să-l lichideze. Ba chiar să lichideze mai mulți miniștri, iar apoi, în caz că era prinsă, să invoce faptul că are burta mare.

— Vai, toată povestea asta e o aberație.

— Zilele astea se trăncănesc tot felul de aberații, toate, așa zice eu, scornite de înșiși spanioli – de spioni și indivizi lunecoși trimiși să semene confuzie. Zău c-a fost o târfuliță destul de inofensivă, deși e tuciurie. Avea datorii la plata chiriei și a servitorilor, spuse zâmbind cu compasiune. Ai putea spune că asta o să-mi fie învățătură de minte, să nu mai fur niciodată iubita unui prieten. Cred că-ți dai seama că-ți port oarece resentimente.

— Dar tot nu mi-ai spus...

— Am trimis-o la Cowdray, să-și nască acolo bastardul. Hai, că nu-s chiar așa câinos. Se știe că sunt generos.

— Știu asta, știu. Și pe urmă?

Harry dădu din umeri.

— Păi, au urmat alte chestiuni. De pildă, flecuștețul acela de război contra spaniolilor și a Eminenței Sale, la Calais. A dispărut din viața tuturor. Uneori stau și mă-ntreb dacă nu cumva totul a fost doar un vis. Iar apoi îmi

aduc foarte bine aminte de trupul acela neted, brun, cu delușorul acela care se înălța cu fiecare nouă zi. Of, hai să spunem că e și ea o parte a maladiei noastre. Hai să poruncim să ni se-aducă niște vin. Jur că de-acum m-am vindecat.

Nu avură însă parte de nici un strop de vin. Trioul de medici, solemnă antiteză a lui *Wein*, *Weib* și *Gesang*, se apropie la auzul clopoțelului de la căpătâiul lui Harry. WS o să poată reveni peste o zi-două, dar nu are voie să-l stârneasă pe pacient, așa cum pare să fi făcut de data aceasta. Și, uite, a mai și lăsat să intre lumina și aerul.

— Știu, spuse WS uitându-se la servitorii care se agitau să restaureze aerul închis și penumbra.

Odată cu înprospătarea aerului și sosirea sărbătorilor de lumină, pe toată durata convalescenței domoale și prelungite, avu loc și restaurarea vechii prieteni. Mai putea fi însă recuperată, oare, voioșia primăvărată de odinioară? Nu mai era vorba de trupul unui băiat, ci corpul slăbit al unui bărbat care suferise o boală bărbătească; spiritul băiatului liber se preschimbase într-un suflet viclean, iscoditor, șiret, ce tindea spre meschinărie și ranchiună, după învățătura dată de Essex celor de la Curte. WS simțea că îmbătrânește, că-i nemulțumit, că viața îl pisează aidoma dinților ce i se rup în gură, lipsurile din viață fiind palpabile cu vârful limbii. Jupânul Shakespeare cel cu limba dulce, cu limba ca mierea. Ei bine, ultimul act, desfășurat la lumina lunii din Belmont (luna reală, de pe cer, se băgase ca un actor involuntar, fără a reuși să-și deghizeze răceala hibernă a razelor ce luminau condamnatul The Theatre), merită toate laudele și elogiile, deși elocvența nici unui lăudător nu se compară cu elocvența pe care o laudă respectivul act. Cică piesa asta le depășește pe toate, dar ce știu ei? Doar el singur știe ce s-ar putea face dacă vorbele și meșteșugul s-ar putea pogorî ca un fel de har oferit în dar, ca de Rusalii. Vedeă ca prin ceață, o fantasmă se ițea timid dincolo de câmpul lui vizual. Toată treaba asta e teatru. Există undeva o realitate ce trebuie reprodusă și, cu cea mai cruntă ironie a lui Dumnezeu, ar putea fi înțeleasă doar printr-o joacă de-a teatrul, luând realitatea prin surprindere.

Realitatea vieții e întunecată; încet-încet, e tot mai convins de-acest lucru. Mai mult are de-a face cu răul, suferința și pierderea decât cu poezia,

ce-i drept, născută din Hybla. La Curte se joacă un fel de piesă cu măști dedicată răului, dar simpla alăturare a marilor sigilii și a datului din coate pentru o poziție cât mai înaltă și lanțurile de aur ale unei demnități cu mascarada prin care este venerată, aidoma unei Titanii, o regină cu fața ciupită de vărsat, o nespălată ce pozează în nimfă dinaintea unor oglinzi pictate cu imaginea ei, reduce acest spectacol ieftin, desfășurat în ritm alert, la o comedie tristă, jucată anapoda. E neplăcută povestea asta cu Essex, care vrea să păstreze pentru sine prada luată la Cadiz, în timp ce Regina i-o cere pentru propria ei pungă, bătrâna lacomă care țipă înfruntându-l pe băiatul care răcnește la ea bosumflându-se de față cu domnișoarele de onoare, care sunt nevoite să facă pe surdele. Râvna de-a obține câțiva galbeni spanioli se transformă într-o furie fără noimă, în certuri de dragul certurilor, în apariția unor facțiuni. Când a venit din nou Crăciunul, principala grijă a lui WS era legată de moartea bătrânului James Burbage, dar i-a ajuns la urechi și faptul că Essex și Harry s-au aliat, împreună cu ciracii lor, împotriva celor doi Cecil și până și împotriva Reginei; că, dârdâind de spaimă, Conte de Northumberland l-a provocat pe Harry să-și rezolve disputele cu tăișul oțelului (dar care dispute? Ce au de câștigat sau de pierdut? Ar căpăta vreunul din ei cu un dumaticat de pâine sau cu o lingură de vin în plus sau în minus, indiferent de obiectul disputei?). Lipsa de hotărâre a părților făcea și mai penibile clevetelile și mâncătoria: curgeau amenințările și mâinile erau duse la pumnal, dar nu se vărsa deloc sânge, într-un acces de onestitate animalică.

Siropul fluierelor și al violelor, lumânarea ca faptă bună într-o lume ticăloșită păreau nelalocul lor în această hrubă plină de intrigi. WS suspina la gândul că, într-un fel, nicicând nu va fi în stare să găsească cea mai potrivită vorbă tăioasă ori imagine umilitoare pentru relele mărunte ale epocii sale. Stătea în picioare, alături de Dick Burbage și fratele acestuia, Cuthbert (ajunși noii proprietari ai scenelor de la Blackfriars și The Theatre după moartea tatălui lor), să vadă, de-un sfanț plătit în silă, noua piesă a lui Chapman, jucată la The Rose. Refuzau din capul locului ideea de a-i plăti un argint unui rival de-al lor; rămaseră lângă poartă, cu brațele încrucișate sub mantii, în zona gloatei, dar ținându-se deoparte, cât să vadă un act și ceva din *Veselia unei zile cu toane* – cu Conte Labervel și Contesa Moren,

amândoi geloși pe tovarășii lor de viață mai tineri, și cu melancolicul Dowsecer, care poartă o pălărie neagră. Piesa îi înfățișează pe londonezii acestor vremuri.

— Și totuși, spuse WS ceva mai târziu, în timp ce-și puneau burțile la cale, la taverna Câinele, cu brânză și bere, nu sunt oameni adevărați. Nu sunt construiți din elemente conflictuale, ci-s un fel de poțiune. Mă ascultați? Sufletele omenești nu sunt amestecuri simple, încremenite definitiv în temperamentul coleric, melancolic sau iubăreț. Ființele lui Chapman sunt plate ca niște crochiuri. Nu se pot surprinde nici pe sine și nici pe alții, devenind altceva decât sunt. Mă ascultați?

Dick Burbage clătină din cap bucuros că poate interveni.

— Asta-i acum la modă, spuse el, și cică treaba asta își are rădăcinile în învățăturile anticilor. E vorba de umori. Păi, și eu l-aș putea interpreta foarte bine pe unul care suferă de umoarea asta a melancoliei...

— Ai putea interpreta foarte bine oricare dintre umori, știm asta. Totuși, sufletul uman nu înseamnă reluarea unei singure atitudini, ci mai multe tipuri de comportament. Păi, până și Shylock are mai multe laturi – uneori e demn de milă, alteori demn de batjocură, ură, iar alteori...

— Shylock e un jidan împuțit.

— Asta-și doresc oamenii să creadă despre el, își doresc să fie un fel de Lopez, spuse WS oftând din toți rărunchii. Asta-i rețeta satirei, vii cu un jidan împuțit sau cu un încornorat bătrân, cu un tânăr destrăbălat sau cu un papițoi cu capul în nori, dar satira acoperă doar o mică parte a poeziei.

— E la modă, orice ai zice, răspunse Burbage. E un gen de comedie pe care, cumva, trebuie să-l oferim publicului.

— Nu-i genul meu.

— Dacă poate Chapman, ai să poți și tu.

— Pot să le satirizez satira, nimic mai mult. Să zic: nici mai puțin? Vremurile se schimbă rapid. O piesă ar trebui să dăinuiască mai mult decât o epocă.

— E ca și cum ți-ai râde de foamea zilei de ieri, însă n-o poți potoli cu hrana zilei de mâine.

— A, asta sună foarte epigramatic, surâse WS.

— Dă-ne nouă pâinea noastră cea de azi, îl imploră Burbage. Și bani cu

care să ne cumpărăm case. Rezolvă-ți problema casei tale, Will, și apucă-te serios de treabă, la bășcălie, să-l bați pe Chapman cu propriile lui arme.

— Chestiunea-i rezolvată, spuse WS, New Place îmi aparține, actul de vânzare-cumpărare s-a semnat și parafat. Ar fi Chapman în stare să cumpere cea mai bună casă din orașul lui natal, indiferent care ar fi acela? Chapman e foarte discret când vine vorba de proveniența lui, adăugă el cu trufie în glas.

— Pro...?

— Proveniența.

— Nu-i gentleman, deși știe multă greacă, spuse Dick în doi peri.

— L-ai cumpărat pe viață? Întrebă, fără veste, Cuthbert Burbage.

Până acum tăcuse, trasând figuri geometrice cu berea vărsată pe tăblia mesei.

— New Place? A, da, pe viață.

WS ghicea la ce se gândește Cuthbert. Îi plăcea de el, un tip riguros, cu vreo doi ani mai tânăr decât el, cu mintea limpede, buze subțiri, privirea fermă, în ultima vreme cam îngrijorat – ca, de altfel, și ei – din pricina arendei.

— Îi dai-nainte cu piesele care trebuie scrise și în care trebuie să joci, îi spuse Cuthbert pe un ton dojenitor fratelui său. Uiți însă *unde anume* ai să joci. Avem nevoie de propriul nostru New Place.

— Ah, Alleyn ne-ar putea reînnoi arenda, zise, nepăsător, Dick. Spune că așa are de gând.

— Nu și mie.

— O să avem Blackfriars, un loc mai cald decât oricare dintre teatrele noastre vechi. Locatarii de-acolo nu se pot pune cu Consiliul Coroanei. Păi, însuși stăpânul meu mi-a spus că...

Locatarii aristocrați din vecinătatea noului teatru s-au plâns că zona își pierde atractivitatea, că o să-i deranjeze eventualele zgomote, indezirabilii care o să se bulucească, să-și molfăie cârnații la scenele cu sânge împrășcat din beșici, și tunetele ce-o să răsună din culise. Dick era prea sanguin; asta era umoarea lui.

— O să avem două teatre de care o să se aleagă praful, zise Dick, să-mi ziceți mie cuțu de n-o să fie așa.

— Și o să fie umori în ambele, zise WS.

— Apropo de umori, spuse Dick, Oamenii lui Pembroke au un zidar care le scrie nu ș' ce. L-am văzut jucând un Hieronimo foarte zgomotos. E mort după umori, cică știe toată teoria umorilor ca pe propriile buzunare.

— Un zidar? întrebă WS încruntându-se.

— Îhî, răspunse imperturbabil Dick Burbage, iată încă un poet care nu-i gentleman, însă știe greaca. Răcnea în gura mare, machit, chestii de-astea, cu carul, la berăria Danezului, dar nu voia să-l asculte nimeni. Anacreon, Xenofon, tot-tot. După care a borât pe jos.

— Un zidar care știe greaca?

— Păi, a făcut școala la Westminster. A fost soldat și cică l-ar fi prădat pe cel pe care l-a ucis în văzul ambelor tabere. Asta s-a întâmplat în Țările de Jos. Sună foarte grecește. Taică-său, bun sau vitreg, sau nu mai știu cine era zidar și l-a învățat meserie. Eu zic că un zidar ar putea construi niște piese foarte puternice.

— Teatre mai puternice, spuse Cuthbert.

— Fiecare cu toana lui, comentă WS. Cu meseria lui, vreau să zic, și își aminti care-i și meseria lui. Ce-a scris?

— Păi, Tom Nashe s-a apucat să scrie o chestie pentru Oamenii lui Pembroke, dar nu vrea s-o mai termine. E tot o satiră cu umori, cu toate celea. A scris doar două acte, pe urmă s-a lăsat, de frică. Pe urmă a apărut zdrahonul ăsta de Ben și le-a promis c-o să scrie el încă trei, unde-s hârtia și tocul?

— Cum îl cheamă? întrebă WS.

— Îi zice Ben. Ben Jonson.

— Un nume potrivit pentru un zidar.

— Are niște toane tari de tot. Nashe își roade unghiile de spaimă, că au sărit peste cal cu satira. Dar Ben cică nu se teme nici de greci, nici de oricine altcineva.

— Împotriva cui e îndreptată satira?

— A, împotriva tuturor, răspunse Dick Burbage în dodii. Ia în derâdere orașul, Curtea, Consiliul Coroanei, pe toată lumea.96

Un fleac, piesa altuia. Cine-ar fi crezut c-o să poată facilita deschiderea

unei uși strașnic ferecate? Se anunța o vară inactivă, Harry era plecat să-i jefuiască spanioli împreună cu Essex.

— E secret, i-a spus el lui WS. Totuși, am să-ți aduc vreun mic cadou, ceva aur spaniol, sau o barbă spaniolă smulsă fără milă, sau o *donna* sau *señorita* sau cum le-o fi zicând.

— Că veni vorba de negrese...

— Nu-s toate negre. Unele sunt roșcate, din câte am auzit.

Își sorbi vinul de Canare, râgâi ca un mare coșcogeamite războinicul ce, de fapt, nu era și continuă:

— Ah, simt chemarea mării. Diseară pornesc spre Plymouth.

— Ferește-te de frumoasele fecioare de la Apus. Revenind la cea de la Răsărit, care nu-i nici frumoasă și nici fecioară...

— Nu știu nimic. Nu s-a mai auzit nimic despre ea. Totuși, ți-a rămas adânc întipărită în cuget.

Ei bine, da, așa stăteau lucrurile. Nenumărate căi ale senzațiilor îl purtau înapoi la trupul ei în timp ce scria, în timp ce stătea întins în pat neputând dormi din cauza zădufului, în timp ce se plimba prin Cetate, luând aminte la tipurile umane, la fețele, vorbele, toanele oamenilor. Iar apoi agitația stupidă a vieții publice, de care nu se putea izola, creându-și un șanț de apărare, i-o alunga din amintire. Ce-o mai fi și asta, ce-i cu aceste întovărașiri și familii de zdrențăroși și coate-goale care pleacă din oraș tropăind și șontăcând desculți, cu tălpile bătătorite? Cerșetorii părăsesc orașul. De ce l-or fi părăsind, habar n-avea. Își întrebă bărbierul.

— Cum, n-ai auzit? răspunse bărbatul ce duhnea a ceapă, forfecând chica roșcovană, grizonată a lui WS.

Un băiețel din colțul atelierului își trăgea mucii între două versuri dintr-un cântecel; taică-său îl înghionti enervat cu cotul mâinii cu care ciupea strunele subțiri ale lăutei de acompaniament.

— Cică Consiliul o decretat că toț' soldații și cișitorii îs trimiși să se bată în Piccadillia...

— Picardia? întrebă WS încrețind fruntea.

Lutierul îi însoți întrebarea cu o terță finală.97

— Picardia am vrut să zic. Mă gândeam la al'ceva. Iar lu' Lordul Primar nu i-or plăcut ordinele ălea, că lui n-o să-i poroncească Consiliul, și o dat de

știre care-i porunca, așa că toți sărăcanii și cișitorii au timp să-și ia picioarele la spinare și s-o taie din Londra. Da' o să fie mare dandana, o s' vezi, încheie tăind o buclă cu un gest criminal, ca pe un mic organ vital.

Mare dandana. Ceea ce se-ntâmplă acum dă în Oamenii Șambelanului ca un sac cu cărbune trântit de un hamal; nici nu trebuia să-și dea seama de chestia asta punând cap la cap vorbele dintr-o frizerie. Dick Burbage sosi tremurând tot de indignare, spunându-i ce pune la cale Consiliul tocmai într-un moment propice afacerilor, când nu e ciumă. Toate teatrele urmează să fie închise.

— Închise? se văicări pe un ton pițigăiat Laurence Fletcher.

Tocmai repetau *Negustorul*. Făceau mici schimbări în distribuție. Mai lungeau câte un vers ici-colo. Treaba mergea șnur.

— Zidarul ăsta și-a scăpat cărămizile pe ținloaiele tuturor, răcni Burbage. Am spus eu că e de-ajuns până și titlul *Insula câinilor* să-i facă pe cei din Consiliu să mârâie.

Era satira despre care toată lumea vorbise atât de frumos și vag, plină de toane puternic reliefate.

— Acum au turbat și ne mușcă la grămadă.

— Primarul a fost cel care a rugat Consiliul să ia măsuri, spuse Augustine Phillips. Poți da vina, în egală măsură, pe Primar și pe Consiliu. Iar până acum s-au tot dat cap în cap, pe chestia cu prigonirea cerșetorilor.

— Să n-ai încredere-n nimeni, zise Burbage. Sunt toți o apă și-un pământ. Prostănacul ăsta de zidar nu merită numele de actor, poet sau altceva, ci doar pe-acela de maimuțoi neisprăvit.

— Ei, hai, făcu WS. Nu-i doar el singur vinovat, de bună seamă. Nici n-a terminat bine piesa și Oamenii lui Pembroke mureau s-o și monteze.

— Stați, că încă n-ați auzit totul, zise Burbage clocotind de furie. Nu-i vorba doar să le-nchidă până când ne facem iarăși băieți cuminți. E vorba să fie aduși demolatori care să facă teatrele una cu pământul. Am auzit că s-ar fi emis ordinul judecătoresc.

— Doar trecând peste cadavrele noastre o să facă asta, spuse Heminges.

— Îhî, mârâi Burbage, peste cadavrele noastre. O să facă chisăliță teatrele, cu actori cu tot, și-o să se îmbrățișeze de bucurie c-au făcut o treabă dumnezeiască.

— Iată tot ce era de spus despre noul tău gen de satiră, spuse WS liniștit.

— Ce face? Ce-ai spus? Atunci ce-ai spus?

— Și ce s-a întâmplat cu Oamenii lui Pembroke? se interesă Harry Condell.

— Nashe știa c-o să se ajungă aici, răspunse Burbage. A fost isteț și a șters-o la Yarmouth. În schimb, i-au priponit în temnița de la Marshalsea pe Jonson ăsta și pe Shaw sau Shaa, cum l-o fi chemând, și pe Gab Spencer. N-au izbutit să dea de ăilalți. Iar Jonson, înainte să-l salte potera, o freca prin fața teatrului The Rose, să se alăture Oamenilor Amiralului, și-i cerea lui Henslowe un avans de patru lire, pe de-a moaca, nerambursabil.

— Mai rar așa zidar, murmură Fletcher.

— E genul de om al zilelor noastre, spuse Burbage, reluându-și mârâitul. Bădăran și gură-spartă, fără pic de bun-simț. Cândva cu toții eram fii de gentlemen. Cândva ne mergea bine tuturor.

Sincer să fie, WS nu-și amintea să fi existat acele vremuri; întotdeauna au avut parte de un necaz sau altul.

— Ei, nu-i decât o chestiune de antedatate, spuse Cuthbert Burbage. Pierdem The Theatre mai devreme în loc de mai târziu.

— O să treacă și asta, îi liniște Kemp. Întotdeauna trec belele astea.

— Dar acum ce facem? îi întrebă Phillips.

O să plece acasă, o să facă o vizită neanunțată la Stratford. New Place și un blazon: astea-s destule de trainice, o să dăinuiască peste timp.

— Mergem acasă, spuse WS.

Și se duse acasă și ar fi fost mult mai bine, doamnelor și domnilor, să nu se fi dus. Avu parte de zile splendide, însorite, pe drumuri de august, și de o primire călduroasă din partea stăpânei hanului Coroana, din târgul de cereale de la Oxford. Și, în sfârșit, iată-l în drum spre Stratford, cu inima săltându-i de bucurie sub jiletca elegantă, mândru că-i gentleman. Pregătiți-vă, spirite ale marilor răposai stratfordieni, să-l omagiați cu buzele voastre livide pe un nou fiu care s-a ajuns. Pleacă-te, târgule, dinaintea lui. Dar, mai întâi, intrând pe Shipston Road, are de traversat podul Clopton. Clocotul bulboanei. Înapoi la îngustarea albiei, care l-a propulsat atât rapid. Zâmbește gândindu-se la Tarquin. Revede trupul minunat, alb, molatic, atacat de regele abject de la miazăzi. Zâmbește neliniștit; soarele este

acoperit de un nor. Pe urmă, norul îl repune în libertate pe zeul luminii și acum pășește peste chiar mantia aruncată de Clopton. Murgul e fericit să aibă în șa așa un călăreț. O ia pe Bridge Foot, la stânga, spre Waterside. Bună ziua, mărite. Dumnezeu să vă binecuvânteze și să vă dea viață lungă, domnule, faceți cinste orașului și țării voastre. Sheep Street, scăldat în raze de soare ițite printre norii pufoși, Chapel Street, pe care bat clopotele în vipia verii și iată...

...Și iată culmea și coroana strădaniilor sale. New Place, casa care a fost chiar a lui Clopton. Era prima oară când orbitele ochilor lui, cu zvâcnitul lor sacadat, o priveau ca pe propriul lui bun, contractul încheindu-se de la distanță, în absența lui, reținut de treburi la Londra. Știa că nevasta și cele două fiice s-au mutat în ea; le trimisese bani pentru mobilă. Ușa mare de la intrare scliffea la lumina soarelui ce-i dădea onorul lui Shakespeare. Oare să bată la ușă? Nu, n-o să ceară, nici măcar cu pumnul, voie să intre în propria lui casă. Ușa din față e zăvorâtă; intră, cu o piatră galbenă ca mierea pe un deget de la mâna stână, pe porțița ce dădea în grădină. E năpădită de vegetație, e-he, aici e de lucru. Underhill, fostul proprietar, a neglijat-o. Nalbe de pădure, lupin, nemțișori, un gard viu din tisă; WS anticipa încântarea pe care i-o va provoca grădina pusă la punct. Iar în mijlocul pajiștii o să planteze un dud.

Ușa de la bucătărie se deschise când îi mișcă ivărul. Era o bucătărie grozavă, răcoroasă, scliffeau în ea blidele de aramă, dar nu zări nici un braț dezgolit pus pe treabă, pe frecat sau pe strâns caimacul de pe lapte. Trecu spre camerele de zi. Cu mobilier simplu, bine lăcuit, o ladă de zestre, scaune simple, netapițate. Îl trecu un fior la gândul că parcă n-ar fi o casă de locuit. Unde o fi Judith? Unde o fi Susanna? Unde-o fi Anne? Era ca și cum și-ar fi cumpărat casa, efectiv, pentru sine. Se apropie tiptil de scara ce ducea la etaj, de parcă propriul lui cadavru ar fi zăcut, fără onoruri, într-unul dintre dormitoarele de sus. Urcă.

Pe palier scrută, nehotărât, cele cinci uși închise. Dintr-un motiv sau altul, în minte îi veni numele lui John Harington⁹⁸. Ajax. O budă⁹⁹. Un closet cu cădere de apă. De ce să nu aibă așa ceva și în casa asta? E o idee bună, curățenia. Brusc, îi veni în minte, nechemată, imaginea lui Dick Burbage stând așezat, cu o pălărie pe cap, ca melancolicii, pe un closet din

ăsta. Cu glasul coborât, își semnală prezența:

— Anne? Anne?

Dintr-odată, din spatele uneia dintre uși i se păru că aude răbufnind panica mută, cu şușoteli și foșnete. Nedumerit, se duse s-o deschidă. O deschise. Văzu.

Nuditatea albă, molatică, încercând să-și vină în fire, șocată, laolaltă.

— Este, vreau să zic, ea este de vină, bălmăji Richard ȝopăind în cămașa descheiată, zâmbind, gudurându-se zâmbitor, încercând să-și ascundă scula care, în rușinea ei animalică, se topea văzând cu ochii.

WS rămase locului și începu să radieze și să tremure cuprins de satisfacția de nedescris a încornoratului, satisfacția de-a avea confirmarea faptei, furia aceea monumentală, care justifică omorurile și incendierea orașelor și-l face pe om să se înalțe în citadela plângăreață a singurătății caracterizate de mila de sine. Se uită cu atenție la pat, patul ei adus de la Shottery, și dădu din cap. Ea își înveli într-o cămașă de noapte goliciunea trădătoare, fanată, de o nerușinare crasă.

— I-a fost rău, continuă Richard, și zăcea toropită de arșița asta și am intrat adineauri...

După ce șontăcăi un pas, de-acum cu toți nasturii încheiați, schimbă brusc tonul:

— Ea a fost, spuse el, ea fost cea care m-a pus să fac asta... și se puse pe scâncit. Eu n-am vrut, dar ea... și o arătă cu degetul pe femeia care stătea cu brațele încrucișate, ca un monument de nerușinare, lângă al doilea pat bun din New Place.

— Da, da, făcu WS pe un ton aproape consolator, femeia e de vină.

87 În realitate, Florio a fost însurat cu sora sonetistului englez Samuel Daniel (1562-1619).

88 Joc de cuvinte în original: *rank* înseamnă „rând“ (al unei formațiuni militare), dar și „rang nobiliar“.

89 Primele două versuri din *Sonetul 107* (trad. de Violeta Popa).

90 Distihul final din *Sonetul 107* (trad. de Violeta Popa).

91 Distihul final din *Sonetul 110* (trad. de Violeta Popa).

92 Versuri din *Sonetul 111* (trad. de Violeta Popa).

93 Versul final din *Sonetul 111* (trad. de Violeta Popa).

94 Vers din *Sonetul 110* (trad. de Violeta Popa).

95 Vinul, femeia și cântecul (în limba germană, în original).

96 Thomas Nashe (1567-1601) și Ben Jonson (1572-1637) sunt co-autorii piesei pierdute, brutal cenzurate, *Insula câinilor*, pentru care Jonson a fost arestat și înțemnițat trei luni, iar Nashe a fost dat în urmărire și s-a ascuns o vreme în portul Yarmouth.

97 Joc de cuvinte în original, unde *picardy third* înseamnă „terța finală“.

98 V. nota de la p. 127.

99 Unul dintre jocurile preferate de cuvinte ale lui Shakespeare în comedia *Troilus și Cresida* (dar și în alte texte) este prilejuit de paronimia *Ajax – a jakes*, în care numele eroului grec participant la războiul troian este omofon cu *jakes* („budă“, „closet“).

IX

Femeia, femeia, femeia e de vină. Nici lui nu-i venea să creadă, dar porni călare înapoi, spre Londra, cu o stăpânire de sine cumplită. Vă mulțumesc amândurora pentru încornorarea ce-nseamnă eliberarea din sclavie, nimic nu întrece încornorarea când vine vorba de sănătatea și vigoarea omului, e un fel de cadou constând în bani cheltuiți pentru propriile păcate (ia să-mi notez: *guilt, gilt, gild, geld, Danegeld*¹⁰⁰). În ceea ce privește faptul că n-a făcut un război groaznic și n-a lovit (chiar cu hangerul de gentleman ce i se legăna la șold, în teacă), purtarea lui n-a mirosit, oare, de la o poștă a teatru? Sunt plătit să joc, nu joc pe gratis. Uite, de-aia m-am retras, dragă nevastă, mă-ntorc la cină, să schimb o vorbă cu fiicele mele, dacă or fi ale mele. Cât despre tine, frățioare, continuă-ți în altă parte meseria de consolator al cărnii de femeie trecută, vierme încuibat, ce te streкори în găuri abandonate.

Of, Dumnezeule, Dumnezeule, Dumnezeule.

Cu toate astea, era ca paralizat, prezent doar pe jumătate. Afacerile toamnei londoneze răzbăteau până la el ca niște glasuri auzite parcă într-un vis.

ANDREW WISE

*Iar cât privește publicarea piesei
Richard al II-lea, papetarul Wise,
Om înțelept*¹⁰¹ *ce sunt, propun, prudenți,
Cu grijă, să tăiem din piesă scena
Aceea tendențioasă, ce prezintă
Un rege detronat. Trăim în vremuri
Când ochi plătiți vânează-aluzii la
Trădare, iar cuvântul „succesiune“,
Rostit în șoaptă („succesiune“-i doar
O șoaptă), -ndată se preschimbă-n vifor
Și zboară, ca pe mere, capetele...*

RICHARD BURBAGE

S-au înmuiat, putem juca din nou...

*Cu ce câștig? Nu știu. Doar Rose câștigă
Cu trei petale noi – trei spini, adică.
Spencer și Shaa și Ben cel enervant
Au navigat prin închisoarea Marshal¹⁰²
Și au ajuns la Amiral în flotă.*

ANDREW WISE

*Câștigă bine, zău. La Sfântu Paul,
La Îngerul, își zornăie arginții
Să cumpere această tragedie
Cu moartea lui Richard, cu Bolingbroke –
Dar ăsta-i un cuvânt murdar.*

RICHARD BURBAGE

S-a zis

*Cu Teatrul nostru, a-ncetat arenda
Și-a triumfat nemernicul Giles Alleyn,
Iar arta noastră a ajuns pe drumuri...*

CUTHBERT BURBAGE

*Da-n Curtain Close avem teatrul The Curtain,
Tata l-a cumpărat acum zece ani
Cu-acel băcan cam gogoman, John Brayne.
Iarna o vom primi cu bucurie,
Strângând grămezi de bani, la fel ca toamna,
Că-i ciuma în exil, iar Parlamentul
Se va-ntruni și plin va fi orașul.
Of, Dumnezeule, Dumnezeule, Dumnezeule.*

RICHARD BURBAGE

*Ba nu, sosit-a unul de la Curte
Cu vestea că ne-atacă spaniolii
Pe mare; s-au găsit niște hârtii
La bordul unei nave capturate
Și, cică, ditamai Armada-așteaptă
În larg de Falmouth. Parlamentul nu se-*

Ntrunește, lumea fuge din oraș.

CUTHBERT BURBAGE

*Ba flota li s-a risipit, îi bate,
Pe dúșmani Dumnezeu și îi trăsnește
Ca-n optzeci și opt, le-a scufundat cincizeci
De nave. Restul flotei, haită-nvinsă,
Spre casă fuge cu coada-ntre picioare.*

ANDREW WISE

*Se vinde bine de când Lordul Essex,
Întors la Curte, se tot văicărește
Ce urgisit e. Mulți îl văd în el
Pe Bolingbroke.*

Of, Dumnezeuule, Dumnezeuule, Dumnezeuule, Dumnezeuule, Dumnezeuule.

Nu-și dau seama nici măcar de propria lor prostie, nu de prostia artei nedrepte, ci a celei slabe. Căci adulterul, da, adulterul incestuos necesită măiestrie atunci când este comis; să fii prins asupra faptei e o lipsă crasă de iscusință. Dar noi nu ne așteptam să... Nu, deși piesele noastre-s pline de bărbați care se-ntorc pe neașteptate de la Corint, Siracuza sau Stoke Newington, că doar asta înseamnă comedia. Cu greu le pot ierta neștiința, negliobia fără margini, lipsa de îndemânare.

Măcar de n-aș fi știut, de n-aș fi văzut.

Așa că cel mai bine e să-și caute scăparea în propriul său meșteșug și în vântoasa violentă a istoriei și în evenimentele publice, înfășurându-și sufletul zbuciumat, tot mai retras, într-un munte de gargară, o armură hurducată care să-l protejeze împotriva oricărei suferințe, în afară, poate, de eventuala trădare a unui patron care o să-l lase cândva de izbeliște.

— Ai devenit mult prea moralist, spuse Harry șezând cu un picior întins peste brațul celui mai bun fotoliu din odaia prietenului său. Mai întâi îl ai pe Robin pe post de Bolingbroke, triumfător, apoi, musai trebuie să-l îmbătrânești și să-l înmoi, iar apoi îl bagi în poveste pe acest Hotspur, care-i tot Robin, și trebuie să moară și să fie jefuit și pângărit de un poltron grăsan.

— Nu m-am gândit la domnia sa Lordul Essex în nici unul din cele două cazuri. Chestia e că *Richard* s-a vândut așa de bine, încât mi-am zis să mă las purtat mai departe de succes. Și mi s-a cerut să compun personaje ce corespund umorilor.

— Toată lumea susține că-i vorba de Robin, o ținu pe-a lui Harry, turnându-și din vinul de Canare adus de el însuși; WS nu voia să bea deloc. Și cu toții ne-am zis, când ți-am văzut *Richard*-ul la standuri, că ne-am găsit poetul care să ne susțină cauza.

— Ce cauză? Ce vrei să spui?

Harry bău oarecum indispus. Apoi spuse:

— Nu se mai poate așa. Regina îl persiflează și își râde de Lordul Admirabil, cum se autointitulează de când și-a primit noul titlu de conte. Robin a jucat rolul eroului la Fayal și s-a ales cu mulțumiri din părți.

— Eu am auzit că Sir Walter ar fi cel care a cucerit Fayalul.

— Tu de partea cui ești? S-au purtat foarte urât cu Robin și unii vor plăti pentru asta cât de curând.

— Eu, spuse WS pe un ton egal, nu sunt de partea nimănui. Îmi văd de treaba mea, ca un poet umil și nebăgat în seamă ce sunt.

— Și, gata, nu mai ești prietenul meu?

— Of, Harry – domnul meu – n-am nimic de spus despre aceste vijelii, mă aflu la marginea lor, la mine ajung doar niște adieri plăpânde. Ce am eu de câștigat sau de pierdut exprimându-mi loialitatea față de cauza voastră, cum îi spui tu? Și, la o adică, ce ar avea oricine de câștigat sau de pierdut?

— A existat un poet roman, începu Harry învârtind cupa între degete și vorbind pe un ton afectat, poate că ai auzit de el, îl chema Publius Vergilius Maro. A slăvit faptele mărețe ale împăratului Augustus...

— Care va să zică domnia sa Lordul Essex urmează să fie împăratul Augustus, da?

— Înțeleg că nu te îndoiești câtuși de puțin că ești un fel de metamorfoză a lui Vergiliu, zise Harry zâmbind.

— Aș vrea, mai curând, să fiu Ovidiu.

— Aha, exilat printre goți¹⁰³. Uite care-i treaba, aș vrea să discut serios pe tema asta. Regina e, pe zi ce trece, tot mai într-o ureche. O apucă pandaliile la adresa lui Robin, o doare-n cot de el, e nedreaptă, ba chiar – nu

mai departe decât deunăzi – i-a dat o palmă; știai? – o palmă peste față, fără nici un motiv, toate astea demonstrează, că se țineste. Nu suntem în stare să ne păstrăm posesiunile din afara granițelor: uită-te și tu la ce hal de comandanți va trimite în Irlanda. Face bășcălie de tot ce zice Robin. Nu mai e-n stare să cârmuiască.

— Trădare, stăpâne, trădare, scumpul meu stăpân.

— Trădare în iatacul unui poetaș, mda. Iar fapta lui Bolingbroke n-a fost trădare?

— Regii și reginele nu au voie să fie detronați.

— Of, ia uite unde stătea predicatorul dreptului divin, cu bărbuța lui sobră. Nimeni n-o să se atingă de alesul Domnului. Vasăzică, Henric al IV-lea a fost un uzurpator și Hotspur a avut dreptate să se răskoale – nu-i așa?

— Henric al IV-lea a fost un rege ales.

— Uite, o să-l aleg și eu pe cerșetorul ăla, de cântă pe stradă, spuse Harry. Sau o să-i pun să mă ungă drept Harry al Nouălea. Trebuie că-i foarte prețios mirul acela.

— Vremurile acelea au apus, zise WS. Citesc despre ele în cronica lui Holinshed, să-mi scriu piesele despre vremurile când dreptul le aparținea celor care înhățau tot ce puteau. Vremurile alea s-au sfârșit odată cu bătălia de la Bosworth¹⁰⁴.

— Mda, mda, am văzut piesa...

— Nu vrem să avem iarăși de-a face cu baroni care mârâie unii la alții pentru o tichie de aur ce nici măcar nu-i ferește de ploaie.

— Asta pentru ca ploaia să poată spăla mirul, glumi Harry. Tremuri de frică dacă vine vorba de uzurpatori și rebeli, dar în piesele tale ei sunt foarte elocvenți și persuasivi.

— Există un diavol în fiecare dintre noi, se justifică WS. Suntem plini de contradicții. Cel mai bine este să exorcizăm acest diavol pe scenă.

— Te poți exorciza pe tine însuși, uitând că-i ațâți pe alții. Judecă cel puțin logic cei care susțin că, pentru a pedepsi prostia, trebuie, mai întâi, s-o afișezi ca pe un lucru ce se cuvine pedepsit, iar prin afișarea prostiei, stârnești și mai multă prostie. Ei bine, și tu unul îți poți comite porția ta de trădare într-o piesă despre istoria Angliei. Cât despre trădare și prostie, astea nu-s decât vorbe, conchise Harry.

— Vorbești întocmai ca Ducele de Guise. Asta se juca, dacă-ți mai amintești, când ne-am întâlnit prima oară, veniseși la The Rose în compania împăratului tău. Un Machiavel, urmă WS. Mă îndoiesc că te-a pervertit sărmanul Kit Marlowe sau oricare altul dintre noi, poeții ăștia amărâți.

— Nu-s pervertit, răspuse Harry liniștit. Pândesc cum cuprinde stricăciunea Statul. Se sfărâmă și se prăbușește măcinat de stricăciune. Tinerii sunt cei ce trebuie să-l curețe.

— Harry, oftă WS, sunt cu zece ani mai bătrân decât tine... nu, nu asta vreau să spun, îmi retrag vorbele, vârsta în sine nu-nseamnă virtute. Lasă-mă să te-ntreb, mai curând, dacă ai vrea să apuci vârsta mea.

— Viața, dădu din mână Harry. Dacă vârsta în sine nu înseamnă virtute, nu-nseamnă nimic să trăiești ca să îmbătrânești. Aș vrea să am înfăptuiri. Dacă voi muri înfăptuind ceva, ei bine – am să mor. Aș fi putut muri și în tipul călătoriei în Insule.

— Știu, te-ai achitat cu bine de îndatoriri. Ai primit titlul de cavaler. Sir WH.

— A, există o droaie de cavaleri creați de Essex.

— Dar ai fi avut parte de-o moarte onorabilă. Ar mai fi ea onorabilă dacă ar aduce cu moartea acelui biet evreiaș, o moarte comică, cu lumea urlând ca apucată, cu carnea trasă de pe tine ca o cortină, pentru a-ți dezveli măruntaiele ce urmează să-ți fie smulse din trup? Adică, vreau să spun, cu moartea unui trădător. Căci, ascultă ce-ți spun, cam asta ți se întrezărește la orizont. Nimeni n-are s-o clinească pe regina asta de pe tronul ei. Are să-și trăiască viața până la capăt și n-are cum s-o mai ducă prea mult.

— Are să îmbătrânească din ce în ce mai mult și o să ne ducă țara de râpă, stăruie Harry. Bombăne în legătură cu câți pitaci are în pungă; trei zile la rând n-a mâncat, la prânz, decât supă de oase. Și trebuie să ne înclinăm în fața ei, cu răsuflarea ei puturoasă, are toți dinții stricați, iar noi trebuie să-i lăudăm frumusețea nepieritoare. Flecărește aiurea, amestecă franceza cu italiana și latina, se zgâiește, la ea în alcov, la povestioare de dragoste, salivează și-i curg balele când le citește.

— Ambasadorul Franței a lăudat-o pentru înțelepciunea ei, spuse WS simțindu-se stingher. Cel puțin, așa am auzit.

— Îhî, ai mai auzit și tu una-alta, ai mai văzut câte ceva, dar nu știi

nimic. Regina e un morman putregăios de mizerie decrepită. Eu știu, doar sunt la Curte. Ceea ce vrem noi de la tine, măi, metamorfoză ovidiană, e ceva, acolo, o piesă sau un poem care să arate lumii ce nu-i bine și ce ne trebuie. Ceva care să încurajeze tineretul și să-i arate calea cea dreaptă. O piesă despre un tiran ramolit, nebun, care scrâșnește tot timpul din dinți și care sfârșește prin a fi detronat.

— În trecut, când am scris poezii, vorbi WS tăgădat, le-am scris să-ți placă ție. Am încetat să mai scriu în clipa când mi s-a părut că nu-ți mai plac nici măcar sonetele. Nu mă deranjează – a sosit vremea să-ți ocupi locul cuvenit în societate, cu prea puțin timp liber pentru poezie...

— Hai, hai, treci la subiect.

— Ideea e că am să scriu și pe mai departe, să-ți fac pe plac, dacă dorești, dar să-ți provoc doar o plăcere legală...

— Ah, Isuse, iar vorbește moralistul nostru.

— N-am să scriu nimic care să ațâțe spiritele. N-am să-mi pun pana în slujba trădării. Vai, Harry, îl imploră el frângându-și mâinile, nu te amesteca cu nebunii de la Curte.

— Și-atunci, să mă-nclin, pe mai departe, în fața unei nebune. Și m-am săturat să te tot aud zicând cuvântul „trădare“. Cine ești tu, ce ești tu, să mă tot previi în legătură cu *trădarea*?

— Un prieten, un iubit. Am crezut că un prieten are anumite drepturi...

— Susținând că-mi ești prieten și iubit, i-o întoarse Harry cu un fel de cruzime dată de tonul formal, pe bună dreptate poți pomeni de drepturile tale. Mai întâi, totuși, trebuie să-mi dovedești că ești și-una, și alta făcându-ți datoria față de mine.

— Datoria, repetă WS cu amărăciune. Încă de mic copil mi s-a vorbit la modul serios despre datorie – față de familie, biserică, patrie, nevăastă. De-acum sunt destul de bătrân ca să-mi dau seama că singura datorie vădită este aceea față de imaginea ordinii pe care o purtăm cu toții în creier. Că ținerea sub obroc a haosului, mai cu câte o copită ocazională, mai cu permanenta recurgere la scânduri, e de datoria omului, iar restul sunt doar vorbele ipocriților solemni, care-și justifică interesele personale. Este de-a dreptul imposibil să pui pecetea ordinii pe scurgerea timpului. Prin arta mea, așa cum este ea, trebuie să-ncerc să transform imposibilul în posibil.

În rest, tare mi-e teamă să nu se trezească balaarii adormiți. WS observă că pe buzele lui Harry stă să se înfiripeze prelungirea anemică a acestei metafore, așa că adăugă: Și nu te-apuca să-mi vorbești de ucigașii de balaari, fiindcă din sângele balaurilor iau naștere alți balaari. Mai bine lasă-i pe toți să-și doarmă somnul.

— E prea de tot, zise Harry, părerea despre viață a unui pârlit de târgoveț unsuros. Păi, ar cam fi trebuit să mă aștept la așa ceva din partea ta, că-ți dă târcoale bătrânețea. Îți curg mucii și-ți cad dinții din gură, și toate alea. N-ai să-ți oferi cuvintele conducătorilor, deoarece ți-e frică. Ai să te-apuci acum să turui exact ce-și doresc să aibă târgoveții ca simbol și imagine. Podul Londrei construit din impozitarea sacilor de lână. Unde ți-e roba îmblănită și burdihanul de consilier orășenesc și, ah, da, nevestica tânără, să-i facă curte, plini de viclenie, tinerii cu carne în prohaburi? Cu asta, într-adevăr, ieși din tipar.

WS schiță un zâmbet acru de tot.

— A, păi, dacă vrei să ai imaginea reală a târgovețului știrb, ți-o pot oferi. Pot întrece pe oricine în materie de patriotism grandilocvent, de numărare înfrigurată a galbenilor și chiar și de încornorare. Ai în fața ta un om încornorat de către chiar fratele său mai mic.

— Încornorat!... De către!...

— Ai auzit bine. Am văzut cu ochii mei. Le-am văzut goliciunea trupurilor, cum au sărit din pat, rușinea și nerușinarea. Femeii, știi și tu, nu-i este niciodată rușine. Iată o maximă pe care ar trebui să ți-o notezi.

— Povestește-mi, mor de curiozitate.

— M-am întors la Stratford când teatrele au fost închise din cauza *Insulei câinilor*. M-am dus neanunțat, pe neașteptate. Frate-meu și nevastă-mea își făceau de lucru cu ceremoniile sacramentale, având grijă ca New Place să fie cu adevărat casa dragostei.

— Povestește-mi totul, absolut tot, tot ce-ai văzut.

— Ți-am povestit destul, spuse WS văzându-și prietenul gata să izbucnească în hohote de râs necontrolabile. Ba chiar prea mult.

— Prea mult!

Veselia lui Harry ajunse la paroxism. Lui WS nu i-a plăcut niciodată râsul lui – pițigăiat, ca de maniac; nu i-a plăcut niciodată cum chipul acela

delicat, boțit de răs, se transformă într-o urâtenie cu atât mai înspăimântătoare cu cât înlătură miracolul frumuseții: era ca și cum frumusețea aceea nu avea nimic de-a face cu adevărul sau bunătatea.

— Aaah, nu! țipă Harry.

WS zări primele semne ale degradării într-un canin ce i se arătă privirii; limba era încărcată, galbenă.

— Prea mult, mult mult mult prea mult!

Râsul se revărsă din el ca o arsură rece ca gheața, învăluită în lumina soarelui, dar apoi se transformă brusc într-o tuse convulsivă. Trupul subțiratic se cutremură, zvâcnind, în ținuta lui elegantă.

— Of, Dumnezeule, făcu el vlăguit și se întinse sleit pe spate. Fie cum zici tu. Întinse brațele tremurânde, bâjbâind, după vinul de pe masă: Mult prea mult.

— Încornoratul întotdeauna-i comic, spuse WS scârbit de ieșirea frenetică la care asistase, o ieșire la fel de obscenă și nerușinată ca imaginea care o provocase.

Îi veniră în minte cuvintele lui Gilbert, un fel de zicală populară sucită și transformată de geniul singular al lui Gilbert: „Știm ce suntem, dar nu știm ce putem fi“, așa a zis.

— Isuse sfinte, mă doare tot corpul.

— Capra și prohabul uriaș, cugetă WS. Actul acesta le conține într-însul pe toate. De ce n-ar putea fi însă și încornoratul personaj tragic?

Harry se înecă cu o gură de vin. Râsul îl făcu să împroaște bulbuci. WS simți cum umezeala îi pișcă obrazii; un strop i se opri în colțul gurii și gustă dulceața acră ca pe sfârșitul unei prietenii. Luă de pe masă o batistă cu picățele și se șterse și se șterse și se șterse.

— Mă rog la Dumnezeu să-ți înveți într-o zi și tu lecția, zise el. Poate că necazurile vieții o să te facă și pe tine om.

— Mi-am rupt o coastă, gemu Harry de durere, după atâtea hohote de răs.

— Cu timpul ai să-nveți ce-i ordinea. Căsătoria înseamnă ordine. Suferi, dar n-o poți desface. Învață din chestia asta. Suferi pentru ca ordinea să poată fi menținută.

— Păi... făcu Harry și smulse nepoliticos batista din mâna prietenului său, care continua să se șteargă; își tamponă ochii podidiți de lacrimi.

— Ambiguitatea lacrimilor, zise iscusitul om al cuvintelor.

— ...că-i ordine au ba, m-ai făcut să sufăr.

Își pipăi gâfâind coastele, care îl dureau.

— Atunci, să ne-nțelegem – astăzi n-ai să-mi mai ceri să scriu vreun poem sau vreo piesă pe tema asta, a tiraniei mârșave și a îndatoririi de a o detrona. Ai să pleci de-aici, în schimb, luând cu tine imaginea unui încornorat.

— Încor...

Cuvântul fu cât pe-aici să declanșeze noi hohote de râs. Harry luă o mină serioasă și dădu cu dosul palmelor peste jiletcă, de parcă râsul ar fi fost o plăcintă cu carne ale cărei firmituri i-au căzut pe piept.

— Mda, bine, mi-ai mai abătut gândurile de la chestiunile de stat. Cred că fratele e cireașa de pe tort.

Cireașa. Chipul lui păru încă o dată gata să se dezintegreze; râsul i se frânse, lăsând locul tăcerii; destul, copii, gata.

WS începu să înțeleagă că marea oboseală începe să se apropie, pășind tiptil, pe un coridor lung. Băiatul acesta, acest mare senior, scosese la iveală, cu nepăsarea unui băiat sau a unui mare senior, aidoma unui călău, măruntaiele unui prieten: uite, sonetul acesta; aici el zice... Iar acum iată o mândrețe de întâmplare de povestit lumii, ce Dumnezeu. Cireașa de pe tort e fratele. WS spuse cu răceală:

— Iar dacă vrei să știi toate amănuntele, numele fratelui e Richard și e cu fix zece ani mai mic decât mine.

Data viitoare nu va mai fi nepăsare, nu genul acela de nepăsare inocentă.

— Iar acum, domnul meu, poți să pleci.

Harry se holbă o clipă la el.

— Ah, pot să plec, da?

— Poate că coarnele unui biet actor sunt o glumă prea nedemnă de nemaipomeniții tăi prieteni de la Curte. O să aibă, în schimb, succes printre cunoștințele tale de la cârciumă. Oricum, îți urez s-o folosești cu plăcere. Și-acum, lasă-mă.

Harry se sculă în picioare, pufni încă o dată în râs, chiar dacă nu cu ardoarea cuvenită povestirii despre coarnele unui prieten.

— E singurul lucru pe care nu-l pot face, spuse el într-un târziu. Nu te pot

lăsa niciodată. Ai o nerușinare și-o impertinență prea auguste ca să mă poată jigni, orice mi-ai spune. Ai ceva din trufia lui Tarquin.

— Să nu ne facem că nu vedem adevărul, zise WS. Lunga primăvară a luat sfârșit.

— Ei, văd că trebuie să plec, spuse Harry zâmbind, și să mă-ntorc când ai să fii într-o dispoziție mai iubăreață. Nu-mi spune iar că încă nu m-am maturizat.

— Ah, strigă WS, încă nu anticipezi ce ai să simți când ai să te maturizezi cu adevărat? Atunci vei ajunge să-nțelegi dezamăgirile. Ai să-nțelegi unde-s metaforele ca nuca în perete, că ușa ți se închide în nas când pare mai larg deschisă, că suntem condamnați să murim clipă de clipă mai mult decât doar la moarte. Să-ți explic cum vom muri unul pentru celălalt, fără a muri de-a binelea. Mie mi-e scris să-mbătrânesc și să renunț la plăsmuiri și abstracțiuni, ție ți-e scris să nutrești o dorință tot mai covârșitoare de a accede la putere. În cazul tău, văd bine, nu există cale de întoarcere. Ai să-l urmezi pe Lordul Essex până la butuc, căci, paradoxal, drumul ce duce în sus întotdeauna sfârșește jos. De-aceea pare atât de plăcut și ușor. Îți vei justifica fiecare trădare, fiecare poftă și ambiție minoră, făcând trimiteri la câte o maximă plină de noblețe, ca, de pildă, „Am făcut-o pentru binele obștesc“. Ba chiar ai să-ți născoci imaginea unui martir când, în realitate, nu urmărești decât satisfacerea propriilor dorințe, realizarea pe plan personal, realizarea unei persoane care nu este cea pe care ți-o închipui tu, căci oglinda ta îți va deforma imaginea la fel de mult ca oricare oglindă a Reginei.

— Tocmai de asta trebuie să rămân, ai avut dreptate când mi-ai cerut să plec.

Harry se înfășură în pelerină, iar pala de aer pe care o stârni suflă de pe masa de lucru o coală de hârtie cu niște mâzgălituri.

— Nu mă pot exprima limpede în legătură cu toate astea, zise WS ridicând de jos coala cu icnetul unui om bătrân și revenind la poziția verticală cuprins de amețeală.

Vertij, vertij. Vorbe. Simți cum i se strecoară în suflet nostalgia de-a dreptul chinuitoare pentru vorbe.

— Simt doar că, dacă nu-ți pot mântui sufletul, trebuie, măcar, să-ncerc

să mi-l izbăvesc pe-al meu.

— Iar începi cu textele astea de doi bani, de târgoveț, îl luă Harry peste picior. Mă faci să vomit, măi, gentilomule puritan proaspăt înnobilit, cu stropul tău de avere investit în lumânări și grâne, țesături și piese de teatru. Poftim, n-ai decât. Izbăvește-ți sufletețul mârșav de puritan. Eu unul prefer iadul, dacă iadul mă așteaptă. Izbăvește-ți sufletețul meschin, de încornorat, zise el dându-și capul pe spate și fluturându-și pana neagră, uriașă, de la pălăria franțuzească pe care o purta. „Înfrumusețat“, îl șfichiui el, amintindu-și o mai veche împunsătură la adresa lui WS. N-ai cum să-ți ascunzi adevărata fire. Claponule! adăugă el. Nu Fără Muștar, zise el pufnind pentru ultima oară într-un râs hârâit. Cum își mai bate toată lumea joc de tine. Ești mai comic decât comediile tale.

După care plecă fără să-i mai ardă deloc de râs, bocănind zgomotos pe treptele goale, de-ai fi zis că-i vreun cărbunar.

Atunci, las' să fie pe-așa, căci primește durerea cu brațele deschise. Îi trecură prin minte laudele înfocate ale lui Francis Meres (Plaut și Seneca sunt considerați cei mai buni în comedie, respectiv tragedie și, tot astfel, între englezi, Shakespeare este cel mai bun în ambele genuri când e vorba despre scenă), pirații care-i tipăresc opera fără să aibă consimțământul lui, faima „scumpului Jupân S“. Știm ce suntem, dar nu știm ce putem fi. El însă crede că ar ști ce ar putea fi dacă ar izbuti să-și provoace durerea potrivită, dacă ar reuși să obțină suferința eliberatoare potrivită. Zeița, era convins, pândește în aer, cu un trupșor infim, gata să pătrundă într-o rană, numai de-ar fi rana aceea suficient de adâncă. Ce știe tânărul Jupân Meres despre asta? În ceea ce privește nebunia lumii, durerea lui – în aceasta – e diminuată de capacitatea lui de a prevedea lucrurile; în timp ce pune cap la cap „umorile“ ce-l compun pe Falstaff, consideră că ar putea exista o știință exactă care să se ocupe de predicția prostiei omenești – Regina îl plesnește pe Essex în legătură cu cine ar trebui trimis să-i jupoaie de vii pe sălbaticiiăștia de irlandezi; cărmuirea este paralizată și două mii de oameni sunt trimiși la moarte în smârcurile puturoase, prinși în ambuscadă de către locuitorii mlaștinilor. Iar căderea lui Harry Wriothesley în prostie și iminenta lui autodistrugere sunt cele mai previzibile evenimente.

Și totuși, într-o anumită măsură, prostia asta nu de la el o preluase, de

parcă el, poetul, ar fi fost cel ce l-a contaminat pe patron de-a ajuns să fie atât de închipuit? WS urmărea, afișând cuvenita figură plină de tristețe, cum șerpuiește cortegiul funebru, în plină vară, pe străzile întortocheate ale Londrei. Burleigh e mort, s-a zis cu vremurile și virtuțile de altădată; Irlanda e aproape pierdută. Muștele bâzâie. Găile, mânate de un optimism penibil, dau roată în țării, deasupra cadavrului bine învelit în giulgiu. Dar, printre cei care-l conduc pe ultimul drum, nici urmă de cel care ar trebui să-l jelească cel mai mult. Cum, n-ai auzit? A tulit-o în Franța, cu o femeie. Muzica funebră sfâșie vipia ca niște răgete de măgar. Nț, a lăsat-o gravidă pe-o femeie, bașca, pe una de rang înalt. Picioarele pășesc pâș-pâș pe pavajul străzilor. Ci viața întotdeauna contrabalansează moartea. (Doamna Vernon e de la Curte și locuiește la Essex House. Unii spun că ar fi luat-o sub coadă și acum, pe chestia asta, dospește; dar ea se jură că n-a fost nimic murdar la mijloc și contele va demonstra legalitatea faptei.) O domnișoară de onoare a Reginei care nu mai e domnișoară, nici anul acesta, nici în anii ce vor veni. Și zici că-i în șapte luni? Ar face bine să se grăbească îndărăt. Domnișoare de Dezonoare. Cică s-ar fi întors, în secret, acum patru zile și, în taină, a...

WS abia dacă auzea cuvintele pline de înverșunare ale lui Cuthbert Burbage în timp ce ședeau posaci în zăduful stănut al cârciumii, ei doi, plus Richard și Heminges, Phillips, Pope și Kemp. Se gândea la cuvintele rostite cu calm și impertinență de John Florio (îmbrăcat la costum negru, dar nu din cauza lui Burleigh): „Stăpânul meu e întemnițat la Fleet“. O repetiție pentru întemnițarea de pe urmă, în Turn; lui WS îi era cât se poate de limpede: e la doi pași de butuc. „Dezmăț tacticos și cununie în pripă. Gloriana nu se lasă batjocorită. Am auzit că s-a înfuriat cumplit. E vorba de una dintre Gloriile ei, dar cred că nu și-a dat seama. Stăpânul meu însă și-a luat în serios rolul de bărbat și, drept răsplată, e închis în Fleet.“

— The Fleet, rosti WS cu glas tare.

Colegii lui de trupă se holbară la el; Kemp râse pe înfundate. Cuthbert spuse:

— Dacă aș putea, l-aș dubi la Fleet, dar fapta lui e îndreptată mai mult împotriva firii decât a legii.

WS își încreți fruntea, dar apoi își aduse aminte despre ce-i vorba. Giles

Alleyn. Arenda.

— Mărturisesc că mi-era frică de clipa asta, urmă Cuthbert. Nu-i bine să te-ncrezi într-un Alleyn. Cu jumătățile astea de promisiune de reînnoire...

— Ia-o mai încetișor, să priceapă și gentlemanul nostru, ricană Kemp.

Ferește-te de înalta societate, își zicea WS în sinea lui. Noua contesă e și ea întemnițată. („Nu-ți face griji, are să-i treacă“, așa i-a spus Florio. „Mă refer la Maiestatea Sa Regina. Stăpânul meu n-o să zacă aiurea în închisoare atâta vreme cât țărănoii urlă și-și fac de cap în Irlanda.“ Totuși, următorul pas va fi Turnul, iar după Turn... Cuvintele sunt sigure, mai sigure decât realitatea.)

— Jumătățile de promisiune de reînnoire, zise Cuthbert răbdător. Arenda din '76 prevede că, dacă o mutăm înainte de expirarea contractului, cheresteaua rămâne a noastră. Acum el știe că n-o să-i accept noile condiții, îi e cât se poate de clar. Clauzele noii arende au fost stipulate tocmai fiindcă știa acest lucru. Așa că acum o să dezmembreze The Theatre și o să pretindă că lui îi revine cheresteaua.

Richard Burbage scoase ceva ce aducea cu un mârâit.

— The Curtain n-o să ne găzduiască la nesfârșit, spuse Heminges mestecând o nucă mititică.

— Omorâți-l pe Alleyn, le sugeră Pope. Avem câteva nopți fără lună.

— Arende, aidoma sufletelor, au o viață de apoi, spuse Cuthbert cu înțelepciune. Mai bine ne-am gândi unde să ne găsim un nou locaș. Dick și cu mine ne-am plimbat într-o grădină din Maiden Lane, una destul de frumoasă, dar nu ne-o dorim pentru florile ei. Nu-i departe de The Rose, dacă tot veni vorba de flori.

— Să construim, așadar un teatru nou, zise Phillips.

— Noi doi, zise Richard Burbage arătând cu degetul mare, cu un gest imperial, spre frate-său, punem la bătaie jumătate din bani. Voi cinci puneți cealaltă jumătate, dacă vă convine.

— Trezește-te, Will, îl îndemnă Cuthbert Burbage.

— Discutăm costurile construcției, spuse Heminges molfăindu-și firele de barbă ce i se răsuciseră în sus sub buza de jos.

(Ar fi corect să-i fac o vizită la Fleet, își zicea WS. Nu lași o prietenie să se topească așa, din senin. Dar dacă o să mă trateze cu aroganță și n-o să

vrea să mă primească? E o chestie groaznică pentru o persoană atât de suspusă să fie înjosită în asemenea hal. O să țipe de spaimă când o să vadă șobolani, întotdeauna i-a fost teamă de ei.)

— Se poate, zise Cuthbert. Se poate. Vorbim, se răsti el la WS, despre un teatru nou, despre cum o să-l construim pe malul de sud al fluviului.

— Nu există ideea de moarte a vreunui lucru, spuse WS, minunându-se de încrederea cu care le vorbea. Nu există ideea de a face un lucru nou, ci doar ideea de reînnoire. Poate dragostea muri cu adevărat?

— Doamne, Isuse, se rugă Kemp rotindu-și ochii spre cer.

— Pământul se rotește și nu există o nouă zi, ci doar reînnoirea celei vechi. În pâinea de mâine va exista o bucătică din aluatul de azi. Nu puteți construi noul teatru decât din cel vechi.

Toți făcură ochii cât cepele.

— Demolați-l, încărcăți cheresteaua în căruțe și transportați-o pe malul celălalt. De ce să aibă câștig de cauză forțele meschine și mârșave? Alleyn își freacă palmele. Dați-i o țeapă.

— Are dreptate, zise Heminges. Pe Dumnezeu, câtă dreptate are.

WS simți plutind în aer promisiunea reînnoirii energiei sale tinerești.

— Da, spuse și Cuthbert Burbage, are dreptate. Asta o să facem. O să așteptăm până când pleacă Alleyn din oraș...

— Cum îl cheamă pe constructor?

— Street. E *meșter* constructor. Peter Street.

Dragostea îmbrăca forme noi, atâta tot. Forme cum ar fi compasiunea.

¹⁰⁰ Am păstrat în textul traducerii termenii din original, unde paronimia joacă un rol esențial, dar se pierde în limba română. Cuvintele înseamnă, în ordine, „vină”, „strat de aur” / „bani” / „scroafă tânără”, „aurire”, „taxă” (plătită Coroanei în Evul Mediu) / „tributul plătit de anglo-saxoni regilor danezi”.

¹⁰¹ Joc de cuvinte, wise însemnând „înțelept”.

¹⁰² Joc de cuvinte în original, denumirea închisorii Marshalsea fiind o alăturare a cuvintelor *Marshal* („șeriful Londrei”) și *sea* („mare”).

¹⁰³ Ovidiu „exilat printre goți” (iar nu geți) este o „perlă” atribuită de Shakespeare bufonului Touchstone din comedia *As You Like It* (*Cum vă place*), într-un dialog cu țărancă Audrey.

104 Bătălia de la Bosworth (1485), în care și-a aflat sfârșitul regele Richard al III-lea, a pus capăt războiului civil dintre casele de Lancaster și York, cunoscut sub denumirea de Războiul celor Două Roze, și a dus la instaurarea dinastiei Tudor, prin accederea la tron a lui Henric al VII-lea, bunicul Elisabetei I.

X

Compasiunea? Să fie aceasta balsamul cel mai potrivit pentru ungerea rănilor sufletești? M-au lovit, frate-meu, nevastă-mea, dar nu și-au dat seama ce fac. N-am să mă înfurii, nu le voi purta pică. Mă voi situa deasupra lor, binecuvântând, iertând, fără să-mi schimonosesc buzele de înverșunare, cu fruntea netedă ca alabastrul, ca o statuie. Își dădu seama, trăind un șoc ce era șocul blasfemiei involuntare, a cui este statuia respectivă. Compasiunea, mila: nu sunt, în mare măsură, unul și același lucru? Ce drept am eu să-mi exprim mila față de cineva? Ajuns la poarta închisorii Fleet, auzind gălăgia celor de rang mai înalt dinăuntru, care se aghesmuiau de zor („Adio, binecuvântarea mea; ești prea de preț să poți fi al cuiva“), lăuta și chițcăitul strident al șobolanilor ce fojgăiau cu mustățile zbârlite, simțind duhoarea înțepătoare a urinei de când lumea și deznădejdea ce plutea în aer, își dădu seama că stăpânul său o să-i respingă vizita. Stăpânul său intra, în sfârșit, pe târâmul său, târâmul grotesc al căsniciei și al paternității, om în toată firea, în sfârșit, gata să-și comită trădarea de pe urmă. Se leapădă de vechiul său prieten, susține că nu-l cunoaște, tinerețea lui zburdalnică, dar nevinovată, a fost doar un vis.

WS stătea, cuprins de milă, în mulțimea ce aclama în Cheapside spre sfârșitul lui martie. Era o zi rece, dar însorită, din ținutul rural învecinat răzbeau până la el mireasma verdeții proaspăt încolțite și behăitul be-e-e-e-e al mieilor. Regina capricioasă iertase totul: Essex urmează să pornească spre Irlanda, ordinul a fost semnat cu două săptămâni în urmă. Are sub comanda lui o mie trei sute de călăreți și șaisprezece mii de pedestrași. Părăsea Londra călare, însoțit de crema ofițerilor săi, binevoitor, saluta lumea dând din cap, un rege-soare în fruntea unei cohorte de livrele, de steaguri de mătase ce fluturau debordant în vânt, caii se cabrau, se poticneau, apoi își recăpătau echilibrul pe pavaj. Mulțimea răcnea din toți rărunchii, făcea semne, părinții își săltau copiii pe umeri, lumea își azvârlea cușmele în aer. WS stătea tăcut. Seniorul pe care odinioară îl numise prietenul său își călărea impasibil murgul, dăduse uitării rușinea întemnițării, era o mare căpetenie care urma să-i pună cu botul pe labe pe rebelii irlandezi. Armăsar după armăsar după armăsar cu valtrapuri bogat

împodobite treceau în clinchetul harnașamentelor, ca într-un străvechi vis al cavalerismului, printre șirurile de dughene și maghernițe ce adăposteau prăvăliile. WS renunță la tăcere, cât să strige „Dumnezeu să vă binecuvânteze, Dumnezeu să vă țină“, dar strigătul pierit i se pierdu în uralele răgușite ale mulțimii londoneze. „Dumnezeu să vă ajute“, îi murmură inima. Un comandant victorios se va întoarce să pretindă ceea ce i se cuvine – nu cununa, nu laurii de învingător. Iar cei apropiați și loiali lui vor avea, în clipa aceea, mare nevoie de sprijinul lui Dumnezeu. Cavalcada defila în toată splendoarea ei dezinvoltă; o ceată de simpatizanți zdrențăroși însoțea caii ce dădeau din coadă în ariergardă. În față, uralele răsunau pe mai departe sub razele soarelui de martie.

Compasiune, compasiune. Porni să colinde străzile de unul singur, însoțit doar de compasiunea sa. Luă prânzul într-o tavernă unde se servea meniu fix și porni înapoi spre casă, de data asta în Silver Street. Se așează la masă, să lucreze. Câtă ironie, dacă te gândești la piesa asta, în care Harry își asumă ținuta lui Marte¹⁰⁵. După-amiaza târziu, se lăsă întunericul neașteptat, norii negri acoperiră văzduhul senin de martie. Urmă apoi canonada fulgerelor, timpanele celeste răpăiră la unison și bucăți uriașe de grindină căzură, zornăind și pârâind, pe pavaj. Doamne ajută! Se duse la fereastră să privească afară. După un început de zi atât de luminos. Dinaintea ochilor îi apărură o trupă în marș udată până la piele, chipuri ude, guri ce blestemă de mama focului, neuzite de nimeni în ploaia torențială, mantii și livrele ude learcă, părul auriu al fostului său stăpân și prieten căzând în șuvițe subțiri ca niște cozi șobolan. Îl năpădi mila în timp ce popula strada pustie cu această imagine. Era însă mila pe care ți-o stârnește eșecul unui gest grandios, o milă nedemnă. Între timp, creierul lui, pus pe jocuri de cuvinte, jongla cu cuvinte-cheie – marșul unei zile de martie transformat într-un marasm, cu Marte, prins în plasa lui Vulcan, urlând ca un copil.

Și acum, iată și recompensa pentru compasiunea lui. Ea, inima mea, va reveni, revine în chiar această locuință. Totuși, nu în ploaie; să nu sosească cerșindu-i mila pe care atât de lesne e dispus s-o manifeste. Se făcu din nou vreme frumoasă, primăvărată, semnul acela funest al cerurilor își văzu de drum. Se auzi un ciocănit timid. Deschise ușa.

— Tu?

Într-o pelerină simplă, neînsoțită de servitoare, rămase în ușa, cu privirea în pământ.

— Nu se poate, cum ai putut să afli, de unde știi, cine ți-a spus unde stau?

Rămaseră locului, WS înmărmurit, iar ea sfielnică, neștiind dacă-i bine-venită.

— L-am văzut pe bărbatul ăzda, am uitat cum îl gheamă, e glaunul din drupa voazdră...

— Despre Kemp e vorba? Întrebă el și reuși să iasă din transă. Intră, intră, te rog din suflet, poftește înăuntru, e dezordine aici, vezi, o să strâng hârtiile astea de pe...

Ea își desfăcu șnurul pelerinei și gluga îi căzu de pe cârlionții ei negri. Simți că parcă i se înfige un pumnal în inimă când îi zări din nou culoarea brună, delicată, a pielii, nasul turtit, buzele groase, cu fiecare fald și contur păstrat în memoria sărutărilor lui. Era un chin să știe că a trecut totul, nebunia iubirii lui de altădată (avută, pe care o are, în căutarea căreia se află), lăsând în urmă sobrietatea mortală, zeiască, a milei. Dar de ce milă?

— Bei un pahar de vin, zise el, poate că vii de departe, cum ai ajuns?

Ea se așeză pe scaunul cu speteaza mai dreaptă.

— Nu, doar din Clerkenwell. Kemp ăzda a fost azeară în Clerkenwell, gigă găuta negreze. E un individ vezel, râde tot timpul, zbune glume întruna.

— Nu stai... Ce cauți în Clerkenwell?

— Ce ză vag? zise ea ridicând din umerii delicați.

Oferindu-i vinul, WS observă, la rece, că femeii îi tremură mâinile.

— N-am un zvanț. *Tuan* al nozdru e blegat la război. Noabdea nu-ji vizează degât zoția ji gobilul. Nu mai are delog dimp bendru gei pe gare i-a iubit.

Tuan al nostru. Un cuvânt din limba ei.

— Așadar, conchise WS, ți-a dat bani. Ai fost metresa lui plătită.

— Nu jdiu guvândul ăzda. Dar de dat, mi-a dat bani, da. Am loguit unde z-a năzgut el, la Cowdray. Be urmă am avut gobilul. Be urmă... Of, nu vreau să ză vorbezg dezbre ghezdiile azdea...

— Povestește-mi despre copil, o îndemnă WS cu inima bătându-i să-i

sară din piept. Spune-mi cine-i tatăl copilului.

Ea îl pironi cu privirea înainte să-i răspundă.

— Gred gă gobilul are doi tați.

— Ah, e cu neputință, nu se poate, e împotriva legilor firii...

— Dagă nu e unul, e gelălat. Țin bine minte momentul. N-a fost vina mea. Sau ești tu, sau el.

— Și unde e... stăruie WS. După care adăugă: Nu. Am o altă întrebare. E fată sau băiat?

— Băiat, răspunse ea cu oarece mândrie. Am avut un băiat greu, gare blânga mult. I-am spus gă n-are voie ză blânga, viindgă are doi tați.

— Și ce nume i-ai pus?

La care ea clătină din cap de mai multe ori.

— Azda nu-ți bot zbone. I-am dat numele dadălui meu. Iar be urmă mi-am ziz gă drebuie ză-l gheme *bin* ji mai nu jdiu gum, gă aja-i obigeiul. Ză vie *bin* și-aboi numele lui daigă-zău, deoarece *bin* înzeamnă „viul lui“. Dar tu ești gel gare are nume nobil, nu el, *tuan*-ul nozdru blegat la război.

— Eu? Eu nu sunt nobil. Sunt gentleman, asta-i drept, dar nu nobil.

— Ești un șeic, spuse ea fără fasoane.

O privi lung. Apoi o întrebă:

— Unde este el – băiatul meu?

— E la nijde oameni gumzegade, de dreabă. Zunt din Bristol, oameni cu zdare, z-au îmbogățit din negoțul cu zgłavi ji acum au remujgări. Iar gând o ză greazgă mare, o ză ze îndoargă în țara mea.

WS simți că se-nvârte lumea cu el. Așa ceva e de neconceput. Adică, până la urmă, sângele lui o să curgă spre Orient. E sângele lui, precis că-i al lui. Dintr-odată ea începu să plângă în tăcere. Îi șiroiau lacrimile cristaline. De cristal. Alungă furios din minte imaginea aceasta formală. Era mama fiului său, o femeie, nu spectrul ideal al unui sonetist. Îi întinse batista lui cu picățele, aceeași cu care își ștersese Harry lacrimile provocate de răs.

— De ce plângi? o întrebă el.

— Nu mă bot îndoarge. Nu mă bot îndoarge în veci, dar viul meu drebuie ză ze îndoargă în țara mea.

WS dădu din cap a încuviințare. O înțelege.

— Acum trebuie să stai cu mine, spuse el. Trebuie să fim împreună. Ai

fost a mea înainte să ajungi a lui. Ți-ai călcat jurământul de castitate, dar ce-a fost a fost, ți-am iertat totul.

Ea își șterse ochii smiorcându-se.

— Aja gă drebuie ză blege, zise ea. De-aj vi la mine-n țară, aj vi măridadă gu un *rajah*, dar aici drebuie ză viu medreză. Ji îmbădrânezg ji n-o ză mă mai vrea nimeni. N-o ză mă vrea nimeni în Clerkenwell gând o ză mă gonejdi aja gum m-a arungat el. Ji, doduji, nu mă bot îndoarge, găgi gorăbiile nu merg în țara mea. Îndr-o bună zi or ză meargă ji viul meu o ză meargă gu ele. Dar deogamdată... și izbucni din nou în plâns.

— Eu am nevastă, spuse nefericit WS. Nevastă și fiice. În țările creștine nu-i ca în cele păgâne. Nu pot divorța de ea, deși a comis adulter. La noi nu există divorțul. Tot ce pot face este să...

Oare ce-o fi tot ce poate face? Ar putea să-i dea bani, să-și plătească chiria, însă nici vorbă nu poate fi s-o lase să stea aici... O clipă îi veni în minte Greene și amanta lui cu obraji ciupiți de vărsat, sora lui Cutting Ball, micuțul bastard Fortunatus cu urletele lui, înghesuiți cu toții în camera răpănoasă în care, râgâind după vinul de Renania, înjurând în gura mare să se facă liniște, poetul dădea zor să termine *Fratele Bacon și fratele Bungay*. Nu, zilele când WS și-ar fi putut permite așa ceva au apus: un gentleman care ține o metresă neagră la el acasă nu dă bine.

— Am să-ți găsesc o locuință, îi făgădui el, un loc tăcut și decent. Și o să-ți dau bani.

Ea dădu din cap a încuviințare și își trase nasul până i se opriră lacrimile. Plânsul o făcuse să pară mai urâtă, mai disperată să capete compasiunea sau mila lui, sau ce-o fi fost la mijloc.

— Aja ză vagi. Ză-mi dai bani. Bani mulți.

— Îți dau cât pot, spuse WS precaut.

Avea mâncărimi în palmă, în pantofi simți copita despicată a omului de afaceri.

— Și, adăugă el, o să-ți cer și eu o mică dobândă. Nu mai sunt cel ce am fost.

La care ea rămase tablou.

Într-adevăr, era o revenire la o etapă anterioară. Dorințele naturale ale bărbatului, imaginile voluptuoase iscate după ce mânca sau înainte de a

adormi sau la trezire, în zori – toate, toate îi erau alungate din minte de amintirea acelei după-amiezi de la New Place, cu fetițele trimise frumușel în vizită la bunica lor, pentru ca adulterul să poată fi comis cu premeditare și nerușinare. Sau, dacă nu, râsul fostului său stăpân, prieten și patron, îi răsuna pe coridoarele creierului, înghețându-i carnea trezită la viață, chircindu-i-o la loc. Înlocuitorul tumescenței de altădată se afla pe Maiden Lane, la sud de fluviul pe care pluteau lebedele. Fusese un act de mare curaj marșul acela, de Crăciun, pe zăpadă și pe gheața alunecoasă, sub cerul geros, transportând în căruțe mădulele hăcuite din trupul vechiului The Theatre. Un *fait accompli*, cum îi spun francezii (familia de hughenoți l-a ajutat să se mai pună la punct cu franceza; avusese nevoie de-o întreagă scenă, de-o obscenitate voalată, în limba franceză, pentru *Henric al V-lea*) și, după Crăciun, întorcându-se de la țară, lui Giles Alleyn, văzând că nu mai poate face nimic, nu i-a rămas decât să urle de ciudă. Primăvara și în prima parte a verii, cheresteaua vechiului teatru fu transformată într-unul, în cel mai bun teatru al tuturor timpurilor: era un semn de solidaritate cu vremurile în care Essex, până și în absența lui, bântuia țara, amenințând cu dezordinea, strunele dezacordate prevestind discordia. Cenzura trudea din greu, incinerând cărți, blocând răspândirea veștilor sosite din Irlanda, interzicând zvonurile lansate în șoaptă despre cât de prost merg treburile acolo, despre sănătatea tot mai șubredă a Reginei și faptul că încă n-a fost numit un succesor. Erau vremuri pline de tensiuni, de dispute mai mari și mai mici.

— Pleacă, n-ai decât! Nu mă mai amenința, ci cară-te! se trezi WS strigându-i, spre propria lui uimire, lui Kemp. Suntem sătui de giga ta și improvizațiile tale de trei parale. De șapte ani încoace m-am săturat. Dacă nu vrei să joci rolul așa cum îți este scris, n-ai decât să te cărăbănești!

Lui Kemp îi tresăltă osânza de furie când vorbi:

— Parvenitule, zise el cu răsuflarea tăiată, împrumutându-se, fără să vrea, dintr-un mai vechi atac la persoană. Pe mine vine publicul să mă vadă. Vorbe, vorbe, doar vorbe, ești un biet ticluitor de vorbe.

Estimp, Richard Burbage își mângâia barba rămânând tăcut.

— Te previn, nu suport să mi se spună ce să fac, cu tâmpeniile tale de honorificabilibus sau mai știu eu ce. Eu sunt cel care v-am învățat actoria,

tună Kemp, uitându-se mânios la trupa care repeta. Acum doar în fața cuvintelor lui trebuie să ne căciulim cu toții.

— Țasta-i stilul zilelor noastre, Willy, interveni pe un ton potolit Heminges. Nu putem perpetua trecutul, oricât de mult te-ar iubi mocofanii.

— Na, că și tu te-ai molipsit de la ticluitorul de vorbe. Perpetuabilitatibus.

Până și la mânia trebuie să facă pe clovnul, pronunțând p-urile cu obrazii umflați. Doi-trei dintre ucenicii-actori izbucniră în râs.

— Cu toții trebuie să învățăm, zise WS cu glas tare. Trebuie să progresăm, să ne desăvârșim arta. Nu pot permite să-mi tragă piesa în jos cu scârboșeniile lui deșănțate.

— O să fac ce mi-ai spus, urlă Kemp clătinând din cap. Va fi o zi funestă pentru voi toți, vă jur c-așa va fi. Nu găsești un Gavaliero Kemp pe toate drumurile.

Robert Armin stătea timid într-un colț, rozându-și unghiile.

— De la ăsta ni se trage, strigă Kemp arătând spre WS cu un deget butucănos, cuprins de tremur. Eu am făcut om din acest gentleman grozav. Nu Fără Muștar. A venit văicărindu-se la mine și la Tarleton, să-i dăm de lucru. Acum e un tip nemaipomenit, cu o ibovnică neagră.

— Nu despre asta-i vorba, spuse WS roșind; cine o fi răspândit bășcălia pe seama mottoului familiei sale? Chestia e că, dacă mai compun piese...

— Cred c-a sosit vremea, îi spuse Dick Burbage lui Kemp. Poți să-ți vinzi acțiunile sau mie, sau lui frate-meu.

Kemp se holbă la el uluit, ziceai că-i un Caesar comic.

— Ți-a mers bine, în branșă ai cea mai mare vechime dintre toți.

Kemp se făcea tot mai mic.

— Trebuie să ne despărțim, toate lucrurile au un sfârșit, dar nu s-ar cuveni să ne despărțim ca dușmani.

Ochii lui Kemp se umplură de lacrimi; curând, glasul i se preschimbă în vaier; niciodată n-a știut să-și stăpânească emoțiile.

— Moare, răcni el, se duce dulcele stil tradițional. Îl omoară parveniții. Băi, făcu el apropiindu-se de WS cu obrazii puhavi scăldați în lacrimi, băi.

Ridică un braț prizărit, să dea în el. WS se trase cu un pas înapoi și spuse:

— Crede-mă, aici nu-i vorba de prietenie. E vorba, mai degrabă, despre

ce dă bine pe scenă.

— Măi, cățelule, nu te mai da rotund cu ce dă bine pe scenă. Eram actor înainte ca tu să... Se opri, lăsându-și brațele să-i cadă lângă corp: Deh, nu contează.

— Fă-ți o ieșire frumoasă, îl sfătui Heminges. Fă-ți ieșirea și pe urmă o să putem bea și râde împreună.

— Ieșirea, da, zise Kemp. Apoi, recăpătându-și glasul puternic de mai devreme, adăugă: Mda, ieșirea, o dată pentru totdeauna. Sunteți o adunătură de nerecunoscători sperați. Am să plec bucuros. Să te bată Dumnezeu, trădătorule, îi spuse el pe nerăsuflăte lui WS.

Dădu să se retragă cu pas țănoș.

— Nu-ți uita trilurile, spuse Armin încetișor, așa încât Kemp nu-l auzi. Căci, vai, vai, vai, căluțu' l-au uitat, cântă Armin cu glasul lui plăcut, de tenor.

Trădătorule, trădătorule.

— Mă doare capul, zise WS.

Ea locuia acum într-o căsuță de pe Swan Lane, la o azvârlitură de băț de fluviu, de i se simțea mirosul și se auzeau strigătele barcagiilor.

— Întinde-te, îi porunci ea. Am ză înmoi batizda azda în abă rege.

Își făcu de lucru cu ulcica, o mică gospodină tuciurie, în timp ce el o privea pe furiș, stând întins pe patul ei. Camera mirosea a mirodenii, era încălzită de razele soarelui, ziceai că-s Indiile în miniatură.

— Ia, făcu ea întinzându-i năframa umedă, răcoroasă pe frunte. Fă-mi log, îi ordonă și se cuibări lângă el.

— Câtă alinare, spuse el. Trăim în lumea asta a bărbaților și uneori miroase rău de tot a sudoare iscată de răfuielile dintre ei. Ce bine-i aici.

— Zdai guminde și nu mai vorbi.

Își dăduse jos jiletca, avea cămașa descheiată în zăduful văratic; ea îi mângâie pieptul costeliv cu mâna ei delicată, în jos, în jos, până la pânțele și înapoi.

— N-aș fi crezut în veci, spuse el, simțind cum i se atenuează amărăciunea de peste zi, n-aș fi crezut că aș putea să zac atât de liniștit. Cândva te înșăfacam în brațe, cu lăcomie, ca un copil care nu se mai satură de dulciuri. Voiam să te-nghesui toată în gura mea.

— Iar agum nu mai vrei, zise ea și, deși avea ochii închiși, își dădea seama că ea zâmbește. Păi, drebuie ză te vag ză redevii cum ai vost.

— Îmi place liniștea asta prietenească, tihna pe care o simțim amândoi stând întinși aici.

— Mie-mi blage și gum era înainte. Își dezgoli pieptul și, punându-i capul acolo, continuă să-l mângâie. Bendru azda egzizdă bărbadul ji vemeia.

El își trecu încetișor limba peste un sfârc. Ea se cutremură toată.

— Nu drebuie ză de jogi aja dagă nu vrei ză...

După care ea îi arătă cum o poate satisface și descătușa de încordare, chiar și lipsit de puterea actului celui alt, ultim. Înfășurându-se în jurul mâinii lui reticente, urcă treaptă după treaptă pe scara ei, aproape până-n vârf, după care se aruncă spre moarte prin aerul plin de pernițe de mătase. O vreme rămase întinsă gâfâind. El îi spuse:

— Ai să-ți faci o părere proastă despre mine. Nu-ți face griji, curând am să învăț totul din nou. Există lucruri pe care sufletul le cauzează trupului.

Fruntea ei era acoperită de broboane de sudoare; i le șterse, suav, cu batista ce îi alunecase de pe frunte pe pernă. Curând ea deschise ochii și îl privi surâzătoare.

— Da, spuse ea, ai ză-nveți dodul din nou gurând.

Însă de învățat nu învăță din nou decât în miezul verii. Într-o zi de iulie, stătea cu frații Burbage, cu Heminges și ceilalți pe Malden Lane. Meșterul zidar Street făcu un semn masonic secret; calfele își împăturiră șorțurile. *Consummatum est.*¹⁰⁶ Dintr-un motiv sau altul, lui WS nicicum nu-i ieșeau din minte aceste cuvinte. Nu le concepea ca fiind cuvintele lui Cristos, ci ale lui Faust – când semnează angajamentul diabolic cu propriu-i sânge. Anticipa că aici trebuie să-și zămislească cele mai bune vlăstare.

— Semeată construcție, comentă Fletcher.

— Ne-au promis că, până mâine la amiază, avem gata drapelul nostru, îi anunță Dick Burbage. Cu Hercule și globul pământesc.

Un nume semeț dat unei construcții semețe. The Globe. *Totus mundus agit histrionem.*¹⁰⁷ Un motto grozav. Lumea întreagă, ba nu, toată lumea joacă teatru, e o scenă... Trebuie să inventeze el ceva. Și-acum...

— Acum, trebuie să-l udăm, zise Burbage.

Ucenicii zâmbiră larg și își dezveliră panerele. Cu butelci și cupe.

— O să bem la fiecare intrare, în fiecare vârf și fiecare colț. O să-l facem să miroasă a vin, nu a vopsea, clei și talaș. O să-i facem botezul.

— *Ego te baptizo*, spuse John Wilson, *in nomine Kyddi et Marlovii et Shakespearii*¹⁰⁸, la care WS roși.

— Amin, amin zic la așa rugăciune frumoasă.

Dick, însoțit de frate-său, îi conduse către intrare. Înainte să intre, dădură peste cap câte o cupă cu vin roșu, aspru, feruginos, încălzit de soare închinat lăcașului. Parcă ar fi băut sânge. Apoi dădură de dușcă încă una în timp ce priveau în jur și se minunau – mai multe rânduri de balcoane, avanscena ce ieșea mult în față, acoperișul de deasupra scenei, buzunarul scenei, care încă n-avea cortină, balconul muzicanților. Urcară pe scenă, pozară în fel și chip, pășiră țăntoși, gesticulând cu cupele din care se vărsa vinul. Își aduceau aminte versuri vechi, texte de pe vremuri, replici uitate în timpul spectacolelor. Își amintiră de Kemp și, o clipă, îi încercă un sentiment de vinovăție. Armin încercă să se cațere pe unul dintre stâlpii de susținere ai scenei. Mărșăluiră, de la intrarea din stânga scenei spre cea din dreapta, în acordurile unui cântec de război belicos, coborâră treptele alergând ca nebunii, traversară scena inferioară, care reverba ascunsă vederii, urcară treptele ce duceau spre intrarea din stânga, apoi își reluară tropăitul maiestuos de pe scenă, într-o procesiune militară nesfârșită, în care fiecare bărbat își modifica forma și alura la fiecare nouă intrare, transformându-se într-un alt soldat, fără a lăsa însă din mână cupa cu vin. Condell gemea ca o stafie sub scenă. Dick Burbage o întrupă, cu glas pițigăiat, pe Julieta, legănându-se pe balconul cu balustradă. Verificară trăinicia scândurilor executând salturi înalte, dansând o pavană grațioasă, cu picioare de barză. Barcagiii și cerșetorii se uitau cu gurile căscate la spectacolul gratuit, atrași de cântece, râsete și strigăte. Sus, pe bolta senină, de iulie, se îngrămădiră norii și urmă o scurtă ploaie de după-amiază, dar, sub acoperișul lor, Oamenii Lordului Șambelan nici nu o simțiră. Când soarele străluci din nou, butelcile erau goale și teatrul era de-acum bine uns cu vin roșu-sângeriu ce mirosea a fier, fie direct din clondire, fie, în libații mai intime, din vasele cu vin ale trupurilor. Cei ce încă se simțeau în stare, porniră spre casă pe trei cărări, mergând la braț, într-o înfrățire a actorilor.

Două trupuri zăceau mangă pe avanscenă. Sobru, cu mintea la treburile lui, Armin rămase așezat pe scenă și, legănându-și picioarele peste marginea ei, cântă o melodie melancolică:

*Adio, bucuria mea,
Prea scumpă, știm,
În veci să poți fi a cuiva
Și-acum ne despărțim....*

În momentul acela, pilit, dar plin de snagă, WS era în drum spre Swan Lane.

— Beat, îl luă ea la rost. Ai băut breă mult vin.

Strâmbă din năsucul ei turtit, rămânând cu brațele încrucișate. WS doar că nu căzuse grămadă în iatacul ei, iar acum zăcea, încălțat, pe patul ei. Gemu.

— Pentru cei mai mulți a fost puțin, se scuză el. Pentru mine, a fost mult. N-am ficiații făcuți pentru așa ceva. Brrr, făcu el închizând ochii.

— Adungi, gel mai bine ar vi ză dormi o vreme.

— Azi a fost gata. Noul nostru teatru. Motiv de bucurie bahică. Toți s-au îmbătat, eu însă mai puțin decât cei mai mulți dintre ei. O construcție semeață¹⁰⁹, chicoti el prostește.

— Am geva ge va drebui ză bei, spuse ea și se apucă să pună, cu lingura, un sos marونی-argintiu dintr-o cratiță într-un pahar din corn. Boți ză bei azda, nu-i vin.

— N-nu, nu pot... o să...

— Boți ză bei ji be urmă ză dormi. O ză te zimți mai bine.

Îi aduse lichidul și-i ținu umerii ridicați cât timp bău. Avea un gust dulceag-fetid.

— Bovdim, zise ea.

În scurt timp el plonjă de pe un balcon înalt în somn. Visele pe care le avu se consumară la foarte mare adâncime în creierul său. Nu erau nefericite, dar ingredientele ce le compuneau erau neplăcute. Se văzu copleșit de o gloată uriașă, cu chipuri familiare, pe care era conștient că nu le mai văzuse niciodată, majoritatea erau ale unor oameni din popor, asudați

pe obraji și fălci, știrbi, zdrențuiți, purtând haine vechi ce puteau a tocană de vită alterată și a cocoloașe de ceară maronie, incrustată, din urechi. Gurile negre, știrbe răcneau la el, dar nu-și dădea seama dacă de mânie, de bucurie sau din dragoste. Răspunsul lui, propriul lui răcnet, era voios, îl scotea de pe un stâlp înalt, de care stătea agățat cu brațele și picioarele. Țipa cuvinte cu înțelesuri oculte, despre care și el știa că sunt absurde. În același timp, contorsionându-se ca prin minune, își lepăda veșmintele ce păreau să nu se mai termine (o întreagă garderobă de teatru) și le arunca mulțimii. În timpul zborului, acestea se transformară în fleici de carne macră, organe interne, coaste, trei gâturi (până și în somn zâmbi gândindu-se cât de absurdă e imaginea asta) și fură înhățate, fără mulțumiri, de mâini jengoase, cu unghii roase, și devorate cu un clefăit vorace.

Decorul se schimbă apoi într-un parc uriaș, plin de puieți proaspăt sădiți, în lumina crepusculară, melancolică, a verii. O tăcere eternă învălui totul; era conștient de rotunjimea orizontului, de parcă tot acest verde ar fi fost verdele mării. Tăcerea era, într-un fel, prinsă de bolta senină prin chemarea unui cintezoii solitar. În colțul ochilor săi ageri, din pământ, răsărea statuie după statuie și fiecare dispărea de-ndată ce încerca să o privească frontal; erau statuile unor oameni din Antichitate, care, ar fi jurat și în vis, n-aveau cum să fi existat: Totimandus, Efevrius, Blanco, Follion, Dacles. Un băiețandru într-o ținută ce data dintr-o domnie mai veche a dinastiei Tudor se juca de-a v-ați ascunselea în spatele acestor statui; nu trecea de la una la alta, ci, uitându-se cu seninătate la WS, se afla în spatele fiecăreia dintre ele când era privit cu coada ochiului și se topea ca înghițit de pământ când visătorul îl privea frontal. Iar acum, tropăind printre pomi, în lumina argintie ce părea să izvorască din el însuși, un tânăr cu pană la pălărie, cu o privire veșnic tristă, se ținea mândru în șaua murgului său. Visătorului îi dădură lacrimile.

Iar apoi apărură Turnul și butucul, și un cap ce se rostogolea de pe umeri. Un cap, remarcă WS, nu se poate rostogoli ca o minge, din cauza urechilor. Călăul mascat râdea în hohote, văzând cum din gâtul hăcuit țâșnesc găleți întregi de sânge, în timp ce martorii, îmbrăcați în robe bogat ornamentate, zâmbeau în barbă cu un aer grav. Capul însă zâmbea și el de pe pietrișul murdar, chiar și în timp ce o insectă-vampir se deplasa către el. „Mănâncă“,

se auzi un glas poruncitor, iar WS luă de jos, cu o mână, capul. Era ușor ca fulgul și spongios, și avea gustul delicat al unei prăjituri cu miere. Însoțit de șoaptele aprobatoare ale celor de față, WS fu încântat să înfulece tot capul.

Apoi se confruntă cu paradoxul filozofic al unui glob care, în același timp, e și turn, însă își dădu seama, în vis, ce sens are cimilitura. Simți cum din vintre se înalță neconținut noua construcție, un teatru ce apărea pe locul unei grădini păraginite, și răsă triumfător. „Dar nu-i Maiden Lane!“ strigă el și asta i se păru cea mai bună glumă din lume. Își începu suișul neabătut, trezindu-se din somn cu răsuflarea liniștită, deși inima îi bătea să-i sară din piept, și se regăsi, cu o ușoară senzație de răcoare, într-o seară de iulie udată de-o nouă ploicică, dovadă stropii de pe fereastră, iar teatrul acela semeț se înălța dinaintea lui și totul se lămurii.

Ea stătea întinsă lângă el, în pielea goală, mlădie și dreaptă, o minune turnată în aur. Și el avea hainele desfăcute și descheiate, dar trebuia să fie și el în pielea goală. Își lepădă hainele ca pe niște embleme ale vinovăției, iar după aceea, plin de vigoare și poftă, o cuprinse în brațe. Aceasta era cea mai bună piesă dintre toate, fiecare act contopindu-se cu următorul, finalul fiind moartea ce promitea reînvierea. I se păru că sămânța țâșnește din el exact în clipa când și ea scoase strigătul ce-l anunță c-a terminat. Strângându-se în brațe, se unduiră mile în șir prin aerul înmiresmat, ajungând, în cele din urmă, să-și tragă sufletul pe cearșafurile de bumbac lucios. Iar slava și, într-un fel, grația se vădiră în ușurința cu care reluară totul de la capăt, astfel încât noaptea se dovedi a fi triumfătoare ca și ziua ce-o precedase. Tinerețea pe care încercase și mai înainte să și-o regăsească alături de ea, dar pe care sentimentul de vinovăție i-o înăbușise, îi era acum în floare; visul lui de a se cufunda în Indii i se împlinise, ca și pofta de a gusta din fructe străine, fără dezgust, vinovăție sau muștrări de conștiință. Avea parte de plăceri nelimitate: cea mai mică vinișoară de pe încheietura mâinii, de pe sân ori de pe gleznă, fiecare articulație a degetelor, fiecare fir negru, în parte, din sprâncenele ei, până și o geană căzută pe obraz, toate astea îi ațâțau dorința. Vigoarea vârtoasă i se înfigea într-o ființă apropiată lui, care lătra aidoma unui câine ce trage de lanț, iar apoi încearcă să-l muște; restul trupului îi tremura ca piftia. Pășind pe pavaj, simțea pământul de sub acesta; tresărea și se apuca să necheze deranjat de-o muscă. Intră în ea aidoma unui sfinx

legendar, care, semănând prăpăd într-o cetate regală, se înspăimântă brusc de aurul ce-l înconjoară, își dă seama că a fost zămislit de-o scânteie divină, iar apoi este mânat de către un fel de animalitate primordială spre capul acestei zeități.

Londra, orașul spurcat, deveni cuibușorul iubirii lor, în care se plimbau până și în arșița lunii august. Găile, care planau aproape nemișcate în țării sau, stând la sol, ciuguleau carnea de pe țestele trădătorilor, deveneau păsări de treabă, ce făceau curățenie, aveau ochi și pene strălucitoare, făceau parte din bestiarul mitului ce-i fascina în timp ce se împreunau. Urșii, câinii și maimuțele sfâșiate, care scoteau urlete de durere în țarcurile pentru lupte cu animale din Paris Garden, erau martiri ce se preschimbau pe dată în imagini heraldice zoomorfe, menite să susțină scutul ornamental al iubirii lor statice și nețârmurite. Nelegiuții ce se bălăbăneau în lanțuri pe malurile scăldate de undele Tamisei, spălați de trei marea, cu nasurile și buzele și ochii mâncați, li se alăturau spânzuraților ce se legănau pe eșafodul de la Tyburn și celor ce putrezeau întemnițați, urmând să ajungă eroii unui infern clasic, care, transformat de Virgiliu în muzică, era dulcea inocență a unei frumoase zile de școală. Ea era însă cea care adesea scutura din cap cu tristețe, zâmbind în dosul voalului ei diafan în timp ce respirau aerul serii în convalescența patimii lor, spunând că va fi toamnă în curând și că focul dragostei mistuie carnea, iar apoi se mistuie pe sine, stingându-se, pierind pentru totdeauna.

— Drebuie să-ți gontinui drumul, ai să lași în urmă insula mea, ai de lucru.

— Acesta mi-e lucrul și aceasta e insula *noastră*.

Și, într-adevăr, strâns uniți și legați unul de celălalt, erau cu totul izolați de veștile alarmante referitoare la debarcarea spaniolilor pe Isle of Wight, de femeile care țipau în gura mare pe străzile răsunând de zăngănitul lanțurilor grele, de porțile cetății, acum închise. Contingentele instruite defilau, târgoveții în armuri, scăpați o bucată de vreme de sub papucul nevestelor, puteau merge în voie la cârciumă. Ea rămase zăvorâtă în casă după o întâlnire înfricoșătoare.

— Asta-i hispanioloaică, uitați-vă la ea, ce smeadă e.

O luase la fugă, trăsesese pe nas dintr-un flacon (azda-i pentru balbidații)

și, în jurul buzelor, îi răsări, discret, o paloare vineție. S-a încuiat și, cu ea, l-a încuiat și pe el în locuința ei, în iatacul ei. Cică spaniolii-s la Southampton. Scoția pustia regiunea de la fruntarii cu patruzeci de mii de pedestrași și două sute de cimpoaie asurzitoare, Irlanda scotea capul din smâncuri, lătra și dădea să muște cuprinsă de turbare; prietenii Spaniei întăreau armatele acesteia; Franța rânjea și stătea în expectativă. În patul acela îngust se derula însă istoria corectă și se revela adevărul adevărat: era sacru, ca un fel de noblețe. Ciocnirile și invaziile duceau la instaurarea unei scurte păci oneste, nu a uneia cinice în eternitatea ei; oștile ce intrau în luptă aveau aceleași steaguri.

Iar apoi, alarmele din Cetate se dovediră a fi neîntemeiate; cei treizeci de mii de înrolați au pornit de la Mile End spre casele lor, iar porțile au fost redeschise. S-a demonstrat însă cu câtă ușurință poate fi strânsă o armată, măcar atâta. Oare doar împotriva Spaniei? Irlanda, de unde nu sosea nici o veste, părea să fie acoperită de un strat de zăpadă vărată, nu era vreme bună de campanie. Dar cine știe când poate să apară din senin și, cu insolența victoriei, să ceară ce crede că i se cuvine? Și totuși, o să aibă de partea lui o gloată neplătită, dusă cu zăhărelul, amăgită cu prăzi de război, cu picioarele putrezite din cauza nesfârșitei umezeli din Irlanda, măcinată de frenție.

WS își dădea seama că-i scade euforia primăverii din acel an, care se preschimbase rapid în vară. Se gândea că n-are cum să țină la nesfârșit. Pesemne că și-a suprasolicitat puterile, nu mai e un tinerel, a băut mult prea mult (fără vin, Venus se sleiește), să-și ațâțe pofta renăscută. Într-una din zile rămase gol pușcă, la el acasă, și își scrută curios trupul. La prima vedere, era la fel ca întotdeauna – zvelt, alb, neviguros, cum îi stă bine unui gentleman; dintr-o altă perspectivă, era un templu glorificat de către ea. Stând astfel și studiindu-se, simți o reacție potrivită, în condițiile companiei din ultima lună, față de propria-i goliciune. Și-o dorea atât de mult în clipa aceea, încât, de bunăvoie și nesilit de nimeni, ar fi renunțat la voluptatea ieftină ca la un lucru lipsit de valoare, nevrednic de ea, exact cum renunți la vinul dintâi turnat din clondir pentru clătirea unei cupe; i-ar fi proiectat imaginea pe peretele camerei și și-ar fi lăsat sămânța pe un articol de lenjerie de-al ei (o rugase să-i dea un chilot, un ciorap, un pantof). Apoi

observă o pată minusculă, de un roșu-pal, cât un firfiric, ca un fel de crustă, conturându-se clar pe pielea întinsă. Deunăzi observase, în același loc, un semn de mărimea unui bob de linte, de culoare roz. Nedumerit, dar nu alarmat, își trase în jos pielița de pe gămălie și observă că buba (și totuși, nu era o bubă; nu-l durea) se răstoarnă ca o monedă. Păi, de bună seamă, de vină or fi sau degetele ei pătimase, sau propriul lui stil brutal de-a da cu osul. Trupul zâmbi văzându-se maltratat de iubire; singurele plângeri rostite vreodată au fost doar niște murmure delicate, binevoitoare. Dar nici măcar cu acest cusur mititel n-ar îndrăzni să abordeze chivotul aurit, cu gând să-și astâmpere foamea...

— Am un mic necaz, îi spuse el. Nu mai sunt tânărul de altădată, urmă el, zâmbind.

Ea era plină de solitudine, gata să-l aline.

— Te doare geva? Unde te doare? Uite, am agezd *ubat* agilea.

Ubat, în limba ei, însemna doctorie.

— Bod ză vindeg orige durere.

— Nu mă doare nimic. Sunt un pic obosit și-atâta tot.

— Dagă ejdi obozid, agum ză vii în bad.

— Nu pot rămâne prea mult. Pregătim o piesă nouă. Sunt așteptat la repetiții.

La auzul acestor cuvinte, ea se bosumflă. Iar apoi el simți că parcă i s-ar înfiripa o ușoară apăsare în glandele de sub pânțele. Se încruntă și, stând întinsă pe pat, pe jumătate goală, așteptând să fie iubită, îi observă și ea încruntătura. Observă și faptul că nu se poate stăpâni să nu-și ducă mâna la locul măruntei drame ascunse și redeveni grijulie. Se apropie de el și spuse:

— Lază-mă ză väd.

— Nu-i nimic. Mai bine plec. Am trecut doar să... Ne vedem mâine.

— Vreau ză väd, stărui ea.

Se lăsă pipăit și ea văzu despre ce-i vorba. Iar lui îi fu dat să vadă mai întâi ochii ei mari, privirea ei șocată, iar apoi, în această împrejurare, cu prezența ei și făptura ei dezirabilă, înțelese că moneda roșie, obrintită, înseamnă ceva mai mult decât un lucru dat și cheltuit într-o târguială. Îi veni în minte vremurile când lucra la *Romeo și Julieta* și zâmbea cu un aer de superioritate gândindu-se că ironia face ca Girolamo Fracastoro¹¹⁰

să fi fost un medic originar din Verona. Ce nume avea păstorul acela din poemul lui Fracastoro? Un nume grecesc, își zise în sinea lui, care, în traducere, însemna „iubitor de porci“ sau așa ceva. Dar subtitlul suna așa: „...sive *Morbus Gallicus*“.

Se uitară unul la celălalt. Instinctiv, ea își înfășură trupul în capotul larg, care, până atunci, stătuse desfăcut, goliciunea ei smeadă îi fu ascunsă privirii, la fel ca toate însemnele verii la venirea toamnei. Îi trecu prin minte un potop de imagini – orașe prădate și incendiate, o ceață de soldați care urlau, o gloată ce se revărsa puhoi peste Tamisa, să dărâme din temelii The Globe. Iar apoi, în nuanțele aproape luminoase ale realității, se revăzu în ipostaza de copil fericit, în Stratford (în '76? '77?), citind o carte de pe polița aerisită a lui taică-său: Un breviar de sănătate de Andrew Boorde. „În engleză, *Morbus Gallicus* se numește frenția, iar în copilăria mea i se zicea boala spaniolă.“ Și-a întrebat tatăl: „Ce-i aia frenția?“ Taică-său i-a răspuns: „A, e un betșug de care suferă unii, li se roade tot corpul și înnebunesc“.

Continuară să se uite unul la altul până când ea se trase în cel mai îndepărtat ungher al odăii, de parcă ar fi scos sabia, iar nu șaptezeci de grame fleșcăite de carne amărâtă. Avea sentimentul că, începând cu această zi de sfârșit de august, este târât spre desfășurarea lentă a ultimei postate a destinului său. Așteptă să-și audă mânia răbufnind pe gâtlee, în sus, în timp ce se uita la culoarea ei maronie, cea a unui râu murdar, dar nu era capabil decât de compasiune, pesemne, și ea însăși, tot o boală.

— Acum o să plec, o anunță el. Am de lucru.

— Da, da, adungi, du-te.

— Dacă ai nevoie de bani...

— Am dezdui.

— Mă-ntorc peste o zi-două, zise el. Când o să mă simt ceva mai bine.

— Da, da.

În timp ce-și croia drum, prin soare, spre The Globe, îl încercă o senzație de mulțumire sufletească la gândul că, în neînțelegerea asta nebunească, a ajuns să fie plin de sămânță, chiar dacă nu umplut de ea: ea nu era decât mijlocitoarea nevăzutului și neștiutului. Ceea ce trebuie să zămislească, după perioada de gestație, cu greu ar putea fi socotit uman sau muritor. Îi deveni teribil de limpede faptul că zeii și zeițele, la urma urmei, nu se

pogoară din lumea lor; sunt imanenți, însă rareori doresc să se arate, se orbesc singuri, să nu poată găsi ieșirea prea ușor, dar, și atunci când dau peste o ieșire, ar putea da foc întregului glob.

Steagul era strâns, rulat. În după-amiaza aceea are să fluture în soare în acordurile trompetelor, înfățișându-l pe Hercule cu globul pământesc pe umăr. WS simți că-l dor amândoi umerii, presimțind parcă o povară greu de descris, dar, cu siguranță, cu nimic mai ușoară decât cea a lui Hercule. Pe când se apropia de intrarea în teatru, trebui să se dea o clipă într-o parte, să facă loc unei stafii ce ieșea înclinându-se cu un zâmbet – scumpului Jupân Shakespeare.

105 Aluzie la piesa *Henric al V-lea*, compusă în 1598, anul în care Essex și-a început campania militară irlandeză.

106 „S-a terminat“ (în latina medievală, în original).

107 „Toată lumea se poartă ca niște actori“ (în limba latină, în original).

108 „Te botez în numele lui Kyd, Marlowe și Shakespeare“ (în limba latină, în original).

109 Joc de cuvinte în original: pentru „construcție“, este folosit termenul *erection*, care înseamnă și „erecție“.

110 Girolamo Fracastoro (1478-1546), medic italian născut la Verona, profesor la Universitatea din Padova. Este autorul unor teorii referitoare la răspândirea bolilor contagioase, printre acestea și a sifilisului, căruia i-a dedicat un amplu poem epic, *Syphilis sive morbus gallicus* (*Sifilis sau boala franțuzească*).

EPILOG

(i)

Sunt pe terminate cu vinul, scumpi domni și superbe doamne, dar acolo, afară, continuă să toarne cu vinul cel mare – subțire, molcom, cenușiu. N-am să mai apuc să gust apropierea acestui întuneric. Totuși, n-o să-mi pară rău că mă duc. Nu sunt sedus de ideea acestei vieți cu plăcerile ei delicate, înveșmântate în pânza răcoroasă, verde, curată a unei primăveri englezești. Dacă ai să plonjezi în bezna aceea, vei răsări, într-un târziu, luând forma unui soare orbitor și a tuturor insulelor din Orientul meu. Și exact asta am să fac diseară, am să-mi iau zborul ca o pasăre. Văd că aveți bănuții gata pregătiți, doamnelor. Nu vă mai foiți, nu mai țopăiți și nici nu vă mai agitați: nu mai am mult.

Haideți să dedicăm o bucată de timp ironiei conținute de încercarea disperată a unui poet de a stoarce din sine ultimele picături de dulcegărie în timp ce este tot mai asaltat de agenții corozivi. Și totuși, ea, zeița nevăzută până acum, dar care mișca și dădea cu picioarele ca un fetus, ea a fost cea care i-a dictat titlurile, căci, într-adevăr, unul era cu mult zgomot, altul cu ce doresc ei, iar un al treilea cum le place. Între timp, bobocul pe care l-am purtat s-a deschis asemenea unei rodii, maculele și papulele rozalii au înflorit și, ulterior, s-au dezvoltat, dând naștere unei puzderii de monede de aramă ce mi-au acoperit tot corpul, făcându-mă să aduc cu o piele de leopard (și nicidecum de tigru). Când mi-a trecut, au rămas niște pete ca alea de mâncare, lăsate de cheflii. Toate organele mele precis că sunt hârșăite (ai să fii bun de stafie, ai să vezi, zău, ai un glas foarte sepulcral.) Dacă aș fi avut talentul unui clown, aș fi putut să țopăi și eu pe scenă, în râsetele mulțimii, scoțându-mi dinții fără durere, clipind din ochi urduroși, rupându-mi bucăți de unghie.

— Priviți, aici e demonstrată fragilitatea corpului.

— Fii binecuvântat, nicidecum nu ești imaculat. Am să-ți tăbăcesc pielea, s-o transform într-una dalmațiană, să fac din ea niște pantofi ciudați.

— O să avem grijă să plouă cu astrologi peste tine, de-ai să zici că-s harta cerului.

— Scarpină-te, scarpină-te, scarpină-te.

Și febra, și delirul. Era ca și cum te-ai plimba prin ceață, întrebându-te de unde vin muzica aceea, la fluier și lăută, glasurile îndepărtate ale străbunilor îngropați (Nu ne recunoști? Nu-ți aduci aminte?), poemele-reverie ce conțineau într-însele secretele epocii și se topeau în clipa când mă trezeam ca să le consemnez pe tăblițele mele. Ritmurile se succedau purtând sensuri îndepărtate, dar înfricoșătoare:

Închipuirea șterge diferența,
Neascultând de nimeni. Ușurel,
Să nu erupă ochiul lui Titan,
Lăsând să se învârtoseze buha...

Febra îmi crescuse cel mai mult la căderea serii; apoi, regii coborâră pe frânghii și Gilbert apărură cu mai multe fețe, toate spumegau, iar eroii trecură pe lângă mine, cocoțați cu toții pe marginea unei roți în flăcări, fiecare strigă „Ooooooooo!“, cu buzele pătrătoase ale unei măști de teatru grecești, când el îmi atinse perna și-mi arată că-i tot din ceară de lumânări.

Am suportat toate astea, însă am plâns cu gândul la nedreptatea suferită de sărmanul meu trup. O sută de pustule își înălțară cortul pe pielea mea în timpul nopții și, în dimineața de iarnă, alcătuiau o tabără îngrijită și ordonată. Vai, vai, vai, am strigat eu și am încercat să îngenunchez dinaintea trupului meu, să-i cer iertare, deși, mai întâi, trebuie să-i cer iertare că-l oblig să-ngenuncheze odată cu mine. În somn, puteam să ies din el și să-l privesc de sus și să-mi picur compasiunea. Dacă am greșit cu ceva, trupul meu n-a greșit și, totuși, el e cel care trebuie să sufere pedeapsa cuvenită mie. Am văzut în hârtia mea de scris corpul pe care l-am avut odinioară, mă topeam de dorul său. Mi-era teamă, totuși, să n-o desfigurez cu pete și zgrepțănări; pe albeața asta netedă întotdeauna trebuie să desenez cuvinte alcătuite din litere frumoase și citețe. Respiră, îmi ziceam în fiecare dimineață, iar apoi creează-ți improbabilele tale Edenuri, îndepărtate de această stare de după căderea în păcat a unui trup dezonorat, cu cruste și supurări și înotul într-o febră despre care ai zice că-i aidoma unor degete de pâclă. Dezbracă aceste fapte din Arden și ai să vezi că n-au nici găuri, nici

scule, nici cea mai mică bubiță. Sunt neprihănite și nu știu nimic despre Cele Șapte Păcate de Moarte.

Și totuși, cu carnea mea plină de coji și cu umflături ca niște bășici delicate pe vintre și la subraț, nici eu însumi nu puteam vedea păcatul. Sunt unii care afirmă că însuși actul iubirii, atunci când nu este sfințit, îți deschide drumul spre iad, dar, cu toată vinovăția mea, cred că n-au dreptate. Drept și nedrept au fost forța motrice a poemelor și pieselor Scumpului Jupân S; răul încă nu se născuse. În cel mai bun caz, dragostea nesfințită îmi apărea drept o clovnerie când povara seminței era dată în brazdă. Mi-l amintesc pe Ben, Petroniusul englezilor:

*Plăcerea josnică ține puțin
Și-apoi ne paște-al pocăinței chin.*

Mda, namila de Ben, ditamai muntele de om prăbușindu-se pe-o amărâtă de ștoarfă, mârâind și mormăind pe când i-o trage, strivind-o, în timp ce ea țipă „Aaau, băi, ai o tonă, văleu, mă lași fără aer!“. Și totuși, destinul lui Ben era total diferit de al meu, oricât ar fi fost de binecuvântat cu capacitatea lui de a trata lumea la modul superficial – prin prisma umorilor și a manierelor – și cu conștiința că lumea se mulțumește să fie superficială, chiar dacă nu folosește legile și sistemele lui Ben. Unora le este dat să sufere leziunea fatală și să aibă sămânța ce fertilizează oul ce va zămisli adevărul despre lume.

M-am dus călare până la Bath, la băi, văzând că apotecarii și specialiștii în plante medicinale nu-mi pot fi de nici un ajutor. În timpul călătoriei, mă gândeam la ea, încercând să mă montez împotriva ei. Ceea ce mi-a dat mie trebuie să fi luat ea mai întâi. Nu-i nimeni vinovat; cu toții ne căptușim cu ceea ce alegem, însă e nedrept că alegerea trebuie făcută, atât de des, în întuneric. Dumnezeu e un fel de clown pus pe răcnete, plin de șmecherii. E ca și cum Will Kemp ar fi monopolizat The Globe.

Nu-mi dau seama ce proprietăți are apa de la Bath, dar am ajuns sfrijit ca o stafie. Mai mult, privirea mi s-a limpezit și am ajuns să văd lumea în culori foarte distincte: vopseaua aproape că nici nu se uscase. Ba mai mult de-atâta, aveam senzația că lungimea, lățimea și înălțimea abia acum

fuseseră create. Mă întrebam ce-or fi făpturile astea care râd, complotează și își caută adăpost. Am savurat, în repetate rânduri, cuvântul „om“, de parcă ar fi numele vreunui animal nou descoperit, adus acasă de aventurierii mărilor. Recream omul, sădindu-l într-o grădină, înzestrându-l cu un trup alb, neîntinat și cu privirea inocentă a unui cerb. El însă nu voia să rămână acolo: neapărat trebuia să-și ia tălpășița, să urzească, să facă vărsare de sânge, să rânjească cu nerușinare. Ființa lui conținea într-însa voință, dar aceasta era îndreptată spre un țel pe care n-aveam cum să-l fi făurit eu, în ipostaza mea de Dumnezeu. De aceea, exista un fel de potrivnic al lui Dumnezeu. Vedeam asta, dar tot nu simțeam nimic. Încă nu sosise vremea.

Deocamdată, era de-ajuns să mă întorc călare la Londra și să condamn lumea murdară pe care o zugrăvisem în tonuri și mai murdare. Șontăcând în zona Bread Street și Milk Street, inhalând duhoarea lui Fleet Ditch¹¹¹, m-a atras ideea de a-mi descoperi tovarășii de suferință, să-mi clătesc ochii cu un nas ce avea în vârf un buboi cât zmeura, cu o buză ce lucea moale, băloasă, uriașă, având strălucirea cărbunelui, cu un braț dezgolit, vrâstat cu dungi galbene și pustule roz, cu un ochi de piatră în care se cuibăriseră viermi. Pe urmă, m-a luat cu amețală când mi-am dat seama că ar fi trebuit să știu de mult ceea ce descopeream acum – că fistulele și chisturile, oasele strâmbe, umflăturile, bubele putregăioase, putoarea nu se deosebesc cu nimic de venalitatea, trădările, nedreptatea și crimele comise la Curte cu sânge-rece și cu zâmbetul pe buze. Și totuși, nici unul dintre acești nenorociți leproși și împuțiți nu-și dorise s-ajungă să putrezească de viu. Greșeala scârbavnică se situa, așadar, dincolo de intențiile omului; se plasa undeva în afara momentului zero al timpului, un izvor nesfârșit de putregai din care erau silite să bea, mânite de-o forță invizibilă și incontrollabilă, și trupul, și mintea, în egală măsură.

Nu exista, oare, undeva o lume neîntinată? Păstorii lui Theocrit cântau la nai – Damon, Lycidas, Syphilus (așa-l chema; era din poemul lui Fracastor) –, dar și pe ei i-am văzut măcinați de boală, oile lor aveau picioarele necrozate, iar torențele de la miazăzi le înghițeau adăposturile șubrede ca pe niște mere. M-am întors la poveștile cu greci și troieni, și mă așteptam să regăsesc ceea ce am știut la vârsta copilăriei – războiul ca pe-o suită de poziții surâzătoare asumate într-un dans, o joacă de-a cafteala cu sulite

confectionate din trestie. Firește, însă, că și ei s-au dovedit a fi aidoma nouă. Erau lăudăroși, lași, clevetitori, curve. Așa se face că m-am apucat să scriu o piesă despre Troilus și Cresida, scârbit de faptul că omul se naște ticălos și nemernic, iar boala m-a ajutat să descopăr un limbaj nou, în care să-mi exprim ideile – rostind cuvinte grele, un delir de cuvinte inventate și combinații grotești. Am făcut una și aceeași persoană din Ariadna și Arahne, o eroină frumoasă transformată în păianjen grație virtuții sau din cauza viciului ei constând în faptul că țesea în chip labirintic. Ariadne. Într-o bună zi, un om lucid, citind povestea, va îndrepta acest nume.

Aici era, vasăzică, sfârșitul întregii dulcegării. Am plâns însă, văzând sfârșitul zilelor pline de miere, m-a durut să fac din Cresida o curvă de la Curte. Praful s-a așternut peste ochii Elenei. Dar boala s-a abătut asupra lor cu mult mai devreme – cu cearcăne mari, semne ale stricăciunii. Mori în țărână, dar trăiești în murdărie. Ei bine, dacă e să trăim în ea, trebuie să facem ceva s-o înnobilăm în vreun fel.

(ii)

Viermii se hrănesc cu viteazul Hector. Și cu trufașul Ahile cel posac. A erupt ca o particulă infimă ce visa la subminarea ordinii – Essex, Felix, Bolingbroke – și a ajuns o rană pe trupul imaculat al țării. Înainta spre Capitoliu însoțit de gloata lui. Sunteți acolo cu toții, cu ciomegele și halebardele voastre – Prindable, Lillington, Liddell, Alabaster, Anguish, Edgecumbe, Gildersleeves, Lyme, Pogue, Shackles. Ne îndreptăm rapid spre acest final: cu toții suntem atinși de boală; și, cu ceasurile noastre de abuzuri și destrăbălare, ne-am căptușit cu o febră teribilă. Oroarea era, așadar, immanentă; Essex (Ahile al lui Chapman, din dedicația la traducerea sa din Homer) abia și-a julit pielea și a și tășnit din ea spurcăciunea. În delirul meu, Cetatea devenise propriul meu trup – luptele au izbucnit în rănile ulcerose de pe coapsa stângă, din ambele subsuori, din vintrea buretoasă și putregăită. Și au urmat sfârșitul lui Essex – un cap frumos rostogolindu-se de pe butuc, o moarte eroică – și, de puțin, și sfârșitul lui Harry. Totuși, Harry a fost trimis în Turn.

În anul acela, cea mai mare rușine am trăit-o stând lângă mormântul tatii,

bătăindu-mă de boală, cu privirile celor din jur ațintite, pline de curiozitate, asupra peticelor chiluge ale capului și asupra bubei de pe buze. De-acum e, cu adevărat, un gentleman; vedeți, suferă de cea mai aristocratică boală dintre toate. Tot ce vedeam în Anne era amintirea momentelor de dezmăț de altădată și, mai ales, a celui pe care l-am întrerupt în ziua când m-am întors acasă pe nepusă masă. Să mă țin deoparte; la noapte n-am să mân la mine acasă, ci la un han. Spuneți-le fiicelor mele că nu-i nimic grav, doar o ușoară indispoziție, nimic mai mult.

Simțeam că se apropie clipa când o să am parte de marea revelație. Între timp, nu puteam decât să mă agăț de imaginea pe care o aveam despre ordine, trupul neted, imaculat al unei Cetăți Eterne greu imaginabile. M-am visat în postura lui Caesar, bătrân, suferind, asemenea lui Gilbert, de năbădăi, iar Brutus, dintr-un motiv sau altul, era Ben, cel care mă muștraluiește, își bate joc de mine, are un spirit antagonist. Imaginea cetății sortite pieirii, prefigurată în semnele funeste ale unei nopți, era extrasă din propriul meu trup, cu găurile lui însângerate, cu mâna ce mă arde. Prăbușirea obștii este atât de înfricoșătoare pentru că este căderea unui trup. Nu-i simpla înlăturare a unor lucruri abstracte, ci sfâșierea nervilor sensibili și mutilarea țesutului, să curgă sânge.

(iii)

M-am trezit în toiul nopții – gardianul striga că-i ora patru și totu-i în regulă – și, în sfârșit, am dat peste ea, peste zeiță. Totul s-a petrecut fără nici o ceremonie, fără trompete sau soli trimiși să-i anunțe sosirea. Era leită F, cu pielea aurie, goală pușcă. Am înfruntat calm privirea ei, care răspândea groaza. Ținea în mâini un flacon făcut dintr-o piatră ce aducea cu profirul. Îl așează la căpătâiul patului, după care, fără să zâmbească ori să rostească vreo vorbă de iubire, se apucă să-mi mângâie cu ardoare carnea plină de cruste și bube. Eram, fără să vreau, demonul ei feminin. În mine, momentul posedării totale mi-a fost indicat de senzația unei rupturi, de ruperea unui himen necunoscut anatomiștilor. În momentul acela, ea a scos dopul din flaconul de profir și a dat drumul...

A dat drumul unor efluvii incredibile. Părea ceva imposibil. Deznădejdea

condiției umane mi s-a înfățișat în miresmele ce mă învăluiau direct, într-un fel de prospețime edenică, din izvorul primar și original. Restul vieții, cât mi-o mai fi dat să trăiesc, trebuie să mi-l petrec înlesnindu-le tuturor accesul la aceste efluvii. Pentru întâia oară, îmi era limpede că limba nu este vehiculul drăgălășeniei alinătoare, menit să încălzească niște castele înghețate ce așteaptă sosirea primăverii, nici podoaba ce le înfrumusețează pe domnițe sau pe marii seniori, cu un clinchet fermecător, ci potențiale cuțite ascuțite și ciocane nemiloase. Am înțeles și ce este ea însăși – nu vreun înger malefic, ci o putere obiectivă. Inamicul s-a dovedit însă atât de disperat încât o forță irezistibilă a împins-o să devină, dacă nu rea în sine, măcar obligată contractual să fie purtătoarea de cuvânt a răului.

Nu-mi părăsea dormitorul ci, mai curând, se dezintegra în particule minuscule, ce își făceau locaș permanent în orificiile trupului meu – îmi deranjau părul din nas, labirintul urechilor, borte dureroase de mai jos. Acum era cât se poate de palpabil tocmai ceea ce, înainte, ar fi putut părea doar o fantasmă efemeră despre natura lumii, închipuirea unui bolnav. Eram însă conștient, ca de ceva fizic, de întâietatea acelui ceva pe care nu-l poate descrie nici un cuvânt (poate, cu excepția cuvântului *nu*).

Ah, cruzimea glumei și slăbiciunea rușinoasă a forțelor binelui. De ce nu le-a văzut până acum nici un poet? Nici unul nu le-a văzut, deoarece acestor vremuri li se rezervase privilegiul de a le sesiza întâia oară. Boala mea era una modernă; era una și aceeași cu cea care provoca haosul în Stat și în Biserică, și în instituțiile acestora. Am avut parte de cele mai frumoase zile.

(iv)

Iată-l pe John Hall, cel mai destoinic medic cu puțință, ginerele meu. Mă scrutează cu privirea încruntându-se, își țuguiază buzele și își mângâie bărbuța. Mai are puțin și se duce, își zice în sinea lui; poate că mâine, în zori. În carnetele lui de însemnări n-o să treacă nimic despre boala lui socru-său. Este adeptul purgației și al sângerării, cei mai mulți dintre pacienții lui – Sir Cutare, Lady Cutărica sau Lordul Cutărescu – suferă din cauză că bagă-n ei prea multă carne de porumbel și prea multă smântână. Boala lui socru-său e una din acelea despre care se vorbește doar în șoaptă:

a văzut cum e lumea și a descris-o așa cum i-a dictat-o o zeiță.

— Piese? A scris piese?

— Da-da, piese. Primele lui piese au fost doar flori și dragoste și râsete dulci sau, altminteri, emoționanta consemnare aieva a înaintării Angliei către ordine. După aceea, a despicat firu-n patru în legătură cu ceea ce numea el răul, da-da.

— Răul? Adică, nedreptățile?

— Nț, nu nedreptățile, căci astea, după el, sunt comise de oameni și pot fi îndreptate. El însă credea că trupul uriaș, imaculat al lumii este supus unei maladii de dincolo, total neîntemeiate și incurabile. Și că până și numele Iubirii, departe de a fi cea mai nimerită invocație împotriva ei, e cea care conjura, de fapt, hoardele subversive și ulcerose. Părea să spună că suntem otrăviți de la izvor.

— Cum a demonstrat asta?

— Ah, a creat bărbații ăștia impresionanți, care sunt neputincioși în fața răului. Bărbați buni care sunt atrași în mrejele răului sau bărbați slabi, care zadarnic dau cu pumnii în el. Sau mai erau și bărbații care întruchipau ei înșiși răul, cei ce ruinau și perverteau Statul; deși nu întotdeauna Statul; uneori făceau praf căsătoria.

— A avut o căsnicie fericită?

— Cred că soacră-mea a fost o nevestă cumsecade. I-a fost fidelă de la început până la sfârșit. Cu toate astea, el s-a făcut vinovat de adulter.

— Șșșt, să ascultăm cu atenție. Mormăie ceva.

— Mda. Nu mai are mult. Mai are puțin și-o să rostească ultimele cuvinte.

— A fost un om însemnat? O să-i consemnăm ultimele cuvinte?

O fiică poate birui puterea răului. Un fiu, nu. Nici Hamlet, nici Othello, ambii fiii mei. Sărmana Kate Hamlet s-a înecat din dragoste. Apa și o fată virgină. Sunt singurele care ne pot curăța.

— Ultima vorbă, de regulă, e o aiureală.

(v)

Anamneza mea, doctore.

În ziua aceea mi-am zis că ceea ce am pățit arată că m-am molipsit de la fratele meu Gilbert. S-a întâmplat pe scenă. Jucam în *Hamlet*. Interpretam rolul Stafiei, îmi croncăneam de zor cleветеala. Deodată (ei mi-au povestit, după aceea, șocați) am scos un țipăt ascuțit, m-am prăbușit cu spume la gură, am dat din picioare și m-am zvârcolit. Publicul vedea în toate astea o interpretare nemaipomenită.

Urmarea n-a fost de nici un folos pentru cei din teatru. Îmi uitam versurile, mintea îmi era tot timpul obosită, îmi neglijam treburile, aveam accese de furie, din ură dădeam în dragoste și din dragoste în ură. Într-o bună zi, spre propria mea uluire, m-am pișat, în văzul lumii, lângă Whitehall. Trei nopți la rând m-am trezit cu o poftă atât de turbată de bere, încât am ieșit aproape gol pușcă să-l trezesc, cu bătăi în ușă, pe cârciumarul de la de la Butoiul Triplu. M-am apucat să frecventez bordelurile. Iar în Clerkenwell am...

Nu părea atinsă de boală, doar carnația aurie i se preschimbase în culoarea fierului. Avea sânii lăsați, început de burtă, părul îi era o claie de sârmă, ici-colo îi lipsea câte un dinte. Ne-am uitat unul la altul și m-am văzut în pupilele ei – smocuri de păr dispărute pe vecie, o față grăsană, tembelă, jiletca descheiată, să nu-mi strângă burdihanul. Am salutat-o dând din cap și am făcut-o cu mulțumirea că amândoi ilustrăm putreziciunea lumii. Iar apoi i-am spus cuvintele care mă obsedau de multă vreme:

— Un cadou de la el, nu?

Ea lăasă privirea în pământ și rămase tăcută. Atunci am putea fi târâți toți trei într-o unică stricăciune. Dar cei doi își terminaseră treaba. *Consummatus est, erat*. Cu ea nu mă mai puteam culca. Și totuși, la plecare aș fi plâns dacă aș mai fi avut tăria de a vărsa lacrimi pentru Frumusețea de care a privat-o Inamicul. Trebuie să immortalizez, blestemând, maroniul ei maiestuos.

Cu ea nu mă mai pot culca, însă cu celelalte, da. Cu Joan, Kate, Meg, Susan, Margery, Măsea, Samson, Galbena. Cocoșul mai avea puțin și exploda. Între timp, mi-am cheltuit banii, adesea fără să stau pe gânduri – pe casa din Blackfriars, mantia ungurească roșie, o afacere cu malț, acțiunile unei companii inexistente, un butoi cu vin din Insulele Canare, mai mulți cai (dintre care unul arab), o jiletcă cu strasuri ce imită giuvaierele.

Întors la Stratford, am epatat lumea cu măreția mea. În noaptea aceea, când am petrecut cu Ben și Drayton la han, am urlat că eu sunt Dumnezeu. Zeița însă se ținea tare înlăuntrul meu: ea e cea care mi-a dezvăluit aceste teribile Indii, dar m-a și călăuzit pe mai departe. Țările despre care mi-ai povestit, Hoby, păsările bizare, fructele vorbitoare, oamenii cu trei picioare – toate acestea există; nu m-ai mințit.

(vi)

Întrebări? Vreți să știți în ce măsură e treabă de ventriloc, cine vorbește cu-adevărat? Aici, doamnelor și domnilor, nu ne jucăm de-a cineva. Când vine Otrăvitorul, vine să spargă, iar printre lucrurile pe care le sparge se află și zidurile. Sunt bolnav și obosit, și mi-e dor de Orientul meu. Plec. Abia dacă vă mai deslușesc chipurile în jurul meu.

Atunci, care-i marea ta crimă?

Dragostea, dragostea, întotdeauna-i dragostea. Nu la modul înțelept, dar și. Fatima. După curs, am să vă împart copii cu sonetul respectiv. Nu poți câștiga niciodată, fiindcă dragostea este atât o imagine a ordinii eterne, cât și spirochetul rebel și distructiv. Hai să renunțăm totuși, la trăncăneala asta absurdă despre sufletele ce se unesc și se contopesc, cu sori binari și două sfere pe-o singură orbită. Aici e vorba de carne și carnea e baza. Literatura e un fenomen secundar, derivat din acțiunea cărnii.

Dar cu sângele cum stă treaba?

Occidentul e ținutul serii, iar Orientul e ținutul dimineții. Și-a trimis sângele acolo. Eu mă trag din sângele lui. Linia bărbătească s-a stins în Occident. Era corect să continue în Orient. Nu chemați pe nimeni. O să-mi revin. După un pui de somn.

Subiectul?

Puieți de stejar, chenarul de jos, clopote muzicale, moxibustie, membri ai unor frății, modul lidian (delicat, efeminat), gâsca sălbatică arctică sau gâsca de Alaska, hublouri, guvernare, conflagrația dintre cetate și casa senatului, Bucefal, Antilegomena, a patra duminică din Postul Paștelui, zona toridă, Wapping, cizmele cu carâmb înalt ale stăpânului meu, hibiscusul chinezesc, băieți prostituați, țintaura mare, tremur facial,

cinefacție cosmică, Antipozii, Poarta din Bab, Fidessa, Rattlin Corăbierul, Taliesin, hârcile din alchimie, barul, temnițele, ciocârliile, vântul, Thaumast, ochii negri ai Londrei, frăția broaștei, *Gesta Regum Anglorum*, Myrddhin, afaceri curate, O Fată care valorează cât Aurul, viticultura, Regina care-i moartă (albina, lunca, șahul, Curtea de Justiție a Reginei, la putere), taxele pe arcade, paralele, rechinul-vulpe și cetaceul și frankenia, curba sigmoidă, cardinalii, tangibilitatea.

Ce-ai mai dori acum?

Nu mai. Nu nu nu mai. În veci.

O ultimă vorbă. O ultimă ultimă ultimă vorbă.

Domnul meu.

¹¹¹ Fleet, care dă și numele unei celebre străzi londoneze, era un râu cu funcție de canal colector pe vremea lui Shakespeare; un secol mai târziu, a fost acoperit, fiind principalul râu subteran afluent al Tamisei.

În colecția Raftul Denisei au apărut

Kurt Vonnegut, *Tabachera din Bagombo*

Anthony Burgess, *Portocala mecanică*

Richard Bach, *Pescărușul Jonathan Livingston*

Mo Yan, *Broaște*

Sorj Chalandon, *Al patrulea zid*

Hélène Grémillon, *Confidentul*

Yasunari Kawabata, *Maestrul de go*

Knut Hamsun, *Pan. Victoria*

Kate Morton, *Păzitoarea tainei*

J.M. Coetzee, *Așteptându-i pe barbari*

Richard C. Morais, *Madame Mallory și micul bucătar indian*

Yasunari Kawabata, *Frumoasele adormite*

James Meek, *Invaziile inimii*

António Lobo Antunes, *Inima inimii*

Nikos Kazantzakis, *Căpitanul Mihalīs*

Giuseppe Berto, *Răul ascuns*

Paolo Giordano, *Corpul uman*

Mo Yan, *Țara Vinului*

Liza Dalby, *Povestea doamnei Murasaki*

Oscar Wilde, *Portretul lui Dorian Gray*

Patrick Modiano, *Micuța Bijou*

Patrick Modiano, *Strada Dughenelor Întunecoase*

Bob Dylan, *Tarantula*

Ludmila Ulițkaia, *Medeea și copiii ei*

William Golding, *Beznă clară*

Karen Blixen, *Povestiri de iarnă*

Evgheni Vodolazkin, *Laur*

Kidō Okamoto, *Fiica negustorului de sake*

Ismail Kadare, *Podul cu trei arce*

Ismail Kadare, *Umbra*

Therese Anne Fowler, *Z: Un roman despre Zelda Fitzgerald*

Lena Andersson, *Pasiune pură*

Hilary Mantel, *O regină pe eşafod*
Alessandro Baricco, *Mătase*
Antony Burgess, *Ochii doamnei mele*

